

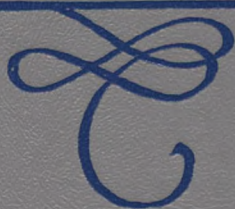
З.Санько

МАЛЫ
РУСКА-БЕЛАРУСКІ
СЛОЎНІК

прыказак,

прымавак

і фразем

Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны

З. Санько

МАЛЫ
РУСКА-БЕЛАРУСКІ
СЛОЎНІК

прыказак,

прымавак

і фразем

МІНСК
НАВУКА І ТЭХНІКА
1991

ББК 81.2 Бел-4
С18

Как сказать по-белорусски *бабушкины сказки, задним умом крепок, делу — время, потехе — час, на чужой каравай рот не разевай?* На этот и многие другие вопросы читатель найдет ответ в предлагаемой книге. В нее включено более 1300 наиболее употребительных русских и соответствующих им белорусских пословиц, поговорок, фразем (фразеологизмов). Указатель белорусской части словаря дает возможность пользоваться им как обратным. Подобный словарь издается в Белоруссии впервые.

Адресуется всем, кто стремится активно владеть белорусским языком, интересуется вопросами культуры речи.

Рецензенты:

канд. філал. навук А. Каўрус,
канд. філал. навук Я. Саламевіч

Санько З.

С18 Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем. — Мн.: Навука і тэхніка, 1991. — 218 с.
ISBN 5-343-00761-9

Санько З. Краткий русско-белорусский словарь пословиц, поговорок и фразем.

Пададзены беларускія адпаведнікі да найбольш ужывальных рускіх прыказак, прымавак і фразем.

Для ўсіх, хто імкнецца ўдасканалваць сваю мову.

С $\frac{4602030000-108}{М316(03)-91}$ 122-91

ББК 81.2 Бел-4

ISBN 5-343-00761-9

© З. Санько,
1991

*Незабыўнай матулі —
маёй першай настаўніцы —
прысвячаю*

Падзяка

Я вельмі ўдзячны прафесару Фёдару Янкоўскаму, які, на вялікі жаль, гэтак заўчасна пакінуў нас, — хроснаму бацьку маёй працы. Менавіта ягоныя публікацыі па культуры мовы абудзілі ў мяне цікавасць і заахвацілі ўзяцца за яе. Дзякуючы яго прынцыповым заўвагам, зычліваму стаўленню і падтрымцы пачатковы матэрыял мог увасобіцца ў гэтае выданне.

Шчыра дзякую шанюўным рэцэнзентам спадарам Янку Саламевічу і Алесю Каўрусу за каштоўныя заўвагі і парады, якія значна палепшылі рукапіс, дазволілі ўнікнуць некаторых хібаў і памылак.

Вялікую дапамогу і маральную падтрымку ўвесь час адчуваў я ад майго сябра і паплечніка ў справе адраджэння роднае мовы Алеся Разанава. Мне прыемна адзначыць гэта і выказаць яму шчырую падзяку.

Назваваючы тых, хто спрычыніўся да выхаду гэтае кнігі, не магу не сказаць пра чалавека, без якога стварэнне яе было б увогуле немагчымае. Гэта мая жонка Наталя. Толькі дзякуючы яе самаахварнасці, дзякуючы створанай ёю атмасферы душэўнай цеплыні і ўтульнасці я змог пры крайняй нястачы вольнага ад службы і грамадскіх абавязкаў часу зрабіць гэтую працу. Яна пераклала на свае кволяы плечы цяжар клопатаў па гаспадарцы і ўзгадаванні дзяцей. Яна ж была першым маім крытыкам — строгім і зычлівым.

Прадмова

Багацце і непаўторнасць гучання кожнае мовы шмат у чым вызначаюцца прымаўкамі, прыказкамі і фраземамі (фразеалагізмамі). Пераклад жа іх — справа вельмі няпростая. Па сутнасці, гэта павінны быць нават не пераклад, а падбор адпаведнікаў, г. зн. адпаведных выслоўяў, з іншае мовы. Літаральна ж перакладзеныя, скалькаваныя фраземы (як і прымаўкі, прыказкі) звычайна не становяцца набыткам мовы, арганічна не ўваходзяць у яе.

Тут я цалкам падзяляю думку прызнанага аўтарытэта ў галіне беларускае фразеалогіі Ф. Янкоўскага пра неабходнасць "адмежавацца ад былой практыкі падачы фразеалагізмаў, сляды якой сустракаюцца і ў апошніх перакладных слоўніках, дзе беларуская фразеалогія прыводзіцца часам не на матэрыяле картатэкі, не на фактах самой мовы, а на літаральным перакладзе, на калькаванні фразеалагізмаў са слоўнікаў другой мовы". Гэтая практыка, зазначу, склалася не стыхійна, яна была рэальным увасабленнем цяпер ужо, дзякаваць Богу, здадзенай у архіў канцэпцыі збліжэння й зліцця моваў.

Жывая народная мова вельмі багатая на выслоўі, якія, на жаль, яшчэ не знайшлі належнага выкарыстання ў беларускай літаратурнай мове і адпаведнага адлюстравання ў перакладных слоўніках. Слабое асваенне літаратурнаю моваю скарбаў народнае фразеалогіі і парэміялогіі непазбежна стварае цяжкасці пры перакладзе з іншых моваў на беларускую, штурхае на калькаванне, на ўжыванне нефраземных словазлучэнняў, што збядняе мову, не спрыяе паўнакроўнаму яе развіццю і функцыянаванню. Яно ж спрычыняецца й да таго, што людзі, якія сёння далучаюцца да беларускай мовы, не могуць на-

* Янкоўскі Ф. Беларуская мова. 3-е выд., дапрац. Мн.: Вышэйш. шк., 1978. С. 95.

поўніцу адчуць яе адметнасць, вобразнасць і характыво.

У гэты слоўнік увайшлі найбольш ужывальныя рускія прымаўкі, прыказкі і фраземы (вядома, тыя, якім аўтар знайшоў беларускія эквіваленты). Па-за слоўнікам, як правіла, засталіся выслоўі (агульнаславянскія або агульнаўсходнеславянскія), што маюць аднолькавы кампанентны склад у рускай і беларускай мовах. Такі падыход абумоўлены абмежаваным аб'ёмам і практычным прызначэннем кнігі. Дзеля зручнага карыстання слоўнікам, больш эфектыўнага пошуку чытачом патрэбнага матэрыялу блізказначныя моўныя адзінкі аб'яднаны ў сінанімічныя рады праз пазнаку *Гл.* ды іх парадкавыя нумары.

Што да беларускае часткі слоўніка, то я свядома імкнуўся не абмяжоўвацца адным адпаведнікам і там, дзе гэта магчыма, падаваў іх некалькі, спадзеючыся, што гэта дазволіць чытачу выбраць выслоўе з найбольш прыдатнай экспрэсіўна-стылёвай танальнасцю. Іншым разам беларускі адпаведнік можа падацца залішне аддаленым ад аналагічнага рускага выслоўя ці семантычна звужаным у параўнанні з ім. Але ў пэўным кантэксце ён паспяхова выконвае ролю эквівалента, у чым няцяжка пераканацца.

Беларускія адпаведнікі ў межах слоўнікавага артыкула аддзелены адзін ад другога знакам роўнасці (зразумела, што гэтая роўнасць умоўная). У дужках падаюцца варыянты. Часам, калі гэта апраўдана, у якасці адпаведніка да рускай фраземы дадаткова прыводзіцца нефраземнае словазлучэнне або нават адно слова (звычайна гэта дзеяслоў), але гэтакіх выпадкаў няшмат.

Пераважная колькасць беларускага фразеалагічнага і парэміялагічнага матэрыялу ўзятая з запісаў фалькларыстаў М. Федароўскага, І. Насовіча, А. Сержпутоўскага, Я. Ляцкага, Я. Тышкевіча, У. Дыбоўскага, Е. Раманава, П. Шпілеўскага, У. Дабравольскага, Ф. Янкоўскага і іншых. Параўнальна невялікая частка яго пачэрпнута з твораў мастацкай літаратуры, а таксама запісана мною ад сваіх бацькоў Хведара Санько і Зоні Кіршчэні. Звесткі пра асноўныя скарыстаныя крыніцы й даследаванні падаюцца напрыканцы кнігі.

«Першае цялятка — шчанятка», — сведчыць народнае выслоўе. Наколькі яно датычыць гэтае кнігі, няхай мяркуе чытач. Аўтар жа, разумеючы, што першая спроба не можа быць бездакорная, просіць дасылаць заўвагі ды прапановы, каб скарыстаць іх у далейшай працы.

Прыказкі і прымаўкі

1. Атаманом артель красна — Хвала ваяводзе, што войска у згодзе = У хвацкага атамана і я не паганы = У добрага атамана ўсе хлопцы смелыя (дужыя) = За ваяводам гоным усё зможам = За добраю радай красуе грамада = Без правадыра войска гіне. *Гл. 157*

2. Баба с возу — кобыле легче — Баба з калёс, а каня як чорт панёс = Баба з калёс — каню свята (калёсам лягчэй)

3. Бабушка надвое сказала — Бабка надвое варажыла = "Можа" надвое варожа = Надвое бабка варажыла, а ў вадно месца палажыла = Надвое бабка варажыла: ці памрэ, ці будзе жыва. *Гл. 179*

4. Барин — лыч замаран — Паніч — свіны лыч = Пан — саломаю напхан = Вялікі пан: падраны (дзіравы) жупан = Гэтакія паны — па тры (пары) ў штаны = Такі пан, што ў саломе спіць, а зубамі блохі б'е

5. Беда всему научит — Бяда вымучыць і вывучыць = Бяда хоць мучыць, ды жыць вучыць = Бяда ды мука — тая ж навука = Галеча ды голад пагоняць на холад. *Гл. 322*

6. Бедность — не порок — Сярмяга — не знявага, а жупан — не вялікі пан = Бяднейшы — не канечне дурнейшы = Латаная світка не загана = Беднасць не адбярэ ні чэсці, ні розуму

7. Без труда не вытащишь и рыбку из пруда — Каб рыбу есці, трэба ў ваду лезці = Трэба нахіліцца, каб з ручая напіцца = Каб вады напіцца, трэба ёй пакланіцца = Вады не засіліш не паварушыўшыся, рыбы не зловіш не памачыўшыся = Па дарозе ідучы, грыбоў не набярэш. *Гл. 436*

8. Без хозяина дом сирота — Двор без гаспадара плача = Без гаспадара і грошы — чарапкі = Няма Саўкі — няма ўпраўкі = Як гаспадар ёсць у хаце, дык усё будзе добра дбаці

9. Береги платье снову, а честь смолоду — Шануйся зама-

лада* — не напаткае бяда = Шануй рапуху ў садзе, а сябе ў грамáдзе = Шануй сябе, то й людзі шанавачь будуць

10. Береженого и бог бережет — Сцеражонага (сцеражкога, асцярожнага) бог сцеражэ = Хто сам сябе сцеражэ, таго й бог беражэ

11. Берут завидки на чужие пожитки — Чужая доля (яму) пад бокам коле = Ласы на чужыя каўбасы = На чужое дабро вочы гараць = На чужое дабро лапкі ліжа = Мае смак бы да коней ваўкалак = Кожны гад чужому грошу рад. *Гл. 61*

12. Бестолковая голова ногам покоя не дает — За дурной галавой нагам неспакой (бяда, гора) = За дурною галавою і нагам няма спакою = Скупы двойчы плоціць, а дурны двойчы ходзіць = Галава нагам зладзей

13. Богат Ермошка: завел кота да кошку — Багаты Хадот: сабака ды кот = У вераб'я багатая сям'я: у кожнага верабейкі па тры капейкі

14. Богатому черти деньги куют — Багатаму чорт дзеці калыша (а беднаму з калыскі выкідае) = Багатаму і чорт у кашу маслам кідае = У каго дабро вядзецца, у таго й певень нясецца = Як вядзецца, то і на трэску прадзецца = У багатай хаце і куры часцей нясуцца = Багатаму скрыпка сама грае, а мая і смыкам не хоча. *Гл. 401*

15. Богач удивляется, чем голь пробавляется — Багатыр дзівіцца, чым худака жывіцца = Багаты дзівіцца, чым бедны жывіцца, а бедны смяецца, дзе ў багатага дзяецца = Багаты не ведае, чым бедны абедае

16. Бог видит, кто кого обидит — Бог не цяля, бачыць (пазнае) круцяля = Бог не Мікітка, павыламіць лыткі = Бог бачыць з неба, што каму трэба = Бог ведае, хто што робіць і хто як абедае = Бог не гуляе, шмат палатна мае ды багатым торбы нагатаўляе

17. Бог дает — и дурак берет — Даў бог дурню хлеба, ды той не ўмеў спажыць як трэба = Што бог ні даў, усё ў торбу = І Халімон танцуе, калі яму шанцуе = Калі папу ўдаецца, то і пападдзя смяецца

18. Бог не выдаст, свинья не съест — Бог не папусціць, свіння не ўкусіць = Калі бог не дасць смерці, дык не возьмуць і чэрці = Ян бог дапусціць, то й святыя не абароняць

19. Бодливой корове бог рог не дает — Ведаў бог, што не даў свінні рог = Не дай бог свінні рог = Бачыў бог, што не даў свінні рог, бо ўвесь свет спарола б. *Гл. 148*

20. Будет и на нашей улице праздник — Прыйдзе, тата, і наша свята = Будзе і на нашай вуліцы кірмаш = Будзе і на маім рынку торг (кірмаш). Гл. 21

21. Будет и наше время — Загляне сонца і ў наша ваконца = Калісь засвеціць сонца і ў наша ваконца = І наша сонца ўвойдзе ў ваконца = Прыйдзе тая нядзеля, што будзе й маё вяселле = Калісьці й наш бог праспіцца. Гл. 20

22. Будешь сладок — живьем проглотят, будешь горек — проклянут — Не будзь горкі — праклянуць, не будзь салодкі — пракаўтнуць = Будзешь горкі — праплююць, а салодкі — праглынуць = Не будзь салодкі, бо пераліжуць; не будзь горкі, бо пераплююць

23. Была бы шея, а ярмо найдется — Быў бы араты, будзе й прыганяты = Былі б дурні, а паны знойдуцца = Абы спіна — пуга знойдзецца = Быў бы азадак, а лазы хопіць = Быў бы лоб, а горб будзе

24. Был бы хлеб, а зубы сыщутся — Быў бы хлеб, а мышы збягуцца = Абы хлеб быў, а нахлебнікі будуць = Абы было ў торбе, то з'ем і на горбе = На воўну авец знойдзецца й кравец = Абы падла — вароны назлятаюцца = Быў бы куст, а варона знойдзецца = Абы тавар — купец будзе

25. Был конь, да изъездился — Быў конь, ды з'езджаны, быў хлеб, ды з'едзены = Быў ляснічым, а цяпер нічым = Быў піўнічым, а застаўся нічым = Быў калісьці Яўхім, ды цяпер чорт яго ўхапіў

26. Было дело, да не было деда — Быў квас, ды не было вас = Быў квас, ды не было вас; а як сталі квасіны, тады і вас чэрці ўзнасілі

27. В гости со своим самоваром не ходят — У студню вады не ліюць, а ў лес дроў не вязуць = У крыніцу не носяць вадзіцу

28. Век долог — всем полон — Век звекаваць — усяго спазнаць = На год сем прыгод, а на вяку — без ліку = Трапіцца на вяку варыць капусту і ў глянку = Здараецца на вяку і па спіне і па баку = На вяку, як на палосцы-шнурку, усяго трапляецца — і кукалю, і пшаніцы = На вяку ўсяго трапіцца = Жывучы, усяго давядзецца. Гл. 120

29. Век живи, век учись — Што жывем, то вучымся = Будзем вучыцца, пакуль смерць лучыцца (налучыцца) = Колькі робіш, столькі вучыся

30. Велика Федора, да дура — Вырас пад неба, а дурань як трэба = Байбусам вырас, ды розуму не вынес = Да званіцы

падняўся, а без розуму застаўся = Рост чалавечы, а розум авечы. *Гл. 178*

31. Весна красна цветами, а осень — плодами — Багата вясна кветкамі, а восень палеткамі = Вясна кветкамі багата, а восень з пірагамі ў хату

32. Взятся за гуж — не говори, что не дюж — Узяўшыся за гуж, не кажы, што нядуж = Калі ўлез у дугу, не кажы "не магу" = Калі даўся запрэгчы, то дайся й паганяць. *Гл. 215*

33. Видит око, да зуб неймет — Бачыць вока, ды ляжыць (вісіць) высока = Хочацца, ды не даскочыцца = Вочкі глядзяць, ды трасцы з'ядзяць = Бачыць карова, што на павесці салома = Смачны жабе арэх, ды зубоў бог не доў (не даў). *Гл. 70*

34. Видна птица по полету — Відаць сокал па палёту, а сава па паглёду = Відаць (знаць) пана па халявах = Па пер'і тушку пазнаюць = Знаць жабу па пліганні (а сокала па палёце)

35. Визга много, а шерсти нет — Не столькі той брагі, колькі звягі = Шмат дзіва, але мала мліва = Не столькі піва, колькі дзіва = На грош піва, на ўсё сяло дзіва = Не столькі таго мёду, колькі смуроду

36. В каждой шутке есть доля правды — Няма байкі без праўды = Жарты нічога не варты, але часам праўдзяцца = Часам жарты выходзяць на праўду

37. В ногах правды нет — Сядзь, няхай полы не вісяць = Ногі для дарогі = Сядзьма на калодзе, пагаворым аб прыгодзе. *Гл. 129*

38. В огороде бузина, а в Киеве дядька — Гэты пра воз, а той пра коз = Хто пра хату, а хто пра лапату = Я яму пра абразы, а ён мне пра гарбузы. *Гл. 478*

39. В одно ухо вошло, а в другое вышло — Адным вухам слухае, а другім выпускае = У адно вуха ўпусціў, а ў другое выпусціў

40. Волка бояться — в лес не ходить — Баючыся ваўкоў, застанешся без грыбоў = Баяўшыся трэску, і ў лес не трэба хадзіць = Хто ваўкоў баіцца, па ягады не ходзіць = Баючыся воўка, у лес не ісці

41. Волка ноги кормят — Ваўка ногі жывяць (гадуюць) = Пасланцамі воўк не сыты = Старца кій корміць

42. Вольному воля, спасенному рай — Вольнаму воля, шалёнаму поле = Шырокае поле: ідзі, куды воля

43. Вор ворует не для прибыли, а для своей погібели — Калі хочаш прапасці, пачні (ідзі) красці = Хто хоча прапасці, няхай вучыцца красці = Як украў, то і прапаў = Крадзеным падавішся. *Гл. 44*

44. Воровское стяжанье впрок не пойдет — Чужое не тучыць, бо сумленне мучыць = Чужое дабро вылазіць праз рабро = Крадзеным сыты не будзеш = Крадзенае не ідзе ў карысць = Ад зладзейства не разжывешся. *Гл. 43*

45. Ворон ворону глаз не клюет — Драч драчу́ не дзярэ аччу = Крумкач крумкачу вока не выдзеўбе = Гад гада не джаліць = Вужака вужаку не джаліць = Крук крука за чуб не бярэ = Воўк ваўка нідзе яшчэ не з'еў

46. Все кузни исходил, да не кован воротился — Вакол крам ды зноў к нам = Пахадзіў ля лому і назад дадому = Ад кута ў кут і зноў тут

47. Все люди, как люди, один черт в колпаке — Усе бабры дабры, адно выдра — ліха яе бяры = Усе бабры дабры, адна выдра ліхая

48. Всем сестрам по серьгам — Кожнай сястрыцы па завушніцы = Кожнаму сыну хатуль за спіну = Кожнаму брату па дукату = Кожнай сяброўцы па залатоўцы = Кожнаму старцу па стаўцу = Усякаму сваяку хоць бы па медзяку

49. Всею свое время — На ўсё свой час = Без часу не будзе квасу = Без пары няма і травы = Усё свой час мае = Дзяры лыка, як (пакуль) дзярэцца: бо прысохне — не ўдзярэш = Сей у пару — збярэш хлеба гару. *Гл. 94*

50. В семье не без урода — Няма роду без выроду = У балоце не без чорта, а ў роду не без выроду = У кожнай чарадзе авечку з матыліцамі знойдзеш = І на здаровай яблыні гнілы яблык знойдзецца = І ў добрай сям'і вырадак бывае = Няма лесу без воўка, а сяла без злодзея

51. Все хорошо, что в меру — На ўсё ёсць мера = Усё добра, што ў меру, а што зашмат, тое не ў лад = Праз меру і свінні не ядуць = Што занадта, тое і свіння не есць = Лішняя нітка палатну завада = Широкая лыжка рот дзярэ = З вялікае яды няма наўды: не забагацеш, а апузацеш = Што задужа — не здарова

52. Всякий купец хвалит свой товар — Кожны стралец сваю стрэльбу хваліць = Кожны цыган сваю кабылу хваліць = Кожны пастух сваёй пугай хваліцца = На кірмашы і бык цельны = Не ганячы, не купіш, не хвалячы, не прадасі. *Гл. 53*

53. Всяк кулик свое болото хвалит — Дзе хвоя ні стаіць, а ўсё сваіму бору шуміць = Жыве кулік, дзе прывык, і кожны роднае балота хваліць = Жаба квокча, сваё балота хваліць.
Гл. 52

54. Всяк молодец на свой образец — У кожнага кавалера свае манеры = Кожны кравец сваім кроем, кожны кеп сваім строем = Кожны кравец сваім кроем крое = Усялякі гад на свой лад = Усякі чалавек сваім стылем жыве. *Гл. 57*

55. Всякому овощу свое время — Свой час ягадзе, свой час баравіку = Будзе пара, вырасце трава = Будзе час — будзе і квас, не ўсё за раз = Парою сена косяць = Усё добра ў пару

56. Всяк петух смел на своей навозной куче — У сваім гародзе роўны ваяводзе = На сваім падворку і сабака адважнейшы = І верабей на сваім падворку спраўны = На сваім сметніку і верабей гаспадар = На сваім сметніку і певень смелы (смялейшы). *Гл. 98*

57. Всяк по-своему с ума сходит — Як хто хоча, так па сваім бацьку плача = Кожны па-свойму дурнее = Розум на розум не выпадае = Кожная галава свой розум мае = У каго якая натура. *Гл. 54*

58. Всяк сверчок знай свой шесток — Ведай, каток, свой куток = Калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце = Ёсць у каліце — сядай на куце, а на плячах хатуль — пытаюць: "Адкуль?" = Не лезь, куды галава не лезе. *Гл. 383*

59. В тесноте, да не в обиде — Дзе цесна, там пацешна = Цесна сядзець, ды добра глядзець = Дзе збяруцца, там смяюцца = Цяснота — не крывота

60. В тихом омуте черти водятся — У ціхім балоце чэрці растуць = І чорт ціхманам быў = Хто ціха ходзіць, той густа месіць = Ціхая свіння глыбока рые = Ціхая вада грэблю рве.
Гл. 336

61. В чужих руках ломоть шире — У чужых руках пірог вялікі = На чужое дабро вочы гараць = У суседа ўсё лепшае = Мая грыўна ўсім дзіўна = Чужыя жончкі як перапёлачкі = Чужая жонка мёдам мазана, а свая смалою. *Гл. 11*

62. В чужой монастырь со своим уставом не ходят — З сваёю цаною на кірмаш не едуць = У чужую парафію са сваім звычаем не прыходзь = У чужой бажніцы свечкі не папраўляй

63. В чужом глазу сучок видит, а в своем бревна не замечает — Чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма = Чужое бачыць пад лесам, а свайго не бачыць і пад носам = У чужым

воку і парушынку ўгледзім, а ў сваім і калоды не пабачым = Свайго горба ніхто не бачыць

64. В чужом пиру да похмелье — Ад чужога шалу ў галаве круціцца = Хто піў, а ў каго галава баліць = Паны пілі, а ў нас галовы баляць = За чужыя грахі пакута = Хто саграшыў, а хто пакутуе

65. Выше головы не прыгнешь — Вышэй ад сваіх пят не падскочыш = Вышэй носа не пераскочыш = Звыш лобу вочы не ходзяць

66. Где много слов, там мало дела — Языкам у Вільні, а галавою за печчу = Слоў — на мех, а спраў — на смех = Каб так смыкам, як языкам = Гультай не чалавек, балбатун не гаспадар

67. Где силой взять нельзя, там надобна ухватка — Трэба розумам надтачыць, дзе сіла не возьме = Дзе не можна сілаю, там бяры здогадам = Чаго не можна ўзяць рукамі, хапай галавою = Дзе сілаю не зробіш, то спосабам = Не сілаю, дык спосабам = Не сілай ухачі, а розумам

68. Где тонко, тут и рвется, где худо, тут и порется — Дзе коратка, там і рвецца = Дзе коратка, там рвецца, дзе балюча, там б'ецца = Дзе баліць, там і вытнешся = На балючае вока ўсё парушына ляціць = На бяду і розум адняло

69. Глаза видали, что покупали — Бачылі вочы, што бралі (куплялі), а цяпер плачце, хоць павылазьце = Ці міла, ці няміла, але грошы плаціла — трэба есці

70. Глазам видно, да ногам обидно — Блізка відаць, ды далёка дыбаць = Блізка то блізка, але каб не было слізка. *Гл. 33*

71. Говорят, что кур доят — Кажуць, што і масла хлебам мажуць = Усялякае бывае: жук рыкае, а карова лягае = Людзі чаго не скажуць — і смаленую кабылу змажуць = Бывала, што й варона кувала, а цяпер і зязюля не кармае = Казалі-гаварылі, што ходзіць Базыль да Марылі. *Гл. 371*

72. Голова — всему началу — Розум — найлепшае багацце = І да булавы трэба галавы = У добрай галавы сто рук = Галава не булава, мазгі не пілавіны

73. Головой стены не прошибешь — Лобам муру не праб'еш = Муру галавой не разаб'еш = Хоць лоб і медны, але ж мур каменны. *Гл. 301*

74. Голод не тетка — Голад не дзядзіна, з'ясі і крадзена = Голад не цётка, з'есць, што патрапіць = Голад не свой брат =

Галоднаму ўсё смакуе = На галодны зуб усё смачна = Галоднаму асцюкі не колюцца = Чорт з голаду й мухі еў. *Гл. 325*

75. Голодной куме хлеб на уме — Галоднай курцы проса на думцы = Галодны — пра хлеб, п'яны — пра хмель = Каму што, а галоднаму хлеб = Галоднаму каню авёс сніцца = Галоднаму — ежы, халоднаму — цяпла, а сытаму — музыкі. *Гл. 457*

76. Голодному Федоту и пустые щи в охоту — Сагнешся ў сук — з'ясі і саломы пук = З гора, з бяды пад'еў лебяды = У голад і нішчымнае смачна есці = Будзе смачна, як духі падвядзе = Галодны прысмакаў не пытае = Галоднаму жывату і пушынка па нутру

77. Голому разбой не страшен — Голы разбою не баіцца = Старцу пажар не страшны = Мокры дажджу не баіцца = З жабрака сарочки не здзярэш

78. Гора родила мышь — З вялікага гуку не будзе чаго браць у руку = Шырокі двор, ды невялікі збор = З вялікага грому малы дождж = З вялікае хмары малы дождж

79. Горбатого могила исправит — Гарбатага хіба труна выпрастае (паправіць) = Гарбатага выпрастае магіла, а ўпартага — дубіна = Крывога дрэва не выпрастаеш = З дугі аглоблі не зробіш = Калі пень, то і будзе пень. *Гл. 447*

80. Господь терпел и нам велел — Бог жабраваў і нам казаў = Цярпі, Зося, так прыйшлося = Цярпі, казача, не выпадае йначай

81. Готовь летом сани, а зимой телегу — Ладзь калёсы зімою, а сані летам = На свята думай пра будзень, а ўлетку пра зіму

82. Грамоте учиться — всегда пригодится — Вучыся, нябожа, вучонне паможа = Навука хоць намучыць, але жыць навучыць = Што замаладу навучышся, на старасць як знойдзеш = Навуку за плячыма не носяць

83. Грехи любезны доводят до бездны — Не заглядайся на чужых жонак: не скасеш, дык здурнееш = Сам сябе загубіш, як чужую жонку прыгалубіш = Што цела любіць, тое душу губіць = Не кладзіся каля чужой жонкі — адаб'юць пачонкі

84. Гром не грянет — мужик не перекрестится — Не прыйдзе трывога — не ўспомніш і бога = Як трывога, тады да бога = Пакуль пярун не грымне, чалавек яму не паклоніцца = Пакуль не загрыміць, мужык не перахрысціцца

85. Гулять смолоду — помирать под старость с голоду — Хто замаладу не працуе, той на старасць жабруе = Хто гуляе

змоладу, той памрэ з голаду = Гульня ў маладосці дае хваробу на старыя косці = Змоладу банкетавалі, а пад старасць жабравалі = Змоладу балі спраўлялі, пад старасць галышамі сталі = Не хочаш у маладосці працаваць, будзеш на старасці з торбачкай танцаваць

86. Гусь свинье не товарищ — Мядзведзь карове не брат = Воўк сабаку не радня = Качар курыцы не пара = Воўк казе не таварыш = Раўня як свіння да каня = Свіння каню не таварыш = Багатыр беднаму не брат = Сыты галоднаму не раўня

87. Дал слово — крепись, а не дал — держись — Слова давай, дык яго і трымай = Што сказаў, тое святое = Будзь свайму слову гаспадар

88. Даром и чирей не сядет, а все прежде почешется — Дарма хадзіць — ногі адбіць = Дарэмна і каза не спела = Каза ваўку дарма не скача = Дарма і каза цераз плот не скача = Дармавога нічога на свеце няма. *Гл. 141*

89. Даст бог день — даст и пищу — Дасць бог дзень — дасць і спажытак = Дасць бог хлеба — дасць і да хлеба = Даў бог стан — дасць і жупан

90. Дают — бери, бранят — беги — Калі вераць, не бажыся, калі б'юць, не прасіся = Што кажуць — рабі, што даюць — бяры (еш) = Не ймуць веры — не бажыся, а б'юць — не маліся = Хоць няшмат даюць — бяры, хоць недалёка шлюць — не йдзі

91. Двое дерутся — третий в выигрыше — Дзе двух зваду вядзе, там трэці крадзе = Дзе двух сварыцца, там трэці карыстаецца = Дзе двух б'юцца, там трэці карыстае = Тады багатыя рады, калі ў бедных пайшлі звады

92. Двум смертям не бывать, а одной не миновать — Што будзе, то будзе, а дзве смерці не будзе = Не бываюць дзве смерці, а раз трэба памерці = Раз радзіла маці, раз трэба паміраці = Калі павесяць, дык не ўтопяць = Два разы не паміраць, а раз давядзецца = Адна казе смерць. *Гл. 285*

93. Делай дело не спеша, была бы слава хороша — Не глядзі, каб скоро, а глядзі, каб добра = Скора каты робяцца, ды сляпыя родзяцца = Што хутка робіцца, то сляпое родзіцца = Завіхайся, але не спяшайся. *Гл. 316*

94. Делу — время, потехе — час — Перш папрацуй, а тады й патанцуй = Была нядзеля — і мы дудзелі, цяпер серада — працуй, грамада = Калі — на лянок, а калі — у танок = Гульня, ды не штодня = Годзе цалавацца, пара і на хлеб старацца. *Гл. 49*

95. Десятая (седьмая) вода на киселе — На адным сонцы

анучы сушылі = Пень гарэў, а чорт ногі пагрэў, іскра пала — і радня стала = Адзін пень гарэў, а другі спіну грэў = Сваякі гарбузовыя, жывуць цераз дарогу наўпрысядкі. Гл. 229

96. Дешево и сердито — Хітра, мудра, невялікім коштам = Хітра-мудра і нядорага = І танна, і хітра

97. Долг платежом красен — Што вінен, аддаць павінен = Умеў узязць — умей і аддаць = Любіш браць — любі і аддаць = Пазычай — як умееш, аддавай — хораша = Прыйшоў з мехам, не адбудзеш смехам = Круці не круці, а што трэба заплаці

98. Дома стены помогают — У сваёй хаце і вуглы памагаюць = У сваёй хаце і качарга помач = У сваёй хаце і дзіркі грэюць. Гл. 56

99. Дом невелик — гуляць не велит — Сямейка малая — (усім) работы хапае = Гурт невялічкі — гуляць няма звычкі = Былі бы мы сямёра, змаглі б усё ўчора

100. Дорога ложка к обеду — Дарагое яечка да Вялікадня = Дождж у пару, што золата = Усё добра ў пару = Дарагая помач у свой час = Не ў час лыжка па абедзе

101. Дорог не обед, а привет — Не дорага ежка, дорага пацешка = Даражэйша не сняданне, а прывітанне = Не частуй (мяне) ні піўцом, ні вінцом, а прывітай шчыранькім слаўцом = Піццё — смяццё, пасядзёнка дорага = Ці з перцам, ці не з перцам, абы са шчырым сэрцам

102. Дорого, да мило, дешево, да гнило — Прыгажэйшае — даражэйшае, а што заганнае, тое таннае = Ёсць загана — купіш танна = За тавар гнілы і грош малы = Якія грошы, такі і тавар = Таннае мяса сабакі ядуць (цягаюць)

103. До свадьбы заживет — Пакуль жаніцца, загаіцца = Пакуль шлюб браць — нічога не знаць

104. Доход не живет без хлопот — Хто дбае, той мае = Гаспадарка — клапатарка = Хто поля годзіць, у таго жыта родзіць = Дзе гаспадар ходзіць, там ніўка родзіць = Пільнуў гаспадаркі — будуць у гаршку скваркі. Гл. 293

105. Друзья познаются в беде — Зычлівага прыцяля ў няшчасці пазнаюць = Прыцяля ў няшчасці пазнаеш = Хто ў бядзе не быў, той праўдзівых прыцяляў не знае

106. Дуракам закон не писан — Дурны законаў не чытае, ды свае мае = Для вар'ята няма свята = Дурны сабака і на гаспадара брэша

107. Дурака пошлешь, а за ним и сам пойдешь — Пашлі дурнога, а за ім другога = Паслаўшы дурнога, за ім пашлі

другога = Пашлі асла, а за ім пасла = Пайшоў Апанас па квас, дык ні Апанаса, ні кваса = Пашлі Ціта па сіта — няма сіта, няма Ціта = Паслалі сабаку па табаку — ані табакі, ані сабакі

108. Дураков не сеют, они сами рождаются — Дурняў не ссеюць і не жнуць, яны самі растуць = Дурань не родзіцца, а сам знаходзіцца = Добрую траву чалавек сее, а ліхая чорт ведае адкуль бярацца

109. Душка не сосед, есть хочет — Душка не птушка, мякінаю не адбудзеш = І мая душа не з клочча, таго самага хоча = Душа не камень, есці хоча = Без хлеба й вады з душою бяды. Гл. 382

110. Дыма без огня не бывает — Дзе не гарыць, там і не курыць = Дзе дым, там і полымя = Адкуль дым, адтуль і полымя = Дзе сунічнік, там і суніцы = І сабака напуста не забрэша = З пальца не высуць людзі = Не дарма людзі гавораць = Без прычыны і хвост не матляецца

111. Если б знал, где упадешь, то соломки б подостлал — Каб чалавек ведаў, дзе спатыкнецца, дык абышоў бы тое месца = Каб ведаў, дзе яма, то пераступіў бы = Каб ведаў, дзе павалішся, лепей бы там сеў (лёг) = Калі б ведаў, дзе павалішся, то абышоў бы

112. Если бы да кабы выросли во рту грибы — Каб на хмель не мароз, ён бы тын перарос = Каб на дзятла не стралец, быў бы дзяцел маладзец = Каб не плеш, дык і лысы не быў бы = Кап, кап — ды не цячэ = Не здарылася б бяды, каб конь не быў худы = Што пра тое гаварыць, што не мае быць

113. Если кажется, нужно перекреститься — "Мусіць" за вуха ўкусіць = Здаецца, што й певень смяецца = Няхай не здаецца дурной авечцы = Як здаецца, то хрысціся = Перахрысціся, калі здаецца

114. Есть в мошне, так будет и в квашне — Калі маеш грошы, то не будзеш хадзіць босы = Калі ёсць у мяшку, то будзе і ў гаршку = Без нястачы пражывеш, калі грошай нажывеш

115. Ешь пирог с грибами, а язык держи за зубами — Памаўчы, язычок, калі ясі, а не памаўчыш — трасцу з'ясі = Трымай язык на прывязі = Маўчы дык мак таўчы = Маўчы як жаба ў карчы = Маўчы, а то будуць таўчы = Маўчы і дыш, дык будзе барыш = Маўчы ды патаквай

116. Ешь — потей, работай — мерзни — На яду мастак, а на работу сяк-так = Рабіць наш Васіль не мае сіл, а на клёцкі ў малацэ — за чацвярых валачэ = Як да чаркі — скоры, як да працы — хворы = На рабоце "ой" ды "ох", а за сталом адзін за

трох = Есць за вала, робіць за камара = Есць за двух, а не зробіць за аднаго

117. **Еще такой не родился, кто бы всем сгодился** — Яшчэ гэтки не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся = І бог усім не дагодзіць. *Гл. 211*

118. **Жди у моря погоды** — Сядзі ў будзе і чакай, што будзе = Сядзі ды на неба глядзі

119. **Жив Курилка** — Жыве наш тата і без свята = Хоць пацеем, але не мадзеем = Нашто той вох, калі мы ўтрох

120. **Жизнь прожить** — не поле перейти — Вск звекаваць — не пальцам паківаць = Вск зжыць — не мех сшыць = Жыццё пражыць — не песенку спець = Жытку пражыць — не люльку выкурыць. *Гл. 28*

121. **За битого двух небитых дают** — За аднаго бітага двух нябітых даюць, ды не бяруць = Адзін біты дзесяцёх нябітых каштуе (варты) = За аднаго вучонага сем слепакоў даюць, і то не бяруць

122. **Загуляла булка с квасом, простокваша с молоком** — Танцавала рыба з ракам, а пятрушка з песцярнякам = Бычкі йграюць у лучкі, а цёлкі у свісцёлкі, а бараны у органы, а коні у гармоні = Нам вяселлейка бог даў, ажаніўся мех — торбу ўзяў

123. **За двумя зайцами погонишься** — ні аднаго не поймаеш — Хто зашмат жадае, той нічога не мае = За сем работ бярэцца, а ні адна не ўдаецца = Хто два зайцы гоніць, ніводнага не здагоніць = Разам дзвюх сарок за хвост не ўтрымаеш. *Гл. 187*

124. **За деревьями леса не видит** — Па хаце ходзіць, а дзвярэй не знаходзіць = Па гары ходзіць і сонца не бачыць = За хвойкаю лесу не бачыць

125. **Закон, что дышло: куда повернул, туда и вышло** — На рынку долі не купіш, а ў судзе праўды не знойдзеш = Каму за штуку прымуць, а каму за тое ж скуру здымуць = У каго капшук паўнейшы, у таго і суд спраўнейшы = Была б спіна — знойдзецца віна

126. **За мое же добро переломили ребро** — За маё жыта ды мяне ж біта = Прышлі ў маю хату і б'юць майго тату = Маёй пугай ды па маёй жа кабыле = Маім салам ды па маёй скуры

127. **За морем телушка полушка, да рубль перевоз** — За морам валы дарам = За морам вол па грошу. *Гл. 392*

128. **Запас карман не дерет** — Вялікая куча не надакучыць = Запас бяды не чыніць = Запас месца не пралежыць =

Няхай будзе — есці не просіць = Хто жыве без запасу, той гіне без часу = Добра, у каго запас на ліхі час. Гл. 283

129. За постой денег не платят — Сядзь, даражэй не заплочіш = За пастаянку даражэй не плоцім — сядзь = Прысядзь, госць будзеш. Гл. 37

130. За посул денег не дают — Ад абяцанкі не патаўсцеш (не разжывешся) = Абяцанкамі сыты не будзеш

131. Запретный плод всегда слаще — Калі кажуць "не", то хочацца ўдвайне (смачней удвайне) = Дзе плот ды дзядуля, там смачныя дулі = За высокім частаколам слівы смачнейшыя = Чаго не вольна, таго і карціць

132. За свой грош всюду хорош — За свае грошы хоць дзе харошы = Хто мае грошы, той добры й харошы = З грашамі і копшы дагодзіш = З грашыма ўсюды добра = Абы грошы, усё будзе

133. За спрос не бьют в нос — За папытанне не даюць ні ў каршэнь, ні снядання = За запытанне не страціш ні абеду, ні снядання = Хто пытае, той многа знае. Гл. 313

134. Заставь дурака богу молиться — он и лоб расшибет — Скажы дурному паклоны біць, то ён і лоб паб'е = Дурань і мяла зломіць = Разумны работу зробіць, а дурань і мяла зломіць = Дай дурню брытву, то ён зарэжацца = Не хадзіў шалудзька богу маліцца, а як пайшоў, дык і лоб разбіў = Дурань і молячыся лоб паб'е

135. За что купил, за то и продаю — Што на язык, то і з языка = Што бачыў, тое кажу = Што купіў, тое й прадаў = Што пачуў, тое й сказаў

136. Золото и в грязи блестит — Золата і ў попеле (і ў зацёмку) свеціцца (пазнаць, відаць) = Золата і на сметніку відаць

137. И волки сыты, и овцы целы — І козы сытыя, і сена цэлае = І воўк сыты, і козы цэлыя = І бога не гнявіць, і чорту дагадзіць

138. Из грязи да в князи — Як з пана пан, то аддасць валы, а як з мужыка пан, то здзярэ пасталы = Як з мужыка зробіцца пан, то колам галавы не дастаць = Не дай бог з гною пірог, а з мужыка пан = Не дай бог свінні рог, а мужыку панства = Сто коп не грошы, мужык не пан

139. Из огня да в полымя — З агню ды ў прысак (ў полымя) = З гаручага ды ў балючае = З пекла ды ў агонь = З холаду ў мароз = З дажджу пад рыну = Ад воўка ўцякаўшы, на мядзведзя наско-

чыў = Уцякаў ад пана, а трапіў да войта = Ад бяды ўцёк, ды ў гора трапіў

140. Из песни слова не выкинешь — 3 песні слова не выкідаюць: як спяваюць, так спяваюць = 3 мора вады не выбераш, з песні слова не выкінеш = 3 мора вады не выліць, з песні слова не выкінуць = 3 песні слова не выкінеш, а плачучы рота не паправіш

141. Из спасибо шапки не сошьешь — Дзякуем не адбудзеш = Дзякаю (падзякаю) сыты не будзеш = За дзякуй футра не справіш = За дзякуй пірага не купіш = Дзякуй не дзякуй, а заплаціць мусіш = Дзякуй не з'ясі. Гл. 88

142. Или полковник, или покойник — Ці пан, ці прапаў = Ці паскачаш, ці паплачаш

143. И мы когда-то были рысакми — Быў час, калі дзеўкі любілі і нас = Было, што й мы навывперадкі рвалі = Бывала, буяла, а сягоння й рыкаць не хоча

144. И мы не лыком шиты — І мая доля не шчарбатая = І мой квасок не з трасок = І мы не з гліны злепленыя = І мая душа не ў пні = І мы не абораю хлеб кроім = І ў мяне рукі ёсць = Або мой грош дзіравы? = І мая ж душа не лішняя = І мая хата не карчма

145. И на старуху бывает проруха — І хітры ліс у пастку трапляе = І на дзеўку грэх бывае = І ў цесце можна палец вывіхнуць = Конь на чатырох, і той спатыкаецца = І на гладкай дарозе прыпадак можа стацца

146. И хочется, и колется — Смачная кашка, ды зарабіць цяжка = Калючы ёрш, але юшка смачная = Хочацца, ды не даскочыцца = Хочацца, але страшна = Адсюль гарача (горача), а адтуль баляча (боляча)

147. Кабы не дыра во рту — жил бы жил, ни о чем не тужил — Каб не ежка ды не адзежка, дык была б грошай поўная дзежка = Хадзіў бы ў злоце, каб не дзірка ў роце = Каб не піў ды не еў, то залатога б каня меў = Каб не елі, не пілі, то б у золаце хадзілі

148. Кабы свиные рога, всех бы со свету сжила — Каб свінні рогі, нікому б не было дарогі = Каб свінні рогі, не сышла б з дарогі = Каб свінні рогі, арала б дарогі = Дай свінні рогі, дык набок з дарогі. Гл. 19

149. Каждой твари по паре — Кожная пачвара мае сваю пару = Кожнай пачвары па пары

150. Как аукнется, так и откликнется — Як гукнеш, так і адгукнецца = Як клічуць, так і адклікаюцца = Як вы нашым,

так мы вашим = Як баба да дзеда, так і дзед да бабы = Як мы да людзей, так і людзі да нас = Як у лес, так і з лесу. Гл. 154

151. Как бедному жениться, так ночь коротка — Сіраціне і ўзімку дзень доўгі = Як нам жаніцца, то й ноч малая = Калі нам жаніцца, то і ночка кароткая (пакарацела) = Каму месяц свеціць, а ад сіраты хаваецца = Беднаму і вецер у вочы

152. Какова пава, такова ей и слава — Які Рыгорка, такая пра яго й гаворка = Якая дзеўка, такая ёй і прыпеўка

153. Какова погудка, такова и пляска — Якая песня, такія і скокі = Як будуць граць, так будзем скакаць = Як граюць, так і танчаць

154. Каков вопрос, таков и ответ — Якое пытанне, такое адпавяданне = На добрае запытанне добрае і адпавяданне. Гл. 150

155. Каков Дема, таково у него и дома — Які пан, такі і будан = Якая Агатка, такая ў яе і хатка = Якія мы гаспадары, такія й нашыя двары = Які пан, такі і жупан. Гл. 314

156. Каково семя, таково и племя — Якое карэнне, такое і насенне = Які куст, такі і парастак = Які род, такі і плод. Гл. 472

157. Каков поп, таков и приход — Якая рада, такая і грамада = Які пастух, такая й чарада. Гл. 1

158. Кашу маслом не испортишь — Патравы любяць прыправы = Салам (маслам) кашы не змарнуеш (не сапсуеш) = Калі ёсць сала, то і грыб патрава

159. Клин клином вышибают — На крутое дрэва трэба круты клін = Клін кліна паганяе (выбівае) = Церахам на клін. Гл. 288

160. Кому до чего, а кузнецу до наковальни — Каму што, а млынару вецер = Каму што, а пеўню бойка = Каму што, а курыцы проса = Каму што, а Сымону селядца = Каму што, а Барысу ладкі = Хто пра што, а цыган пра сала = Каму што, а Ганці кубел = Каму што, а галоднаму хлеб

161. Копейка рубль бережет — Зерне да зерня, будзе поўная мерня = Колас да коласа — сноп будзе = Рубель з граша паходзіць = Па кропельцы — рэчка, па травінцы — копка, а па копцы — стог = З малога дойдзе да вялікага

162. Коса — девичья краса — Дзявоцкая краса — заплечная коса і руцьвяны вяночак = Дзеўка без касы не мае красы

163. Кошке игрушки, а мышке слезки — Катку смех, а мыш-

цы смерць = Кату забаўка (жарцікі), а мышцы згуба = Каралю смачна, а нам горка = Калі пан п'яе, то мужыка трасца трасе = Каму бяда, каму смех

164. Красна изба не углами, а красна пирогами — Хата слаўная гаспадыняю = Слаўная хата не вугламі, але пірагамі (кнышамі) = Якая ў гаспадыні страва, такая ёй і слава = Без гаспадынькі хата, што дзень без сонца

165. Кто вино любит, тот сам себя губит — Хто па гарэлку часта ходзіць, той сам сабе шкодзіць = Хто п'е, той доўга не жыве = Гарцы ўвядуць у старцы = П'янства розум з'ела = Чарка і сварка да добрага не давядуць = Чорту душу аддаў, бо часта ўгару заглядаў = Вада жывіць, а гарэлка губіць. Гл. 299

166. Кто в лес, кто по дрова — Хто ў плот, а хто ў агарод = Хто ў боб, хто ў гарох = Хто ў боб, хто ў гарох, а хто ў саладуху (а ты ў сачыўку) = Хто ў мох, хто ў алешнік

167. Кто вчера солгал, тому и завтра не поверят — Хто раз схлусіў, таму ніколі веры няма = Болей не ашукаеш, як толькі раз = Ад хлусні не мруць, толькі веры болей не даюць = Адзін раз зманіш — другі не павераць = Манюку і праўды не павераць

168. Кто ищет, тот найдет — Хто пытае, той не блудзіць, хто шукае, той знаходзіць = Каму ў голаў зайдзе, той і за печку знайдзе = Пашукай, як трэба, і знойдзеш, што трэба = Хто моцна жадае, той і мае = Шукай, дык знойдзеш = Не шукаючы, не знойдзеш. Гл. 473

169. Кто сам себя хвалит, в том пути не бывает — Хто сябе хваліць, няхай таго пярун спаліць = Пахвальба — малайцу згуба = Чужая пахвала як гром грывіць, а самахвальства смярдзіць = Не хвалі сябе, няхай людзі пахваляць

170. Кто спит весной, плачет зимой — Хто ўлетку балюе, той узімку галадуе = Хто ўлетку цяньку шукае, той узімку галадае = Калі ўлетку на сонцы не папячэшся, то ўзімку з холаду натрасься = Хто не дбае, той трасцу мае

171. Кто чужого желает, скоро свое потеряет — Хто чужога жадае, часта сваё пакладае = Не ганіся за чужым, не трэба будзе плаціць сваім = Чужое ўзяць — сваё згубіць = Не бяры чужога: аддасі сваё = Ты па чужое, а чорт па тваё. Гл. 226

172. Куда конь с копытом, туда и рак с клешней — І жук, і жаба, і чорт, і баба = Каваль каня кусе — і жаба нагу дае = Як каня куюць, то й жаба нагу настаўляе

173. Куй железо, пока горячо — Касі, каса, пакуль раса =

Гні галінку, пакуль маладзёнькая = Гні дрэўца, пакуль гнецца = Дзяры лыка, як дзярэцца: бо прысохне — не ўдзярш = Ідзі, пакуль дзверы адчыненыя (бо потым рады не дасі) = Куй жалеза, пакуль гарачае, як астыне — не ўкуеш

174. Курица не пtiца, баба не чeлoвeк — Грошы не мякіна, баба не мужчына = Рак не рыба, кажан не птушка = Курыца не птушка, гультай не чалавек, балбатун не гаспадар = Сыр не закуска, кум не сваяк = Лахман не адзежа, зацірка не ежа = Рубель не грошы, а гад не брат

175. Легок на помине — Пра цыганá гаманá, а ён і тут = Мы пра цыганку, а яна на ганку (а яна за клямку) = Пра воўка памоўка, а ён на парог = Пра каго звоняць, таго чэрці гоняць

176. Лентяй за дело — мазоль на тело — Як прывык да ляносці, то ад працы баляць косці = Як з мілым пастаяць, то ручанькі не баляць = Людзі жыта жаць, а ў нас мазалі баляць = Гультай за работу — мазоль за руку = У няўмекі рукі калекі

177. Лес рубяць — шепкі летяць — Дзе дровы сякуць, там трэскі лятуць = Дзе п'юць, там і льюць = Дзе чубы трашчаць, там і пэйсы ляцяць

178. Летами ушел, да умом не дошел — Барада па пояс, а розуму ні на волас = Век зжыў, а розуму не нажыў = Галава пасівела, а розуму не набрала = Ужо сівы, а ў галаве пуста = Стары, а дурны. Гл. 30

179. Либо дождик, либо снег, либо будет, либо нет — Ці цот, ці лішка, ці Лявон, ці Грышка = Абс сяк, або так, або блін, або праснак. Гл. 3

180. Лиха беда начало — Цяжка пачаць, ды лёгка канчаць = Найцяжэй, пакуль з месца = Як ёсць пачатак, будзе й канчатак = Без зачатку і канца не было б = Без падпалу дровы не гараць. Гл. 425

181. Лоб широк, да ума мало — Галава з лубку, а розуму з бубку = Лоб вялікі, ды мазгоў мала = Галава бы кацёл, а розуму няма = Вялікая галава, ды малы розум = Галава вялікая, ды пустая = Лоб што лапата, ды розуму небагата

182. Ложка дегтя портит бочку меда — Кропля смуроду псуе гарнец мёду. Гл. 292

183. Ложь не живуща, вранью короткий век — Хлусня як алей — выйдзе наверх = Хлуслівага лягчэй злавіць, як кульгавага. Гл. 466

184. Лошади чужие, хомут не свой — погоняй не стой —

Ні бацька купляў, ні сын едзе = Ні бацька спраўляў, ні сын паганяе (ні сын носіць)

185. **Лучше плохо ехать, чем хорошо идти** — Хоць дрогка, ды нагам лёгка = Хоць натрасешся, пакуль данясешся, затое ногі не прыстануць з дарогі

186. **Лучше по миру собирать, чем чужое брать** — Лепей жабраваць, чым красці = Лепш папрасі, а так не нясі = Тое не ўстыд, што дадзена, а тое ўстыд, што крадзена = Лепей дадзенае, чымся крадзенае. *Гл. 429*

187. **Лучше синица в руках, чем журавль в небе** — Лепш верабей у руцэ, чым жораў пад небам = Лепш верабей у руцэ, як голуб на даху (на страсе) = Лепей варона злоўленая, чым сокал пад небам = Лепей мала, чым нічога. *Гл. 123*

188. **Любишь кататься — люби и саночки возить** — Любіш паганяць, любі і каня гадаваць = Любіш гасцяваць, любі і гасціну вітаць = Любіш ездзіць, любі і саначкі цягаць = Любіў цалаваць — любі і калыхаць (любі і палюляць) = Умеў гуляць — умеі і дзіця забаўляць

189. **Любопытной Варваре нос оторвали** — Цікаўнай Амліі нос прышчамілі = Цікаўная Тэжля палезе і ў пекла = На цікаўныя вочы парушынкі падаюць = Цікавы, як Марцін да кавы

190. **Маленькая собачка до старости щенков** — Малёнькі сабачка да веку шчаня (цюцька) = Малёнькі сабачка ў шчанятках састарэўся

191. **Маленький, да удаленький** — Хоць малёнькі, але ўдалёнькі = Хоць малая, ды ўвішная = Хоць караткаваты, ды вузлаваты = Хоць малы, ды вялікаму лапці падпляце = Невялікая мурашка, а горы капае = Малёнькая кулька мядзведзя валиць. *Гл. 192*

192. **Мал золотник, да дорог** — Конік малёнькі, але даражэнькі = Талер малёнькі, а даражэнькі = Малёнькі, ды залаценькі = Грош малёнькі, ды вялікія справы робіць. *Гл. 191*

193. **Малые дети — малая печаль, большие дети — большая печаль** — Малыя дзеткі — малыя і бедкі = Малыя дзеці — галава баліць, вырастуць — сэрца = Малыя дзеці — рукі баляць, вялікія — сэрца баліць = Малыя дзеці — малы клопат, большыя дзеці — большы клопат

194. **Медведя не убил, а шкуру запродал** — Мядзведзь у лесе, а ён скуру прапіў (а скура прададзена) = Яшчэ не злавіў, а ўжо скубе = Жарабя ў мяху, а ўжо хамут шыюць =

Рэчкі не пераплыў, а панчохі ўжо сушыць = Калі мядзведзь у лесе, то скуры не дзяруць

195. Мели, Емеля, твоя неделя — Мялі, васпане, пакуль язык не прыстане = Мялі, Апанас, цяпер твой час = Мялі, крывая, твая радавая = Мялі, Іване, дакуль ветру стане

196. Милые бранятся — только тешатся — Хто каго любіць, той таго чубіць = Хто любіцца, той чубіцца = Хто каго кахае, той таго й чапае

197. Мудр — велик человек — Грамада — вялікі чалавек = Моцны статак чарадою, а людзі грамадою

198. Много будешь знать — скоро состаришься — Меней будзеш ведаць — даўжэй будзеш спаць = Меней ведаеш — лепей спіш = Шмат будзеш ведаць — галава аблезе

199. Много выбирать — женатым не бывать — 3 вялікага гурту выбраў сабе курту = 3 вялікай выбірачкі выбіраюць гарчкі = 3 вялікай перабірачкі дастанеш балячкі = Дзе вялікія выборы, там пасталы і аборы = За пераборы — лапці ды аборы = Пераборны заўсёды галодны = Не перабірай, а то скулу схопіш

200. Много желать — добра не видать — Хто зашмат жадае, той нічога не мае = Вялікая (шырокая) лыжка рот раздзірае (дзярэ) = Дай кішцы волю, дык сам будзеш у няволі

201. Молодец против овец, а против молодца и сам овца — Зух супраць мух, а супраць зуха і сам муха = Зух з калом да мух = Герой з калом да жабы = Герой бабы староў

202. Молодо — зелено — Маладосць — усё дурносьць = Маладосць — буйносьць = Маладое піва яшчэ шуміць = Малады розум — палявы вецер: бяжыць і гудзіць

203. Москва не сразу строилась — Не за дзень Вільня стаўавілася = Не адразу Вільню пабудавалі = Не разам на гару: паціхеньку, памаленьку = За адным цягам дрэва не ссячэш = Будзе час — будзе й квас, не ўсё за раз = Вялікае дрэва паволі расце

204. Моя хата с краю — ничего не знаю — Не маё гарыць — не мне тушыць = Твая бяда — твая нуда = То не мая кароўка ўгрузла = Не над маім каркам = Я не я і хата не мая = І я не я і рука не мая = А мне да таго ні спераду, ні ззаду = Гэта мне ані баліць, ані свярбіць

205. Муж и жена — одна сатана — Мужык і жонка — найлепшая суполка (сполка) = Гаспадар і баба — адна рада = Антось ды Тадора — што лапаць ды абора = Які Хомка, такая і

жонка = Які едзе, такую вязе = Чорт сем пар лапцяў стаптаў, пакуль гэтакую пару дабраў

206. Мягко стелет, да жэстко спатць — Добра гаворыць, ды нядобра творыць = Мягка сцеле, ды мулка спаць = Лёстачкамі дух займае, а чорта думае = На вуснах — мёд, а на сэрцы — лёд = У вочы ліском, а за вочы пяском = У вочы "саколю", а за вочы соллю = У вочы катком, а за вочы варком = У вочы з мілым тварам, а за вочы крутым варам = Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае

207. На беднаго Макара все шишки валяцца — На каго людзі гавораць, на таго і свінні рохкаюць = Над пешым арлом і варона з калом = На каго бог, на таго і людзі = На пахілас дрэва і козы скачуць = Ну, пайшло на Малахаву галаву. *Гл. 224*

208. На безрыбье и рак рыба — Як няма мяса, то і грыб закраса = Калі няма рыб, добры і грыб = На бязлюдзі і мы людзі = На бязлюдзі і дзяк чалавек = Упоцёмку і гніляк свеціць = І месяц свеціць, калі сонца няма

209. На бога надейся, а сам не плошай — Божа памажы, але й сам падбяжы (але і сам не ляжы) = Памажы божа, але й ты не ляжы, нябожа = На бога спадзявайся, але і сам старайся · Працуй, нябожа, то і бог паможа = Чакай збавення з неба, а тым часам хлеба трэба

210. На, боже, что нам негоже — На табе, нябожа, што мне нягожа = Вазьмі, Даніла, што мне няміла

211. На весь мир не угодишь — Адзін усім не ўласціць (не дагодзіць) = Не сонца — усіх не сагрэеш = Кожнаму чорту не дагодзіш. *Гл. 117*

212. На вкус и цвет товарищей нет — Дзеду міла, а ўнуку гніла = Каму — як балота, а каму — як залота = Хто каб салюку паслухаць, а хто дзеркачовай (драчовай) песні рады = Хто любіць гарбуз, а хто агуркі = Адзін хоча сёе, другі — тое

213. На воре шапка горит — Хто парася ўкраў, таму ўвушшу вішчыць = Хто куры краў, у таго й руці трасуцца = Хто сала краў, таму ў вочы дым ідзе = Відаць па вачах, што ходзіць па начах. *Гл. 267*

214. На всякий чих не наздравствуешься — На кожны гук не адгукнешся = На кожнае чханне не наздароўкаешся

215. Назвался груздем — полезай в кузов — Калі з роду баравік, то лезь, браце, у кошык = Калі падмеўся грыбам, то лезь у кошык = Абазваўся грыбам — лезь у гаршчок. *Гл. 32*

216. На зеркало нечего пенять, коль рожа крива — Не нара-

кай на люстэрка, калі нос крывы = Не наракай на люстэрка, калі зморшчкі пад вокам = Паглядзіся ў воду, якога ты роду

217. На миру и смерть красна — На людзях і плакаць лягчэй = На людзях і памерці не страшна = А памрэ Аўдзей, дык жа між людзей

218. На нет и суда нет — Як няма, то й дарма = Калі ёсць — разыдзецца, а няма — абыдзецца = Як няма, дык няма = Калі не, дык і не

219. На пузе шелк, а в пузе — шелк — На назе бот рыпіць, а ў гаршку трасца кіпіць = Боты новыя, а пяты голыя = Каўнер шырокі, а пяты голыя = Хоць і пусты мех, ды золатам шыты = Хоць без цукру, але ў сподачку = Голы як бізун, востры як меч

220. На сваху нечего пеняť, что не цела пришла — Матка вінавата, што дачка чаравата = Хата вінавата, што ўпусціла Кандрата = Ігнат не вінават і Аўгіння не вінна, вінавата хата, што пусціла Ігната

221. На семь дворов один топор — и тот без топорщица — Сем сёл, адзін вол і той гол = Сем паноў, двое штаноў; хто раней устаў, той штаны ўзяў = Сем вокнаў і адна шыба

222. Насильно мил не будешь — Не памогуць і чары, як каму хто не да пары = Упрощваючы не намілуешся = Даганяючы не нацалуешся = Сілаю не быць мілаю

223. На то и щука в море, чтобы карась не дремал — На тое і каты, каб мышы лататы = На тое і сабака, каб зайца ганяць = На тое і зязюля, каб кувала і куранят крала

224. На убогого всюду каплет — Сіраціне заўсёды вецер у вочы = Беднаму ўсюды цесна (бедна) = У беднага і ў кашы косці = Каму месяц свеціць, а ад сіраты хавасца = Чалавек убогі, як конь бязногі. *Гл. 207*

225. На урода все неугода — Благой благаце дрэнна і на куце = Кепскаму (лядашчаму) ўсюды кепска = Ліхому нічым не дагодзіш = Што ні зрабі — усё кепска = Колькі ні гадзі, а раз не дагодзіш — і ты паганы

226. На чужой каравай рот не разевай — Не будзь ласы на чужыя каўбасы = Не руш чужога і не бойся нікога = Не гняві бога, не жадай чужога = Не руш чужых груш. *Гл. 171*

227. На чужой роток не накинешь платок — Няма тас хусты, каб завязаць людзям вусты (вусны) = Чужы роцік не каўнерык — яго не зашпіліш = Людзям губы не завяжаш = Людзям языка не прывяжаш = Чужы рот не хлеў — не зачыніш

228. Нашел — не радуйся, потерял — не тужи — Не

смуціся, страціўшы, не цешся, знайшоўшы = Не радуйся, што забагацеў, не смуціся, што збяднеў = Згубіш — не шкадуй, знойдзеш — не радуйся = Згубіўшы, не тужы, знайшоўшы, нікому не кажы

229. Нашему слесарю двоюродный кузнец — Стрэчнай бабкі родны Хведар = Андрэй (Саўка) Кузьме родны Хведар = Анціп — нашаму брату Міколка = Нашаму парабку кумаў сват.
Гл. 95

230. Нашла коса на камень — Абое луці, абое тугі = Заехаў на пнюшок сівы жарабок = Трапіўся востры на шылаватага = Цюк на крук = Пад чорным лесам спаткаўся чорт з бесам = Чорт на нячысціка наскочыў = Трапіў чорт на паганага = Каса на камень наскочыла (трапіла)

231. Наш пострел везде поспел. — Наш гарэза ўсюды пралеце = Абы скварка й чарка, дык будзе там і наш Марка = Дзе з малаком каша, там міласць ваша = Дзе гам, і я там = Тут наш Грышка першы з лыжкай

232. Не боги горшки обжигают — Не святыя гаршкі лепяць = Не бог пашыў боты — шаўцовай работы

233. Не было печали, так черти накачали — Не мела баба клопату, купіла парася = Купіў дуду на сваю бяду = Не было дуды — не было й бяды = Не меў Саўка клопату, дык жонку ўзяў

234. Не верь глазам своим — Не заўсёды вер воку = Не вер вачам: вазьмі ды памацай = Як не верыш вачам, то памацай сам = Пажар тушы знізу, на рэчы глядзі зблізу

235. Не вздыхай тяжело, не отдадим далеко — хоть за курицу, да на свою улицу — Не ўздыхай глыбока, не аддамо далёка — хоць за курапатку, ды ў сваю хатку = Хоць за варонку, ды на сваю старонку = Хоць за Лыску, абы блізка

236. Не в свои сани не садись — Не лезь на чужое седала = У чужыя сани не садзіся = Не ў сваё карыта не лезь = Не ў свае штаны не ўбірайся

237. Не все золото, что блестит — Не ўсё тое смачна, што ўзрачна = Не ўсё тое золата, што свеціць = Не ўсё мёд, што салодкае = Не кожная блішчастая стрэльба добра страляе

238. Не все коту масленица — Не заўсяды як на Дзяды = Мінуўся той час, што з мёдам (з салам) варыў квас = Мінуліся тыя рокі, калі паны браліся ў бокі = Не ўсё ж мігдаламі карміць

239. Не всяк тот кусает, кто усом потрясает — Не кожны

куслівы, хто звяглівы = Не ўсе старыя шчупакі карасёў хапаюць

240. Не гони кнутом, а гони овсом — Кармі мукою, дык пойдзе рукою = Каня не дагледзіш — далёка не заедзеш = Давай каню не пугу, а сена з лугу = Каб конь добра вёз — давай яму авёс

241. Не до жиру, быть бы живу — Не да каляды, калі поўна хата бяды = Стала не да юру, абы вынесці скуру = Не да пацераў, калі хата гарыць = На пажары харом не размалёўваюць = Якія тут святкі, калі лупяць падаткі

242. Незваный гость хуже татарина — Прышоў нязваны і йдзі няганы = Няпрошанаму госцю лыжкі няма = Няпрошанага госця за парог выводзяць = З няпрошаным госцем не рукаюцца = Няпрошанаму госцю месца пад сталом

243. Не имей сто рублей, а имей сто друзей — Чалавек без сяброў, што печ без дроў = Няма грошай — не бяда, як сяброў грамада = Лепш сто сяброў, чым сто рублёў

244. Не место человека красит, а человек место — Не чын чалавека падвышае, а чалавек чын = Не адзежа здобіць (харашыць) чалавека, а чалавек адзежу = Не чын паважаюць, а чалавека па яго праўдзе

245. Не мил свет, когда милого нет — Без сонейка свету не быць, без мілага нельга жыць = Цяжка ўздыханне — далёка каханне

246. Не мытьем, так катаньем — Не кіем, дык палкаю — адной паганялкаю = Не кіем, то паленам — усё ж тым самым дрэвам = Калі не дубчыкам, то бізунчыкам = Ці гэблем, ці скобляю — усё адно = Не стрый, дык дзядзька = Той самы чорт — хоць сабака, хоць хорт. Гл. 451

247. Не откладывай на завтра то, что можно сделать сегодня — Адклад не йдзе ў лад = З адкладу няма ладу = Лепей цяпер, чым у чацвер = Сон на заўтра адкладзі, а справу сёння давядзі. Гл. 279

248. Не ошибается тот, кто ничего не делает — Той не памыляецца, хто ад працы хіляецца = Хто не йдзе (хто сядзіць), той не спатыкаецца = Хто бяжыць, той і спатыкаецца

249. Не плюй в колодец — пригодится воды напиться — Не плюй у крыніцу: прыйдзеш па вадзіцу = Не плюй у вадзіцу, давядзецца ж напіцца = Не плюй у карытца — мо, здарыцца (трапіцца) напіцца = Прыйдзе каза да ваза (коза да воза)

250. Не по голове шапка — Не па Юрку (Саўку, Хомку)

шапка = Не па рэпачцы націнка, не па дзевачцы дзяцінка = Не па носе кветачка, не па хлопцу дзевачка. *Гл. 273*

251. Не подмажешь — не поедешь — Хто шмаруе, той і едзе = Не мазаўшы, не паедзеш = Без сівухі і судзі глўхі = Без падмазкі і блін не адстане = Сухая лыжка рот дзярэ = Сухі гарах да сцяны не ліпне

252. Не подстегнешь — не поедешь — Што ўбіў, то ўехаў = Што нукнеш, то і ўедзеш = Не сцёбнеш — не пацягне

253. Не пойман — не вор — Не трапіўся ў хапкў, не злодзей = Не той злодзей, на каго казалі, а той, каго злавілі = Не ўзяў за руку — не кажы: злодзей = Не кажы "злодзей", пакуль не ўхопіш

254. Не по хорошу мил, а по милу хорош — Не прыгожая прыгожа, а каханая прыгожа = Не тое хораша, што хораша, але тое, што каму даспадобы

255. Не родись красивым, а родись счастливым — Не радзіся красны, а радзіся шчасны = Як бог красу дзяліў — спала, як бог шчасце дзяліў — устала

256. Не рой другому яму — сам в нее попадешь — Хто на другога яму капае, сам часта ў яе ўпадае = Хто яму капае, той сам туды трапляе = Не капай на каго ямы, бо сам увалішся (упадзеш) = Не гатуй людзям пятлі: сам павесішся = Не рабі каму бяды, бо сам яе сустрэнеш = Не бі чужога цела — будзе сваё цела

257. Не смейся, горох, не лучше бобов — Не смейся з людзей, ты сам смяшней = Не смейся, квас, не лепшы за нас = Пасмяўся лысы з пляшывага = Насмяўся гаршчок (чыгун) з катла: абодва чорныя. *Гл. 437*

258. Не смейся чужой беде, своя нагряде — Не радуйся чужой бядзе, бо свая ззаду йдзе = Не цешся з чужое бяды: свая за гоні ад барады = Не смейся, рабё, будзе і табе = Не смейся, брўдзе, бо й табе будзе = Хто з каго смяецца, таму не мінецца = Хто з чужой бяды смяецца, таму галава завінецца = Не зыч ліха другому, каб не давялося самому = Прыйдзе да цябе чарада — сустрэне цябе бяда

259. Не суй нос не в свой вопрос — Не твая палоса — не сунь носа = Дзе сава і сыч, там носа не тыч = Дай спакой рэчы такой, то суседская справа = У чужое проса не тыч (не ткні) носа = Не руш, не чапай, не твая тут справа = Не лезь, куды цябе не клічуць = Не лезь туды, дзе табе не трэба = Схавай свае тры грошыкі (грошы). *Гл. 260*

260. Не твоего ума дело — Не твайго носа палоса = Не тваім зубам гэта кусаць = Не тваім носам дзяўбаць = Што табе за справа: не твой хлеб есць, не тваю сарочку носіць. *Гл. 259*

261. Не тогда собак кормить, как на охоту идти — Не тады хартоў кормяць, як у ловы едуць = Не тады карову карміць, калі трэба даіць = Не тады студню капаць, як трэба смагу праганяць

262. Не только свету, что в окошке — Не ўсё тое сонца, што глядзіць у ваконца = Не адзін сабака Лыска = Толькі й розуму, што ў цябе = Не адзін Гаўрыла ў Полацку = І за Гомлем людзі ёсць

263. Нет худа без добра — Ліха без добра не бывае = Няма нічога ліхога, каб на добрае не выйшла = Няма такога зла, каб з яго камусь не выйшла добра = Ліха перамелецца — дабро будзе = Будзе добра, як ліха пераміне

264. Не ты первый, не ты последний — Не ты першы, не ты рэшні (не ты астатні)

265. Не учи ученого — Не вучы ақуня (качання) плаваць = Не вучы кульгаць: і так ногі баляць = Не вучы аратага араць, касца касіць, а сейбіта сеяць = Не вучы старога ката смятанку злізваць (з печы саскокваць) = Краўца не вучы, без цябе скрое = Не сягоння (я) стаў каля лаўкі хадзіць

266. Не хвались замужеством третьего дня, а хвались третьего года — Не хвалі каня, запрагаючы, а дзеўку — выбіраючы = Не хвалі нявестку ў тры серады, а пахвалі ў тры гады = Лён хвалі ўвосень, а дзеўку — замужам = Хвалі дзень вечарам, а дзяўчыну замужам. *Гл. 441*

267. Нечистая совесть спать не дает — Чорнаму сумленню качарга шыбеніцай здаецца = Чужое не тучыць, бо сумленне мучыць = Злодзей спіць і дрыжыць = Грахі спаць не даюць. *Гл. 213*

268. Новая метла по-новому метет — Новы гаспадар — і новы парадак = Новы венік чыста мяце

269. Нужда закон ломает — Бяда свае законы піша = Голад хлусіць і красці мусіць

270. Нужда скачет, нужда пляшет, нужда песенки поет — Абадранцы пайшлі ў танцы, галабок і пайшлі ў скокі = Бяда скача, бяда плача = Гора плача, гора скача, гора й песенькі пяе = Нашы старцы пайшлі ў танцы = Паздароў, божа, паноў, што ў нас няма ні коней, ні кароў; цяпер нам добра пагуляць, бо няма чаго заганяць

271. Обещанного три года ждут — Абяцанкі—цацанкі, а дурню радасць = Панская абяцанка на здохлым кані едзе = Абяцаная шапка вушэй не грэе (на вушы не лезе) = Чакалі, пачакалі і пачаканкі з'елі = На слова — як стой, а па слове — пастой = Дасць на лета, але не на гэта = Дадуць, як штаны ападуць = Аддам на святы Адам = Ці даў, ці не даў, абы абыцаў = Часта абяцаюць, але рэдка датрымаюць

272. Обжегшись на молоке, будешь дуть и на воду — Апарыўшыся малаком і на ваду падзьмухаеш = Апарыўшыся на гарачым, то й на халоднае дзьмухаеш = Два разы ашуканкаўшыся і на зімную ваду дзьмухаць трэба = Апёкса на параным малацэ і ваду студзіць = Апарыўся на капустце ў гаршку, то і на гародзе дзьмухаў. Гл. 327

273. Овес не по коню — Не па кату сала = Не па сабаку костка = Не па каню хамут = Краска (кветка) не для твайго носа. Гл. 250

274. Овчинка выделки не стоит — Вычынка даражэйшая за аўчынку = Апўха не варта кажўха = Скурка не варта вычынкі

275. Один в море не рыбак, а без артели не моряк — Адзін дасужы, ды не дужы = Адзін дуб у полі — то не лес = Адна пчала мёду не наносіць = Адным пальцам вузла не завязаш = Адна галавешка і ў печы не гарыць (а дзве і ў полі не тухнуць) = Добра там жывецца, дзе гуртам сеецца і жнецца

276. Один с сошкой, а семеро с ложкой — На сем прыгнанных адзін араты = У калгасе добра жыць: адзін косіць (робіць), сем ляжыць (а як сонца прыпячэ, дык і гэты ўцячэ) = Калі мужык здароў, дык у яго сем паноў = На аднаго мужыка злыдняў талака = Сем сёл, адзін вол, а дзесяць прыгнанных

277. Одна кобыла всех заманила — Аднаго Юрку ўпусцілі, а ўся хата заюрылася = Як адна сарока хвост задзярэ, то за ёю ўсе

278. Одна ласточка весны не делает — З адной краскі вянок не саўеш = Першы шпак (першая ластаўка) вясны не робіць

279. Одно нынче лучше двух завтра — Сёння зробіш — заўтра як знойдзеш = Што зробіш сёння, не трэба будзе рабіць заўтра = Яду (абед) на вечар адкладзі, а бульбу сёння пасадзі. Гл. 247

280. О покойниках плохо не говорят — Пра нябожчыкаў лепей маўчаць = Нябожчыкі ўсе добрыя = Што зямлёю пакрыта, няхай будзе забыта

281. От добра добра не ищут — Не гані бога ў лес, калі ў хату ўлез = Праз хлеб хлеба шукаць не трэба = Ад добрага лепшага не шукаюць = Шукаючы пірага, і хлеб згубіш = Цераз хлеб крошак не шукай

282. Отольются кошке мышканы слезки — Адрыгнуцца ваўку авечыя (каровіны) слёзы = Будзе й на крапіву мароз = Колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка = Няхай паны не радуюцца — прыйдзе й на іх радуница = Цяпер нас катуеш, можа, калі і сам патанцуеш = Сіročыя слёзы дарма не мінуцца = Тое з вадою не збяжыць

283. От прибыли голова не болит — Грошы цела не пякуць = З прыбытку бяды няма = З прыбытку галава не баліць. *Гл. 128*

284. От смерти не посторонишься — Смерці не заперці, калі трэба памерці = Ад смерці не выкруцішся, не вымалішся = Ад смерці не адкупішся і не адпросішся = Смерць не ручайна — не пераскочыш = Ад смерці ніхто не збароніць = Смерці ў бутэльку не заткнеш. *Гл. 362*

285. От смерти нет зелья — Не дапамогуць лекі, калі прыйшло навекі = Ад старасці і смерці няма лекаў на свеце = Хоць доктар з неба, а памерці трэба = Як не грэе дух, то не сагрэе кажух = На смерць няма зелья = Ад смерці нікога не вылечыш = Ад смерці доктара няма = Ад смерці не адперці. *Гл. 92*

286. От трудов праведных не наживешь палат каменных. — Мазалёваю працай не збудуеш палацаў = Не ўзяўшы на душу, не хадзіць у кунтушу = І так бывае: хто працуе, той не мае = Працуем, гаруем і нічога не маем

287. От тюрьмы да от сумы не отрекайся — Ад астрогу няма перасцярогу = Хваробы бойся, астрогу сцеражыся, а торбы не цурайся = Ад бяды кіем не абаронішся = Багата жыві, жабраваць не заракайся

288. От чего заболел (чем ушибся), тем и лечись — Што зашкодзіла, няхай тое і паможа = Што зашкодзіла, тым і лячыся (тым і памагаць трэба) = Заразу заразаю выганяюць = Аб камень ступіш (вытупіш), аб камень і наострыш. *Гл. 159*

289. Охота пуще неволи — Дай душы волю, то сам будзеш у няволі = Дай сэрцу (ахвоце) волі — завядзе да няволі

290. Палка о двух концах — У кій два канцы і абодва б'юць = Грошык такі: у ім два бакі = Мае манета і той бок, і гэты = Такая справа — і ўлева, і ўправа

291. Пар костей не ломит — Ад цяплюсці не баляць (не гнуцца) косці

292. Паршивая овца все стадо портит — Праз аднаго Іванка ўсім заганка = Праз аднаго барана ўвесь статак паганы = Дурны баран усю чараду збянтэжыць. *Гл. 182*

293. Пашню пахать — не рукамі махать — Араць — не ў дуду іграць = Гаспадарку весці — не штанамі трэсці (не торбаю трэсці). *Гл. 104*

294. Пень колотить — день проводить — З кута у кут — і вечар тут = Абы дзень да вечара, а там печ увечары = Туды цень, сюды цень, абы перайшоў дзень

295. Первый блин комом — Першае цялятка — шчанятка = Першыя каты за платы = Першы плод за плот = Першую работу за плот выкідаюць = Першы блін сабаку

296. Перед смертью все равны — Зямля святая ўсіх (нас) зраўняе = На тым свеце ўсе роўныя будзем = Хто піша, хто арэ, хто барануе — зямелька ўсіх раўнуе = Магіла ўсіх памірыла (зраўніла) = Магіла ўсіх прымае (зраўняе) = Усе людзі роўна родзяцца і роўна паміраюць. *Гл. 375*

297. Петр кивает на Ивана, Иван кивает на Петра — Благі з ліхім знаюцца, адзін на другога спасылаюцца = Мікіта на Гаўрылу, Гаўрыла на Тамаша, то будзе жыцце кепска наша

298. Пир на весь мир — Банкет на ўвесь свет = Пацеха як на святога Вайцеха

299. Пить да гулять — добра не видать — Балі ды гулі ў лапці абулі = Балявалі, гулялі, пакуль голяя не сталі = За баляваннем бывае галадаванне = Хмель не вада — чалавеку бяда = Гарэлка да добрага не давядзе = Гулі да добра не давядуць = Гулі і пана разулі. *Гл. 165*

300. Пить — ум пропить — Ад гарэлкі розум мелкі = П'янства розум з'ела = Гарэлкай розуму не прамыеш = Пі — дурнейшы станеш

301. Плетью обуха не перешибешь — Пугаю кавадла не рассячэш = Стралою камень не праб'еш. *Гл. 73*

302. Пльви, мой челн, по воле волн — Будзем жыць, як набяжыць, а памрэцца — ўсё мінецца = Трэба жыць, як набяжыць (усё роўна будзем гніць)

303. Повалился кувшин по воду ходитъ — там ему и голову сломитъ — Да пары збан ваду носіць = Да пары сіцечка сее = Панадзіўся журавель да нашых канпель — паспытае аглабель = Гарцаваў, гарцаваў, пакуль карку не зламаў = Дахадзіўся, што й хваста пазбыўся = Унадзілася свінка ў ніўку: ці ніўку сажні, ці свінку забі

304. Повинную голову меч не сечет — Павіннай галавы не сцінаюць = Павіннай галавы і меч не ймсьць = Пакорнага і меч не сячо = Як прызнаўся, то й расквітаўся

305. По два горошка в ложку — Крупіна за крупінаю ганяецца з дубінаю = Крупка крупку гоніць, ажно шыю ломіць = Жар гарыць, вада кіпіць, ды няма чаго варыць

306. Под лежачий камень и вода не течет — Ляжачыя і грошы ржавеюць = Пад ляжачы камсьнь вада не бяжыць (не падплыве)

307. Пожалел волк кобылу — оставил хвост да гриву — Злітаваўся рак над жабаю дый вочы выдраў = Злітаваўся так, як над жабаю рак = Любіў рак жабу, аж вочы высё = Пашкадаваў воўк казла: пакінуў ногі ды хваста = Ад панскай дапамогі не пацягнуеш ногі

308. Поживем — увидим — Пажывем далее, угледзім болей = Пажывем, пабачым больш = Хто дажыве, той паглядзіць = Што было, то бачылі, а што будзе — пабачым. *Гл. 416*

309. Позднему гостю — кости — Хто позна ходзіць, той сам сабе шкодзіць = Апошняму гостю лыжка ў качарэжніку = Астаўцу з аўцу або ніяк = Апошняму ці многа, ці нічога = Хто позна прыязджае, той косці агрызае = Спазніўся пан да абеда, а вярэра не зараз

310. Пока трава зазеленеет, кобыла околеет — Пакуль сонца ўздыдзе, раса вочы высцьць = Пакуль тое настане, калом спіна стане = Пакуль да бога, то чорт душу выйме = Пакуль тое настане, шмат вады сплыве

311. По одежке встречают, по уму провожают — Пазнаюць нашу дачку і ў андарачку = Не пазнаюць, то папытаюць = Не адзежа здобіць (харашыць) чалавека, а чалавек адзежу = Лыкам чалавека не мераюць = Не ўсё тое кепска, што на пагляд = Не глядзі, што на галаве, а паглядзі, што ў галаве

312. Попался, который кусался — Трапіў, жучку, у панскую ручку = Трапіў, дзедку, у клетку

313. Попытка не пытка, а спрос не беда — Спроба не хвароба = Купіў не купіў, а патаргаваць можна = Дагнаў — не дагнаў, а прабегчы можна. *Гл. 133*

314. По Сеньке и шапка, по Еремке — колпак — Па Саўку (Хомку, Юрку) шапка = Па каню і хамут = Які конь, такая й пуга = Які гаспадар, такі і тавар. *Гл. 155*

315. После нас хоть потоп — Па маёй смерці няхай хоць выюць чэрці = Па маёй смерці хоць плот мною падперці =

Што там па смерці: хоць плот падперці = Дзеля мяне, няхай хоць воўк траву есць = Пасля нас не будзе нас

316. Поспешись — людей насмешись — Паспех — людзям на смех = Спех — людзям смех = Хто спяшае, той перабляе = З вялікага паспеху наробиш смеху. Гл. 93

317. По труду и честь — Якая справа, такая і слава = Не памоўка, а паробка славіць = Таго на кут, у каго мазалі цвярдзейшыя = Як дбаеш, то й павагу маеш

318. По усам текло, а в рот не попало — Быў на мяду, абліў медам бараду = Па барадзе цякло, а ў роце суха было = Па губах цякло, ды ў роце не было = Адно губы памачыў

319. Правая рука не знает, что делает левая — Галава не ведае, што язык апаведае = Не ведае праваца, што робіць лявіца

320. Правда всегда перетянет — Усё мінецца, адна праўда застанеца = Праўда спраўдзіць = Праўда як алей, выйдзе наверх = Праўду не закапаеш

321. Правда всего дороже — Праўда даражэйша за грошы = Матка за ўсіх мілейша, праўда за ўсё даражэйша

322. Придет беда — купишь ума — Бяда розуму вучыць = Бяда дакучыць ды розуму навучыць = Як бяднее, чалавек разумнее = Пасля бяды кожны разумны. Гл. 5

323. При солнце тепло, при матери добро — Птушка рада яясне, а дзіця — мамцы = Дзіця да маці, як краска да сонца = Нідзе няма лепш, як у сваёй маці = Няма лепшай хаткі, як у роднай маткі = Ніхто так не спагадае, як родная маці = Ніхто столькі жалю не мае, як родная мама = Матчыны рукі заўсёды мяккія = У сваёй маці добра і ў пасцелі паляжаці

324. Пришла беда — отворяй ворота — Бяда па бядзе як па нітачцы йдзе = Бяда ідзе і бяду вядзе = Адна бяда не ходзіць, другую за сабою водзіць = Бяда за бядою, як рыба за вадою = Бяда за бядою ходзіць з калядою = Бяда бяду вязе, а трэцяя паганяе = Калі бяда ходзіць, з сабою ўсю радню сваю водзіць = Гора адно не йдзе, а за сабою сем вядзе

325. Проголодаешься — хлеб достать догадаешься — Дасць бог бяду, і грошы знайду = Грошы не неба — дастанеш, як трэба = Голад — найлепшы кухар = Возьме голад — з'явіцца голас = Голад у свет гоніць. Гл. 74

326. Простота хуже воровства — Лішняя дабрата — дурата = Прастата — тая ж дурата

327. Пуганая ворона куста боится — Ратаваны з вады конь і лужыны баіцца = Настрашыў мех, дык і торба страш-

ная = Напужаная варона і вераб'я баіцца = Біты сабака кія баіцца. Гл. 272

328. Пустая бочка пуще гремит — Парожняя бочка гучыць, а поўная маўчыць = Пустую бочку далёка чуваць = Колас, што зярнят не мае, угару лоб задзірае = Пустыя каласы высока трымаюцца

329. Пустился в драку — головы не жалея — Як пайшоў у сварку, то не шкадуі карку = На чужы лоб сягаючы (шыбаючы), трэба й свой падставіць = Дастаўшы чужога лба, трэба й свой паказаць

330. Пусти свинью за стол, а она и ноги на стол — Пусці свінню пагрэцца, (то і самому) не будзе дзе дзецца = Пусці свінню на ўзмежак, то яна і ў бульбу = Упрасіліся злыдні на тры дні, а за тры гады не выжывеш = Упрасіўся на парог, а і з печы не згоніш = Пусці свінню пад стол, то яна захоча й на стол

331. Пьяница так сведет домок, что не нужен и замок — Гаспадар у карчме п'е і скача — гаспадарка плача = Латамі трасе, а ў карчму апошняе нясе = Рыззём трасе, а пятак на гарэлку нясе = Лату на лату будзе садзіць, а капеечку на гарэлку шчадзіць = Гарцы ўвядуць у старцы = Гаспадарку збыў: у горле ўтапіў

332. Пьяному море по колено — П'янаму і козы ў золаце = П'яніцу і ў лужыне рай = Нап'ецца, дык з царамі б'ецца (а як праспіцца, дык і курыцы баіцца) = Для п'янай галавы ўсюды роўна, а для ног — адны ямы

333. Работа не волк, в лес не убежит — У бога дзён многа — паробім = Абы здароўе, работа будзе = Як будзе здаровіцца, работа (работка) паробіцца = Патрэба ў лес не збяжыць = Работа не заяц — не ўцячо

334. Ранняя птичка носок прочищает, а поздняя глазки продирает — Ранні зайчык зубкі цярэбіць, а позні вочкі ўцірае = Ранняя птушачка дзюбку калупас, а позняя вочкі прадзірае = Хто да сонца ўстае, таму бог дае = Хто рана ўстае, таму хлеба стае = Хто любіць працаваць, той не будзе доўга спаць = Рана ўстанеш — болей зробіш

335. Рано пташечка запела, как бы кошечка не съела — Не хапайся ўперад бацькі на шыбеніцу = Не спяшайся на шыбеніцу — яшчэ навісішся = Не спяшайся паперад бацькі ў пекла = Не кажы "гоц", калі не пераскочыў

336. Речами тих, да сердцем лих — Сядзіць ціха, а думае ліха = Ходзіць ціхенька, а думае ліхенька = Хто ліслівы, той

куслівы = У ногі цалуе, а за сэрца кусае = Ліхі сабака спадцішка
кусае = Не бойся сварлівага, а бойся маўклівага. Гл. 60

337. Ржаная каша хвалілася, што с маслом роділася —
Дарагая залатовачка: каля рубля ляжала = Хвалілася рэдзька,
што з медам смачная = Ганарылася свіння, што аб панскі плот
пачухалася

338. Рука руку моет — Нага нагу падпірае, рука руку
абмывае = Рука руку мые, чорт чорта крые = Рука руку мые,
каб абедзве белыя (чыстыя) былі

339. Рыбак рыбака видит издалека — Сарока сароку ба-
чыць здалёку = Жабрак жабраку відаць па кійку = Свой свайго
(чорт чорта) пазнаў і на піва пазваў

340. Сам с вершок, голова с горшок — Сам як мурашка,
галава як ражка (як цэбар) = Сам з кокаць, барада з локаць =
Жабе па калена, а галава з капю сена

341. Сапожник без сапог — Шавец у падзёртых ботах
ходзіць = Каваль без сякеры, а шавец без ботаў (а шавец босы) =
Ганчар у чарапку есці варыць, а шавец у атопках ходзіць =
Каваль без сякеры і нажа сядзіць

342. Свежо предание, а верится с трудом — Многа чуюцца,
ды мала верыцца = Складна кумачкі пяюць, ды ім веры не
даюць

343. Свое хозяйство милее чужого царства — Лепш у
свайей хатцы, як у чужым палацы = Свая хатка як родная матка =
Свая стрэха — свая ўцеха = Няма лепшай рэчы, як дома на
печы = Дома край як рай = У свайей хатцы добра і сабачыя

344. Свои люди — сочтемся — Як свае людзі, то згода
будзе = Свой над вірам патрасе, але ў вір не панясе = Свае
дзесяць разоў пасварацца і памірацца

345. С волками жить — по-волчьи выть — Шыць —
з шаўцамі, а выць — з ваўкамі = Як улез у вараны, то і
кракай, як яны = Сярод ваўкоў жыць — па-воўчы і выць

346. Своя ноша не тянет — Свая сярмяжка не важка = Свая
сярмяжка нікому не цяжка = Свая табака не прышыць

347. Своя рубашка ближе к телу — Бліжшая кашуля, чым
сярмяга (як кабат, як кажух) = Кожны млын на сваё кола валу
цягне = Кожны на сваю руку цягне = Кожнаму свая болька
баліць = Кожнаму свой чарвяк сэрца точыць = Кожнаму сваё
мілеіша

348. Своя рука владыка — Свая рука не ліхадзеі (свая
ручка не ліхадзейка) = Свая ручка не сучка = Кожныя граблі

да сябе горнуць = Сам сабе пан, сам сабе служка = Пан над самім сабою і над сваёй душою

349. Свяжись с дураком, сам дурак будешь — Хто з дурным задаецца, сам дурны застаецца = З дурнем счэпішся — дурнем зробішся = З дурным сварыцца, як з вадою біцца.
Гл. 359

350. Свято место пусто не бывает — Варона з куста, а пяць на куст (другая на куст) = Не было б тое, было б што другое = Не будзеш ты, то будзе тры = Не было б Рымшы, дык быў бы хто іншы = Не будзе Гіршы, будзе чорт іншы = Балота не будзе без чорта = Быў бы куст, а варона знойдзеца

351. С глаз долой — из сердца вон — З ваччу сышоў і з памяці зваліўся = Як з вачэй, то і з думкі = І з памяці зляцеў

352. Сделал дело — гуляй смело — Скончыў работу — гуляй у ахвоту = Перш папрацуй, а тады й патанцуй = Службу справіў — і гуляй

353. Седина в бороде — бес в ребро — Волас сівее, а галава шалее = У старой печы паляць чорці = Сівізна у бараду, а чорт у галаву

354. Семь бед — один ответ — Ці грэх, ці два = Адна казе смерць = Адзін раз Марку жаніць = Адзін грэх: хоць раз у лоб, хоць два

355. Семь одежек и все без застежек — Сем капот ды голы жывот

356. Семь пятниц на неделе — На адзін дзень сем перамен = Як увосень: на дзень пагод восем

357. Семь раз отмерь — один отрежь — Сем (дзесяць) разоў мер і то не вер = Перш правер, а потым вер = Сем разоў глядзі, а назад не вядзі = Без меры няма веры = Скажаш — не вернеш, а дсячэш — не прыточыш

358. Скажешь курице, а она — всей улице — Калі сказаў бабцы, то як усёй грамадцы = Ні села ні пала, а усяму свету расказала = Ніхто не ведае: толькі дзед, ды баба, ды цэлая грамада

359. С кем поведешься, от того и наберешься — З якім спазнаешся, такім станешся = За пчолкаю — у мед, за жукам — у гной = З лядашчым спазнаўся — з розуму спаўся = Ліхая хеура на ліха выведзе = Адзін другога даводзіць да ліхога.
Гл. 349

360. Сколько веревочке ни виться, а конец будет — Да

часу (да пары) штука ўдаецца = Да пары збан ваду носіць = Да пары січечка сее = Колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка = І злодзей да пары крадзе

361. Сколькі волка ні кормі, все равна в лес смотрит — Як чорта ні хрысці, усё адно: "У балота пусці" = Не чакай падзякі ад прыблуднага сабакі = Воўка ў плуг, а ён — у луг = Благага як ні кармі — благім будзе = Котку лашчыш, а яна кіпці выпускае = Воўка як ні гадуі, усё ў лес пазірае = Воўчая натура ў лес глядзіць

362. Сколькі ні жыві, а смерці не отбыць — Колькі ні красуйся, усё туды гатуйся = Як ні жывеш, а труны не мінеш = Як ні хадзі, а смерці не абыдзеш = Усё можа мінуць, толькі смерць не пераміне = Круці не круці, а трэба (мусіш) ўмярці.
Гл. 284

363. Скоро сказка сказывается, да нескоро дело делается — Хутка гаворыцца, ды паціху робіцца = Лёгка сказаць, ды далёка дыбаць = Шмат вады сплыве, пакуль чалавек таго дажыве

364. Скупой дважды платит — Абыякі двойчы робіць, а скупы тройчы (двойчы) траціць (плоціць) = Скупому два разы баліць

365. Скупой из блохи голенище кроит — Скупы чарвякоў на скуру збірае = Скупы і з камара кроў высмакча = Скнарыца і за трэску пасварыцца

366. Скупой копит, а черт мощну тачает — Скупы скупее, а чорт дзірку гатуе = Скупы збірае, а чорт мех шые = У скупога чорт шафяром

367. Слезамі горю не можеш — Плач, галасі, а рады не дасі = Не лягчэй будзе жыць, калі будзеш галасіць = Слязьмі рады не дасі = Журба бядзе не помач

368. С лица воду не пить, умела бы пироги печь — Выбіраюць не на йгрышчы, а на ржышчы = Не выбірай дзеўку ў карагодзе, а шукай у агародзе = Не глядзі на мяне, у касцёл ідучы, а глядзі на мяне, лён тручы = Жонку выбірай і вачыма, і вушыма

369. С личка — яичко, а внутри болтун — Прыгожы на грэх, а дурны на смех = Зверху шоўкавыя хусткі, а ў галаве пусткі = Зверху тлуста, а ў сярэдзіне пуста = Глянеш — хоць пацалуі, а прыступішся — плюнеш = Адзеўся, як пан, а дурны, як баран = Адзенецца, як пава, але благая слава = Ад дошкі да дошкі, а ў сярэдзіне ні крошкі

370. Слово не воробей: вылетит — не поймаешь — Конь

вырвецца — здагоніш, а слова вырвецца — не зловіш = Выказанага слова да губы не вернеш = З свайго языка спусціш — на чужым не зловіш = Слова як птушка: выпусціў — не вернеш = Сказанае слова за хвост не зловіш = Сліны не падымеш, а слова не вернеш

371. Слышал звон, да не знае, откуда он — Гавораць, гамоняць, ды не ведаюць, дзе звоняць = Чуе звон, ды не ведае, дзе ён = У кумы не прападзе, не прычые, то прыкладзе = Няхай бы яшчэ гаманілі, каб ведалі, дзе званілі. Гл. 71

372. Смелость города берет — У каго адвага, у таго й перавага = Адвага — не знявага = Адважны нідзе не згіне = Адвагаю і пекла прыойдзеш = Бой адвагу любіць

373. Смелым счастье помогает — Смеламу бог памагае = Хто не рызыкуе, той не мае = На рахманага бог нанясе, а смелы сам набяжыць

374. Смерть за воротами не ждёт — Смерць і радзіны не выбіраюць гадзіны = Смерць ускоча, калі захоча = Смерць прычыну шукае

375. Смерть не разбирает чина — Смерць не перабірае і не мінае = Смерць не разбірае, каго забірае = Смерць у зубы не глядзіць = Усякага адна магіла прыгорне. Гл. 296

376. Смех без причины — признак дурачины — Па латках пазнаць скупого, а па смеху — дурнога = Дурня па смеху пазнаеш

377. С милым рай и в шалаше — Хоць у будане жыць, абы з каханым быць = Хоць пад лаўкаю сядзець, абы на харошага глядзець = Хоць без хлеба пасяджу, але ж на любага пагляджу = Хоць у адной лёлі (сарочцы), абы па любові

378. С миру по нитке — голому рубашка — Крыха да крыхі — збярэцца торба = Нітка да ніткі — беднаму сарочка = Зерне да зерня, будзе поўная мерня

379. Снявши голову, по волосам не плачут — Як не стала хлеба, дык і нож не трэба = Дзе прапала кароўка, там няхай і вяроўка = Чорт па той траве, калі барану па галаве = Не да парасят, калі свінню смаляць = Няма чаго зубы правяраць, калі сэрца становіцца

380. С огнем шутки плохи — З агнём жартаў няма = З агнём ліхія жарты = З агнём не жартуй і вадзе не вер = Хто гуляе з агнём, дагуляецца да попелу = Агонь адмсціцца, як яго ўцвеліш

381. Солдат спит — служба идет — Кухар спиць, а суп кіпіць = Бабка спиць, а гусей пасе

382. Соловья баснями не кормят — Салаїі п'яюць, ды хлеба не даюць = З гутаркі хлеба не наясі = Усялякая гамонка да хлеба добрая = Што па той часці, калі няма чаго есці. Гл. 109

383. С посконной рожей в калашный ряд не суйся — Што можна пану, то не Івану = Што дазволена ваяводу, тое не дазволена смуроду = Не лезь, жаба, туды, дзе коней куюць = Калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце. Гл. 58

384. Старого воробья на мякине не проведешь — Старога ліса не ашукаеш = Старога вераб'я на мякіну не зловіш (не падманіш)

385. Старость — не радость, не красные дни — Старасць — не радасць, а смерць — не пацеха = Старасць — не радасць, а маладосць не на век = Старасць — не радасць, а горб — не карыць = На старасці і ўлетку холадна = Старая баба і ў пятроўку на печы мерзне

386. Старый конь борозды не портит — І ў старой печы агонь добра гарыць = Дзе старыя кусты, той двор не пусты = Стары вол ніколі баразну не скрывіць (не сапсуе) = Сівы, але маю кавалак сілы = Стары гаворыць — гародзіць, ды на праўду выходзіць = Стары са шляху не звязде

387. Стыд не дым, глаза не выест — Гразь — не кароста, сорам — не дым = Ад сарама карысці няма = Хоць саромна, ды скаромна = Сорам не воран — вочы не выдзяўбе = Ад сораму вочы не павылазяць = Сорам можна і ў кішэнь схваць = Калі сорам, дык закрыйся

388. Счастье не птица — само не прилетит — Шчасце не конь — у аглоблі не запражэш = Шчасце не цукерка — у рукі не возьмеш = Шчасце само ў рукі не йдзе = За шчасцем не зганяешся. Гл. 389

389. Счастья на деньги не купишь — На таргу долі не купіш = У судзе праўды не знойдзеш, а на рынку долі не купіш = Без шчасця не будзе багацця, а за грошы шчасця не купіш. Гл. 388

390. С чужого коня среди грязи долой — З чужога каня злазь і ў гразь = З чужога вазка і сярод балота злазяць = З чужога коніка і ў гразі ссядаюць = З чужога воза хоць сярод дарогі злазь

391. Сытый голодного не разумеет — Багаты беднаму не спагадае = Сыты галоднаму не спагадае = Грашоўны (заможны)

бедаку не спагадае = Здаровы не верыць хвораму, а багаты — беднаму = Хто сам бяды не зазнаў, той беднаму веры не дасць = Багаты не ведае, чым бедны абедае

392. Там хорошо, где нас нет — Добра там, дзе нас няма = На Падоллі пірагі па коллі, а мы прыйшлі і там іх не знайшлі = Там вароты пірагом падпёрты. *Гл. 127*

393. Тебе и карты в руки — Письменнаму й кнігі ў руку = Ты пісьменны, табе і кнігі ў рукі

394. Терпенье и труд все перетрут — Праца і рукі — моцныя зарукі = Праца з балота робіць залота = Рабі пільна (пільня) — і тут будзе Вільня = Круці жорны пільна, то й тут будзе Вільня

395. Терпи, казак, — атаманом будешь — Цярпі гора, будзе й мёд = Цярпі, Грышка, карчма блізка = Хто цярплівы, той шчаслівы = Без цярпення няма збаўлення

396. Тише едешь — дальше будешь — Хто ціха ходзіць, той густа месіць = Паволі едзеш — далёка станеш = Памаленьку далей зойдзеш = Памалу едуць, далей заедзеш. *Гл. 397*

397. Торопись не спеша — Завіхайся, але не спяшайся = Спяшайся, але не дужа хапайся. *Гл. 396*

398. Труд человека кормит, а лень портит — Праца гадуе, а лянота марнуе (а гультайства марнуе) = Дзе шчырая праца, там густа, а дзе лянота — пуста = Праца не паганіць, а корміць = Хто працуе, таму і шанцуе = Горкая часам праца, ды хлеб ад яе салодкі = Ад ляноты чакай бядоты

399. Трусливому зайке и пенек — волк — Зайцу і жабін скок страшны = Баязліваму і корч (і мыш) — мядзвездзь = Баязліваму і свой цень страшны = Баязліўцу адзін пень за тры ваўкі здаўся = Баязліваму й капа стогам здаецца. *Гл. 414*

400. Ты сударь, и я сударь, а кто же присударивать станет — Усё паны ды паны, а свіней няма каму пасці = Я ва́шаць, і ты ва́шаць, а хто ж нам хлеба напашаць = Усё паны ды паны, а хлеба з торбаю не палажы, бо і хлеб з'ядуць і торбу ўкрадуць

401. У богатого телята, а у бедного ребята — Багатаму ў полі родзіць, а беднаму ў хаце плодзіць = Хто пануе, а хто з дзецьмі гаруе = Багаты Мацей (Аўдзей), поўна хата дзяцей. *Гл. 14*

402. У дурака дурацкая и речь — У дурнога пеўня дурная песня = З дурнога куста і ягада пуста = Які музыка, такое гранне

403. У кузнеца что стук, то гривна — У каваля рукі

ў золаце = Як на дарозе лёд, то кавалю мёд = Багаты зажабруе,
а каваль запануе

404. У ленивой пряхи и про себя нет рубахи — Гулі, гулі,
аж няма кашулі = Гулі не аднаго ў лапці абулі = Хто свята
пытае, той сарочкі латае = Пачнеш лянiцца — будзеш з торбай
валачыцца

405. Улита едет — когда то будет — Пакуль тое настане,
і нас з табой не стане = Пакуль тое настане, калом спіна стане =
Будзе на лета, але не на гэта = Пакуль знайдзе, дык і сонца
зайдзе = Шмат вады сплыве, пакуль чалавек таго дажыве

406. Умелые руки не знают скуки — Хто працуе, той не
сумуе = Працуем і смак чуем = Каму праца служыць, той ні
пра што не тужыць = Хто працуе, той святкуе = Ад працы рукі
не сохнуць

407. Умрешь, так отдохнешь — А памрэцца — усё мінецца =
Памёр — усё гора адпёр = Памрэм — на тым свеце адпачнем

408. Ум — хорошо, а два лучше того — Адна рада добрая,
а дзве лепей = Галава добра, а дзве лепш = Адно вока бачыць
далёка, а два — яшчэ далей = Што галава, то розум

409. У нас на Рязани и свинья в сарафане — У роднай
старонцы самі мелюць жаронцы = На Жмўйдзі і куры людзі

410. У нас таких на пятачок пучок — Гэты квецце па ўсім
свеце = Шмат у гарнец такіх малайцоў улезе = У нас такіх
сем сушаных на хунт лезе = На тым свеце знайду лепшага ў
смеці

411. Упрямый, что лукавый: ни богу свечка, ни черту
кочерга — Ганарлівы ды ўпарты — нічога не варты = Упар-
тая каза ваўку на карысь

412. У семи нянек дитя без глаза — Дзе нянек многа,
там дзіця бязнога = Дзе багата нянек, там дзеці бязносыя =
Дзе прыгляднікаў многа, там поспеху мала = Дзе кукараў
шэсьць, там няма чаго есьць = Дзе багата гаспадыняў, там
хата не мецёная

413. Услужливый дурак опаснее врага — Дурная по-
мач горай за немач = Іншая рада — горай як здрада = Не
карай, божа, нічым, адно сябрам ліхім (дурным) = Лепей з
разумным згубіць, чым з дурным знайсці

414. У страха глаза велики, да ничего не видят — Хто
баіцца, таму ўваччу дваіцца = Баязліваму страх у вочы лезе =
У страха вялікія вочы = У страха вочы па яблыку. Гл. 399

415. Утопающий за соломинку хватается — Калі топiшся,

і за брытву хопішся (і за грэску хопішся) = Хто топіцца, той і за вострую касу хопіцца = Як топішся, то й за меч ухопішся

416. Утро вечера мудренее — Перанацуем, то болей пачуем = Перанацуем — лепей пачуем = Думай з вечара, а рабі з рання. *Гл. 308*

417. Ученье — путь к уменью — Ад навукі спрытнеюць (дужэюць) рукі = Без навук як без рук = Без навукі як бязрукі = Без навукі і пастала не спляцеш. *Гл. 82*

418. Федот, да не тот — Тая зязюля, ды не так кукуе = Саўка, ды не ў тых санках = Тая світа, ды налева пашыта = Той, ды не той = Тое, але не такое

419. Хвалилась синица море зажечь — Хваліўся дурань, што кабыле хвост адарве, а як ірвануў, дык і рот заткнуў = Хвалілася кабыла, што на грэблі гаршкі пабіла = Хваліўся дзяцел, што дзюбка доўгая. *Гл. 420*

420. Хвастала овца, что у нее хвост, как у жеребца — Хвалілася рэдзька, што з мёдам смачная = Хвалілася Ганна, што выйдзе за пана (а той не бярэ) = Хваліўся баравік шапкай, ды галавы пад ёй няма = Ганарылася свіння, што аб панскі плот пачухалася. *Гл. 419*

421. Хвастать — не колеса мазать — Хваліцца — не касіць, рука не забаліць = Выхваляўся пустак, ды не зрабіў ніяк = Пакуль хвалько нахваліцца, то будзько набудзецца = Брахаць — не цэпам махаць. *Гл. 476*

422. Хлеб — всему голова — Хлеб над панами пан = Хлеб над усім пануе = Хлеб будзе, дык і ўсё будзе

423. Хлеб да вода — молодецкая еда — Хлеб, соль і вада — першая яда = Каша — пацеха наша = Абы хлеб ды вада, то няма галада = Калі ёсць хлеб і вада, то не бяда = Тое не бяда, што п'ецца вада, а тое бяда, што не п'ецца вада = Еш хлеб з вадою, абы не з бядою

424. Хорошая жена — веселье, а худая — злое зелье — Добрая жонка — дома рай, благая — хоць ты цягу дай = Добрая жонка дом зберажэ, а ліхая рукавом растрасе = Хто жонку добру мас, той гора не знае = Там і бог раюе, дзе жонка мужыка шануе

425. Хорошее начало — половина дела — Добры пачатак — блізка канчатак = Які пачатак, такі канчатак = Які зацін, такі й зачын = Як ля парога, такая й дарога = Добры запей — усяму парадак. *Гл. 180*

426. Хорошему всюду хорошо — Добраму чалавечку до-

бра і ў запечку, а благаце блага і на куце (а ліхаце дрэнна і на куце) = Добрая душа нап'есца і з каўша = Добраму ўсюды добра (а кепскаму кепска)

427. **Хорош кус, да не для наших уст** — На нашыя ногі высокія парогі = Гэтыя парогі не на мае ногі = Добрая світа, ды не па мне пашыта = Не нашымі губамі гэта есці = Бачыць котка лой, ды не ёй

428. **Хорошо поешь, да где-то сядешь** — Хто высока заглядае, той нізка сядзе = Вышэй паднімешся — мацней паб'ешся, як скінешся = Не ўздымайся ў жыццё высока, каб не ўпасці глыбока = Не лятай высока, бо нізка сядзеш = Не скачы на высокія горы, бо на нізкія сядзеш

429. **Хоть бедно, да честно** — Хоць у латаным, абы не ў хвátаным = Няхай сабе ў лапленым, абы не ў хапленым = Хоць рукі чорныя, ды сумленне чыстае = Хоць папросту, але ў сваім = Беднасць не адбярэ ні чэсці, ні розуму = Абы сумленне чыстае. *Гл. 186*

430. **Хоть бездворен, да везде проворен** — Хоць не багаты, але зухаваты = Хоць голы, але вясёлы

431. **Хоть горшком назови, только в печь не сажай** — Чым ні заві, абы хлебам кармі = Хоць мяне воўкам называй, толькі штодзень барана дай = Хоць гаршком называй, адно ў печ не стаўляй = Няхай бы чортам называлі, абы ў балота не гналі = Як хочаш мяне лай, адно цераз плот не перакідай = Хоць лай, хоць бай, а была б дай

432. **Хоть за козла, хоть за попа, хоть за пень березовый** — Хоць за быка, як няма маладзіка = Хоць за казла, абы замуж пайшла = Хоць за вала, абы дома не была = Хоць за старца, абы не астацца = Хадзі за казла, абы з дому спаўзла = Выйсці хоць і за лапаць, абы не плакаць

433. **Хоть лыком шит, а все же муж** — Няхай мужык як шкарпэтка, абы жонка як кветка = Хоць мужык як лапаць, абы за ім не плакаць = Мужык хай будзе як долата, абы ты за ім была як золата = Сякі-такі мужчына, абы дровы ды лучына = Мужык як варона, ды ўсё жонцы абарона. *Гл. 438*

434. **Хоть разорваться, да не поддаться** — Хоць парвуся, ды не скаруся = Хоць знябыліся, але здабыліся = Хоць нагавіцы застаўлю, а на сваім пастаўлю

435. **Хоть с корыта, да досыта** — Хоць воўна, абы кішка поўна = Хоць чорная папа, ды поўная лапа = Усё роўна, чым чэрава поўна

436. Хочешь есть калачи — не сиди на печи — На ўжыткі трэба калаціць лыткі = Калі хочаш хлеба мець, трэба зямліцы глядзець = Хто хлеба хоце (хоча), той мусіць быць у поце = Мацей, успацей, калі хлеба захацей (захацеў) = Без мазаля на руках не будзе хлеба ў зубах = Паносіш мазалёў — пад'ясі хлеба = Печаныя галубы не лятуць да губы. *Гл. 7*

437. Хрен редьки не слаще — І адно не мёд (не цукерка), і другое не рэдзька = Як там не смятана, так тут не сыроватка = Адно — гарачка, а другое — балячка = Лазня лазню ганіць, а абедзве ў гразі стаяць. *Гл. 257*

438. Худ мой Устим, да лучше с ним — Хоць лядашчы мужычок, ды затулле маё: завалюся за яго, не баюся нікаго = Які ні пенцялей, але сэрцу весялей = Хоць які цяляпей, але ўдваіх ляпей = Сякі—такі, абы быў, абы хлеба зарабіў = Няхай без хлеба пасяджу, але ж на мужа пагляджу. *Гл. 433*

439. Худ обед, когда хлеба нет — Без кавалка хлеба кепская бяседа = Без хлеба няма абед, без капусты жываты пусты = Слова да слова, а хлеб да абед = Хлеба луста ды капуста — не будзе ў жываце пуста

440. Худой мир лучше доброй ссоры — Лепей сем разоў змарыцца, як адзін раз пасварыцца = Лепей драўляная згода, чымся залатая сварка = Святы спакою, лепей з табою = Лепш не даеўшы, ды спакойна пасядзеўшы = Хоць не пышна, абы зацішна

441. Цыплят по осени считают — Не лічы кветачкі ўвесну, а палічы ягадкі ўвосень = Па кветках яблыкаў не лічы = Не хваліся сеўшы, а хваліся з'еўшы = Не хваліся нажаўшы, а хваліся змалаціўшы = Не той хлеб, што на полі, а той, што ў гумне = Не хваліся травою, а хваліся сенам = Не хвалі каня трэцяга дня, а хвалі трэцяга году. *Гл. 266*

442. Час от часу не легче — Кепска (блага), пане Грыгоры: што далей, то горай = Далей — не лягчэй = Чым далей, тым цяжэй = Чым далей, тым галей = Бяда бяду гоніць = Было кепска, стала (будзе) горш = Было ліха, ды і пагоршала = Не адно ліха, дык друго

443. Чего сам не любишь, того и другому не желай — Чаго не хочаш самому, не чыні другому = Што сабе (табе) не міла, таго і другому не зыч = Не рабі другому, што не любя самому = Не чыні таго другім, што табе не любя

444. Человек предполагает, а господь располагает — Не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца = Ніхто наперад не знае, што каго чакае = Думаеш адно, а яно перавярнецца на дно = Чалавек думае так, а выйдзе зусім іначай =

Чалавек думае, а бог робіць = Стралец (чалавек) стралге, а бог кулі носіць

445. Чем богаты, тем и рады — Чым хата багата, тым і рада = Хоць я небагаты, а з гасцей рады = Што маем, тым і прымаем = Частавалі, чым мелі, весялілі, як умелі. Гл. 453

446. Чем дальше в лес, тем больше дров — Далей у лес — болей труску = Чым у лес далей, тым гусцей

447. Черного кобеля не вымсеиш добела — Паможа вароне мыла, як памерламу кадзіла = Не паможа ні мыла, ні вода, бо такая ўрода = Які чорт да лазні, такі і пасля лазні = Варона колькі ні мыецца, усё адно чорная = Крумкачу і мыла не паможа = Чорнае белым не стане. Гл. 79

448. Чин чина почитай, а младший на край — Набок, грибок, баравік едзе = Ведай, каток, свой куток

449. Что бедному собраться — только подвязаться — Голы, збірайся — голы гатоў = Усе мае зборы — пасталы і аборы (лапці ды аборы)

450. Что было, то сплыло — Калісь то было, ды былём парасло = Травою зарасло і вадою сплыло = Што сталася, тое не пераменіцца = Што прайшло, таго не вернеш = Што было, даўно на мора сплыло = Што было, на мора паплыло

451. Что в лоб, что по лбу — Ці ад пана, ці ад цівуна, а ўсё балиць ад бізуна = Ці пень, ці калода, усё патарч носам = Ці саваю аб пень, ці пнём аб саву (усё саве бяда) = Ці галавою аб камень, ці каменем па галаве — усё галаве балиць. Гл. 246

452. Что город, то и норов, что деревня, то обычай — Што ні край, то свой звычай = Што старана, то навіна = Іншы горад — іншы гонар = Кожнае сяльцо мае сваё нараўцо = Што ні хата, то свой комін

453. Что есть в печи, все на стол мечи — Што хата мае, хай усім прымае = Што душа мае, тым і прымае = Што маем, тым і прымаем. Гл. 445

454. Что написано пером, того не вырубишь топором — Слова — вецер, а пісьмо — грунт = Што напісана пяром, не выйме і сякера

455. Что ни день (час), то новость — Што гадзіна, то навіна = Што ні гадзінка, то новая прычынка

456. Что посеешь, то и пожнешь — Кінь за сабою, знойдзеш перад сабою = Як узарэш, так і збарэш = Хто арэ ды сее, той малоціць і вее = Як дбаеш, так і маеш = Дзе пасееш густа, там не будзе пуста = Якое семя, такое і емя

457. Что у кого болит, тот о том и говорит — Што каму дапякае, той пра тое і гукае = Што каму рупіць, той тое жупіць = Каму баліць, той і крычыць (той і студзіць) = У каго няўдача, той і плача = Кожнаму свая бяда ў галаве = Кожная зязюлька пра сваё кукуе. Гл. 75

458. Что у трезвого на уме, то у пьяного на языке — Галава не ведае, што язык апаведае = Малое і п'яное праўду скажуць = Што цвярозы думае, п'яны скажа

459. Что хочу, то и ворочу — Як хачу, так і кручу = Што люблю, тое й раблю

460. Чужая душа — потемки — У душу не ўлезеш = Душа як лес = Душы на далонь не вымеш ды не пакажаш = Чалавек — не арэх, не раскусіш

461. Чужим богат не будешь — Чужым дабром не забагацееш = Чужым багаццем сыты не будзеш = З чужога гроша не разжывешся = Чужое не цешыць і не грэе = Чужы кажух нікога не нагрэе

462. Чужой обед сладок, да непрочен — Чужая яечня не вечна = Чужым дабром век не пражывеш = Чужым дабром не запаможашся = У чужое шчасце не ўкупішся = На чужы каравай вачэй не парывай (свой спячы ды скачы)

463. Чужую беду руками разведу — Чужую бяду на пальцах развяду = Чужую бяду па валаску развяду, а да свае розуму не прыкладу = Чужую бяду зараз развяду, а на сваю бяду райца не знайду = Чужую бяду і я развяду, а сваю і возам не развяду = Чужую бяду па нітачцы развяду, а сваю і рукою не адолею

464. Чья бы корова мычала, а твоя молчала — Хто б і навучаў, а ты б лепей памаўчаў = Чые б цяляты рыкалі, твае хоць бы маўчалі = Не гудзі, а на сябе паглядзі = Паглядзі, сава, якая сама = Паглядзі, свінішча, на сваё відзішча

465. Шел бы воевать, да лень саблю вынимать — І я б добра рабіла, каб работа была міла = І я б касіў, каб чорт касу насіў = І баран бы касіў, каб хто касу насіў

466. Шила в мешке не утаишь — Грэх не схаваеш у мех, не ўтопчаеш у балота = Лес чуе, а поле бачыць = Шыла ў мяху (у торбе) не схаваеш = Ліхое ніколі не ўтоіцца. Гл. 183

467. Шишка на ровном месте — Сядзіць як сыч і думае, што паніч = Убраўся ў жупан і думае, што пан = Пан — саломаю напхан = Не вялікі пан = За гэтакім каралём можна ўцерці нос і каўняром

468. Шутил Купряшка, да попал в тюрьжку — Жартаваў

воўк з канём, ды ў жмені зубы панёс = Досыць кпіць — вусы паломіш = Хто з каго смяецца, таму рот па вушы раздзярэцца = Дурныя жарты плачу варты

469. Шутки шути — а людзьмі не мути — Жартаваць можна, але не калечыць бязбожна = Пасмейся з няўмекі, ды не чыні здзекі = Можна кпіць, але не калечыць

470. Шутку сшутить — людзей насмешить — З добрага смеху добрая й пацеха = Без смеху якая пацеха = Разумныя жарты пахвалы варты = Лепей жартаваць, чымся гараваць

471. Это цветочки, а ягодки впереди — Гэта толькі пачынка, а будзе й цэлая аўчынка = Гэта яшчэ краса (цвет), а ягадкі будуць

472. Яблоко от яблони недалеко падает — Якая матка, такое й дзіцятка = Якое дрэва (які цяляш, дуб, явар), такі клін, які бацька, такі сын = Якая хатка, такі і тын, які бацька, такі і сын = Які млын, такі і ставок, які бацька, такі і сыноч = Яблычак ад яблыні далёка не адкочваецца. *Гл. 156*

473. Язык до Киева доведет — Язык Вільні (Кіева) дапытае = Хто пытае, той не блукае (той не блудзіць) = Невядомая дарога на канцы языка = Пытаючыся, дапытаешся. *Гл. 168*

474. Язык мой — враг мой: прежде ума рыщет — Язык у роце, як чорт у балоце = Хто язык доўгі мае, таму дрэнна бывае = Языча, языча, сабе дабра не зыча = Языча, языча, які чорт цябе кліча? = Свой язык горшы за ліхога суседа = Языку дай волю — завядзе ў няволю = Праз язык галаву сцінаюць

475. Язык не лопатка: знает, что горько, что сладко — Язык не калодка, ведае, што салодка = Як клёцкі ў малаку, то па дзве валаку, а як у водзе, то раз, два — і годзе

476. Языком молоть — не дрэва колоть = Языком мянціць спіна не баліць = Языком сена не накосіш = Языкавае мліва не гадзіва = Каб так смыкам, як языкам. *Гл. 421*

477. Яйцо курицу учит — Яйка мудрэйшае (разумнейшае) за курыцу = Не вучы старога ката смятанку злізваць = Хто б і навучаў, а ты б лепей памаўчаў

478. Я про Фому, а он про Ерему — Я яму пра рэч, а ён мне пра печ = Я яму пра абразы, а ён мне пра гарбузы = Яму гавары, а ён дагары = Ты яму тое, а ён другое = Кажы — стрыжана, а ён голена. *Гл. 38*

Фраземы

479. Аршин с шапкой — 3 вузел ростам = Курэц ад лапця = Жабе па калена = Стане на палена — свінні па калена.
Гл. 1015

480. Бабушкіны сказкі — Плёткі старой цёткі = Забабоны старой жоны. Гл. 1131

481. Баш на баш — Галава на галоў = Цень на цень = Вуха на вуха

482. Беден как Иов (как Лазарь) — Бядою латаны = Бедны як старац (як жабрак) = Рызы ды латы = Бедны аж пакалоўся.
Гл. 614

483. Без задних ног (*спать*) — Як пшаніцу (пяньку, каноплі, венікі) прадаўшы = Як пасля кірмашу = Як сноп = Як астатняе ў печ усыпаўшы = Як за сцяну заваліўся. Гл. 857

484. Без малого — Блізка што = Траха́ што = Мала не

485. Без ножа резать — Без нажа рэзаць, без агню смаліць = Без агню пячы

486. Без роду и племени — Ні свата ні брата = Без роду без пароду = Без роду і плоду = Ні племя ні роду, як камень у воду.
Гл. 787, 998

487. Без царя в голове — Клёку ў галаве не мае = Алею ў галаве мала = Ні за кол ні за цям = Ні за кій ні за цям = Мазгі малыя. Гл. 615, 657, 658, 867, 1007

488. Белены объесться — Блэкату (воўчага маку) аб'есціся (наесціся) = Дурнап'яну (дурцу, чэмеру) наесціся. Гл. 1086, 1216

489. Беречь как зеницу ока — Глядзець (пільнаваць, сцерагчы) як вока (ў лобе) = Шанаваць (песціць) як сваё вока = З вока не выпускаць

490. Бить баклуши — Лынды біць = Бібікі біць (абіваць,

перабіваць) = Тылылы біць = Гульма гуляць. Гл. 619, 838, 1045, 1106, 1212

491. Бледен как смерть — Як палатно белы = Спалатнелы як смерць = Як з таго свету ўстаў = Белы як смерць (як сцяна) = Збялелы як ліпіна (як папера, як хуста)

492. Бог в помощь — Памагай божа (бог) = Памажы божа = Няхай бог дапамагае = Спор у працу = Спорна вам. Гл. 522

493. Бог (его) знает — Бог святы (яго) ведае = Адзін бог ведае = Бог вед (ведама) = Ці й бог ведае = Багі яго мелі. Гл. 1318

494. Бок о бок (жить) — Плот у плот = Вугал з вуглом = Плячо ў плячо = У суседстве = Побач

495. Болеть карманной чахоткой — На кішэнь хварэць = Сабачыя грошы мець = Сухоты ў кішэнь упалі = Кішаньковыя сухоты. Гл. 525

496. Бояться как огня — Баяцца як агню (як смерці, як халеры, як гадзюкі, як кручанага сабакі, як ліхой шапкі, як ліхога шэлега, як прусак холаду, як шалёны сабака вады). Гл. 497

497. Бояться как черт ладана — Баяцца як чорт крыжа (як злога духа, як чорт грому, як чорт пасвячонай вады). Гл. 496

498. Бред сивой кобылы — Смаленая кобыла = Плот з лебяды = Казаў Халімон рабой кабыле сон. Гл. 1159, 1263

499. Бросает в дрожь — Дрыжыкі працінаюць = Дрыготка бярэ. Гл. 500

500. Бросает в жар — У жар кідае = То ў жар, то ў пот кідае = Душа трымціць. Гл. 499

501. Бросать (слова) на ветер — На ўзвей (вей) ветру пускаць = На звей (вей, узві, збой) вецер гаварыць. Гл. 1120

502. Бросить на произвол судьбы — На ласку й няласку долі аддаць = На вырак лёсу кінуць = На волю лёсу пусціць (пакінуць, кінуць) = Кінуць-рынуць (ды пайсці)

503. Брюхо из семи овчин — Жывот на сем столак = Трыбук на тры полкі = Жывот як торба (як кубел, як цэбар, як бочка). Гл. 929

504. Будто снег на голову — Быццам з неба спаў = Як з хмары спаў = Няйначай з неба зваліўся. Гл. 773, 1020

505. Будьте здоровы — Бывайце здаровы = Здаровы бывайце, нас не забывайце = Бывайце. Гл. 576

506. Будь ты неладен — Бадай ты скіс = А няхай ты пратані = А бадай ты прагары = Каб цябе агні высвецілі = Бадай ты праваліўся = А бадай цябе, а няхай цябе

507. Будь я трижды проклят — Каб маё селішча запуставала = Каб я бацькі-маткі не бачыў = Каб я сваіх дзетак не дагадаваў = Не бач я дзяцей сваіх = Дзецямі сваімі клянуса.
Гл. 942, 1027, 1105, 1125, 1137, 1269

508. Бухать как в бездонную бочку — Гаціць як у прорву = Таптаць (пхаць) як у бяздонны мех = Валіць як у процьму = Кідаць як у бяздонны калодзеж = Як у сячкарню закідваць

509. Была не была — Хай будзе, што будзе = Што будзь, то і дзейся = Бог бацька = Было не было

510. Быть на верху блаженства — На святой гары сядзець = На матчыным беразе быць = Шчасцем (асалодай) упівацца.
Гл. 901

511. Быть на ножах — Як агонь з вадою (жыць, быць) = Сяброўства як у рысі з мядзвездзем. Гл. 679

512. Быть одной ногой в могиле — Насок паглядае ў пясок = Пара да Адама = Пара да Абрагама на піва = Час да пана бога пайсці = Адною нагой у труне (у дамавіне, у зямлі) быць.
Гл. 665, 904, 1100, 1207, 1239

513. Быть под каблуком — Пад хвартухом сядзець (быць)

514. Вагон и маленькая тележка — Куча й горба, мех і торба = Куча і горбачка = Мех і кайстра = Два вазы і цэбар.
Гл. 654, 788, 819, 833, 945, 1013, 1050, 1301, 1304, 1305

515. Валиться с ног — Кулём падаць = З капылоў далоў = Не чуць ні рук, ні ног = Хоць ногі на плечы бяры = Ледзьве ногі перастаўляць. Гл. 592, 666

516. Валять дурака (бездельничать) — Вуглы абціраць = Вераб'ям фігі даваць (дулі паказваць) = Сабак сцерагчы

517. Валять дурака (притворяться глупым) — Дурня строіць = Дурня паказваць = Дурня клеіць

518. Ваша взяла — Ваша ўзяло

519. Вверх тормашками — Дагары нагамі = Дагары дрыкам = Дагары дном = Стром галавою = Потырч галавою = Сторч (стоць) галавою

520. В два счета — Як бачыш (як бач) = Адным скокам = Хутчэй ад ведзьмінага піва. Гл. 541, 542, 1001

521. В двух шагах — Крок ступіць = Каля бока = Пад носам. Гл. 1152

522. В добрый час — Дай, божа, у добры час пачаць = Зачынайма ў божа час (як у людзей, так і у нас) = У добры час, пане Апанас. *Гл. 492*

523. Вертеться как белка в колесе — Кідацца як рыба ў вадзе = Круціцца як у коле вада = Круціцца як у віры = Круціцца як трэска ў палонцы. *Гл. 765*

524. Веселиться напропалую — На пакацістую гуляць = На ўсе застаўкі гуляць

525. Ветер свистит в карманах — Кішэнь без дна = У галаве шуміць, шуміць, а ў кішэнях ціха, ціха = Па шэлегу луста, але й шэлега пуста. *Гл. 495*

526. Ветром шатает — З ветру валіцца = Вецер са сцэжкі здзімае = Хоць калочкам падапры = Дрыгавіца ў нагах = Хоць з ветрам пусці. *Гл. 589, 669*

527. Взбрело в голову — У галаву ўроілася (зайшло) = У каўтуне закруціла = У галаве закруціла = Каўтун завіў

528. Взять в толк — На цям узяць = Да галавы (да ладу) ўзяць = У галаву ўзяць = Скеміць (сцяміць)

529. Взять за бока — За ска́бы ўзяць = За каўнер узяць = За шкірку ўзяць. *Гл. 530*

530. Взять за жабры — За шчэ́лпы (за шчы́бры) ўзяць = За хіб узяць. *Гл. 529*

531. Видал (видывал) всякие виды — Ведае, дзе чорт начуе = Ведае, дзе кароль абедае = Не з аднае студні ваду піў = Не з аднае дзяжы хлеб еў = Не з аднае табакеркі табаку нюхаў. *Гл. 1116*

532. Видеть насквозь — Навылёт бачыць

533. Видеть своими глазами — На свае вочы бачыць

534. Визжит как недорезанный поросенок — Пішчыць як свіння ў плоце = Крычыць нібы з яго скуру лупілі = Крычыць як на жывот = Да неба песню цягне (як свіння ў плоце ўшчамілася)

535. Виялить хвостом (*угодничать*) — Лёстачкі падпускаць = Лёстачкамі слаць = Слаць як ліс хвостом = Мякка слаць. *Гл. 613, 1140, 1234, 1287*

536. Виялить хвостом (*хитрить*) — Бачком ехаць = Ліса фарбаваць = Хітраваць як ліс (як злодзей, як варожка). *Гл. 587, 689, 706, 729, 1121*

537. Висеть (держаться) на волоске — На павуцінцы ліпець = Ліпець як арэх на сухой галіне. *Гл. 643*

538. Витать в облаках — Пра нябесныя мігдалы думаць = Пра нябесныя ясноты марыць = У надхмар'і лунаць = У паднябессі лунаць

539. Вить веревки — Сырыцу выкручваць = Вады прамытае не даваць. Гл. 1178

540. В конце концов — Урэшце (нарэшце, зрэшты)

541. В мгновение ока — Як вокам маргнуць = Як змаргнуць = На вокамгненні = Як у воку мгненне = Як "га!" Гл. 520, 542, 1001

542. В момент — Як стой = Як табе (вам) кажу = У момант вока = У адзін момант = Маланнем змахацца = Як маланкаю спаліў. Гл. 520, 541, 1001

543. В нетях быть (обретаться) — Сабакам сена касіць = Сабакі пасвіць

544. Во веки веков (всегда) — Век-вяком = 3 век вякоў = 3 вякоў вечных = Як свет светам = Як свет стаіць. Гл. 750

545. Во веки веков (никогда) — Як свет светам = Як свет стаіць

546. Во весь дух — Чым дух = Што духу = Як ёсць духу = На ўсе застаўкі (браць) = Што моцы = Колькі змогі. Гл. 551, 604, 736, 781, 802, 1030, 1201, 1213, 1332

547. Во весь рост — На ўвесь рост = Як вялікі

548. Во времена оны — Не за нашым богам = Не за нашай памяццю = Як свет зачаўся. Гл. 1102

549. Во все горло (во всю глотку) — На ўсё горла = Усім голасам = Як варона на дождж = Крычаць як наняты. Гл. 550, 793, 825, 1333

550. Во всю ивановскую — На ўсе застаўкі (браць) = На ўсю (на ўсенькую) покататку = Крычаць як у карчме. Гл. 549, 793, 825, 1333

551. Во всю прыть — Быццам вецер паімчаў = Як віхор = Як ветрам гнаны = Як маланка. Гл. 546, 604, 736, 781, 802, 1030, 1201, 1213, 1332

552. Во всяком случае — У кожным разе. Гл. 908, 1070

553. В один прекрасный день — Аднаго дня = Аднаго разу

554. В один присест — За адным заседам (вячора за абедам) = За адным разам = Зараз. Гл. 1002

555. Волдой не разольешь — І вада не размые = Вада не

размые і свіння не разрые = І цапом не развядзеш = Як у адной кашулі хрышчаныя = Як прыкіпелі адзін да другога = Як галубкі ў пары = Як браты = Як спрэжаныя

556. Воды не замуціт — Вока нікому не запарушыць = Хоць у вуха кладзі = Хоць да сэрца (да раны) прыкладай = Вады ў лыжцы не замуціць. Гл. 865

557. Войти во вкус — Смак спазнаць (адчуць) = Усмакавацца (рассмакаваць)

558. Войти в раж — У стос увайсці

559. Волосы становяцца дыбом — Шапка на галаве расце = Аж шапка паднялася = Нешта за каўнер бярэ = Вочы слупа (слупам) сталі = Дрыжкі працінаюць = З капылоў далоў. Гл. 664, 863, 1055

560. Волчий аппетит напал — Конская ежа напала = Пропасці напалі = Прогліца напала = Як не ў сябе = Як тры дні не еў = Як з галоднага краю вырваўся = Як ніколі хлеба ў вочы не бачыў = Як на голад = Есць як валоў шэсць = Не ў свой дух (не ў свае духі)

561. Воротить рыло — Нос адварочваць (вярнуць) = Носам круціць = Твар адварочваць

562. Вот именно — Праўда што

563. Вот так клюква — Вось табе і гацаца́ = Вось табе і смешкі з бабінай плешкі. Гл. 565

564. Вот тебе и вся недолга — І квіта, дзядзька Мікіта = Квіта, пане Мікіта. Гл. 726, 731

565. Вот тебе и на — Вось табе і маеш = На́ табе. Гл. 563

566. Впасть в детство — І ў лецях і ў дзецях = Здзяцінець

567. В подметки не годится — Падноска (вусцілкі, падэшвы) не варты = Вады падаваць не варты = Ботаў чысціць не варты. Гл. 1129

568. В подпитии — На падпітку = У жарку = Пад чаркай = У бутэльку зірнуў. Гл. 1060

569. В положении (беременная) — У цяжкú (у цяжары) = Пры сабе (хадзіць) = Дзіцем хадзіць = З жыватом (з чэравам). Гл. 905

570. Время от времени — Час ад часу = Калі-нікалі = Зрэдчас = Часамі (часам). Гл. 1026

571. Врет как сивый мерин — Хлусіць як наняты = Хлусіць не падсяваючы = Брэша, што сліна да губы прынясе = Маніць

і не пасміхнецца = Брѣша як лён чѣша (як клін чѣша) = Так маниць, што не пралезеш

572. В самом деле — Сапраўды = Папраўдзе = Дапраўды = Напраўду

573. В самую пору — Сама раз = Сама што. Гл. 1258, 1264

574. Всем миром — Усёй грамадою

575. Все равно — Усё адно = Усё роўна. Гл. 999

576. Всех благ — На ўсё добрае = Усяго добрага = Усяго найлепшага = Бывайце здаровы, жывіце багата = Усяго. Гл. 505

577. В скором времени — Па хуткім (нядоўгім, скорым) часе = Па малой гадзіне = Неўзабаве

578. В случае чего — Калі што якае

579. Вставать (становиться) на дыбы (противиться) — Дыбка́ (дубака́) станавіцца = На дыбкі станавіцца (падымацца) = У дубкі ісці

580. Вставляют палки в колеса — Дарогу перасякерваць (перасякаць, заступаць) = Шостку падкідаць = На перашкодзе стаяць

581. Встать с солнцем — З зарю ўстаць = Раннюю расу абагнаць = Як свет сонцам (устаць)

582. Вступать в возраст (в лета) — У гады ўбірацца = Пад людзі падысці = У пер'е брацца (убірацца, абрастаць) = Жаўткі ўбіраць (ўвабраць) = Сталець

583. Вступить в брак — Шлюб узяць = Шлюб (шлюбу) шлюбаваць = Пабрацца

584. Всыпать горячих — Даць гарту = Бізуна ўліць = Дыхту даць = Даць як каню сечкі. Гл. 624, 694, 1222

585. Всякая всячина — Збор каляда = Усё ўсялякае = Усялякае рознае

586. Втереться в доверие — У ласку ўбіцца

587. Втирать очки — Акуляры настаўляць. Гл. 536, 689, 706, 729, 1121

588. Входит в силу — У сілу (у сілачку) ўбірацца = На ногі (на ножкі) падымацца (паўставаць) = У пер'е брацца = Пер'е абтрэсаць

589. В чем душа держится — Кісялёвья ногі = Жыццё на нітку павесіў = Хоць калочкам падапры. Гл. 526, 669

590. В четырех стенах — Між чатырох сцен

591. **Выбить (вышибить) дурь** — Матыліцу выгнаць (з галавы) = Дуркі выгнаць (выбіць) = Атосы падцягнуць

592. **Выбиться из сил** — З духу выбіцца = З сілы выбіцца = Язык высалапіць = Язык набок = Язык на бараду высунуць = Аж душа вылазіць = Без рук астаца = Рукі адрабіць = Знемагчыся = Знябыцца = Знясілець (знясіліца). *Гл. 515, 666*

593. **Выеденного яйца (ломаного гроша) не стоит** — Выскваркі не варты = Зломанага шлёга не варты = Гарэлага шлёга не дам = Тры грошы не варты

594. **Выйти боком** — Праз бок вылезці = Воюгам вылезці

595. **Выкрасить да выбросить** — На лапату ды за хату = Узяць венік ды на сметнік = Толькі на трэску дый вон

596. **Выматывать кишки** — Вантробы ад'ядаць (пераядаць) = Нутро паліць = Кішкі пераядаць = Гізунты выцягваць = Вантробы выцягваць (даставаць). *Гл. 670, 1265*

597. **Выносить сор из избы** — Смецце (бруд) на вуліцу выносіць = Сваё смецце на чужы сметнік выносіць = Смецце з хаты выносіць (на чужы падворак)

598. **Вынуть (вышибить) душу** — Душу дастаць = Духі дастаць = Цела з душою разлучыць. *Гл. 1023, 1146, 1163, 1180, 1217, 1273*

599. **Вьнь да положь** — З калена выламі = З пальца выламі = Хоць радзі, а падай = Хоць рыгні, а мусіш = Хоць ялаўка, а цяліся = Хоць ты дой быка, але дай малака

600. **Высасывать кровь** — Кроў смактаць (ссаць) = Смактаць як вуж = Высмактаць як расянка камара. *Гл. 655, 1266*

601. **Выскочить (вылететь) из головы** — З галавы выйсці (выпасці) = З думкі вылецець = З памяці зляцець (зысці) = З памяці спусціць

602. **Высосать из пальца** — З языка высмактаць (выссаць) = З-пад кіпця выкалупаць

603. **Высохнуть как щепка** — На трэску (на дошку, на костку) выпетраць = Высахнуць як таран (як былінка, як сугак, як мядзведжая лапа) = На гарохаву лапатку высахнуць = Стаць як цень. *Гл. 1221*

604. **Высунув (высуня) язык** — Язык высалапіўшы = Язык на плячо = На ўсе жылы. *Гл. 546, 551, 736, 781, 802, 1030, 1201, 1213, 1332*

605. **Вытаращить (выпучить) глаза** — Вочы вырачыць (паставіць, выгаліць, утаропіць, вылупіць) = Бельмы выкаціць

(вылупіць) = Вочы ў лоб кульнуліся = Вырачкі прадаваць = Утаропіцца. Гл. 941, 1208

606. Вышел сухим из воды — Пабыў у вадзе і не мокры нідзе = Дарма прайшло. Гл. 1219

607. Глаза бы мои не смотрели — Брыдка глядзець = На вочы б не бачыць = Гадка пазіраць

608. Глазам своим не верить — Вачам веры не даваць

609. Глаз не сомкнуть — Вачэй (вока) не злажыць = І на волас не задрамаць = Ні на макавае зернейка не заснуць

610. Глас вопиющего в пустыне — Марны лямант

611. Глуп как пробка (как пень, как сивый мерин) — Дурны, як даўбешка (як доўбня, як пень, як авечка, як цецяррук, як баран, як свіння, як пута, як халява, як хамут, як бязмен) = Абух абухом = Тупы як абух (як боўтка)

612. Гнуть свое — У сваю дуду дзьмуць = Сваё правіць (сваё права правіць) = На сваё наважваць = На свой капыл гнуць (рабіць)

613. Гнуться в дугу — Крукам гнуцца = Гнуцца як ангельскі шюцька. Гл. 535, 1140, 1234, 1287

614. Гол как сокол — Голы як бізун (як палец, як костка, як стары венік) = Голы як стой = Гол як кол = Голы гальцом = Салому сячэ, пірагі пячэ, сенам падмазвае. Гл. 482

615. Голова садовая — Галава малінавая = Галава капусцяная. Гл. 487, 657, 658, 867, 1007

616. Гоняться за двумя зайцами — На сем сукоў садзіцца = Дзвюх сарок за хвост трымаць = Два зайцы гнаць

617. Горе луковое — Гора чубатае = Згарода няшчасная = Няздара нейкая

618. Гори синим огнем — Гары яно гарам = А няхай яно дымам возьмецца = Хай яго агні высмаляць = Хай яно перуном (пылам) пойдзе = Няхай тут усё дымам сядзе = Каб яно дагары з дымам пайшло = Бадай ты без агню згарэў = А няхай ты згары = Каб ты ўпапялеў = Каб цябе агонь спаліў = Агнём цябе запалі. Гл. 962, 1110, 1315, 1323, 1328

619. Груши околачивать — Вуглы абціраць = Мухі лавіць = Па завуголлі туляцца. Гл. 490, 838, 1045, 1106, 1212

620. Давать голову на отсечение — Руку (рукі) на адцён даваць = Галаву (руку) на страцінне даваць = Рукі па локаць даваць адцяць = Родам і плодам клясця

621. Давать на чай — Гасцінца даваць

622. Давать (задавать) стрекача — Лататы даваць = Хадала даваць = Дзеркача (дзерака) даваць = Цягу даваць. Гл. 691, 1069

623. Дать (сунуть) барашка в бумажке (дать взятку) — Руку застраміць (заскабіць) = У лапу даць = Цюку ў руку

624. Дать березовой каши (сильно избить) — Лазы даць = Кія ўсыпаць = Дубца даць (ўліць) = Пугі ўліць = Кулакамі пачаставаць. Гл. 584, 694, 1222

625. Дать дуба — Старчом стаць = Душою рыгнуць = Бараду задзерці = І кокашы задзерці = Жаба цыцкі дала. Гл. 704, 1016, 1024, 1088, 1096, 1115, 1214, 1249

626. Дать (здать) жару (отругать, наказать) — Пытлю даць = Зыра даць = Лазні даць = Фаёру даць = Лўпня (лўпчаха) даць. Гл. 630, 695, 1211

627. Дать маху — Пўдла даць = Не на тую нагу бот надзець = Схібіць = Спудлаваць

628. Дать повольку — Лейцы папусціць = Папўску даць = Патолю даць = Распусціць як дзедаву (цыганскую) пугу

629. Дать по шее — Каўнер (каўняра) памацаць = Па шыі накласці = У каўнер наўскладаць (налажыць) = Па карку зае-хаць = Каўша даць. Гл. 888, 890, 1043

630. Дать прикурить — Гароху засыпаць (троху) = Па пер'і даць = Салёнкі даць = Лупакоў надаваць. Гл. 626, 695, 1211

631. Два сапога пара — Абое рабое = Роўны з роўнага цешыцца = Адзін аднаго (адзін другога) не перацягне = Які ехаў, такі (такую) стрэў. Гл. 737, 892, 1003, 1004

632. Делать из мухи слона — З камара каня рабіць = З блыхі (з мухі) вала рабіць = З ветру вяроўку віць = Раскажаш пра ве-раб'я, а перакажуць пра жураўля = Скажы на кепцаць, а даложаць на локаць = Байка з камара вырасце на вала

633. Делить шкуру неубитого медведя — З незабітага ліса футра (кажух) шыць = На жывым мядзведзі скуру купляць = Скуру ў лесе фарбаваць (прадаваць) = Не скубі, пакуль не зловіш

634. Дело труба (табак) — Справа дрэнь = Паганая (кеп-ская) справа

635. День-деньской — Як божы дзень = Як дзень белы = Ад світання да змяркання = Ад рання да змяркання = Ад віднога да віднога = Цалюткі дзень = Пераз цалюхенькі дзень

636. День ото дня — Што ні дзень = 3 кожным днём
637. Держать в узде — На аброці трымаць = На тугу трымаць. *Гл. 638*
638. Держать в черном теле — У абцугах трымаць (у абцугі ўзяць) = У цвіку трымаць = У шчэпці (у ляшчоткі) ўзяць = У аглоблі загнаць. *Гл. 637*
639. Держать пари — У заклад ісці
640. Держать себя высоко — Высока галаву насіць = Шмат казюлек у носе = Без фігі не да носа = Шостам галавы не дастаць. *Гл. 696*
641. Держать (иметь) сердце — Слязу ў сэрцы трымаць = Закалец мець. *Гл. 745*
642. Держи карман шире — Кішэнь падстаўляй = Заўтра з мехам прыходзь
643. Держится на честном слове — Ледзьве ліпіць = Ледзь трымаецца = На жывую нітку шыта. *Гл. 537*
644. Держи хвост пистолетом — Хвост абаранкам (дугою) трымай = Нос дудою трымай
645. Длинный язык — Язык з-за зубоў выбіваецца = Язык доўгі = Язык як дзедава пуга = Язык да пят = Язык як памяло (у бабы) = Язык доўгі як у жаўны = Рот нарадохрыст, язык на плячо. *Гл. 1195, 1345*
646. Для вида — Для (дзеля) прыліку = Толькі знаку = Адно знак
647. Днем с огнем не сыскаць — Са свечкаю (у руках) не знайсці = І Саўка не знойдзе. *Гл. 754*
648. Довести до ручки — Да абуха дабіць (давесці) = Да пухі дабіць = На пусты канец звесці = На пшык звесці
649. Дойти до ручки — На пусты канец сысці (з'ехаць) = Да пустога канца дажыць (дажыцца) = На нішто з'ехаць = На пшык з'ехаць = Да пугаўя (да пужальна) дабіцца = Да няма нічога дайсці
650. До основания — Ушчэнт (дашчэнту) = Дарэшты = Да пня
651. До отвала — Як стаць = Як завязаць = Па (самую) завязку = У разорву = Аж цераз вушы = Цераз горла валіцца = Ажно кішка прутам стала
652. До последнего издыхания — Да самага скону = Да астатняга дыху

653. До скончання века — Па век вякоў (векаў) = Да скону свету = Пакуль свет (стаіць) = Давеку. Гл. 1022

654. До черта — Чорт колькі = Чортава процьма = Да гібелі = Да халеры. Гл. 514, 788, 819, 833, 945, 1013, 1050, 1301, 1304, 1305

655. Драть шкуру — Скуру дзерці = Дзерці як воўк кабылу = Скуру палосамі дзерці. Гл. 600, 1266

656. Дрожать над каждой копейкой — За капейку ка-лаціцца = Крукам вісець над шэлегам. Гл. 690, 703, 719

657. Дубина стоеросовая — Варона загуменная = Доўбня (даўбешка) дурная = Цялё нялізанае = Палена дурное. Гл. 487, 615, 658, 867, 1007

658. Дурак набитый — Чысты дурань = Дурны як бот (як стаптаны бот, як бот з левай нагі) = Дурны як кавальскія гарны = Дурны як варона (як цецярук) = Як сала без хлеба = Боўдзіла дурное = Абух тупы. Гл. 487, 615, 657, 867, 1007

659. Дурной (худой) глаз — Нялюдскія (паганья, ліхія, кепскія) вочы = Лядашчыкава вока = Нядобры на вочы

660. Дух захватывает — Духі (дух) займае (зацінае) = Дух забівае

661. Духовная пища — Духоўны пажытак = Пажытак ду-шы

662. Душа нараспашку. — Душа наросхрыст (на́хлашч) = Шчырая душа = Сэрца на далоні. Гл. 1148

663. Душа не лежит — Душа не горнецца

664. Душа ушла в пятки — Аж душа зайшлася = І душы не было = Аж душа ў пяткі зайшла = Душа ў пяты пайшла = Душа трасецца = Пад пяты коле. Гл. 559, 863, 1055

665. Дышать на ладан — У вырай збірацца = Зямлёю пах-нуць = Галасок хоць у пясок. Гл. 512, 904, 1100, 1207, 1239

666. Едва ноги волочить — Ледзьве ногі перастаўляць = Ног не змяніць = Ног змяніць не можа = Ледзь ногі совае. Гл. 515, 592

667. Ей-богу — Далібог (дальбог) = Далібог праўда = Даліпан = Даліпан праўда = Дайце веры = Богам сведчуся. Гл. 668

668. Ей-ей (ей-же-ей) — Дапраўды = Дадушы́ = Дадушы праўда. Гл. 667

669. Еле-еле душа в теле — Душа на нітачцы затрымалася = Дух вылазіць (духі вылазяць) = Ледзьве ногі цягае. Гл. 526, 589

670. Есть поедом — Ежма есці = Жыўцом есці = Бакі аб'ядаць = Кішкі пераядаць = Вочы пячы. Гл. 596, 1265

671. Ехать в ригу (*блевать*) — Казлы драць = Ванітаваць

672. Еще бы — Дзіва што = Атож

673: Жевать жвачку (*надоедливо говорить*) — Казань казаць = Малібны правіць = Таўчы адно = Жуйку жаваць. Гл. 827

674. Животики надрывать — Бакі рваць (зрываць, урываць) = За живот (за жываты) брацца = Кішкі з рогату рваць = Ад смеху падрывацца = Порва бярэ. Гл. 807, 1276

675. Живот подвело — Духі падцягнула = Кішка ў кішку лезе. Гл. 808, 847

676. Живые мощи — Як здань з таго свету = Як з таго свету ўстаў = Як з крыжа зняты = Адно цень застаўся = Худы як смерць (як шкілет) = Косці звоняць. Гл. 815

677. Жизнь бьет ключом — Жыццё крынічыць (віруе, буе, кіпіць)

678. Жить в свое удовольствие — На сваю пацеху жыць = Жыць як Адам у раі = Жыць як сад на пагодзе (як птушка на моры) = Жыць як вянкi плесці = Пялёгавацца = Раскашаваць (раскашавацца). Гл. 801

679. Жить как кошка с собакой — Каты дзерці = Жыць (любіцца) як кот з сабакам = Сябраваць як два каты ў мяху. Гл. 511

680. Жить на чужих хлебах — На ласкавым хлебе быць = Жыць як у бога за дзвярыма

681. Жить на широкую ногу — Жыць як пан (як кароль) = Панам (па-панску) жыць = Жыць як золата важыць = Жыццё як мёду піццё = Жывем як песні пьем

682. Жить по старинке — Па-даўнейшаму жыць = Па старых звычаях жыць

683. Жить своим умом — Свой розум мець = Сваім одумам (сваім розумам) жыць

684. Жребий брошен — Выбар зроблены = Лёсы зробленыя

685. Зablудшая овца — Ablудная авечка

686. Забодай тебя комар — Бадай цябе качкі з'елі (стапталі) = Каб цябе куры затапталі = Бадай цябе кот убрыкнуў =

Каб цябе рак убрыкнуў = Каб цябе камары затаўклі = Каб цябе дождж памачыў = Каб цябе пярун калядны спаліў. *Гл. 1329*

687. Заводить шуры-муры — Залёты рабіць = Халяўкі смаліць. *Гл. 1052, 1057*

688. Заглянуть в бутылку (в рюмку) — Чарку ўзяць (куль-нуць) = З шкляным богам пабачыцца (убачыцца, сустрэцца) = Шкляному богу паклانیцца = Шкло ўбачыць (пабачыць) = У бутэльку (у пляшку) зірнуць. *Гл. 866*

689. Заговаривать зубы — Зубы замаўляць. *Гл. 536, 587, 706, 729, 1121*

690. Загребастые глаза — Зямля ненаедная (ненаежная) = Зайздроснае вока. *Гл. 656, 703, 719*

691. Задавать драла (деру) — Драпака даваць = Лататы даваць = Цуба (цубака) даваць = Уцякаць як ад халеры (як ад заразы, як заяц ад сабакі, як чорт ад пасвячоной вады). *Гл. 622, 1069*

692. Задавать тон — Рэй весці

693. Задавать храпака (храповицкого) — На ўсе за́стаўкі храпці = Тхары капаць (дзёрці) = У сапуны (у сапунцы) пайсці

694. Задать баню — Дыхту даць = Лазні даць = На абаранкі ўскінуць (даць) = На бабку збіць. *Гл. 584, 624, 1222*

695. Задать перцу — Перцу ўсыпаць = Даць перцу з імберцам = Лою за скуру заліць = На хвост усыпаць. *Гл. 626, 630, 1211*

696. Задирать (драть) нос — Хохлікі дзерці = Лычык (грыб) задзіраць = Нос высока несці (трымаць) = У халяву ўступіць = Мухі (шэршні) ў носе завяліся = Чмялі мае ў носе = Крукам носа не дастаць. *Гл. 640*

697. Задним умом крепок — Па часе розум мае = У пусты след гаворыць = Розум прыходзе па шкодзе = Мудры лях па шкодзе

698. Задрать ноги (о смерти животных) — Капыты задраць = Капытамі налажыць = Хвост адкінуць. *Гл. 1114*

699. За естественной надобностью — Па сваёй патрэбе

700. За здорово живешь — З ласкі на пацеху = Без дай прычыны = Без дай ладу. *Гл. 967, 968, 985, 1162*

701. Заклепки не хватает — Трэцяя бэлькі нестас = Пятае клёпкі бракуе = Без пятай дошчачкі = Не тое што клёпкі, але і абруча няма. *Гл. 861, 919, 1127*

702. Заколдованный круг — Зачараванае кола = Заварожанае кола

703. За копейку удавится — За рубель жабу ў Вільню пагоніць = За капейку жабу да Барысава дубцом пагоніць = За шлег у бажніцы плюне = За рублём павесіўся б = За рублём палез бы ў пекла = І з камара кроў высмакча (выссе). Гл. 656, 690, 719

704. Закрыць (смежыць) глаза — Вочы зачыніліся = На кут легчы = Рукі згарнуць = Рукі сашчапіць = Гасціны правіць, злажыўшы рукі. Гл. 625, 1016, 1024, 1088, 1096, 1115, 1214, 1249

705. Заливаться соловьем — Гаварыць як салавей з зязюлькаю = Гаворыць як крыніца булькоча = Гаворыць як у скрыпку грае

706. Замазывать глаза — Вочы замыльваць = Вочы сляпіць (туманіць) = Жвір у вочы сыпаць = Мазгі назад завярнуць. Гл. 536, 587, 689, 729, 1121

707. Заполвить словечко — Слова (слоўца) закінуць

708. Заморить червячка — Каліўца (каліва) ў рот укінуць = Каліва з'есці = Першы голад прагнаць

709. Заплечных дел мастер — Майстар галовы сцінаць

710. За родительской спиной (*жить*) — За бацькаваю галавою = За бацькавымі плячыма

711. Зарыть носом — Носам заараць = Зайца злавіць = Нос насталіць = З капылоў далоў = Носам у зямлю паляцець = Старча (старчакá) даць

712. За семь верст киселя хлебать — За лыжку яды сем вёрстаў хады = Сем міль еду дзеля аднаго абеду = Дзеля адной ежкі сем міль пешкі = За хунт ляпешкі дзесьцяць вёрстаў пешкі

713. За словом в карман не лезет — Слова не пазычае = Спрятны на язык = На кожнае слова адказ гатовы

714. За тридевять земель — За бліжкім светам = За светам = За дзесьцяю гарою = За вялікімі барамі, за глыбокімі вадамі. Гл. 829, 1282

715. За ушами трещит — Аж нос гайдука скача = Аж нос у прысядкі гуляе (ідзе) = Аж нос угінаецца = Аж вушы трашчаць = Мала вочы не павылазяць. Гл. 1280

716. За уши не оттянешь — Папліскаю не адгоніш = Дзеркачом не згоніш (не адгоніш) = Не адцягнеш як ката ад мышы

717. За ушко да и на солнышко — За вуха ды туды, дзе суха = На лапату ды за хату

718. Зашибить деньгу — Шэлег абабіць = Капейчыну ўварваць (загрэбсці) = Капейку (якую) агораць

719. Зимой снегу не выпросишь — Снегу на Каляды не дапросіцца = Узімку лёду не дасць = Гразі з-пад кіпця не дастаць. Гл. 656, 690, 703

720. Злачное место — Пажыўное месца

721. Змея подколотная — Гад падкалодны (папаўзучы) = Гадзіна праклятая = Вужака зякратая = Выпаўзень змяіны = Павук паганы = Скура вужачая = Погань чараватая

722. Знать как облупленного — Ведаць як аблупленую казу (кабылу) = Ведаць як аблупленага каня (сабаку) = Ведаць як ліхога шэлега (як ліхую шапку) = Яго скуру на пяроплатах пазнаю

723. Зуб на зуб не попадает — Зуб зуба паганяе = Аж зубы пакасянелі = Душа заходзіцца = Дрыжыкі бяруць = Цыганскі пот праймае (бярэ, забірае) = Пасінеў (ссінеў, асінеў) як гусіны пуп = Сіні як пуп гусіны. Гл. 846

724. И был таков — Схапіў хатуль — дый быў патуль = Даганяй ветру ў полі = Толькі і чулі. Гл. 749, 1075

725. Иван не помнящий родства — Іван-бязродзіч = Бязродзіч = Іван той няпомнік

726. И вся музыка — І скрыпкі ў торбу = Дуды ў мех і квіта = Дуды ў мех і па ўсіх танцах. Гл. 564, 731

727. И в ус (себе) не дуть — Не дбаць і не шманаць = Не гнуцца й не вярнуцца = Як нічога ніякага. Гл. 1112

728. Иголку некуда просунуть — Носа не ўбіць = Шпількі не ўваткнуць = Голкаю няма дзе ткнуць (голке не ўваткнеш) = Пальца прабіць не можна. Гл. 1344

729. Играть в прятки — У хованкі гуляць. Гл. 536, 587, 689, 706, 1121

730. Играть со смертью в жмурки — Галаву пад абух падстаўляць = На нож (на ражон, на бадавэнь) лезці. Гл. 839, 1154

731. И дело с концом — І дуды вобземлю = Ужо і па клэцках = Дый годзе. Гл. 564, 726

732. Идти (плестись) нога за ногу — Не сваімі нагамі ісці = Як назаўтра трэба = Шоры цягнуць = Ісці як на паншчыну (як з могілак, як нявывалака) = Цягнуцца як смоўж (як нуда, як

гад па зямлі) = Ідзе як за сабою воз цягне = Ідзе нібы спіць.
Гл. 805, 1046

733. Ідти своим чередом — Сваім парадкам ісці = Сваім ладам ісці

734. Извиваться ужом (изворачиваться) — Круціцца як вуж у вілах = Выкручвацца як вуж (як уюн) = Выпінацца (выкручвацца, круціцца) як скурат на агні = Выкручвацца як цыган на кірмашы

735. Из молодых да ранний — Малады, але спелы = Малады верабей, ды спрытны = Малое шчанё, а гаўкае

736. Из всех сил — Як дуж = На ўсе жылы = З цэлай моцы = Што моцы = Як моц-сіла = Як з шыбеніцы сарваўся = Як чорт з пісьмом. Гл. 546, 551, 604, 781, 802, 1030, 1201, 1213, 1332

737. Из одного теста — Чэрці адной шэрсці = Бліны-ляпешкі з аднае дзежкі. Гл. 631, 892, 1003, 1004

738. Из дня в день — Дзень пры дні = Што ў бога дзень = Па што дзень = Дзень у дзень = Кожнага дня

739. Из первых рук — Праз першыя рукі

740. Из-под палки — Як з найму = З прымусу = З прынуку = Пад прыгонам = Як шарварку адрабляе = Як пад бізуном = Як на паншчыне

741. Из пушки по воробьям — За мухай з абухам = За камаром з малатком

742. Из уст в уста — З вуха на вуха

743. И купит и продаст — Прадасць і грошы палічыць = Крамная скура = Сабакам падштыты

744. Иметь в виду — Мець на ўвазе (на прыкмеце) = На воку мець = Наўвеце мець

745. Иметь зуб — Вока не мець = Закалец мець. Гл. 641

746. И нашим и вашим — Табе, божа, і табе, божа = Крышыць буракі на абодва бакі = Жыве з сарокамі, жыве і з варонамі = І бога не гнявіць, і чорту дагадзіць

747. Искать днем с огнем — Удзень са свечкаю шукаць = Сонца днём з агнём шукаць

748. Искры из глаз посыпались — Семдзсят сем агнёў убачыў = Аж зоркі ў вачах заскакалі = Свечкі ў вачах засвяціліся = Яскаркі з аччу пасыпаліся

749. И след простыл — І след ветрам змяло = І следу не стала = Ні пылу ні следу = Як венікам змяло = Прапаў як цень

на вадзе = Са сыхамі пайшоў = І знаку не відаць (не засталася) = Знаку аніякага (аніякенькага). *Гл. 724, 1075*

750. Испоко́н века — Спрако́н вякоў = Спраку (спроку) веку = З продкаў вякоў = Спрадвеку. *Гл. 544*

751. Исча́дие а́ла — З пекла родам = Чортам падшыты = Чортава колта = Анцы́пар няшчасны = Халера з-пад цёмнай хмары = Чортаў брат (сын, дух) = Чорт смалены з бурага балота = Нелюдзь нейкая. *Гл. 1244, 1320*

752. И так и сяк — І так і гэтак = То бокам то скокам = Скокам, бокам, павалокам. *Гл. 753*

753. И туда и сюда — І туды і сюды = І тудою і сюдою = І сюды Мікіта і туды Мікіта. *Гл. 752*

754. Ищи ветра в поле — Даганяй ветру ў полі = Прапаў як туман = Як вадой разліўся. *Гл. 647*

755. Ищи дурака (дураков) — Няма дурных

756. Как аршин проглотил — Сядзіць (стаіць) як цвік = Няйначай кол пракаўтнуў

757. Как банный лист пристал — Прыліп як смала (як слата, як сала да падшвы, як муха да мёду) = Прычাপіўся як п'яны да плоту (як п'яніца да бутэлькі) = Смала смалою прывязаўся = Прыліп як бярозавы ліст у лазні = Прывязаўся як чорт да старой ігрушыны. *Гл. 1103*

758. Как будто язык проглотил — Цяляты язык аджавалі (ад'елі) = Маўчыць як без'языкі (як воцату выпіўшы, як камень пры дарозе, як мур, як слуп, як сыч, як рыба) = Маўчыць як немы (як нямко, як анямелы)

759. Как в аптеке — Мера і вера = Мера — вера, а вага — праўда = Дзе мера, там вера

760. Как варом обдало — Як халадзёнкай аблілі = Як агнём апякло = Як прыскам сыпнулі = Як жару сыпнулі

761. Как в воду канул — Прапаў як у вадку ўпаў = Пайшоў як з вадкою = Прапала, і пырскаў не стала = Як камень у вадку = Як кулём на дно = Як у тон утануў = Як растаў. *Гл. 795*

762. Как в воду опущенный — Як жыць не збіраецца = Як пад зямлёю = Як цела без душы = Ні сцяты ні павешаны. *Гл. 1155*

763. Как ветром сдуло — Як вецер знёс (звезь, развезь) = Як вада змыла = Як венікам змяло = І след ветрам змяло. *Гл. 775*

764. Как вкопанный — Як скамянелы = Як аслупянелы =

Як прыкуты = Як стропаны (спутаны) = Застыў як певень пасля кукарэку. *Гл. 771*

765. Как в котле кипеть — Круціцца як уюн на патэльні = Круціцца як голы ў крапіве (ў мурашніку) = Падскокваць як кот на гарачай блясе. *Гл. 523*

766. Как волк на привязи — Злосці поўныя косці = Пячонка пячэцца = Злосны як спасаўская муха = Выскаліўся як сабака ў пастцы

767. Как говорится — Як той казаў = Казаў той = Так бы мовіць

768. Как гора с плеч свалилась — Як камень з грудзей ссунуўся = Нібы гара з плячэй (спала) = Як што з плеч ссунулася = Быццам камень з сэрца спаў

769. Как две капли воды — Як з вока выпаў (вырваны) = Голас у голас, волас у волас = Парушынкi (бубкі) падабраў = Нават крышкі пабраў = І крышкі бацькавы (матчыны) сцягнуў (пабраў) = І мэрчкі (кропелькі, крышачкі) пабраў = Кроплі зняў = Рыхтык (бацька, маці)

770. Как за каменной стеной — Як за мурам = Як за плотам = Як за каменнаю гарою. *Гл. 804*

771. Как изваяние — Як зачараваны = Нібы ўмураваны = Як стаўбень = Як слуп = Як пень у белы дзень = Як крыцаю сеў. *Гл. 764*

772. Как из ведра — Як з цэбра = Як з луба = Як з вяроўкі = Як з вядра = Як з конаўкі

773. Как из-под земли вырос — Выскачыў як казак з маку (як чорт з лазы, як жаба з куста) = Як з хмары спаў. *Гл. 504, 1020*

774. Как из рога изобилия — Як з рога дастатку = З рога ўсяго многа

775. Как корова языком слизала — Як вол злізаў = Як языком злізала = Як чорт хвастом накрыў = Як мышы з'елі. *Гл. 763*

776. Как корове седло — Як свiннi завушнiцы (пацёркі, набодрыкі) = Як карове падсядзёлак (сядло, паўшоры) = Як да свiннi кульбачка. *Гл. 777, 789, 792, 800*

777. Как мертвому припарки — Як памерламу кадзіла = Як хваробе кашаль = Як хвароба з трасцаю. *Гл. 776, 789, 792, 800*

778. Как муху проглотил — Як мыла з'еўшы = Як мыш глынуўшы = Як журавін жменю глынуў. Гл. 876, 877, 878

779. Как на иголках — Як на шыле (на шылах) = Як на цвіках = Як на шпільках = Як на голках = Як на шрубках. Гл. 782

780. Как на подбор — Адзін у адзін = Каліва ў каліва (каліўца ў каліўца) = Лоб у лоб = Як на заказ

781. Как на пожар — Як жару (агню) ўхапіўшы = Як рыцыны глынуўшы = Як падсмалены = Як апараны = Як з жарам у нагавіцах = Як бягунка падганяе. Гл. 546, 551, 604, 736, 802, 1030, 1201, 1213, 1332

782. Как на угольях — Як падпякаюць = Як на жары = Як на вуголлі = Як у прыску = Як скурат на агні = Як чорт перад хмарай. Гл. 779

783. Как ни верти — Круці не круці = Як ні варочай (адно за адно карочай). Гл. 1311

784. Как ни в чем не бывало — Як ніколі нічога = Як нічога ніякага = Як не лысы = Як нібы той

785. Как об стенку горох — Як пугаю (што кіем) па вадзе = Як з вадою біцца = Як да сцяны гаварыць = Як з кабылаю пацеры мовіць. Гл. 1300

786. Какого черта — Якой хваробы = На ліха = На якога д'ябла. Гл. 883, 1191

787. Как перст — Як зязюлька = Як месячык у небе = Як таполя сярод поля = Як былінка ў полі = Як кол пры дарозе = Як той калок = Як пень = Як колас на ржышчы. Гл. 486, 998

788. Как песку морского — Як зорак на небе = Як маку = Як пяску. Гл. 514, 654, 819, 833, 945, 1013, 1050, 1301, 1304, 1305

789. Как плешивому гребень — Як сляпому акуллары = Як сляпому люстра (люстэрка) = Як лысаму грэбень. Гл. 776, 777, 792, 800

790. Как по маслу — Як з маслам = Бы маслам памазаў = Як на мазаных колах

791. Как последнего лишился — Як астатняе ў печ усы-паўшы = Як астатняе спёкшы = Як зямлю прадаўшы

792. Как прошлогодний снег — Як у мосце дзірка = Як бочка без абручоў = Як леташні снег на градах = Як солі ў вочы = Як солі да селядца = Як гнілы карань у роце. Гл. 776, 777, 789, 800

793. Как резаный — Як зарэзаны = Як апантаны = Нібы

з яго скуру лупілі = Як за язык пачэплены = Як на гвалт = Як на жывот. Гл. 549, 550, 825, 1333

794. Как с гуся вода — Ані ў знак = Як не лысы = І ні лыс Габрусь

795. Как сквозь землю провалился — Прапаў як у процьму ўпаў = Як вадою разліўся = Як праз зямлю праваліўся = Як перуном спаліла = Прапаў і сонцам запаў. Гл. 761

796. Как сквозь сон — Як праз сон = Як у сне

797. Как с козла моложа — Як ад быка малака = Ні лою ні ўдою = Карысці як з порхаўкі = Карысці як з быка: ні воўны, ні малака = Як з казла: ні руна ні малака

798. Как с луны свалился — Як сёння з яйка вылупіўся = Хіба (няйначай) з неба зваліўся = Быццам з неба спаў = З дуба зваліўся

799. Как собака на сене — І не гам і не дам = Сам не гам і людзям (другому) не дам

800. Как собаке пятая нога — Як пятае кола ў возе (да воза) = Як сабаку другі хвост. Гл. 776, 777, 789, 792

801. Как сыр в масле кататься — Як сыр у смятане (як клёцкі ў масле) плаваць (жыць) = Як галушка па масле плаваць = Бы сыр у масле качацца (пялёгавацца, купацца).

802. Как угорелый — Як апантаны = Як ачмурэлы = Як шалёны = Як дурны = Як блёкату аб'еўшыся = Як мыш абсмаляная. Гл. 546, 551, 604, 736, 781, 1030, 1201, 1213, 1332

803. Как ужаленный — Як апараны = Як варам абліты = Як муха ўкусіла = Як ад іскры = Як заяц з-пад купіны

804. Как у Христа за пазухой — Як за богам = Як у божым вушку = Як у бога за плячыма = Як у бога за печчу = Як у матчыным жываце. Гл. 770

805. Как черепаха (ползти, тащиться) — Як муха па смале (на сыроватцы) = Як з гаршкамі на торг = Паўзці як вусень (як смоўж, як чарапаха) = Цягнуцца як рапуха. Гл. 732, 1046

806. Кануть в небытие (в Лету) — У нябыт адысці = У няпамяць пайсці

807. Кататься (валяться) со смеху — Ад смеху заходзіцца (класціся, качацца, залягацца) = Покатам класціся = З рогату паехаць = Жывыя смехі. Гл. 674, 1276

808. Кишка́ кишкѣ вѣсть подает (кукиш кажет) — Кішка з кішкаю сварыцца = Салаўі ў жываце спяваюць = Кішкі марша граюць. Гл. 675, 847

809. Кишка тонка — Кароткія пяты = Кароткія завароткі

810. Класть зубы на полку — Зубы на паліцу класці = Зубы за грады (за градкі) класці = Чакаць зіміцу, зубкі склаўшы на паліцу. *Гл. 1184, 1342*

811. Клевать носом (дремать сидя) — Акуні цягаць (вудзіць) = Табаку важыць = Дзяды вадзіць = Борухі вадзіць = Носам вадзіць

812. К морковкину заговенью — На святыя ніколі = На святыя Міколы або ніколі = На святы Адам. *Гл. 814, 1083*

813. Ко всем чертям (к чертям собачьим) — У балота = У аржавень = У вір = На ростані = На сухі лес = У катнія рукі = На ласы, на балоты. *Гл. 834*

814. Когда рак (на горе) свистнет — Як воўк шчанём будзе і брахаць хвостом будзе = Як на далоні валасы парастуць = Як будзе баба дзеўкаю = Хутчэй бусел жарабя ўродзіць = Тады, хіба, перастане, як сарока бела стане. *Гл. 812, 1083*

815. Кожа да кости — Ногі ды рогі = Рэбры ды скура = Адно косць ды скура = Ні духоў ні трыбухоў = Хоць рэбры лічы = Касцьмі барабаніць = Адны вочы блішчаць = Худы як дошка (як смык, як скрыпка) = Як ніколі нічога не еўшы. *Гл. 676*

816. Козел отпущения — Ахвярны казёл

817. Коломенская верста (*высокорослый*) — Пад (самае) неба = Вялікі як матавіна = Доўгі як жэрдка = Выгоністы як хвоя = Выгнала як тычыну = Вырасла як дырба

818. Комар носа не подточит — Камар носам не падлезе = Камар носа не падаткне

819. Конца-краю нет — Канца і меры няма = Канца-бе-рагу няма (не відаць) = Ні канца ні меры. *Гл. 514, 654, 788, 833, 945, 1013, 1050, 1301, 1304, 1305*

820. Коптит небо — Зямлю цяжыць = Свет займаць = Свет смуродзіць = Дні церці

821. Косая сажень в плечах — Цэлы сажань у плячах = Плечы як засланка

822. Кот заплакал — З жабіны прыгаршчы = З антонаву слязу = Зайцу на закуску = У адну столку = Можна на пальцы спячы = Толькі вочы мачаць = Як вароне (сароцы) на хвасце панесці = Як кату пад'есці = Кот за адзін абед з'еў. *Гл. 1169*

823. Красная девица — Краса-дзеўчына

824. Краснеть до корней волос — Да самых вушэй чырванець = Аж спіна пачырванела = Ракі пячы

825. Кричать не своим голосом — Нема крычаць = Кры́чма крычаць = Немым духам (голосам) крычаць = Ліхім крыкам крычаць. *Гл. 549, 550, 793, 1333*

826. Кровь с молоком — Здаровы як дуб скарбовы (як рыжык баровы, як лёд, як мур) = Здаровы як дуб ды моцны як зуб = Сыр ды малако = Як перапечка = Як конь стаенны = Румяны як пернік = Маладзіца як брусніца

827. Крутить (заводить) шарманку — Катрынку заводзіць. *Гл. 673*

828. Куда ветер дует — Які вецер павее = Куды вецер, туды я = Куды встрык вее

829. Куда ворон костей не заносил — Дзе зязюлі не кукуюць = Дзе камар козы пасе = Дзе саболі пасвяць = Дзе горкі перац расце = Дзе нашыя вароны не лятаюць = Дзе чорт хамуты не вешае. *Гл. 714, 1282*

830. Куда глаза глядят — У свет вочы = Куды вочы павядуць = За вачыма = Дзе вочы панясуць. *Гл. 831*

831. Куда ноги несут — Перад сабою = У белы свет = Куды ногі панясуць. *Гл. 830*

832. Кукиш с маслом — Гула́ смаленая (асмаленая) = Фіга на талерцы = Трасцы з макам = Хваробы з трасцаю (трасцы з хваробаю)

833. Куры не клюют — Грошай як трэсак (як смецця, як мякіны, як пяску, як гразі) = Грошай як у чорта = Сабакі не ліжуць. *Гл. 514, 654, 788, 819, 945, 1013, 1050, 1301, 1304, 1305*

834. К чертовой матери (к чертовой бабушке, к черту, к лешему) — К нячысціку = К д'яблу = К рагаціку = Да цмока = Да балотніка = Да вадзяніка = Да лесавіка = Да хатніка = Пад чортаву галаву = Пад халеру. *Гл. 813*

835. Лакомый кусок — Ласы (смачны) кавалак = На́дны (пана́дны) кавалак

836. Лаптем щи хлебать (о некультурном, неотесанном человеке) — Аборай хлеб кроіць = Вяроўкаю хлеб рэзаць

837. Легок (скор) на ногу — Хуткі на хаду = Лёгкі на ногі = Хуткі (шпаркі) як стронга = Шпаркі як бліскаўка (як маланка, як бліскавіца)

838. Лежать на боку — Лежні спраўляць = Бакі аціраць = Халадкі аціраць = Крыцаю ляжаць. *Гл. 490, 619, 1045, 1106, 1212*

839. Лезть в петлю — На шыбеніцу спяшацца = Сіло шу-
каць = У вяржоўку лезці = Засіляцца. *Гл. 730, 1154*

840. Лезть из кожи вон — Са скуры вылузвацца (вы-
пінацца) = Са скуры лупіцца (прэгчыся). *Гл. 1143, 1267*

841. Лезть на глаза — Лезці як дым у вочы = Смалою
(смаліцаю) лезці ў вочы = Гадам у вочы скакаць = У вочы
вязацца. *Гл. 862, 1126*

842. Лечь в душу — К сэрцу прыпасці = У вока ўпасці.
Гл. 1095

843. Лить (проливать) слезы — Плачма плакаць = Бярозаю
(як бяроза) ліцца = Слязьмі душыцца = Плачам душыцца =
Слёзы ліць. *Гл. 993, 1139, 1144*

844. Ловить рыбу в мутной воде — У каламуце рыбу лавіць =
У муцё шчупакоў (рыбу) лавіць

845. Ломиться в открытую дверь — За пусты мех біцца =
За пустое карыта сварыцца = Адамкнёныя дзверы адмыкаць

846. Лязгать зубами — Зубамі званіць = Дрыжыкі прада-
ваць = Дрыжма дрыжэць = Дрыжэць як у трасцы. *Гл. 723*

847. Маковой росинки во рту не было — Ні расінкі ні
каліва ў роце = У роце не расілася = Расы ў роце не было =
І росачкі ў губе не было = Маку́лінкі (расіначкі) ў роце не было =
Не піўшы не еўшы. *Гл. 675, 808*

848. Мал мала меньше — Адзін пад адным = Пад адзін
струп = Адно аднаго не нясе

849. Маменькин сынок — Сынок-пестунок = Бабін дурань =
Мамін дурань

850. Марать руки — Рукі паганіць (паскудзіць)

851. Мастер на все руки — Рукі на ўсе штукі = Штукар на
ўсякія штукі = Усё гарыць у руках = З рукамі = І шавец, і
кравец, і каваль, і стругаль

852. Медвежий угол — Глухі закутак

853. Между молотом и наковальной — Між молата і ка-
вадла = Паміж ліха і гора (паміж ліханька і горанька)

854. Менять (променять) кукушку на ястреба — Быка на
індыка мяняць (змяняць) = Галубку на саву мяняць. *Гл. 855*

855. Менять шило на мыло — Дуплятае на прабітае мяняць
= Гаршчок на гліну мяняць. *Гл. 854*

856. Мерить на свой аршин — На свой капыл мераць = На
сваю мерку мераць

857. Мертвым (мертвецким) сном (*спать*) — Хоць зубы выберы (павырываі) = Як нежывы = Як забіты = Як маку наеўшыся = Як пасля маку = Як п'яны. *Гл. 483*

858. Метать громы и молнии — Перуноў даваць = Ф'аэру даваць

859. Милое дело — Любата

860. Много мнить о себе — Высока галаву насіць = Высока лётаць

861. Мозги набекрень — Мазгі без чэрапа = Кішкі ў галаве = Прусакі ў галаве. *Гл. 701, 919, 1127*

862. Мозолить глаза — Сляпіцаю (слепнем) ў вочы лезці = Вочы рэзаць = Рап'ём лезці ў вочы = Асвою (асою) лезці ў вочы. *Гл. 841, 1126*

863. Мороз по коже дерет — Аж кашуля палатном стала = Аж сарочка спалатнела = Аж кашуля да цела не туліцца = Цыганскі пот праймае (бярэ, забірае) = Мароз на скуры стаіць = Мароз па скуры ходзіць. *Гл. 559, 664, 1055*

864. Морочить голову — Галаву дурыць (тлуміць, чмуціць, чмурыць, зяліць). *Гл. 1160*

865. Мухи не обидит — Камара не заб'е = Курыцы не пакрыўдзіць = І камара не зачэпіць (не скрыўдзіць) = Пальцам не зачэпіць = Рукі не пакладзе = Гнілому цяляці хваста не адарве. *Гл. 556*

866. Муху раздавить (зашибить) — Кручок загнуць = У чуб укінуць = На чарвяка скінуць = На корак наступіць = З Лейзарам (з карчмаром) прывітацца = У шулумейку закінуць. *Гл. 688*

867. Мякинная башка — Сечка ў галаве = Амецямі (сечкай) галава напхана = Авечая галава = Мазгаўня дурная. *Гл. 487, 615, 657, 658, 1007*

868. Набить карман — Кішэнь напхаць = Ліхі шэлег абабіць. *Гл. 1051*

869. Набить оскомину — Аскомы нагнаць = Апрыкраць = Абряднуць. *Гл. 874*

870. Набить руку — Руку наламаць = Навытырыцца

871. На вид — З выгляду = На пагляд = На спазор = Пазорам

872. На воробьиный шаг — На жабін скок = На рыбіну нагу

873. На днях — Гэтымі днямі = Надоечы

874. Надоесть хуже горькой редьки — Апрыкраць як гор-

кая цыбуліна (як горкі яблык) = Абряднуць як рыба гнілая = За горкую ягаду ўпекціся = Спрыкрыцца як ваўкалака = Стаць горкім як чэмер = Хоць махалам гані. *Гл. 869*

875. Надувать (дуть) в уши — Да вушэй даводзіць (прыносіць) = Вязэлле гнуць = Мак зялёны трэці. *Гл. 1042, 1324, 1346*

876. Надулся как индюк — Надзьмуўся як сыч (як сава, як цецярук, як сурмач) = Нахохліўся (надзьмуўся) як індык = Натапырыўся як вожык (як верабей). *Гл. 778, 877, 878*

877. Надулся как мышь на крупу — Скрывіўся як серада на пятніцу = Надзьмуўся як вош на мароз = Надзьмуўся як кавальскі мех = Надзьмуўся як жаба на карчы (на купіне). *Гл. 778, 876, 878*

878. Надуть губы — Губы (губу) закапыліць = Лупы наставіць = Грыбы надзьмуць = Дзьмецца як не парвецца. *Гл. 778, 876, 877*

879. На закате дней — На схіле веку (жыцця)

880. Найти рукавицы за поясом — За лаваю с .керу знайсці = У зубах люльку (піпку) знайсці

881. На каждом шагу (всюду) — Што ні крок

882. На камне голову прокормит — Такі і на камені разрасцецца = Пройдзе поле і ног не наколе = Гэты Яўхім і з вады вылезе сухім. *Гл. 1281*

883. На кой черт — На чорта = На ліха = На халеру = На няшчасце = На пярун. *Гл. 786, 1191*

884. На корню — На пні

885. На кривой (на козе) не объедешь — На лапці не аб'ехаць = Не дасць сябе за вус закруціць = І ў ступе таўкачом не трапіш = Не абдурыш. *Гл. 889*

886. Накрывать стол — На стол сабраць (даць)

887. Нализаться как свинья — Набрацца як жаба твані (мулу, гразі) = Набрацца як свіння гразі (брагі) = Насцябацца (упіцца) як свіння (як вяпрук) = Каваную свінку купіць. *Гл. 896, 899, 1128*

888. Наломать бока — Бакі намуляць (намацаць) = Рэбры намацаць = Кіем рэбры намацаць = У косці даць (усыпаць, увярнуць). *Гл. 629, 890, 1043*

889. На мякине не проведешь — На мякіне не падманіш (не зловіш) = І ў рэшаце не зловіш. *Гл. 885*

890. **Намять холку** (*нанести побои*) — У каршэнь даць (наўскладаць, налажыць) = Кухталя (кухталёў) даць = Грымака даць = Штурханоў надаваць = Па грыбах (па губах) даць. *Гл. 629, 888, 1043*

891. **На ночь глядя** — Прці нocy

892. **На один покрой** — На адзін капыл = Абодва (усе) роўныя = Адно васемнаццаць, а другое без двух дваццаць = На адзін лад. *Гл. 631, 737, 1003, 1004*

893. **На первый случай** — На першы абыходак

894. **На первых порах** — На першую пару = Напачатку. *Гл. 1035*

895. **На перепутье** — На раздарожжы = На ростанях = На крыжаванай (крыжавой) дарозе = На крыжавых пуцінах (дарогах) = На расходных дарогах

896. **Напиться в дымину** — Набрацца (насябацца) як павук = Набрацца як Марцін за рубля (як Марцін мыла). *Гл. 887, 899, 1128*

897. **На пороге жизни** — Перал сваім векам

898. **На радостях** — З радасці

899. **Нарезаться в стельку** — Напіцца (набрацца) як зямля = Набрацца як бэля (бэйля) = Да божай моцы напіцца = Чары набрацца. *Гл. 887, 896, 1128*

900. **Нарываться на неприятность** — Гуза (гузьякі) шукаць = Гуза на галаву (на лоб) шукаць = Шукаць як воўк даўбешкі (доўбні) = Галава гузака шукае

901. **На седьмом небе** (*быть*) — Рай адамкнуўся (адчыніўся) = На неба ўзлезці = Як на сто коней сеў. *Гл. 510*

902. **Насколько хватает (достает) глаз** — Як вокам скінуць (кінуць, сягнуць, дастаць, згледзець, схопіць) = Як вока згледзіць (схопіць, сягае, дастане, кіне) = Як глянуць = Як завідаць

903. **На скорую руку** — На хапок (на хапка) = На гарачыя губы (узяцца) = Прыхапкам

904. **На смертном одре** — На божай пасцелі = На божай дарозе. *Гл. 512, 665, 1100, 1207, 1239*

905. **На сносях** — На пары = На часах = На россыпу = На выліўках. *Гл. 569*

906. **Натянуть (наставить, наклеить) нос** (*одурачить*) — У хадакі абуць = Боты падшыць = У пасталы (у лапці) абуць =

Лапці падплесці = На ўсе чатыры нагі падкаваць = У дурні пашыць

907. На ходу подметки рвет — З-пад сучкі яйка ўкрадзе = І з-пад гадзіны яйкі выбера = Усе яйкі з-пад яшчаркі падастае = Стаячаму лапці падпляце = З-пад бягучага каня падковы адрывае. Гл. 1218

908. На худой конец — На благі канец = У найгоршым разе. Гл. 552, 1070

909. На чем свет стоит — Кляне, аж трава вяне = Аж вантробы выварочвае = Лае як рэпу грызе

910. Наша взяла — Наша ўзяло

911. На языке реку переедет — Жаба на языку не спячэцца = На языку нічога (нічогачка) не замерзне = Сем сабак не абрэша (не перабрэша)

912. Не было печали — Вось ліха = Не меў клопату

913. Не в бровь, а в глаз — Сказаў як уцяў = Як у сук улеплена (уляпіў) = Секануў як крапіваю = Сказаў як звязаў = Сказана як звязана

914. Не в духе — Не ў гуморы

915. Не велика беда — Такой (малой) бяды = Клопат вялікі = Не бяды. Гл. 1334

916. Не взвидеть света (*испытать сильную боль*) — Аж сем бажніц (касцёлаў) убачыць = Думаў, неба лізну. Гл. 979, 1302

917. Не видать как своих ушей — Угледзець (убачыць) як сваю патыліцу = Угледзець як сваё вуха = Убачыць як свіння неба

918. Не видеть дальше своего носа — Не бачыць далей, як канец носа свайго

919. Не все дома — Без пятай дошчачкі = Не ўсе дошчачкі ў парадку = Не ўсе ў бердзе (яму) = Клёку ў галаве не мае = Алею ў галаве мала. Гл. 701, 861, 1127

920. Не давать прохода (покоя) — Быту (збыту) не даваць = Ступіць не даваць = Жыцця не даваць = Вочы выймаць

921. Не давать спуску — Літасці не даваць = Не папускаць

922. Не дай бог — Крыў божа (бог) = Хай бог не дае = Хай бог сцеражэ. Гл. 937, 1278

923. Недалеко ходит за примером — Прыкладу шукаць

недалёка = Прыклад пад лаўкаю знойдзеш = Недалёка шукаць (шукаючы) = Недалёка хадзіць, у нас гэта самае

924. Не к добру — Не на добрае

925. Не к месту — Недарэчы = Ні ў пяць ні ў дзесяць = Ні да бока ні да вока = Як з саямі на стол. Гл. 971

926. Не к ночі будзе сказана — Не проці ночы кажучы = Не перад ноччу кажучы = На заднія дні няхай будзе памянута = Заднімі днямі памянута = Не пры табе пісана, не пры мне казана = Не за хлебам памянута. Гл. 940

927. Не лапцем ши хлебать — Не абораю хлеб кроіць = Не з гліны злеплены. Гл. 932

928. Не лезет в глотку (в горло) — У рот не ўбіць (не лезе) = У душу не ўбіць (не лезе) = У душу не пускае = У роце расце = Ні да роту = Ні да зубу

929. Ненасытная утроба — Конская ежа = Плячысты на жывот = У кішках мазгі = Ненажэра. Гл. 503

930. Не на того напал — Сама той

931. Не обращать внимания — Не зважаць = Увагі не мець = Не браць да галавы

932. Не обсевок в поле — Не з пустога хлява затычка = Не з парожняй бочкі затычка = Не цыган душу ўлажыў. Гл. 927

933. Не от мира сего — Як не з гэтага свету = Як душа без цела

934. Не покладая рук — Душы паслухаючы = Душы прыслухаўшы (прыслухаючы) = Рупліва як пчала (як мурашка)

935. Не поминай лихом — Не спамінай ліхога = Не ўспамінай (не згадвай) благім словам

936. Не по нраву — Не даспадобы = Не да носа = Не ў прыкусу

937. Не приведи господь (бог) — Не давядзі свет = Хай бог абносіць (бароніць) = Не давядзі бог. Гл. 992, 1278

938. Не разбери-поймешь — І тут гу-гу і там гу-гу, і нічога разабраць не магу = Разбярэшся тут з табою, як у лесе з бараною: то за елку, то за хвою. Гл. 1158

939. Не робкого десятка — Не з баязлівых = Не з пахлалівых. Гл. 996

940. Не ровён час — Няўрокам кажучы = Не тут кажучы = Не пры нас казана = Не ў вашай (не ў гэтай) хаце спамінаючы = Не пра нас (не пра вас) кажучы. Гл. 926

941. Не сводить (не спускать) глаз — З вока не выпускаць = З ваччу не спускаць. *Гл. 605, 1208*

942. Не сойти мне с этого места — Каб я з месца не ўстаў = Каб я з гэтага месца не сышоў = Каб я да гэтага месца прырос = Каб я дахаты не дайшоў = Каб я гэтак ночаньку святую пераначаваў і дзень святы даждаў (калі гэта няпраўда). *Гл. 507, 1027, 1105, 1125, 1137, 1269*

943. Несолоно хлебавши — Шылам патакі хапіўшы = Шылам гарачай кашы ўхапіўшы = Круп шылам наеўся = Торбу жаб прынёс (прывёз) = Быўшы, быўшы дый ідзі завыўшы = Прыйшоў, таўкача аблізаў дый пайшоў = Сліну каўтнуўшы = Як аблізаўшыся = З мілым ліхам = З квітам (з квітком). *Гл. 1011*

944. Нести (городить) окоlesiцу (чепуху, чушь) — Лухту плесці (несці, малоць, вярзці) = Гарох з капустаю мяшаць = Боб з гарохам мяшаць = Мох з балотам несці = Сем карабоў наверхці = Абы-што вярзці (малоць) = Языком малоць = Не падсяваючы малоць (сыпаць) = Лухту непадсяваную лухціць = Плявузгаць. *Гл. 1081*

945. Несть числа — Лікам не злічыць = Ліку няма (не набрацца) = Лічбы не мець = Без лічбы = Страх глядзець = Цёмная хмара = Аж чорна = Недзе мех развязаўся = Як мурашак = Як маку = Як пчол у караніку = Зямля не падымае. *Гл. 514, 654, 788, 819, 833, 1013, 1050, 1301, 1304, 1305*

946. Нет и в помине — І заваду няма = І згадкі няма = І знаку няма

947. Нет стыда в глазах — У сабакі (у рабога сабакі) вачэй пазычыўшы = Сорам як таму цюцьку = Сораму як у пеўня мяса на шпорах. *Гл. 1087*

948. Не тут-то было — Ды дзе там

949. Не укладывается в голове — У галаве не тоўпіцца = Розуму не дабраць

950. Не фунт изюму — Не проста з моста = Не мех сшыць = Не пальцам пераківаць = Не люльку выкурыць = Не лапаць сплесці = Не лапці вязаць = Не абы-што

951. Нечего сказать — Што і казаць. *Гл. 987, 1294*

952. Не чета — Не раўня

953. Нечистая сила занесла (принесла) — Нячысцік прыгнаў = Паганая сіла прынесла = Бура прыгнала = Ліха прынесла. *Гл. 1322*

954. Ни богу свечка ни черту кочерга — Ні богу свечка ні

чорту галавешка (ражон) = Ні ў пір ні ў вір = Ні людзям паказаць ні сабе паглядзець. Гл. 957, 982, 1252

955. **Ни бум-бум** — Ні бэ ні мя, ні божае імя = Ні цэ ні бэ = Пень пнём. Гл. 1076

956. **Ни былинки ни травинки** — Ні сянінкі ні цавінкі = Ні скарынкi ні саланінкі = Ні крышачкі ні кропелькі = Ні былінкі ні парасінкі = Ані хлеба ані табакі (прападаем як сабакі) = Няма ні каліва = Няма ні крышкі = Хоць запалі, то не трэсне (не лусне) = Ані шэлега. Гл. 970, 1310

957. **Ни в городе Богдан ни в селе Селифан** — Ні к Сідару ні к Хведару = Ні да печы ні да рэчы. Гл. 954, 982, 1252

958. **Ни в дудочку ни в сопелочку** — Ні скакун ні граюн, а ў куточку сядун = Ні качка ні швачка = Ні млён ні таўкач. Гл. 960, 988

959. **Ни в коем случае** — Ні ў якім разе. Гл. 966

960. **Ни в куль ни в воду** — Ні ў плот ні ў азярод = Ні ў кола ні ў мяла = Ні ў плот ні ў тын, ні ў добрыя людзі = Ні ў пень ні ў калоду, ні ў плот ні ў азярод = Ні ў сеч ні ў печ = Ні ў біла ні ў мяла = Ні спору ні ўмалоту. Гл. 958, 988

961. **Ни дать ни взять** — Ні ўцяць ні ўзяць

962. **Ни дна тебе ни покрывки** — Трасца тваёй галаве = Каб табе на тым свеце дна не было = Каб табе заняло, каб табе зацяло = Каб табе зарвала ды залажыла = Каб ты яснага сонейка не ўбачыў (не аглядаў) = Каб табе белы свет зачыніўся = Каб цябе сонейка не грэла = Каб па табе не званілі = Каб табе тры пагібелі і адна трасца = Каб ты высах ды выпетраў = Каб цябе на сухой дарозе пабіла. Гл. 618, 1110, 1315, 1323, 1328

963. **Ни жарко ни холодно** — Ні свярбіць ні баліць = Ні ў пяце ні ў галаве = Ні цёпла ні холадна. Гл. 1295, 1296, 1308

964. **Ни жив ни мертв** — Без духу = Ні павешаны ні апушчаны = Ні жывы ні ўмерлы

965. **Ни за грош (пропасть)** — Ні за дзякуй = За гнілую рыбу = Як сабака (за сабаку) = Як рудая мыш (як рудыя мышы) = Як прусакі на марозе = Як рыба без вады = За гарэлы блін = За марны цень

966. **Ни за какие блага** — Ні за якія грошы = Ні за што на свеце. Гл. 959

967. **Ни за понюшку табаку** — Ні за панюх табакі = За няма што. Гл. 700, 968, 985, 1162

968. **Ни за что ни про что** — За няма што = Без дай прычыны

= Без дай рацы = Ці ёсць за што ці няма за што = Задарма. Гл. 700, 967, 985, 1162

969. **Ни кожи ни рожи** — Ні з стану ні з твару = Ні з гловы ні з мовы = Ні людзям паказаць, ні сабе паглядзець = Хоць аброць кладзі на морду

970. **Ни кола ни двора** — Ні хаты ні лапаты = Ні хаткі ні градкі = Ні вала ні кала = Ні плоту ні азяроду = Ні курчаці ні парасяці = Ні ў лесе ні ў небе = Ні цюк ні чым чагенька = Ні чым чаго (чагенька). Гл. 956, 1310

971. **Ни к селу ни к городу** — Ні да печы ні да рэчы = Ні да рады ні да звады = Ні ў тры ні ў два (згарадзіць) = Ні два ні паўтара = Ні з пушчы ні з поля. Гл. 925

972. **Ни мычит ни телится** — Ні трэ ні мне = Ні куе ні плешча. Гл. 990

973. **Ни на волос** — Ні каліва (ні каліўца) = Ні на макавае зярнятка = Ні на макулінку (макуліначку) = Ні на волас. Гл. 974, 975, 976, 977

974. **Ни на грош** — Як у рэшаце вады = Як у жабрака грошай = Ні знаку = Ні крышкі (ні крышачкі). Гл. 973, 975, 976, 977

975. **Ни на капельку** — Ні крышачкі ні кропелькі = Ні на панюх табакі = Ні-ні, ні крышачкі. Гл. 973, 974, 976, 977

976. **Ни на малость** — Ні на сіні пазногаць (кепаць) = Ані звання = Ні на трошкі (трошачкі). Гл. 973, 974, 975, 977

977. **Ни на синь-порох** — Ні пораху ні сіняга. Гл. 973, 974, 975, 976

978. **Ни ответа ни привета** — Ні чуткі ні почуткі = І вочуткі не чуваць = І чуткі не чулі = І почуту няма = Ні адзыву ні адрыгу. Гл. 984

979. **Ни охнуть ни вздохнуть** — Ні дыхнуць ні зіпнуць = Хоць душу навязвай = Хоць ты сеўшы плач. Гл. 916, 1302

980. **Ни пуха ни пера** — Ляшчы ды акуні = Лаўцу з аўцу, братка = Дай жа, божа, нашаму лаўцу з аўцу = Дай, божа, каб было ўсё гожа

981. **Ни пуха ни пера** — К черту — Рыбна вам — Хоць не рыбна, затое юшна

982. **Ни рыба ни мясо** — Ні лой ні масла = Ні лой ні мяса, горай дурня Апанаса = Ні пражаны ні смажаны = Ні печаны ні вараны = Ні з мяса ні з пер'я = Ні ладу ні складу. Гл. 954, 957, 1252

983. Ни свет ни заря — Яшчэ й на дзень не займала =
З цёмнага рана. Гл. 1336

984. Ни слуху ни духу — Ні слыху ні прослыху = Ні слыху
ні дыху = І куры не шэпчуць = Ані вокам не відаць, ані слыхам
не чуваць = Ні вока не бачыла, ні вуха не чула. Гл. 978

985. Ни с того ни с сего — Без нічога ніякага = Без нічога
ніякага, без нічога нічагісенька = Ні села ні пала = Ні села ні
пала, дай бабе (баба) сала = Ні села ні пала, давай, котка, сала =
З дабрамэру. Гл. 700, 967, 968, 1162

986. Ни сюда ни туда — Ні сюдою ні тудою = Ні сюды ні
туды, мае мілыя дуды = Ні сюды Мікіта ні туды Мікіта

987. Ничего себе — Нішто сабе = Дарма сабе. Гл. 951, 1294

988. Ни швец, ни жнец, ни в дуду игрец — Ні шавец, ні
кравец, ні каваль, ні стругаль (а проста гаварыльшчык) = Ні
трэц, ні мнец, ні ў дуду ігрэц = Ні да танца ні да ражанца.
Гл. 958, 960

989. Ни шуму ни гаму — Ні піску ні віску = Ні крыку ні
выку

990. Ни шьет ни порет — Ні куде ні плешча = Ні пашые ні
папора = Ні качка ні швачка. Гл. 972

991. Носится как дурак с писаной торбой — Носіцца як
дурань з маляванай торбай (з мялам, са ступаю, з дзвярыма) =
Носіцца як чорт з бубнам = Важдаецца як кот са здохлай
мышшу = Носіцца як са скулянкаю = Дурань дзверы. Гл. 992

992. Носится как курица с яйцом — Цацкаецца як
з велікодным яйкам = Носіцца (кешкаецца) як кот з салам (з
селядцом) = Носіцца як курыца з першым яйкам. Гл. 991

993. Обливаются (умываются) слезами — Свет тапіць =
Слязьмі (слэзкамі, слэзачкамі) залівацца = Плакаць як бацьку
(матку) пахаваўшы = Плакаць як матка па дзіцятку = Як бобам
плакаць = Слёзы ручацца. Гл. 843, 1139, 1144

994. Обломать рога — Рогі падпілаваць (спілаваць, урэ-
заць, падрэзаць) = Рогі прыцерці (уцяць, пазбіваць) = Рожкі
зняць = Хвост уцяць

995. Ободрать (обчистить) как липку — Аблупіць (абаб-
раць, абдзерці) як ліпку = Да жывога аблупіць = Ад пят да
галавы абдзерці = Ні на семя ні на емя не пакінуць. Гл. 1009,
1123

996. О двух головах — Кароткія (кароткі) завароткі.
Гл. 939

997. Один на один — Сам-насам. *Гл. 1168*

998. Один-одинешенек — Адзін душою = Адзін-аднюткі (адзін-аднюсенкі) = Адзін-адзінюткі (адзін-адзінюсенкі) = Адзін-адненькі = Адзін-адным = Адным-адзініца = Сам сабою = Сам сабе = Усяе талакі — свае дзве рукі. *Гл. 486, 787*

999. Один черт — Адна трасца = Адна халера = Адна вяроўка = Адно шчасце = Адзін дабрыдзень = Не Гірша, дык чорт іншы = Ці пражаны, ці смажаны — усё адно. *Гл. 575*

1000. Одна лавочка — Адна хеўра = З адной хеўры

1001. Одним духом — Чуй дух = Як слова мовіць (сказаць) = У адзін дух = Як слова вымавіць здалося. *Гл. 520, 541, 542*

1002. Одним махом — За адным скрыпам = За адным цягам = За адным свістам = За адным добрым днём = Адным скокам. *Гл. 554*

1003. Одним миром мазаны — Адзін чорт маляваў (намаляваў) = Адным грэбнем прычасаліся = Чэрці адной шэрсці. *Гл. 631, 737, 892, 1004*

1004. Одного поля ягоды — З аднаго гнязда птушкі = З аднаго балота чэрці = Адным возам па піва едуць = Каб павесіў, то адзін другога не пераважыць. *Гл. 631, 737, 892, 1003*

1005. Оказать любезность — Ласку зрабіць (учыніць) = Літасць учыніць

1006. Окунуться (уйти) с головой — Па вушы ўехаць

1007. Олух царя небесного — Асёл маляваны = Дурань малёваны = Непадсяваны дурань = Глумак глумаком. *Гл. 487, 615, 657, 658, 867*

1008. Опустить руки — Рукі злажыць = Крылы раскапусціць

1009. Оставить без рубашки — З сарочки вывесці = Да ніткі абабраць = Ні вала ні кала не пакінуць = Ні хаты ні лапаты не пакінуць = Руб ды пярэпірка засталіся. *Гл. 995, 1123*

1010. Оставить рожки да ножки — Хвост і грыву пакінуць = Рогі ды ногі пакінуць

1011. Остаться при своих интересах (козырях) — На тым жа суку сесці = На той самай сесці = З такім пайсці (вярнуцца) = Што прынёс, з тым і пайшоў = Як прыйшлі, так і размінуліся = На тым самым месцы сесці. *Гл. 943*

1012. Остер на язык — З языком як з мячом = Язык як брытва = Ажно ў пяты коле = Спрытны на язык

1013. Отбоя нет — Хоць махалам махай = Не абабраца.
Гл. 514, 654, 788, 819, 833, 945, 1050, 1301, 1304, 1305

1014. От всей души — Ад шчырае душы. *Гл. 1029*

1015. От горшка два вершка — Кату па пяту = Вераб'ю па калена = Пчале па крылле = Сабаку па хвост = Раку па вусы = Ад зямлі не адрас = На раз аблізаць = Кавалер — кату па каўнер. *Гл. 479*

1016. Отдать концы — Ключыкі ў мора аддаць = Вечкам накрыцца = Век скончыць = Душа з цела выйшла. *Гл. 625, 704, 1024, 1088, 1096, 1115, 1214, 1249*

1017. От зари до зари — Ад відна да відна (ад віднога да віднога) = Ад зары да зары. *Гл. 1224*

1018. Отколоть номер — Коніка выкінуць. *Гл. 1021*

1019. От корки до корки — Ад дошчачкі да дошчачкі (ад дошкі да дошкі) = Ад вокладкі да вокладкі

1020. Откуда ни возьмись — Ні адтуль ні адсюль = Ні стуль ні ссюль = Адкуль ні возьмецца = Скуль ні ўзяўся. *Гл. 504, 773*

1021. Отмочить штуку — Штуку адпаліць (удзерці, укроіць, урзаць, утнуць) = Штучку вытварыць. *Гл. 1018*

1022. Отныне и до века — Ад веку і да веку = Пакуль свет (стаіць). *Гл. 653*

1023. Отправит в мир иной — У царства нябеснае пусціць = На той свет загнаць (пусціць). *Гл. 598, 1146, 1163, 1180, 1217, 1273*

1024. Отправиться на тот свет (к праотцам) — На той свет падацца (пайсці) = Да бога пайсці = Да Абрагама на піва паехаць (пайсці) = Авецкі пасвіць да Абрагама пайсці = Са свету збыцца (збавіцца) = З гэтага свету зыйсці. *Гл. 625, 704, 1016, 1088, 1096, 1115, 1214, 1249*

1025. Отрезанный ломоть — Адкрышаны бераг (край) = Адрэзаная луста (адкросная скіба) = За чужым парогам

1026. От случая к случаю — Калі-нікалі = Сяды-тады (тады-сяды) = Гадзі ў радзі = Мала калі = Іншым разам. *Гл. 570*

1027. Отсохни у меня язык — Каб мне язык адсох = Каб мне калом язык стаў (калі гэта няпраўда). *Гл. 507, 942, 1105, 1125, 1137, 1269*

1028. Отставной козы барабанщик — Пустога двара затычка = Да пустога хлява затычка = Ад пустой бочкі затычка = Ад пустой хаты затычка = Усадзіў (даў, зляпіў) бог душу ні ў пень ні ў грушу. *Гл. 1104*

1029. От чистого сердца — Ад шчырага сэрца. Гл. 1014

1030. Очертя голову — Як утрапёны = Як чорт падсма-лены = Не гледзячы ні вока, ні бока = Як жару пад хвост насыпалі. Гл. 546, 551, 604, 736, 781, 802, 1201, 1213, 1332

1031. Падать к ногам — У ногі кідацца (падаць, каціцца, давацца) = Боты цалаваць = Па нагах поўзаць = Да рук кідацца. Гл. 1312

1032. Палец о палец не ударить — Саломку не пераламаць = За халодную ваду не ўзяцца = Ні за халодную ваду = Палец на палец не пакласці = Палкі не перакінуць = Рук не падлажыць

1033. Пара пустяков — Няма што = Як арэх раскусіць = Як хукнуць = Дробязь (драбязя). Гл. 1117, 1136

1034. Парень хоть куда — Да зайца стралец і да дзевак маладзец = І да волікаў пастух і да конікаў канюх = Радзіўся днём з агнём

1035. Первое время — Першыя часы. Гл. 894

1036. Первый попавшийся (встречный) — Першы-лепшы

1037. Перебиваться с куска на кусок — Хлеб ядзім траякі: чорны, белы і ніякі = Адзін дзень — мак, а другі — так = Ніколі малака з хлебам не пад'еў: увесну малако ёсць — хлеба няма, а ўвосень хлеба намалоціш — карова запусціцца. Гл. 1038

1038. Перебиваться с хлеба на квас — Тыздзень з алеем, тыздзень галеем = Дзень з алеем, а тры дні галеем = Часам з квасам, а парою з вадою = Калі праснак, а калі і зусім так = Адзін раз густа, другі раз пуста. Гл. 1037

1039. Перегнуть палку — Кій перагнуць = Меру перабраць. Гл. 1284

1040. Переезжая сваха — Пераезная свацця

1041. Переливать из пустого в порожнее — Зялёны мак калаціць = Бобу ў гаросе шукаць = З вадою біцца

1042. Перемывать (мыть) косточки — Языкам абмываць = Языкамі абмывацца = Косці перабіраць = Шыпулі абіраць = Вянкі плесці = Ад пят да галоў абмаўляць. Гл. 875, 1324, 1346

1043. Пересчитать ребра — Рэбры перабраць (палічыць) = Скабы палічыць. Гл. 629, 888, 890

1044. Песок сыплется (старый, дряхлый) — Парахня сыплецца

1045. Плевать в потолок — Ленца важыць = Слухаць, як

свіння вухас = Зубы на сонцы грэць. Гл. 490, 619, 838, 1106, 1212

1046. Плестись в хвосте — Казу пасвіць = Цягнуцца (ззаду) як аплывуда (як жаба, як кішка). Гл. 732, 805

1047. Плыть по течению — За вадой ісці (плысці) = Жыць, як набяжыць

1048. Плясать под дудку — Пад дудку скакаць = Па чужой дудцы скакаць. Гл. 1289

1049. Поворачивать оглобли — Пяткамі назад ехаць

1050. По горло — Як завязаць = Па (самую) завязку = Цераз горла валіцца = Процьма = Гібель. Гл. 514, 654, 788, 819, 833, 945, 1013, 1301, 1304, 1305

1051. Погреть руки — Лапкі пагрэць = Цападлы пагрэць. Гл. 868

1052. Подбивать клинья — Халяўкі смаліць = У залёты хадзіць = Улягаць. Гл. 687, 1057

1053. Подбитый ветром (легкомысленный) — І ад сонца і ад ветру = Завярні-галава = Шулды-булды, гарохавае каша = Фіёлкі ў галаве скачуць = Шал у галаве = Вецер у галаве

1054. Подбитый ветром (об одежде) — Ветрам шыты (падшыты)

1055. Поджилки трясутся — Лытка (лыткі) задрыжэла (закалацілася, затрэслася) = Сціхот бярэ = Дрыжыць як авечы хвост = Калоціцца (дрыжыць) як асінавы ліст = Дрыжыць як чорт пад крыжам. Гл. 559, 664, 863

1056. Поджимать хвост — Хвост падтульваць (падгінаць, схіляць, апускаць) = Хвост падцяць = Утуліўшы хвост схавацца пад мост = Схіліць (падцяць) хвост ды пад мост. Гл. 1262

1057. Подкатывать салазки — Стральцоў прыстаўляць = Залёты рабіць. Гл. 687, 1052

1058. Подливать масла в огонь — Саломы ў агонь падкладаць = Смалы ў агонь падліваць = Дроў у печ падкідваць = Прыску (жару) падсыпаць

1059. Подложить свинью — Вока запарушыць = Шостку падкінуць = Дудку падсудобіць

1060. Под мухой — Пад чаркай = З карчмаром прывітаўся = У чуб укінуў = Чмялі мае ў носе. Гл. 568

1061. Поднимать на смех — На смех выстаўляць = На смех (на смешкі) браць = Вочы высмейваць (выбіраць) = Высмешкі

(смехі, смешкі) строїць = Смешкі правіць = Смех рабіць.
Гл. 1192

1062. Под открытым небом — Пад богаваю страхою = Пад голым небам

1063. По душам — Па шчырасці

1064. Поймать с поличным — На гарачым учынку злавіць = У хапкú злавіць

1065. Пойти насмарку — У глум пайсці = На пшык з'ехаць. *Гл. 1066*

1066. Пойти прахом — З ветрам пайсці = З дымам пайсці.
Гл. 1065

1067. Показать, где раки зимуют — Навучыць, дзе ўюны зімуюць = Даць перцу з імберцам. *Гл. 1068, 1111*

1068. Показать кузькину мать — Паказаць, дзе камар козы пасе = Паказаць, дзе горкі перац расце. *Гл. 1067, 1111*

1069. Показывать пятки — Пяты падмазваць = Маху даваць = У лозы даваць. *Гл. 622, 691*

1070. По крайней мере — Прынамсі. *Гл. 552, 908*

1071. Положить живот — Жыватом налажыць = На нажы скіпецъ (ускіпецъ) = Рукі сашчапіць. *Гл. 1199*

1072. Получить кукиш с маслом — Дулю з'есці = Трасцу (трасцы) схапіць

1073. Получить по шее — Па карку схапіць (дастаць) = Лўпня зарабіць = На абаранкі зарабіць = Лазню дастаць = Дразда паскакаць (заскакаць)

1074. По милости — З ласкі = Праз ласку

1075. Поминай как звали — Ужо і па клёцках = Толькі і чулі = І следу не стала. *Гл. 724, 749*

1076. Понимать как свинья в апельсинах — Знацца як свіння на салатзінах (на перцы, на пастах, на бязмене) = Разумець як баран на бібліі. *Гл. 955*

1077. Попасть в опалу — У няласку (у няміласць) трапіць = Ад ласкі аддаліцца. *Гл. 1085*

1078. Попасть в переplet (в переделку) — У нерат трапіць = У балота ўскочыць = Семдзсят сем агнеў пабачыць = Уліпнуць як муха ў саладуху (як цюцька ў грязь) = Ублытацца як муха ў павуцінне = Трапіць як мыш у пастку (як верабей у шапку, як прусак у саладуху) = Улезці як сучка ў збан (як шчупак у нерат, як муха ў смалу, як прусак ў рошчыну)

1079. **Попасть впрасак** — У прычыну ўпасці = Пашыцца ў дурні = Сораму набрацца = Укляпацца

1080. **Пора и честь знать** — Трэба й меру ведаць = Хопіць піць, хопіць дурыць, ці не час нам пакаяцца, пайсці дамоў параіцца, што заўтра рабіць

1081. **Пороть (нести) ахинею (вздор, ерунду, галиматью)** — Грушы на вярбе вярзці = Смалянога дуба плесці = Мех з кайстраю плесці = Казу лабатую плесці = З дуба вецце збіраць (хапаць, плесці) = Кашалі з лапцямі (кашалі без дужак) плесці = Рабой кабыле сон расказваць = Пра жураўля на хвойцы расказваць. *Гл. 944*

1082. **Порочный круг** — Заганнае кола

1083. **После дождичка в четверг** — На тое лета, пасля абеда, гэтакаю парою = Заўтра ў тую пару, калі рак паляціць з вады ўгару. *Гл. 812, 814*

1084. **Потеряют из виду** — З вока спусціць = З вачэй згубіць

1085. **Потеряют расположение** — Ласку страціць. *Гл. 1077*

1086. **Потеряют рассудок** — Ад розуму адысці = Розуму крануцца. *Гл. 488, 1216*

1087. **Потеряют стыд (совесть)** — Сарамá пусціцца = Сумленне страціць = У сабачую скуру ўшыцца (пусціцца) = Вочы заплюшчыўшы (рабіць). *Гл. 947*

1088. **Почить вечным сном** — На вечны спакой сысці = Навекі заснуць = Светам загавець. *Гл. 625, 704, 1016, 1024, 1096, 1115, 1214, 1249*

1089. **По щучьему велению** — На шчупакова казанне

1090. **Превзойти самого себя** — Самога сябе перасягнуць

1091. **Предать забвению** — На забыццё аддаць = У няпам'яць пусціць = Адшкадаваць

1092. **Привести в порядок** — Да ладу давесці = У лад увесці = Папарадкаваць

1093. **Прижать (прищемить) хвост** — Крылы прыцяць = На хвост наступіць

1094. **Прийти к шапочному разбору** — У свінья галасы прыйсці = Прыйсці (прыехаць) свечкі тушыць

1095. **Прийтись по нраву (по нутру)** — Даспадобы прыпасці (прыйсціся). *Гл. 842*

1096. **Приказать долго жить** — Душою загавець = Зла-

жыўшы рукі гасціны правіць = Пад абарацэнь паехаць. *Гл. 625, 704, 1016, 1024, 1088, 1115, 1214, 1249*

1097. Прикусить язык — Зубы сцяць = Губы стуліць = Язык зашыць = Язык на прывязі трымаць = Язык зубамі прышчаміць = Гаў дый зубы сцяў = Язык завязаўся

1098. Принимать (близко) к сердцу — Да душы вельмі браць (прымаць) = Да галавы браць. *Гл. 1099*

1099. Принимать участие — Браць удзел. *Гл. 1098*

1100. При последнем издыхании — Тры чвэрці да смерці (тры чвэрткі да смерткі) = Адну пятніцу жыць засталося = Пара да двара = Пара да Адама. *Гл. 512, 665, 904, 1207, 1239*

1101. При случае — Пры аказіі = Іншы раз

1102. При царе Горохе — За дэдам шведам = За каралём Гарохам = За каралём Гарохам, як людзей было троху = Пры цары Гарошку, як было людзей трошку = Пры цары Гароху, як людзей было троху і як былі драўляныя рублі і жалезныя капейкі = За царом кесаром, як свет гарэў, а саломая тушылі. *Гл. 548*

1103. Прицепился (пристал) как репей — Прычпіўся як ваўчкі да кажуха (як клешч да сабачага хваста) = Прыліп як пчала да смалы (як смоўж, як кароста) = Прыкінуўся як баба з яешняю = Прывязаўся як назола якая. *Гл. 757*

1104. Пришей кобыле хвост — З пустога хлява пустое цяля = Пятае кола ў возе = Гарэлы блін. *Гл. 1028*

1105. Провалиться мне сквозь землю — Каб я праз зямлю праваліўся = Няхай я скрозьдонна правалюся = Каб я гэтак жыў (калі няпраўду кажу) = Каб я так дыхаў = Каб я так здаровы быў = Каб я так сонца аглядаў. *Гл. 507, 942, 1027, 1125, 1137, 1269*

1106. Продавать глаза — Ветрам гандляваць = Вераб'ям фігі даваць (дулі паказваць). *Гл. 490, 619, 838, 1045, 1212*

1107. Прожужжать (протрубить) уши — Вушы адзваніць

1108. Проложить себе дорогу — След (троп, дарогу) сабе працерабіць = Дарогу працёрці

1109. Пронзить взглядом — Вокам працяць (пранізаць, пракалоць)

1110. Пропади ты пропадом — Каб на цябе згуба прыйшла = А няхай яно выпрахне (затане) = Прападзі ты за гарэлы блін = Прападай ты і з дабром сваім = Згіль-прападзі праз боскую моц = Каб ты душою загавеў = Каб цябе вецер развееў = Бадай

ты свету не бачыў = Не ведаць табе свету белага. Гл. 618, 962, 1315, 1323, 1328

1111. Прописать ижицу (*проучить, наказать*) — Порткі скроіць = Гароуху засыпаць (троху). Гл. 1067, 1068

1112. Пропускать мимо ушей — Між вушэй прапускаць = Паўз вуха пускаць (прапускаць) = Не зважаць. Гл. 727

1113. Про себя (*читать*) — Сам сабе

1114. Протянуть лапки (*о животных*) — Ногі выпруціць = Рогі скласці = Капытамі налажыць (навярнуць) = На пашу пайсці. Гл. 698

1115. Протянуть ноги — Ногі выпрастаць (выправіць) = Уздоўж лаўкі выпрастацца = Лыткі стуліць (злажыць) = Рукі выпрастаць (злажыць) = Зубы сцяць. Гл. 625, 704, 1016, 1024, 1088, 1096, 1214, 1249

1116. Прощел огонь, воду и медные трубы — Пабыў на кані і пад канём = Быў у кўзні і ў млыне = Быў і ў коле і ў мяле = Быў на возе і пад возам = Быў на лаве і пад лаваю. Гл. 531

1117. Проще пареной репы — Як абаранак з'есці = Як хлеба з маслам з'есці = Як сабаку муху схапіць = Як лапаць сплесці. Гл. 1033, 1136

1118. Птичьего молока только нет — Толькі (адно) смажанага лёду нестae = Адно птушынага малака нестae

1119. Пугало гороховое (*смешно, некрасиво одетый*) — Хоць у каноплі стаўляй = Патароча салапатая

1120. Пускать по ветру — З ветрам пускаць = На сметнік выкідаць. Гл. 501

1121. Пускать пыль в глаза — Туману ў вочы пускаць = Жвір у вочы сыпаць = Чмуту ў вочы пускаць = Ману ў вочы пускаць. Гл. 536, 587, 689, 706, 729

1122. Пустить на дым (*сжечь*) — З дымам (з агнём, з ветрам) пусціць

1123. Пустить по миру — Да торбы давесці = У старцы пусціць = Да пугі давесці = У лапці абуць. Гл. 995, 1009

1124. Пуститься в пляс — У скокі пайсці = У танок пайсці = У чаравік (у абцасы) даць

1125. Пусть у меня рука отсохнет — Каб мне рукі адсохлі = Рукі даю на адцён (калі гэта няпраўда) = Каб я сабе ногі паламаў (калі не папраўдзе кажу) = Каб мне колам ногі сталі. Гл. 507, 942, 1027, 1105, 1137, 1269

1126. Путаться под ногами — Пад нагами таўчыся = Пад рукі лезці = Смалою дакучаць. Гл. 841, 862

1127. Пыльным мешком стукнутый — Розум свінні з'елі = Лядашчык (лядашцік) пераляцеў (яму) = Кішкі ў галаве = Прусакі ў галаве. Гл. 701, 861, 919

1128. Пьян как сапожник — Хапіў з дзежкі, што не бачыць сцежкі = Сягоння не адзін, з свіннёю = П'яны як дурны = П'яны як рамізнік (як шавец, як каморнік) = П'яны як грязь (як твань, як зямля) = Напіўся чырвоныцы як ягада. Гл. 887, 896, 899

1129. Пятки не стоит — Пяты не варт = Нагі не варты = Мэзеніка (мезенага пальца) не варты = Гарэлага бліна не варты. Гл. 567

1130. Работать спустя рукава — Па канец рук працаваць = Рабіць як мокрае (мерзлае) гарыць = Шарварку адрабляць = Рабіць як не сваімі рукамі = Завіхацца як поп у талацэ = Вочы заплюшчыўшы (рабіць). Гл. 1268, 1313

1131. Развесистая клюква — Грушы на вярбе = Шышкі на вярбе = Смаляны (смаловы, смольны) дуб. Гл. 480

1132. Развязывать кошель (раскошеливаться) — Кішэнь (кішанёй) трэці

1133. Раз, два, взяли — Трэцім разам, лепшым часам (трэцім разком, лепшым часком)

1134. Разевать рот — Рот разяўляць. Гл. 1248

1135. Раз за разом — Раз-пораз (раз-поразу)

1136. Раз плюнуть — Як слова мовіць (сказаць) = Як пэрыну (як пэрынку) асмаліць (спаліць) = Як арэх раскусіць = Што папяросу скурыць = Як нагу ў бот уставіць = Адной левай (адным левым) = Як волас перапаліць. Гл. 1033, 1117

1137. Разрази меня гром — Хай мяне пярун спаліць (заб'е) = Каб мяне чэрці парвалі = Каб мне пярун хату запаліў = Каб я свае гаспадаркі не аглядаў = Няхай я заўтрашняга дня не дачакаюся = Сонцам праведным клянуся. Гл. 507, 942, 1027, 1105, 1125, 1269

1138. Раскидывать умом (мозгами) — Розум па галаве пускаць = Галавою варушыць. Гл. 1337

1139. Распускать нюни — Румы папускаць = Кізі (кізікі) распускаць (папускаць) = Сліну папускаць = Плакаць як дзіця = Вочы (вочки) на кулак праціраць = Румзаць. Гл. 843, 993, 1144

1140. Рассыпаться бисером (мелким бесом) — Дробным

макам рассыпацца = Языком слаць = Словамі як пер'ем слаць.
Гл. 535, 613, 1234, 1287

1141. Расты как на дрожжах — Расці на лес глядзячы = Расці як грыбы (як таполя)

1142. Расходился как холодный (горячий) самовар — Раскалыхаўся як брацкі звон = Усхадзіўся (расхадзіўся, разбушаваўся, збурыўся) як маладое піва = Разышоўся як Ігналя на вечарыны = Усхадзіўся (раздурэўся) як свіння на дождж

1143. Расшибиться в лепешку — На блін (на блінец) распляскацца = Распляскацца як праснак = На нітку выцягнуцца.
Гл. 840, 1267

1144. Реветь белугой — Плакаць як бабёр = Плачам (ад плачу) заходзіцца = У голас кідацца = Голасам галасіць = Крыкам (ад крыку) заходзіцца. Гл. 843, 993, 1139

1145. Резать правду — Праўду ў вочы кідаць (церабіць)

1146. Решить (лишить) жизни — Жыццё адабраць = Ад жыцця пазбавіць = Цела з душою разлучыць. Гл. 598, 1023, 1163, 1180, 1217, 1273

1147. Родимое пятно (*пержиток*) — Радзімы знак = Радзімая знатамка = Чорны знак

1148. Рубаха-парень — Душа-хлопец = Хлопец зух.
Гл. 662

1149. Рука об руку — Рука ў руку = Плячо ў плячо = Поруч

1150. Руки в брюки — Рукі спусціўшы = Абы дзень да вечара

1151. Руки опускаются — Рукі ападаюць = Аж рукі апалі = З рук валіцца

1152. Рукой подать — Рукою дастаць = Крок ступіць = Хоць (як) рукою дастаць = Непаводаль = Паблізу. Гл. 521

1153. Рыльце в пушку — Смятанка на вусах = У пам'яўзлівага ката смятанка на вусах

1154. Рыть себе яму (могилу) — Вяроўку на сябе сук'аць = На сябе нож вастрыць = Пятлю шукаць. Гл. 730, 839

1155. Сам не свой — Сам не ў сабе = Як не свой. Гл. 762

1156. Сам себе хозяин — Сам пан = Сам сабе пан, сам сабе служба = Пан над самім сабою і над сваёй душою = Нікому ні ў шапку = Сам вялікі

1157. Сам черт голову сломает — Чорт ногі паломіць

1158. Сам черт не разберет — Чорт піва зварыў дый саладзін адрокся = Сам чорт піва рабіў і саладзіць адрокся. Гл. 938

1159. Сапоги всмятку — Снег саломая тушыць = Кісялём бліны мазаны, на паркане сушацца = Грушы (грушкі) на вярбе. Гл. 498, 1263

1160. Сбивать с толку — З тропу збіваць = З поля зводзіць = З ладу (з толку) збіваць = Са штыху збіваць. Гл. 864

1161. Сбиться с толку (с дороги) — З ладу (з толку) збіцца = З тропу збіцца = З розуму збіцца

1162. С бухты-барахты — Проста з моста = Проста з моста, тарчма галавою = Не сабраўшы розуму. Гл. 700, 967, 968, 985

1163. Свернуть башку — Галаву скруціць (зламаць). Гл. 598, 1023, 1146, 1180, 1217, 1273

1164. Свести концы с концами — Канцы стачыць

1165. Свести на нет — На нішто звесці = На адзін канец звесці

1166. Свести счеты (*отомстить*) — Квітам паквітацца = Пірагі адпячы = Хлеб аддаць

1167. Свести счеты (*рассчитаться*) — Доўг паквітаць (сквітаць) = Парахавацца

1168. С глазу на глаз — На чатыры вокі = Сам-насам. Гл. 997

1169. С гулькин (воробьиный) нос — Камарова жменя = З вераб'ёву душу = З камарову дзюбу (лытку) = З курачу галаву = З макавае зярнятка = Кат у адзін зуб = Вераб'ю раз дзеўбануць = Як вераб'ю дзеўбануць = Як камаровы насок. Гл. 822

1170. Сделай милость (одолжение) — Зрабі ласку = Будзь ласкавы = Калі ласка

1171. Седая старина — Сівая мінуўшчына (даўніна) = Старасветчына

1172. Седой (белый) как лунь — Сівы як голуб (як лунь, як яблыня, як зайчык)

1173. Семи пядей во лбу — Чэрап густа варыць = Сем пядзяў лоб = Моцная галава = З двума віхрамі. Гл. 1275

1174. Сердце замирает — Душа млеє

1175. Сердце кровью обливается — Крывёю сэрца абягае (зацякае) = Душа крывёю залятае = Душа чарнеє. Гл. 1176

1176. Сердце разрывается — Сэрца рвецца = Сэрца кра-
ецца = Сэрца на штукі распадаецца (кроіцца). Гл. 1175

1177. Сесть в калошу — Макам сесці = У лужыну (у калю-
жыну) сесці

1178. Сесть на шею — На карак уссесці. Гл. 539

1179. С жиру беситься — Лой скуру пад'ядае = Б'ята бакі
рве = Б'ята бакамі прэ = Ад сыці (з раскошы) шалець = Наеўся
пуп круп, дык жарствы захацеў

1180. Сжить со света — Са свету прыбраць (збыць, звесці,
перавесці, збавіць, сагнаць, збаёдаць). Гл. 598, 1023, 1146,
1163, 1217, 1273

1181. С иголки (новый, очень хорошо сшитый) — Як
з голкі зняты

1182. Сидеть в печенках — У знакі (у знак) дацца = У косці
ўесціся = У печані ўесціся = Вантробы ад'есці (адсадзіць).
Гл. 1237

1183. Сидеть на корточках — На кукішках (на почапках,
на чупачках, на воспінках, на колечках) сядзець

1184. Сидеть на пище святого Антония — Святым духам
жыць = На мякіне сядзець. Гл. 810, 1342

1185. Сидеть на шее — На карку сядзець = На ласкавым
хлебе быць

1186. Сильные мира сего — Уладныя людзі

1187. Сильный пол — Дужы пол

1188. Сказать не к месту (невпопад) — Выскачыць як піліп
(як шляхціч, як певень) з канпель = Боўтнуць як жаба
ў калодзежы = Не пажаваўшы (не перажававушы) пляснуць =
Ляснуць як пярун у зацёрку = Пляснуць як пранікам па вадзе =
Ляпнуць як з пастала = Лапцем па вадзе ляпнуць = Як чорт
у лужыну плюнуў

1189. Сказать по совести — Шчыра кажучы

1190. Сказка про белого бычка — Казаная казка = Дакуч-
ная байка = Старая показка (байка) = Несканчоная песня

1191. С какой стати — З якой ласкі = З якой рацыі = Дзеля
чаго. Гл. 786, 883

1192. Скалить зубы — Зубы сушыць = Зубы прадаваць =
Скалікі строіць = Зубы галіць (лупіць) = Выскаляцца. Гл. 1061

1193. Скатертью дорога — З лёгкім ветрам

1194. Скорчить рожу — Міну састроіць = Кривую міну зрабіць = Гімору састроіць

1195. Слаб на язык — Языком меле як хвастом целе = Язык як мянташка = Язык ходзіць як мянташка па касе = Язык лёгкі = Малатарня пустая. *Гл. 645, 1345*

1196. Слабый (прекрасный) пол — Далікатны пол = Ча-роўны пол

1197. Слава богу — Дзякуй богу = Дзякаваць богу

1198. С легким паром — Лёгкі дух = Шаўковы венік, лёгкі дух = З добраю параю = Прыемнае пары

1199. Сложить голову — Галавою налажыць (накласці) = Галаву пакласці = Горла палажыць = З магілай ажаніцца = З зямелькаю пабрацца. *Гл. 1071*

1200. Сломать себе шею — Карак сабе скруціць (зламаць)

1201. Сломя голову — На скрут (на злом) галавы = На зламманне карку = Як з ланцуга сарваўшыся = Як ачумелы. *Гл. 546, 551, 604, 736, 781, 802, 1030, 1213, 1332*

1202. Слухом не слышал — Чуць не чуў = Чуць не чуў і бачыць не бачыў

1203. Смести (стереть) с лица земли — Са свету згладзіць (прыбраць) = У нівёч абярнуць = З мапы (з карты) выкасаваць = З зямлёю знодаць = Дашчэнту знішчыць. *Гл. 1235*

1204. Смех да и только — Смех дый годзе = Смаху варта = Пацеха дый годзе = Пацеха з меха

1205. Смешинка в рот попала — Подмазку з'еў = Пусты падпаў

1206. Смотреть бирюком — Сугнеем глядзець = Рубам паглядаць = Глядзець як сыч = Пазіраць з-пад лоба як воўк = Ваўкавата глядзець

1207. Смотреть в могилу (в гроб) — На паповы сані глядзець = Хацець да бога = Дамоў збірацца (пара) = У зямельку прасіцца = Дуды ў мех складаць (збіраць). *Гл. 512, 665, 904, 1100, 1239*

1208. Смотреть в оба — На ўсе вочы глядзець = Пільна глядзець. *Гл. 605, 941*

1209. Смотреть как баран на новые ворота — Глядзець як баран у біблію = Глядзець як гусь на бліскавіцу = Пазіраць як дурны баран на ваду = Вырачыць вочы як вол (як бык) на новае шула = Вочы вылупіць як дурны баран

1210. Снимать пенки — Вяршкі збіраць (злізваць)

1211. Снять стружку — Прачуханкі (прачуханца) даць = Пытлю даць = Навуку (навучку) даць. Гл. 626, 630, 695

1212. Собак гоняць — Сабак сцерагчы = Сабак дражніць = Сабакі біць. Гл. 490, 619, 838, 1045, 1106

1213. Со всех ног — На ўсю нагу = Адно пяткі бліскаць = Аж пыл курыць = Аж зямля закурэла = Аж пяты забрашчалі (заблішчэлі) = Як ганчак = Як заяц. Гл. 546, 551, 604, 736, 781, 802, 1030, 1201, 1332

1214. Сойти в могилу — З зямелькаю пабрацца = З пясцкім (з магілай) ажаніцца = З сырой зямлёю шлюб узяць = З зямлёю ды з магілаю ажаніцца. Гл. 625, 704, 1016, 1024, 1088, 1096, 1115, 1249

1215. Сойти на нет — На нішто з'ехаць = На адзін канец (на адзін бок) з'ехаць

1216. Сойти (спятить) с ума — Зглузду (зглуздоў) з'ехаць (злузнуцца, выйсьці) = З розуму спасціся (выбіцца) = Кашулі (сарочки) свае забаяцца = З лядашчыкам спазнацца = Ускруціцца = Здурнець. Гл. 488, 1086

1217. Сорвать голову — Галаву (з плячэй) знесці = Канцы зрабіць. Гл. 598, 1023, 1146, 1163, 1180, 1273

1218. Сорви-голова — Завярні-галава = Зламі-галава = Кату хвост завяжа = З касцёла галку здыме. Гл. 907

1219. Сошло с рук — Дарма прайшло = З вадою збегла = Так мінулася. Гл. 606

1220. Спасения (спасу) нет — Няма рады = Няма ратунку (паратунку) = Рады (радачкі) не даць

1221. Спасть с тела — У целе ўпасці = На адзін канец (на адзін бок) з'ехаць = Бокі ўвабраць = У смык вырабіцца = Вуды падцягнуць = Перапасціся як мядзведжая лапа = Стаць як матавіла = Зрабіцца як хорт (як скабардзіна) = На ірху вырабіцца = Зядашчаць. Гл. 603

1222. Спастить шкуру — У скуру зжарыць = Сем шкур здерці (зняць, сагнаць) = На горкі яблык збіць = У кіслы яблык сцерці = На порхаўку збіць = Жыўцу дастаць = На штукі пасекчы. Гл. 584, 624, 694

1223. Сравнил божий дар с яичницей — Прыраўняў свінню к каню = Прыраўняў казулю да зязюлі = Прыраўнавалі бота да лапця

1224. С рассвета до темна — Ад світання да змяркання = Ад рання да змяркання. *Гл. 1017*

1225. Ставить во главу угла — У аснову класці (браць)

1226. Ставить в один ряд — Нароўні ставіць = У адзін шэраг стаўляць (станаўляць). *Гл. 1228, 1241*

1227. Ставить вопрос ребром — Рубам пытанне ставіць

1228. Ставить на одну доску — На адну роўніцу ставіць (станавіць). *Гл. 1226, 1241*

1229. Ставить на попа — Старчаком (старчма) станавіць (ставіць)

1230. Старая карга — Порхаўка старая = Старога лесу качарга = Корга (коржа) старая

1231. Старая песня — Старая показка (байка) = Спяваная песня

1232. Старый хрыч — Псюк стары = Ёлупень стары = Мухамор стары = Корч стары

1233. Стать притчей во языцех — Пагалоскай стаць = На языках панесціся (панесці) = Пусцілі пагалоску на ўсю вёску = Погаласка (памоўка) пайшла = На языкі ўзялі

1234. Стелиться под ноги (под сапог) — Лістам слацца (слаць) = Лістам падаць = Бярэзінкаю слацца = Языкам бы лістам сцеле. *Гл. 535, 613, 1140, 1287*

1235. Стереть в (мелкий) порошок — У кулеш сцерці = У кіслы яблык сцерці = З зямлёю змяшаць = На чорную зямлю скапытаваць. *Гл. 1203*

1236. Столкнуть лбами — У рожкі звесці = Хахлы звязаць = За чубы звязаць = Вузлік (вузлікі) завязаць

1237. Стоять костью в горле — Вомигаю сядзець у горле = Калом у грудзях стаяць = Ражном (калом) у горле стаяць = Хрэнам у горле стаяць (сядзець). *Гл. 1182*

1238. Стоять над душой — Над каркам вісець = Крукам стаяць

1239. Стоять на краю могилы — Краем магілы хадзіць = Зямлёю пахнуць = Нагою над магілаю стаяць = Век скончыўся = Капцы прыйшлі (капец прыйшоў). *Гл. 512, 665, 904, 1100, 1207*

1240. Стреляный воробей — Біты воўк = Стары кот

1241. Стричь под одну гребенку — Пад адзін капыл падганяць = Пад адзін грэбень раўнаваць (часаць). *Гл. 1226, 1228*

1242. Строить на песке — На лёдзе хату будаваць

1243. Судить да рядить — Рады радзіць = Рады (раду) браць

1244. Сукин сын — Гад печаны (смалены) = Чорт лазаты = Чортам падшыты = Няўлюддзе пагане = Воўчая натура = Вылупак бяздушны = Косць паганая = Перагрызак сабачы = Вужава кроў = Прабыдла нейкае = Выжла праклятая. Гл. 751, 1320

1245. Сума переметная — Павей-вечер = Пярэварацень

1246. Сунуться со своим носом — Нос уваткнуць (уторкнуць, увапхнуць, усадзіць) = 3 цікавым носам лезці = Свае тры грошы ўваткнуць = Тры грошыкі прыткнуць = 3 языком выткнуцца (улезці)

1247. Счастливого пути — У добры час = Гладкае вам дарожкі = Пухам дарожка = Калясом дарога = Сакалінага лёту = Каб вас ліха ў дарозе мінавала = Асвяці божа = Шчасць божа па дарозе

1248. Считать ворон (*быть рассеянным, ротозейничать*) — Варон (галіц) страляць (лавіць) = Жураўлёў страляць = Мухі лавіць. Гл. 1134

1249. Сыграть в ящик — На вяроўках загуляць = Вечкам накрыцца = Душою рыгнуць. Гл. 623, 704, 1016, 1024, 1088, 1096, 1115, 1214

1250. Таким образом — Такім чынам (спосабам, робам) = Такім парадкам = Такім разам = Гэтак

1251. Такой-сякой — Такі і гэтакі (такі ды гэтакі)

1252. Так себе (*сносно*) — Пасаліўшы, можна есці = Прыс-маліўшы, прыхваліўшы, можна й з'есці = Ні тое ні сёе, ні ў смак ні ў знак = Ні тое ні сёе, як гарэлы блін. Гл. 954, 957, 982

1253. Так сказать — Так бы мовіць = Маўляў

1254. Типун тебе на язык — Цыпун (ціпун) табе на язык = Скулу табе на язык = Стрык табе на язык = Кірджюк табе на язык = Ліхое слова пракаўтні = Твае кляты ды табе ў пяты = На асінавы кол брашы

1255. Тихий ангел пролетел — Ціхан нарадзіўся = Хоць мак сей = Як мак засеялі

1256. То-то и оно (в том-то и дело) — То ж бо то

1257. Точить лясы (балясы) — Блынды правіць = Андры-дулы несці = Анцыбуры несці. Гл. 1259, 1261

1258. Точь-в-точь — Якраз як = Як лёду. Гл. 573, 1264

1259. Травить баланду — Ваду малоць = Пустое малоць = Лады разводзіць = Рот халадзіць. Гл. 1257, 1261

1260. Трепать нервы — Нервы тузаць = Вантробы ад'ядаць (пераядаць) = Вантробы выцягваць (даставаць) = Духі даставаць

1261. Трепать (чесать) языком — Языком мянціць (ма-лоць, пляскаць) = Язык аб зубы біць = Язык каля зубоў біць = Языком лапці плесці = У званы біць. Гл. 1257, 1259

1262. Труса праздновать — У кусты пазіраць (глядзець) = Зубамі званіць. Гл. 1056

1263. Турусы на колесах — Журавель на хвойцы = Мох балота = Лухта непадсяваная = Смаляны (смаловы, смольны) дуб. Гл. 498, 1159

1264. Тютелька в тютельку — Цот у цот = Як тут і было = Якраз. Гл. 573, 1258

1265. Тянуть (выматывать) дўшу — Духі вымаць = Сэрца ад'ядаць (кроіць, пераядаць) = Душў напякаць = Душў (душачку) атруціць (ад'ядаць) = Смактаць як вуж = Сэрца як нажом (без нажа) кроіць. Гл. 596, 670

1266. Тянуть жилы — Жылле выцягваць = Жылы даставаць. Гл. 600, 655

1267. Тянуться из последнего — Жылы напінаць (выпінаць, пяць). Гл. 840, 1143

1268. Тяп да ляп (тяп-ляп) — Абы-як = Сяк-так, абы далей = Абы з рук (збыць) = Стук, грук, абы з рук = Чапаніна-лапаніна = Бокам-скокам (скокам-бокам). Гл. 1130, 1313

1269. Убей меня господь — Каб я ўдоўж лаўкі выпрастаўся = Каб мне бог не памог = Каб я свету не бачыў = Каб я сонца не бачыў = Каб я да заўтра не дажыў = Няхай у мяне духу не будзе = Каб я з духам быў (калі гэта праўда). Гл. 507, 942, 1027, 1105, 1125, 1137

1270. Ударить лицом в грязь — У грязь ляснуцца (пляс-нуцца) = Плясь у грязь

1271. Удариться (войти) в амбицию — У хамут даць = У халяву ўступіць = Клямка запала = Свой гонар паказаць

1272. Уличить во лжи — На хлусні злавіць = Хлусню выкрыць (высведчыць)

1273. Уложить в гроб — У магілу (у зямлю) ўвагнаць =

У труну загнаць = У чорную зямлю ўлажыць = На драўнянага (на цуднага) каня ўсадзіць. *Гл. 598, 1023, 1146, 1163, 1180, 1217*

1274. Ума не приложить — Ладу не дабраць = Тропу не ўхапіць (не ўзяць) = Глузду не прыставіць = Рады (сабе) не даць = На цям не йдзе (не прыходзе). *Гл. 1277*

1275. Ума палата — Мощная галава = Мазгі густыя = Не ўсе ўкупімся (змесцімся) ў той розум = Розуму багата. *Гл. 1173*

1276. Умирать со смеху — З рогату канчацца = Ад смеху заходзіцца (лопаць) = Са смеху кіснуць (лопаць, дыхаць). *Гл. 674, 807*

1277. Уму непостижимо — Розумам не дастаць (не сягнуць) = Розум не йме = У розум не ўзяць. *Гл. 1274*

1278. Упаси (избави) бог — Барані божа = Хавай божа = Хай бог ратуе = Няхай бог крые. *Гл. 922, 937*

1279. Упасть как подкошенный — Пакаціцца (паваліцца, кульнуцца) як сноп = Кулём легчы

1280. Уплетать (уписывать) за обе щеки — На два бакі есці = На поўную губу (поўнаю губой) есці = На поўны жывот (на поўны рот) есці = Есці як не ў сябе = За абедзве шчокі перці = Як у церніцу церці = Па поўніцы есці = Малоць як у прорву = Мяць як мяліца. *Гл. 715*

1281. У черта блины поест — У чорта малітву дастане = І бога ашукае, і ў чорта адхопіць. *Гл. 882*

1282. У черта на куличках — У віру на калу́ = У віра́х на юра́х = У чортавых зубах = Проці ліха на ўзгорку, дзе пень на калоду брэша = Проці ліха на ўзгорачку (шукай ды трымай) = У лясу на верасу. *Гл. 714, 829*

1283. Ушки на макушке — Слых на семярых = Вушы наставіць (паставіць, натапырыць)

1284. Хватить (перехватить) через край — Цераз (праз) меру ўзяць = Меру перабраць. *Гл. 1039*

1285. Хлеб насущный — Хлеб надзённы

1286. Хлопать глазами — Вачыма лыпаць = Лыпаць вачыма як баран (як цюцька)

1287. Ходить на задних лапках (на цыпочках) — На цырлах хадзіць (кльпаць) = На дыбачках хадзіць = На пальчыках хадзіць = Па адной маснічыне (дошчачцы) хадзіць. *Гл. 535, 613, 1140, 1234*

1288. Ходить по миру — Па людзях хадзіць = З торбаю хадзіць = Жабраваць. *Гл. 1290*

1289. Ходить по струнке — Па дроце хадзіць = Па адной дошчачцы скакаць. *Гл. 1048*

1290. Ходить с протянутой рукой — З прыполам хадзіць = На хлеб спяваць = З рук глядзець = Сядзець на бруку, паглядаць у руку. *Гл. 1288*

1291. Ходить ходуном — Ходырам хадзіць

1292. Хождение по мукам — Блуканне па пакутах

1293. Хорош гусь — Дабёр бабёр = Добрая цаца = Добрая вуда

1294. Хорошенькое дело — Добры гандаль. *Гл. 951, 987*

1295. Хоть бы хны — І ні лыс = Хоць бы дзічкі = Ні ў вуху вада. *Гл. 963, 1296, 1308*

1296. Хоть бы что — І не шум баравы = Хоць бы цвік = Хоць мак сей. *Гл. 963, 1295, 1308*

1297. Хоть в омут головой — Хоць ты сеўшы плач = Хоць кулачок пад бачок = Хоць тапіся = Хоць у пельку (у вір) галавою = Хоць у палонку. *Гл. 1299*

1298. Хоть глаз выколи — Хоць у хованкі гуляй = Хоць пальцам у вока = Хоць на воўка ўзлезь (лезь, ўссядзь) = Хоць паўзі = Цёмна як у коміне (як у труне, як у магіле) = Каб хто вытнуў, то не ведаў бы з кім сварыцца

1299. Хоть караул кричи — Хоць гвалт крычы = Хоць крыкні "ратуй" = Хоць крычы гвалту і плач. *Гл. 1297*

1300. Хоть кол на голове теши — Хоць у лобстраляй = Хоць лапатку адпары = Хоць (перад ім) дробным лістам рассыпся = Затупяніўся як бык = Упёрся як чорт у грэблю = Зацяўся як камень = Упіраецца рагамі і нагамі = Як певень наравісты = Б'е як дурны ў дзверы = Ні блізка, а не то туды = Клец баранавы. *Гл. 785*

1301. Хоть косой коси — Хоць касу закладай = Хоць граблямі заграбай = Хоць касі = Як ігліцы (шыльніку, шыголля) ў бары = Як насеяна = Як насаджана. *Гл. 514, 654, 788, 819, 833, 945, 1013, 1050, 1304, 1305*

1302. Хоть ложись да помирай — Хоць жывому ў зямлю сырую лезь = Хоць на сценку лезь = Гатоў патануць (памерці, парвацца). *Гл. 916, 979*

1303. Хоть лопни — Хоць у печ крычы = Хоць покні = Хоць ты што = Ці плач, ці скач, нічога не паможа. *Гл. 1306*

1304. Хоть отбавляй — Хоць дарма аддавай = Хоць каўшом бяры = Аж занадта = Аж цераз вушы = Праз вушы лезе. Гл 514, 654, 788, 819, 833, 945, 1013, 1050, 1301, 1305

1305. Хоть пруд пруди — Хоць гаць гаці = Возам не павязеш = Як расы = Як камення = Як дроў у лесе = Як гразі. Гл 514, 654, 788, 819, 833, 945, 1013, 1050, 1301, 1304

1306. Хоть разорвись (расшибись) — Хоць парвіся = Хоць выпрастайся = Хоць ты канай = Хоць трэсні й прападзі. Гл 1303

1307. Хоть топор вешай — Быццам каты ў хаце начавалі = Хоць сякеры завесь

1308. Хоть трава не расти — Няхай хоць воўк траву есць = Няхай хоць выюць чэрці = Хай будзе, што будзе. Гл 963, 1295, 1296

1309. Хоть умри — Хоць ты лунь = Хоць радзі = Хоць з калена выламі = Хоць ты з пальца выламі = Хоць ялаўка, а цяліся

1310. Хоть шаром покати — Ні ўзяць ні ўцяць = Хоць запалі = Як вымецена = Рук няма за што зацяць = Няма за што рукой ухапіцца (рукі зачапіць) = Няма чаго нават на трэску ўзяць = Нічога нічагусечка (нічагуценька) = Як жаба цыцкі дасць. Гл 956, 970

1311. Хочешь не хочешь — Рады не рады, а мусіш = Хочучы-няхочучы = Хоцькі-няхоцькі = Хочаш не хочаш, а ногі намочыш = Гніся не гніся (ды ў аглоблі станавіся). Гл 783

1312. Христом-богом просить (молить) — Напрамілы бог прасіць = Жывым богам прасіць = Просьма (просам) прасіць. Гл 1031

1313. Через пень-колоду — Абы дзень да вечара = Так-сяк накасяк, абы не па-людску = Ці сяк, ці так, абы не так, як трэба. Гл 1130, 1268

1314. Через час по (чайной) ложке — Па кропельцы цыркаць = Па крышцы (па крышачцы) цыркаць = Цыркаць пакрысё

1315. Черт бы тебя побрал — Ліха на цябе = Бадай цябе ліха (ліхоцце) ўзяло = Каб цябе чорт узяў (мара ўзяла) = Каб цябе зямля не насіла = Каб цябе немач забрала (узяла, ела) = Каб цябе бура якая панесла = Каб цябе віхор панёс = Каб цябе смуткі ўзялі. Гл 618, 962, 1110, 1323, 1328

1316. Черт дернул — Чорт падаткнуў. Гл 1317

1317. Черт дернул за язык — За язык пацягнула = Нячысцікі за язык пацягнулі. Гл 1316

1318. Черт (бес, леший, пес) его знает — А ліха (пярун, агонь, халера, немач, упадак) яго ведае = А смуткі (злыдні, кадукі, віры) яго ведаюць. *Гл. 493*

1319. Чертова дюжина — Чортаў тузін

1320. Чертова кукла (перечница) — Рапуха паганая = Жаба апоўзлая (разлезлая, аблезлая, віславухая, карэлая) = Брыда (пачвара) нейкая = Кацэра нягодная. *Гл. 751, 1244*

1321. Черт (бес) попутал — Нячысцік падкаснуўся = Чорт панёс на дзіравы мост

1322. Черт принес — Нячысцік прыгнаў = Чорт прыгнаў = Чортава хвіля прыгнала = Хвароба прынесла. *Гл. 953*

1323. Черт тебя дери — Каб з цябе чэрці вяроўкі вілі = Каб цябе чэрці паілі-кармілі = Каб табе д'яблы скуру папісали = Каб на цябе чорны гад напаў = Каб тваю душу чэрці па пекле пхалі = Каб з цябе скуру лупілі. *Гл. 618, 962, 1110, 1315, 1328*

1324. Чесать языки (языками) — Языкамі абмывацца = Зводы зводзіць = Леды вадзіць. *Гл. 875, 1042, 1346*

1325. Честной народ — Людзі добрыя

1326. Честь честью — Як мае быць = Як належыць. *Гл. 1327*

1327. Чин чином (чинарем) — Як след = Як мае быць = Не збы-як. *Гл. 1326*

1328. Чтоб тебе пусто было -- Каб ты запуставаў = Каб на цябе ўпадак = А каб ты жыцця (жытла) не ведаў = Каб табе ніхто рады не даў = Каб ты долі не знаў = Каб твая хата пуставала (запусцела) = Каб тваё селішча крапіваю зарасло = Каб цябе ліхая гадзіна (ліхая доля) не мінула = А бадай цябе ліха = Каб табе дабра не было. *Гл. 618, 962, 1110, 1315, 1323*

1329. Чтоб тебя приподняло да шлепнуло — Каб табе добра было = А каб цябе ды бадай цябе = А каб табе пяткі назад завярнула = А каб ты сонца ўначы не бачыў = Каб цябе ў чыстым полі дзверы сціснулі = Каб ты на беразе ўтапіўся = Каб ты на вадзе спёкся. *Гл. 686*

1330. Чтоб тебя разорвало — Каб цябе парвала = Няхай ты спрахні = Каб цябе духі выгнала = Каб з цябе вантробы вытрыбушыла = Каб табе вантробы вырвала = Каб твае трыбухі на платах сушыліся = Каб цябе звiло ды скруціла = Каб цябе трасца трэсла = Каб табе язык парахнёй у горла сыпаўся = Каб табе вочы (слепакі, бельмы) павылазілі = Каб цябе ўзяло ды не адпусціла = Каб цябе ў сук сагнула. *Гл. 1331*

1331. **Чтоб ты лопнул** — Хай ты трэсні = Трасца табе ў бок = Каб ты скруціўся = Каб на цябе немач якая = Каб цябе немарач узяла = Дух з цябе вон, пара стаўбом = Каб ты вычарнеў = Бадай ты галаву скруціў = Каб табе духі заняло = Каб ты выпруціўся (спруцянеў) = Каб ты цэлы век стагнаў.
Гл. 1330

1332. **Что есть мочи (бежать)** — Колькі змогі = Што моцы = Як сілы = Як моцы стае = Як маеш (меў) моцы. Гл. 546, 551, 604, 736, 781, 802, 1030, 1201, 1213

1333. **Что есть мочи (кричать)** — На ўсю моц = На ўсе (на поўныя) грудзі = Як сілы = Як моцы стае = Як моц-сіла = Як маеш (меў) моцы. Гл. 549, 550, 793, 825

1334. **Что за беда** — Толькі й бяды = Толькі тае бяды = Тае бяды. Гл. 915

1335. **Чудо из чудес** — Над цудам цуд, над дзівам дзіва

1336. **Чуть свет** — На досвітку = На золку = Досвіткам.
Гл. 983

1337. **Шевелить мозгами** — Галавою варушыць (круціць) = Глуздом рухаць (варушыць, круціць) = Мазгамі круціць. Гл. 1138

1338. **Шито-крыто** — Ціха й свята = Ціха й ціхенька

1339. **Шут гороховый** — Дурань малёваны = Кеп, дурань, блазен — тры штукі разам

1340. **Шутки в сторону** — Смешкі (жарты, жарцікі) на бок = Годзе жартаваць = Досыць (даволі) жартаў = Без жартаў

1341. **Шутки плохи** — Жарты (жарцікі) кароткія = Да трох не гавары

1342. **Щелкать зубами** — Зубы грэць. Гл. 810, 1184

1343. **Яблоко раздора** — Яблык разладу

1344. **Яблоку негде упасть** — Носа не ўбіць = Няма кулі: пеўню дзюбнуць = Цесна як у бочцы (як у труне) = Сцяна сцяною = Цэлая вайна = Як завяззець. Гл. 728

1345. **Язык без костей** — Язык як калаўротак (як ляшчотка) = Язык па-за вушшу ходзіць = Язык круціцца як памяло (як хвост у сабакі) = Пытлюе як млын = Лупіць языком як церніцай.
Гл. 645, 1195

1346. **Языки точить** — Рот паласкаць = Язык аб зубы біць = Лыкі драць = Языком аперэзацца = Языкамі зачапіцца. Гл. 875, 1042, 1324

1347. Язык плохо подвешен — Языка няма = Без клею меле
= Язык у лапцёх

1348. Язык хорошо подвешен — Язык гладка ходзіць =
Гаворыць як макама сыпле = Меле як гарох сыпле = Язык як
у адваката

1349. Ясное дело — Вядомая рэч = Зразумелая рэч

* * *

Лучше один раз (своими глазами) увидеть, чем сто раз
услышать — Вер не скажу, а паказу

Остатки сладки — Як мала стала, дык засмакавала =
Апошні праснак — сама смак = Мала мелі — смачна елі

Чему быть (бывать), того не миновать — Што будзе су-
джана, тое не будзе адгуджана

Под горячую руку — На гарачы зуб = Пад гарачы язык

С полуслова — З аднаго ківа

Убивать время — Дні церці = Дзянькі зводзіць

Часы пик — Сама розрух

Беларускія аднаведнікі,
скарыстаныя ў слоўніку*

- А бадай ты прагары 506
А бадай цябе, а няхай цябе 506
А бадай цябе ліха 1328
Абадранцы пайшлі ў танцы, галабокi пайшлі ў скокі 270
Абазваўся грыбам — лезь у гаршчок 215
Аб камень ступіш, аб камень і навострыш 288
Аблудная авечка 685
Аблупіць як ліпку 995
Абодва роўныя 892
Абое лукі, абое тугі 230
Абое рабое 631
Або мой грош дзіравы? 144
Аборай хлеб кроіць 836
Або сяк, або так, або блін, або праснак 179
Абрыднуць як рыба гнілая 874
Абух абухом 611
Абух тупы 658
Абы было ў торбе, то з'ем і на горбе 24
Абы грошы, усё будзе 132
Абы дзень да вечара 1150, 1313
Абы дзень да вечара, а там печ увечары 294
Абы здароўе, работа будзе 333
Абы з рук 1268
Абы падла — вароны назлятаюцца 24
Абы скварка й чарка, дык будзе там і наш Марка 231
Абы спіна — пуга знойдзецца 23
Абы сумленне чыстае 429

* Спіс беларускіх аднаведнікаў дае чытачу магчымасць у пэўнай ступені карыстацца слоўнікам як адваротным. Лічбы пры іх абазначаюць не старонку, а нумар слоўнікавага артыкула.

Абы тавар — купец будзе 24
Абы хлеб быў, а нахлебнікі будуць 24
Абы хлеб ды вада, то няма галада 423
Абы—што вярзці 944
Абы—як 1268
Абыякі двойчы робіць, а скупы тройчы траціць 364
Абяцаная шапка вушэй не грэе 271
Абяцанкамі сыты не будзеш 130
Абяцанкі—цацанкі, а дурню радасць 271
Авечая галава 867
Авечкі пасвіць да Абрагама пайсці 1024
Агнём цябе запалі 618
Агонь адмсціцца, як яго ўцвеліш 380
Ад абяцанкі не патаўсцееш 130
Адамкнёныя дзверы адмыкаць 845
Ад астрогу няма перасцярогу 287
Ад бяды кіем не абаронішся 287
Ад бяды ўцёк, ды ў гора трапіў 139
Адвага — не знявага 372
Адвагаю і пекла прыродзеш 372
Адважны нідзе не згіне 372
Ад веку і да веку 1022
Ад відна да відна 1017
Ад віднога да віднога 635
Ад вокладкі да вокладкі 1019
Ад воўка ўцякаўшы, на мядзведзя наскочыў 139
Ад галавы да пят абдзерці 995
Ад гарэлкі розум мелкі 300
Аддам на святы Адам 271
Ад добрага лепшага не шукаюць 281
Ад дошкі да дошкі, а ў сярэдзіне ні крошкі 369
Ад дошчачкі да дошчачкі 1019
Ад жыцця пазбавіць 1146
Ад зары да зары 1017
Адзенецца, як пава, але благая слава 369
Адзеўся, як пан, а дурны, як баран 369
Адзін—адзінюткі 998
Адзін аднаго не перацягне 631
Адзін—адненькі 998
Адзін—адным 998
Адзін—аднюткі 998
Адзін біты дзесяцёх нябітых каштуе 121
Адзін бог ведае 493
Адзін грэх: хоць раз у лоб, хоць два 354

Адзін дабрыдзень 999
Адзін дасужы, ды не дужы 275
Адзін дзень — мак, а другі — так 1037
Адзін другога даводзіць да ліхога 359
Адзін дуб у полі — то не лес 275
Адзін душою 998
Адзін пад адным 848
Адзін пень гарэў, а другі спіну грэў 95
Адзін раз густа, другі раз пуста 1038
Адзін раз зманіш — другі не павераць 167
Адзін раз Марку жаніць 354
Адзін у адзін 780
Адзін усім не ўласціш 211
Адзін хоча сёе, другі — тое 212
Адзін чорт маляваў 1003
Ад зладзейства не разжывешся 44
Ад зямлі не адрос 1015
Адклад не йдзе ў лад 247
Адкрышаны бераг 1025
Адкуль дым, адтуль і полымя 110
Адкуль ні возьмецца 1020
Ад кута ў кут і зноў тут 46
Ад ласкі аддаліцца 1077
Ад ляноты чакай бяdotы 398
Адна бяда не ходзіць, другую за сабой водзіць 324
Ад навукі спрытнеюць рукі 417
Адна вяроўка 999
Адна галавешка і ў печы не гарыць 275
Аднаго дня 553
Аднаго разу 553
Аднаго Юрку ўпусцілі, а ўся хата заюрылася 277
Адна казе смерць 92,354
Адна пчала мёду не наносіць 275
Адна рада добрая, а дзве лепей 408
Адна трасца 999
Адна халера 999
Адна хеўра 1000
Адно аднаго не нясе 848
Адно васемнаццаць, а другое без двух дваццаць 892
Адно вока бачыць далёка, а два — яшчэ далей 408
Адно — гарачка, а другое — балячка 437
Адно губы памачыў 318
Адно знак 646
Адной левай 1136

Адной нагой у труне быць 512
Адно косць ды скура 815
Адно птушынага малака нестасе 1118
Адно пяткі бліскацяць 1213
Адно цень застаўся 676
Адно шчасце 999
Адно пятніцу жыць засталася 1100
Адны вочы блішчаць 815
Адным—адзініца 998
Адным возам па піва едуць 1004
Адным вухам слухае, а другім выпускае 39
Адным грэбнем прычасаліся 1003
Адным пальцам вузла не завяжаш 275
Адным скокам 520, 1002
Ад панскай дапамогі не пацягнеш ногі 307
Ад працы рукі не сохнуць 406
Ад пустой бочкі затычка 1028
Ад пустой хаты затычка 1028
Ад пят да галоў абмаўляць 1042
Ад рання да змяркання 635, 1224
Ад розуму адыйсці 1086
Адрыгнуцца ваўку авечыя слёзы 282
Адрозная луста 1025
Ад сарама карысці няма 387
Ад світання да змяркання 635, 1224
Ад смерці доктара няма 285
Ад смерці не адкупішся і не адпросішся 284
Ад смерці не адперці 285
Ад смерці не выкруцішся, не вымалішся 284
Ад смерці нікога не вылечыш 285
Ад смерці ніхто не збароніць 284
Ад смеху заходзіцца 807, 1276
Ад смеху падрывацца 674
Ад сорама вочы не павылазяць 387
Ад старасці і смерці няма лекаў на свеце 285
Ад сыці шалець 1179
Адсюль гарача, а адтуль баляча 146
Ад хлусні не мруць, толькі веры болей не даюць 167
Ад цяпласці не баляць косці 291
Ад чужога шалу ў галаве круціцца 64
Ад шчырага сэрца 1029
Ад шчырае душы 1014
Аж вантробы выварочвае 909
Аж вушы трашчаць 715

Аж душа вылазіць 592
Аж душа зайшлася 664
Аж душа ў пяткі зайшла 664
Аж зоркі ў вачах заскакалі 748
Аж зубы пакасцянелі 723
Аж зямля закурэла 1213
Аж кашуля да цела не туліцца 863
Аж кашуля палатном стала 863
Ажно кішка прутам стала 651
Аж нос гайдука скача 715
Аж нос угінаецца 715
Аж носу прысядкі гуляе 715
Ажно ў пяты коле 1012
Аж пыл курыць 1213
Аж пяты забрашчалі 1213
Аж рукі апалі 1151
Аж сарочка спалатнела 863
Аж сем бажніц убачыць 916
Аж спіна пачырванела 824
Аж цераз вушы 651
Аж чорна 945
Аж шапка паднялася 559
А каб табе пяткі назад завярнула 1329
А каб ты жыцця не ведаў 1328
А каб ты сонца ўначы не бачыў 1329
А каб цябе ды бадай цябе 1329
Акуляры настаўляць 587
Акуні цягаць 811
Алею ў галаве мала 487, 919
А ліха яго ведае 1318
Амецямі галава напхана 867
А мне да таго ні спераду, ні ззаду 204
Андрэдулы несці 1257
Андрэй Кузьме родны Хведар 229
Ані вокам не відаць, ані слыхам не чуваць 984
Ані звання 976
Ані ў знак 794
Ані хлеба ані табакі 956
Ані шэлега 956
Антось ды Тадора — што лапаць ды абора 205
Анціп — нашаму брату Міколка 229
Анцыбуры несці 1257
Анцыпар няшчасны 751
А няхай ты згары 618

А няхай ты пратані 506
А няхай яно выпрахне 1110
А няхай яно дымам возьмецца 618
А памрэ Аўдзей, дык жа між людзей 217
А памрэцца — усё мінецца 407
Апарыўся на капусце ў гаршку, то й на гародзе дзьмухаў 272
Апарыўшыся малаком, і на вадуд падзьмухаеш 272
Апарыўшыся на гарачым, то й на халоднае дзьмухаеш 272
Апёкся на параным малацэ і вадуд студзіць 272
Апошняму госцю лыжка ў качарожніку 309
Апошняму ці многа, ці нічога 309
Апрыкраць як горкая цыбуліна 874
Апуха не варта кажуха 274
Араць — не ў дуду іграць 293
Асёл маляваны 1007
Аскомы нагнаць 869
А смуткі яго ведаюць 1318
Асвою лезці ў вочы 862
Астаўцу з аўцу або ніяк 309
Атосы падцягнуць 591
Ахвярны казёл 816

Баба з калёс, а каня як чорт панёс 2
Баба з калёс — каню свята 2
Бабін дурань 849
Бабка надвое варажыла 3
Бабка спіць, а гусей пасе 381
Багата вясна кветкамі, а восень палеткамі 31
Багата жыві, жабраваць не заракайся 287
Багатаму і чорт у кашу маслам кідае 14
Багатаму скрыпка сама грае, а мая і смыкам не хоча 14
Багатаму ў полі родзіць, а беднаму ў хаце плодзіць 401
Багатаму чорт дзеці калыша 14
Багаты беднаму не спагадае 391
Багаты дзівіцца, чым бедны жывіцца, а бедны смяецца, дзе ў багатага дзяецца 15
Багаты зажабруе, а каваль запануе 403
Багаты Мацей, поўна хата дзяцей 401
Багаты не ведае, чым бедны абедае 15, 391
Багатыр беднаму не брат 86
Багатыр дзівіцца, чым худака жывіцца 15
Багаты Хадот: сабака ды кот 13
Багі яго мелі 493
Бадай ты без агню згарэў 618
Бадай ты галаву скруціў 1331

Бадай ты праваліўся 506
Бадай ты свету не бачыў 1110
Бадай ты скіс 506
Бадай цябе качкі з'елі 686
Бадай цябе кот убрыкнуў 686
Бадай цябе ліха ўзяло 1315
Байбусам вырас, ды розуму не вынес 30
Байка з камара вырасце на вала 632
Бакі аб'ядаць 670
Бакі аціраць 838
Бакі намуляць 888
Бакі рваць 674
Балі ды гулі ў лапці абулі 299
Балота не будзе без чорта 350
Балявалі, гулялі, пакуль голяя не сталі 299
Банкет на ўвесь свет 298
Барада па пояс, а розуму ні на волас 178
Бараду задзерці 625
Барані божа 1278
Бачком ехаць 536
Бачылі вочы, што бралі, а цяпер плачце, хоць павылазьце 69
Бачыў бог, што не даў свінні рог, бо ўвесь свет спарола б 19
Бачыць вока, да ляжыць высокая 33
Бачыць карова, што на павеці салома 33
Бачыць котка лой, ды не ёй 427
Баючыся ваўкоў, застанешся без грыбоў 40
Баючыся воўка, у лес не ісці 40
Баязліваму і корч — мядзведзь 399
Баязліваму і свой цень страшны 399
Баязліваму й капа стогам здаецца 399
Баязліваму страх у вочы лезе 414
Баязліўцу адзін пень за тры ваўкі здаўся 399
Баяўшыся трэску, і ў лес не трэба хадзіць 40
Баяцца як агню 496
Баяцца як чорт крыжа 497
Беднаму і вецер у вочы 151
Беднаму ўсюды цесна 224
Беднасць не адбярэ ні часці, ні розуму 6, 429
Бедны аж пакалоўся 482
Бедны як старац 482
Без агню пячы 485
Без гаспадара і грошы — чарапкі 8
Без гаспадынькі хата, што дзень без сонца 164
Без дай ладу 700

8. Зак. 479

Без дай прычыны 700, 968
Без дай рацы 968
Без духу 964
Без зачатку і канца не было б 180
Без кавалка хлеба кепская бяседа 439
Без клею меле 1347
Без лічбы 945
Без мазаля на руках не будзе хлеба ў зубах 436
Без меры няма веры 357
Без навукі і пастала не спляцеш 417
Без навукі, як бязрукі 417
Без навук, як без рук 417
Без нажа рэзаць, без агню смаліць 485
Без нічога ніякага 985
Без нічога ніякага, без нічога нічагісенька 985
Без нястачы пражывеш, калі грошай нажывеш 114
Без падмазкі і блін не адстане 251
Без падпалу дровы не гараць 180
Без пары няма і травы 49
Без правадыра войска гіне 1
Без прычыны і хвост не матляецца 110
Без пятай дошчачкі 701, 919
Без роду без пароду 486
Без роду і плоду 486
Без рук астацца 592
Без сівухі й суддзі глухі 251
Без смеху якая пацеха 470
Без сонейка свету не быць, без мілага нельга жыць 245
Без фігі не да носа 640
Без хлеба й вады з душою бяды 109
Без хлеба няма абеда, без капусты жываты пусты 439
Без цярпення няма збаўлення 395
Без часу не будзе квасу 49
Без шчасця не будзе багацця, а за грошы шчасця не купіш 389
Белы як смерць 491
Бельмы выкаціць 605
Б'е як дурны ў дзверы 1300
Бібікі біць 490
Бізуна ўліць 584
Біты воўк 1240
Біты сабака кія баіцца 327
Благі з ліхім знаюцца, адзін на другога спасылаюцца 297
Благога як ні кармі — благім будзе 361
Благой благаце дрэнна і на куце 225

Блёкату аб'есціся 488
Бліжшая кашуля, чым сярмяга 347
Блізка відаць, ды далёка дыбаць 70
Блізка то блізка, але каб не было слізка 70
Блізка што 484
Бліны—ляпешкі з аднае дзежкі 737
Блуканне па пакутах 1292
Блынды правіць 1257
Боб з гарохам мяшаць 944
Бобу ў гаросе шукаць 1041
Богам сведчуся 667
Бог бацька 509
Бог бачыць з неба, што каму трэба 16
Бог вед 493
Бог ведае, хто што робіць і хто як абедае 16
Бог жабраваў і нам казаў 80
Бог не гуляе, шмат палатна мае ды багатым торбы нагатаў-
ляе 16
Бог не Мікітка, павыламіць лыткі 16
Бог не папусціць, свіння не ўкусіць 18
Бог не цяля, бачыць круцяля 16
Бог святы ведае 493
Божа памажы, але й сам падбяжы 209
Бой адвагу любіць 372
Бокам—скокам 1268
Бокі ўвабраць 1221
Болей не ашукаеш, як толькі раз 167
Борухі вадзіць 811
Ботаў чысціць не варты 567
Боты новыя, а пяты голяы 219
Боты падшыць 906
Боты цалаваць 1031
Боўдзіла дурное 658
Боўтнуць як жаба ў калодзежы 1188
Брахаць — не цэпам махаць 421
Браць удзел 1099
Брэша, што сліна да губы прынясе 571
Брэша як лён чэша 571
Брыда нейкая 1320
Брыдка глядзець 607
Будзе добра, як ліха пераміне 263
Будзе і на маім рынку торг 20
Будзе і на нашай вуліцы кірмаш 20
Будзе й на крапіву мароз 282

Будзем вучыцца, пакуль смерць лучыцца 29
Будзем жыць, як набяжыць, а памрэцца — ўсё мінецца 302
Будзе на лета, але не на гэта 405
Будзе пара, вырасце трава 55
Будзе смачна, як духі падвядзе 76
Будзе час — будзе й квас, не ўсё за раз 55, 203
Будзешь горкі — праплююць, а салодкі — праглынуць 22
Будзь ласкавы 1170
Будзь свайму слову гаспадар 87
Бура прыгнала 953
Бывайце здаровы 505
Бывайце здаровы, жыўце багата 576
Бывала, буяла, а сягоння й рыкаць не хоча 143
Бывала, што й варона кувала, а цяпер і зязюля не каркае 71
Быка на індыка мяняць 854
Была б спіна — знойдзеца віна 125
Была нядзеля — і мы дудзелі, цяпер серада — працуй, гра-
мада 94
Былі б дурні, а пань знойдуцца 23
Былі бы мы сямёра, змаглі б усё ўчора 99
Было кепска, стала горш 442
Было ліха, дый пагоршала 442
Было не было 509
Было, што й мы навыперадкі рвалі 143
Бы маслам памазаў 790
Бы сыр у масле качацца 801
Быта бакамі прэ 1179
Быта бакі рве 1179
Быту не даваць 920
Быў бы азадак, а лазы хопіць 23
Быў бы араты, будзе й прыганяты 23
Быў бы куст, а варона знойдзеца 24, 350
Быў бы лоб, а горб будзе 23
Быў бы хлеб, а мышы збягуцца 24
Быў калісьці Яўхім, ды цяпер чорт яго ўхапіў 25
Быў квас, ды не было вас 26
Быў квас, ды не было вас, а як сталі квасіны, тады і вас чэрці
ўзнасілі 26
Быў конь, ды з'езджаны, быў хлеб, ды з'едзены 25
Быў ляснічым, а цяпер нічым 25
Быў на возе і пад возам 1116
Быў на лаве і пад лаваю 1116
Быў на мяду, абліў мёдам бараду 318
Быў піўнічым, а застаўся нічым 25

Быў у коле і ў мяле 1116
Быў у кузні і ў млыне 1116
Быў час, калі дзеўкі любілі і нас 143
Быўшы, быўшы дый ідзі завьўшы 943
Быццам вецер паімчаў 551
Быццам з неба спаў 504, 798
Быццам камень з сэрца спаў 768
Быццам каты ў хаце начавалі 1307
Бычкі йграюць у лучкі, а цёлкі у свісцёлкі, а бараны у органы,
а коні у гармоні 122
Бяда бяду вядзе, а трэцяя паганяе 324
Бяда бяду гоніць 442
Бяда вымучыць і вьвучыць 5
Бяда дакучыць ды розуму навучыць 322
Бяда ды мука — тая ж навуча 5
Бяда за бядою ходзіць з калядою 324
Бяда за бядою, як рыба за вадою 324
Бяда ідзе і бяду вядзе 324
Бяда па бядзе як па нітачцы ідзе 324
Бяда розуму вучыць 322
Бяда свае законы піша 269
Бяда скача, бяда плача 270
Бяда хоць мучыць, ды жыць вучыць 5
Бяднейшы — не канечне дурнейшы 6
Бядою латаны 482
Бярозаю ліцца 843
Бярэзінкаю слацца 1234

Вада жывіць, а гарэлка губіць 165
Вада не размые і свіння не разрые 555
Ваду малоць 1259
Вады не засіліш не паварушыўшыся, рыбы не зловіш не пама-
чыўшыся 7
Вады падаваць не варты 567
Вады прамытае не даваць 539
Вады ў лыжцы не замуціць 556
Важдаецца як кот са здохлай мышшу 991
Вазьмі, Даніла, што нам няміла 210
Вакол крам ды зноў к нам 46
Валіць як у процьму 508
Вантробы ад'есці 1182
Вантробы ад'ядаць 596, 1260
Вантробы выцягваць 596, 1260
Варона загуменная 657
Варона з куста, а пяць на куст 350

Варона колькі ні мыецца, усё адно чорная 447
Варон страляць 1248
Ваўкавата глядзець 1206
Ваўка ногі жывяць 41
Вачам веры не даваць 608
Вачыма лыпаць 1286
Вачэй не злажыць 609
Ваша ўзяло 518
Ведае, дзе кароль абедае 531
Ведае, дзе чорт начуе 531
Ведай, каток, свой куток 58, 448
Ведаў бог, што не даў свінні рог 19
Ведаць як аблупленага каня 722
Ведаць як аблупленую казу 722
Ведаць як ліхога шэлега 722
Век—вяком 544
Век звекаваць — не пальцам паківаць 120
Век звекаваць — усяго спазнаць 28
Век зжыў, а розуму не нажыў 178
Век зжыць — не мех сшыць 120
Век скончыўся 1239
Век скончыць 1016
Вераб'ю па калена 1015
Вераб'ю раз дзеўбануць 1169
Вераб'ям фігі даваць 516, 1106
Ветрам гандляваць 1106
Ветрам шыты 1054
Вецер са сцежкі здзімае 526
Вецер у галаве 1053
Вечкам накрыцца 1016, 1249
Відаць па вачах, што ходзіць па начах 213
Відаць пана па халявах 34
Відаць сокал па палёту, а сава па пагледу 34
Возам не павязеш 1305
Возьме голад — з'явіцца голас 325
Вока запарушыць 1059
Вокам не акінуць 819
Вокам працяць 1109
Вока не мець 745
Вока нікому не запарушыць 556
Волас сівее, а галава шалее 353
Вольнаму воля, шалёнаму поле 42
Вомегам вылезці 594
Вомігаю сядзець у горле 1237

Вось ліха 912
Вось табе і гацаца 563
Вось табе і маеш 565
Вось табе і смешкі з бабінай плешкі 563
Воўка ў плуг, а ён — у луг 361
Воўка як ні гадуў, усё ў лес пазірае 361
Воўк ваўка нідзе яшчэ не з'еў 45
Воўк казе не таварыш 86
Воўк сабаку не радня 86
Воўчая натура 1244
Воўчая натура ў лес глядзіць 361
Вочкі глядзяць, ды трасцы з'ядзяць 33
Вочы выймаць 920
Вочы вылупіць як дурны баран 1209
Вочы вырачыць 605
Вочы вырачыць як вол на новае шула 1209
Вочы высмейваць 1061
Вочы замыльваць 706
Вочы заплюшчыўшы 1087, 1130
Вочы зачыніліся 704
Вочы на кулак праціраць 1139
Вочы пячы 670
Вочы рэзаць 862
Вочы слупа сталі 559
Вочы сляпіць 706
Вочы ў лоб кульнуліся 605
Вугал з вуглом 494
Вуглы абціраць 516, 619
Вуды падцягнуць 1221
Вужава кроў 1244
Вужака вужаку не джаліць 45
Вужака зякратая 721
Вузлік завязаць 1236
Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае 206
Вуха на вуха 481
Вучыся, нябожа, вучэнне паможа 82
Вушы адзваніць 1107
Вушы наставіць 1283
Выбіраюць не на йгрышчы, а на ржышчы 368
Выгнала як тычыну 817
Выгоністы як хвоя 817
Выжла праклятая 1244
Выйсі хоць і за лапаць, абы не плакаць 432
Выказанага слова да губы не вернеш 370

Выкручвацца як вуж 734
Выкручвацца як цыган на кірмашы 734
Вылупак бяздушны 1244
Выпаўзень змяіны 721
Выпінацца як скурат на агні 734
Вырасла як дырба 817
Вырас пад неба, а дурань як трэба 30
Вырачкі прадаваць 605
Высахнуць як таран 603
Выскаліўся як сабака ў пастцы 766
Выскачыў як казак з маку 773
Выскачыць як піліп з канापель 1188
Выскваркі не варты 593
Высмактаць як расянка камара 600
Высмешкі строіць 1061
Высока галаву насіць 640, 860
Высока лётаць 860
Выхваляўся пустак, ды не зрабіў ніяк 421
Вычынка даражэйшая за аўчынку 274
Вышэй ад сваіх пят не падскочыш 65
Вышэй носа не пераскочыш 65
Вышэй паднімешся — мацней паб'ешся, як скінешся 428
Вядомая рэч 1349
Вязелле гнуць 875
Вялікае дрэва паволі расце 203
Вялікая галава, ды малы розум 181
Вялікая куча не надакучыць 128
Вялікая лыжка рот раздзірае 200
Вялікі пан: падраны жупан 4
Вялікі як матавіна 817
Вянкі плесці 1042
Вяроўкаю хлеб рэзаць 836
Вяроўку на сябе сучыць 1154
Вяршкі збіраць 1210
Вясна кветкамі багата, а восень з пірагамі ў хату 31

Гаворыць як салавей з зязюлькаю 705
Гавораць, гамоняць, ды не ведаюць, дзе звоняць 371
Гаворыць як крыніца булькоча 705
Гаворыць як макам сыпле 1348
Гаворыць як у скрыпку грае 705
Гадам у вочы скакаць 841
Гад гада не джаліць 45
Гадзіна праклятая 721
Гадка пазіраць 607

Гад падкалодны 721
Гад печаны 1244
Гады ў рады 1026
Галава бы кацёл, а розуму няма 181
Галава вялікая, ды пустая 181
Галава гузака шукае 900
Галава добра, а дзве лепш 408
Галава з лубку, а розуму з бубку 181
Галава капусцяная 615
Галава малінавая 615
Галава на галоў 481
Галава нагам зладзей 12
Галава не булава, мазгі не пілавіны 72
Галава не ведае, што язык апаведае 319, 458
Галава пасівела, а розуму не набрала 178
Галавою варушыць 1138, 1337
Галавою налажыць 1199
Галаву дурыць 864
Галаву знесці 1217
Галаву на страценне даваць 620
Галаву пад абух падстаўляць 730
Галаву пакласці 1199
Галаву скруціць 1163
Галасок хоць у пясок 665
Галеча ды голад пагоняць на холад 5
Галоднай курцы проса на думцы 75
Галоднаму асцюкі не колюцца 74
Галоднаму — ежы, халоднаму — цяпла, а сытаму — музыкі 75
Галоднаму жывату і пушынка па нутру 76
Галоднаму каню авёс сніцца 75
Галоднаму ўсё смакуе 74
Галодны — пра хлеб, а п'яны — пра хмель 75
Галодны прысмакаў не пытае 76
Галубку на саву мяняць 854
Ганарлівы ды ўпарта — нічога не варты 411
Ганарылася свіння, што аб панскі плот пачухалася 337, 420
Ганчар у чарапку есці варыць, а шавец у атопках ходзіць 341
Гарбатага выпрастае магіла, а ўпартага — дубіна 79
Гарбатага хіба труна выпрастае 79
Гародзіць як плот з лебяды 571
Гарох з капустаю мяшаць 944
Гароху засыпаць 630, 1111
Гарцаваў, гарцаваў, пакуль карку не зламаў 303
Гарцы ўвядуць у старцы 165, 331

Гаршчок на гліну мяняць 855
Гары яно гарам 618
Гарэлага бліна не варты 1129
Гарэлага шэлега не дам 593
Гарэлка да добрага не давядзе 299
Гарэлкай розуму не прамыеш 300
Гарэлы блін 1104
Гаспадар і баба — адна рада 205
Гаспадарка — клапатарка 104
Гаспадарку весці — не штанамі трэсці 293
Гаспадарку збыў: у горле ўтапіў 331
Гаспадар у карчме п'е і скача — гаспадарка плача 331
Гасцінца даваць 621
Гасціны правіць, злажыўшы рукі 704
Гатоў патануць 1302
Гаў ды зубы сцяў 1097
Гаціць як у прорву 508
Герой бабы старой 201
Герой з калом да жабы 201
Гізунты выцягваць 596
Гімору састроіць 1194
Гладкае вам дарожкі 1247
Глуздом рухаць 1337
Глузду не прыставіць 1274
Глумаку глумаком 1007
Глухі закутак 852
Глядзець як баран у біблію 1209
Глядзець як вока 489
Глядзець як гусь на бліскавіцу 1209
Глядзець як сыч 1206
Глянеш — хоць пацалуй, а прыступішся — плюнеш 369
Гні галінку, пакуль маладзенькая 173
Гні дрэўца, пакуль гнецца 173
Гнілому цяляці хваста не адарве 865
Гніся не гніся 1311
Гнуцца як ангельскі цюцька 613
Годзе цалавацца, пара і на хлеб старацца 94
Голад — найлепшы кухар 325
Голад не дзядзіна, з'ясі і крадзена 74
Голад не свой брат 74
Голад не цётка, з'есць, што патрапіць 74
Голад у свет гоніць 325
Голад хлусіць і красці мусіць 269
Голасам галасіць 1144

Голас у голас, волас у волас 769
Голкаю няма дзе ткнуць 728
Голы гальцом 614
Голы, збірайся — голы гатоў 449
Голы разбою не баіцца 77
Голы як бізун 614
Голы як бізун, востры як меч 219
Голы як стой 614
Гол як кол 614
Гора адно не йдзе, а за сабою сем вядзе 324
Гора плача, гора скача, гора й песенькі пяе 270
Гора чубатае 617
Горкая часам праца, ды хлеб ад яе салодкі 398
Горла палажыць 1199
Гразі з-пад кіпця не дастаць 719
Гразь — не кароста, сорам — не дым 387
Грамада — вялікі чалавек 197
Грахі спаць не даюць 267
Грашоўны бедаку не спагадае 391
Грошай як трэсак 833
Грошай як у чорта 833
Грош маленькі, ды вялікія справы робіць 192
Грошык такі: у ім два бакі 290
Грошы не мякіна, баба не мужчына 174
Грошы не неба — дастанеш, як трэба 325
Грошы цела не пякуць 283
Грушы на вярбе 1131, 1159
Грушы на вярбе вярзці 1081
Грыбы надзьмуць 878
Грымака даць 890
Грэх не схаваеш у мех, не ўтопчаш у балота 466
Губы закапыліць 878
Губы стуліць 1097
Гуза на галаву шукаць 900
Гуза шукаць 900
Гула смаленая 832
Гулі, гулі, аж няма кашулі 404
Гулі да дабра не давядуць 299
Гулі і пана разулі 299
Гулі не аднаго ў лапці абулі 404
Гульма гуляць 490
Гульня, ды не штодня 94
Гульня у маладосці дае хваробу на старыя косці 85
Гультай за работу — мазоль за руку 176

Гультай не чалавек, балбатун не гаспадар 66
Гурт невялічкі — гуляць няма звычайкі 99
Гэтакія паны — па тры пары у штаны 4
Гэта мне ані баліць, ані свярбіць 204
Гэта толькі пачынка, а будзе й цэлая аўчынка 471
Гэта яшчэ краса, а ягадкі будуць 471
Гэты квецце па ўсім свеце 410
Гэтымі днямі 873
Гэты пра воз, а той пра коз 38
Гэтыя парогі не на мае ногі 427
Гэты Яўхім і з вады вылезе сухім 882

Да Абрагама на піва паехаць 1024
Да абуха дабіць 648
Да астатняга дыху 652
Да балотніка 834
Дабёр бабёр 1293
Да бога пайсці 1024
Да божай моцы напіцца 899
Да вадзяніка 834
Давай каню не пугу, а сена з лугу 240
Да вушэй даводзіць 875
Да галавы браць 1098
Да галавы ўзяць 528
Даганяй ветру ў полі 724, 754
Даганяючы не нацалуешся 222
Дагары дном 519
Дагары дрыкам 519
Дагары нагамі 519
Да гібелі 654
Дагнаў — не дагнаў, а прабегчы можна 313
Дадуць, як штаны ападуць 271
Да душы вельмі браць 1098
Дадушы праўда 668
Да жывога аблупіць 995
Да зайца стралец і да дзевак маладзец 1034
Да званіцы падняўся, а без розуму застаўся 30
Дай, божа, каб было ўсё гожа 980
Дай, божа, у добры час пачаць 522
Дай дурню брытву, то ён зарэжацца 134
Дай душы волю, то сам будзеш у няволі 289
Дай жа, божа, нашаму лаўцу з аўцу 980
Дай кішчы волю, дык сам будзеш у няволі 200
Дай свінні рогі, дык набок з дарогі 148
Дай спакой рэчы такой, то суседская справа 259

Дай сэрцу волі — завядзе да няволі 289
Дайце веры 667
Дакучная байка 1190
Да ладу давесці 1092
Далей — не лягчэй 442
Далей у лес — болей труску 446
Да лесавіка 834
Далібог праўда 667
Далікатны пол 1196
Даліпан праўда 667
Дамоў збірацца 1207
Да неба песню цягне 534
Да ніткі абабраць 1009
Да няма нічога дайсці 649
Да пары збан ваду носіць 303, 360
Да пары січечка сее 303, 360
Да пня 650
Да пугаўя дабіцца 649
Да пугі давесці 1123
Да пустога канца дажыць 649
Да пустога хлява затычка 1028
Да пухі дабіць 648
Дарагая залатовачка: каля рубля ляжала 337
Дарагая помач у свой час 100
Дарагое яечка да Вялікадня 100
Даражэйша не сняданне, а прывітанне 101
Дармавога нічога на свеце няма 88
Дарма і каза цераз плот не скача 88
Дарма прайшло 606, 1219
Дарма сабе 987
Дарма хадзіць — ногі адбіць 88
Дарогу перасякерваць 580
Дарогу працерці 1108
Да рук кідацца 1031
Дарэмна і каза не спела 88
Да самага скону 652
Да самых вушэй чырванець 824
Да скону свету 653
Даспадобы прыпасці 1095
Дастаўшы чужога лба, трэба і свой паказаць 329
Дасць бог бяду, і грошы знайду 325
Дасць бог дзень — дасць і спажытак 89
Дасць бог хлеба — дасць і да хлеба 89
Дасць на лета, але не на гэта 271

Да торбы давесці 1123
Да трох не гавары 1341
Даў бог дурню хлеба, ды той не ўмеў спажыць як трэба 17
Даў бог стан — дасць і жупан 89
Дахадзіўся, што й хваста пазбыўся 303
Да халеры 654
Да хатніка 834
Да цмока 834
Даць гарту 584
Дать перцу з імберцам 695, 1067
Даць як каню сечкі 584
Да часу штука ўдаецца 360
Два вазы і цэбар 514
Два зайцы гнаць 616
Два разы ашукаўшыся і на зімную вад дзьмухаць трэба 272
Два разы не паміраць, а раз — давядзецца 92
Двор без гаспадара плача 8
Дзвюх сарок за хвост трымаць 616
Дзе багата гаспадыняў, там хата не меценая 412
Дзе багата нянек, там дзеці бязносыя 412
Дзе баліць, там і вытнешся 68
Дзе вочы панясуць 830
Дзе вялікія выборы, там пасталы і аборы 199
Дзе гам, і я там 231
Дзе гаспадар ходзіць, там ніўка родзіць 104
Дзе горкі перац расце 829
Дзе двух сварыцца, там трэці карыстаецца 91
Дзе двух б'юцца, там трэці карыстае 91
Дзе двух зваду вядзе, там трэці крадзе 91
Дзе дровы сякуць, там трэскі лятуць 177
Дзеду міла, а ўнуку гніла 212
Дзе дым, там і полымя 110
Дзе збяруцца, там смяюцца 59
Дзе з малаком каша, там міласць ваша 231
Дзе зязюлі не кукуюць 829
Дзе камар козы пасе 829
Дзе коратка, там і рвецца 68
Дзе коратка, там рвецца, дзе балюча, там б'ецца 68
Дзе кухараў шэсць, там няма чаго есць 412
Дзеля адной ежкі сем міль пешкі 712
Дзеля мяне, няхай хоць воўк траву есць 315
Дзе мера, там вера 759
Дзе нашыя вароны не лятаюць 829
Дзе не гарыць, там і не курыць 110

Дзе не можна сілаю, там бяры здогадам 67
Дзень з алеем, а тры дні галеем 1038
Дзень пры дні 738
Дзень у дзень 738
Дзе нянек многа, там дзіця бязнога 412
Дзе пасееш густа, там не будзе пуста 456
Дзе плот ды дзядуля, там смачныя дулі 131
Дзе прапала кароўка, там няхай і вяроўка 379
Дзе прыгляднікаў многа, там поспеху мала 412
Дзе п'юць, там і льюць 177
Дзеркача даваць 622
Дзеркачом не згоніш 716
Дзерці як воўк кабылу 655
Дзе саболі пасвяць 829
Дзе сава і сыч, там носа не тыч 259
Дзе сілаю не зробіш, то спосабам 67
Дзе старыя кусты, той двор не пусты 386
Дзе сунічнік, там і суніцы 110
Дзеўка без касы не мае красы 162
Дзе хвоя ні стаіць, а ўсё свайму бору шуміць 53
Дзе цесна, там пацешна 59
Дзецьмі сваімі клянуся 507
Дзе чорт хамуты не вешае 829
Дзе чубы трашчаць, там і пэйсы ляцяць 177
Дзе шчырая праца, там густа, а дзе лянота — пуста 398
Дзіва што 672
Дзіцем хадзіць 569
Дзіця да маці, як краска да сонца 323
Дзьмецца як не парвецца 878
Дзявоцкая краса — заплечная каса і руцьвяны вяночак 162
Дзяды вадзіць 811
Дзякаваць богу 1197
Дзякаю сыты не будзеш 141
Дзякуем не адбудзеш 141
Дзякуй богу 1197
Дзякуй не дзякуй, а заплаціць мусіш 141
Дзякуй не з'ясі 141
Дзяры лыка, як дзярэцца, бо прысохне — не ўдзярэш 49, 173
Для вар'ята няма свята 106
Для прыліку 646
Для п'янай галавы ўсюды роўна, а для ног — адны ямы 332
Дні церці 820
Добра гаворыць, ды нядобра творыць 206
Добраму ўсюды добра 426

Добраму чалавечку добра і ў запечку, а благаце блага і на куцц
426
Добра там, дзе нас няма 392
Добра там жывецца, дзе гуртам сесцца і жнецца 275
Добра, у каго запас на ліхі час 128
Добрая вуда 1293
Добрая душа нап'ецца і з каўша 426
Добрая жонка — дома рай, благая — хоць ты цягу дай 424
Добрая жонка дом зберажэ, а ліхая рукавом растрасе 424
Добрая світа, ды не па мне пашыта 427
Добрая цаца 1293
Добрую траву чалавек сее, а ліхая чорт ведае адкуль бярэцца
108
Добры гандаль 1294
Добры запеў — усяму парадак 425
Добры пачатак — блізка канчатак 425
Дождж у пару, што золата 100
Дома край як рай 343
Досыць кпіць — вусы паломіш 468
Доўбня дурная 657
Доўгі як жэрдка 817
Доўг паквітаць 1167
Дразда паскакаць 1073
Драпака даваць 691
Драч драчу не дзярэ аччу 45
Дробным макам рассыпацца 1140
Дроў у печ падкідваць 1058
Дрыгавіца ў нагах 526
Дрыготка бярэ 499
Дрыжма дрыжэць 846
Дрыжыкі бяруць 723
Дрыжыкі прадаваць 846
Дрыжыкі працінаюць 499, 559
Дрыжыць як авечы хвост 1055
Дрыжыць як чорт пад крыжам 1055
Дрыжэць як у трасцы 846
Дубца даць 624
Дудку падсудобіць 1059
Дуды ў мех і квіта 726
Дуды ў мех і па ўсіх танцах 726
Дуды ў мех складаць 1207
Дужы пол 1187
Дулю з'есці 1072
Думаш адно, а яно перавернецца на дно 444

Думай з вечара, а рабі з рання 416
Думаў, неба лізну 916
Дуплятае на прабітае мяняць 855
Дурань дзверы 991
Дурань і молячыся лоб паб'е 134
Дурань і мяла зломіць 134
Дурань малёваны 1007, 1339
Дурань не родзіцца, а сам знаходзіцца 108
Дурнап'яну наесціся 488
Дурная помач горай за немач 413
Дурны баран усю чараду збянтэжыць 292
Дурны законаў не чытае, ды свае мае 106
Дурны сабака і на гаспадара брэша 106
Дурныя жарты плачу варты 468
Дурны як бот 658
Дурны як варона 658
Дурны як даўбешка 611
Дурны як кавальскія гарны 658
Дурня клеіць 517
Дурня па смеху пазнаеш 376
Дурня строіць 517
Дурняў не сеюць і не жнуць, яны самі растуць 108
Дурыкі выгнаць 591
Дух вылазіць 669
Дух забівае 660
Дух з цябе вон, пара стаўбом 1331
Духі вымаць 1265
Духі даставаць 1260
Духі дастаць 598
Духі займае 660
Духі падцягнула 675
Духоўны пажытак 661
Душа заходзіцца 723
Душа з цела выйшла 1016
Душа крывёю залятае 1175
Душа млее 1174
Душа на нітачцы затрымалася 669
Душа нарадохрыст 662
Душа не горнецца 663
Душа не камень, есці хоча 109
Душа трасецца 664
Душа трымціць 500
Душа ў пяты пайшла 664

9. Зак. 479

Душа-хлопец 1148
Душа чарнее 1175
Душа як лес 460
Душка не птушка, мякінаю не адбудзеш 109
Душою загавець 1096
Душою рыгнуць 625, 1249
Душу атруціць 1265
Душу дастаць 598
Душу напякаць 1265
Душы на далонь не вымеш ды не пакажаш 460
Душы паслухаючы 934
Душы прыслухаўшы 934
Ды дзе там 948
Дый годзе 731
Дыхту даць 584, 694

Ежма есці 670
Есці як не ў сябе 1280
Есць за вала, робіць за камара 116
Есць за двух, а не зробіць за аднаго 116
Есць як валоў шэсць 560
Еш хлеб з вадою, абы не з бядою 423

Ёлупень стары 1232
Ёсць загана — купіш танна 102
Ёсць ў каліце — сядай на куце, а на плячах хатуль — пытаюць:
"Адкуль?" 58

Жаба апоўзлая 1320
Жаба квокча, сваё балота хваліць 53
Жаба на языку не спячэцца 911
Жаба цыцкі дала 625
Жабе па калена 479
Жабе па калена, а галава з капу сена 340
Жабрак жабраку відаць па кійку 339
Жарабя ў мяху, а ўжо хамут шыюць 194
Жар гарыць, вада кіпіць, ды няма чаго варыць 305
Жартаваў воўк з канём, ды ў жмені зубы панёс 468
Жартаваць можна, але не калечыць бязбожна 469
Жарты кароткія 1341
Жарты нічога не варты, але часам праўдзяцца 36
Жаўткі ўбіраць 582
Жвір у вочы сыпаць 706, 1121
Жонку выбірай і вачыма, і вушыма 368
Жуйку жаваць 673

- Журавель на хвойцы 1263
Жураўлёў страляць 1248
Журба бядзе не помач 367
Жыватом налажыць 1071
Жыве з сарокамі, жыве і з варонамі 746
Жыве кулік, дзе прывык, і кожны роднае балота хваліць 53
Жывем як песні пьем 681
Жыве наш тата і без свята 119
Жывот на сем столак 503
Жывот як торба 503
Жывучы, усяго давядзецца 28
Жывым богам прасіць 1312
Жывыя смехі 807
Жылле выцягваць 1266
Жылы даставаць 1266
Жылы напінаць 1267
Жытку пражыць — не люльку выкурыць 120
Жыўцом есці 670
Жыўцу дастаць 1222
Жыццё адабраць 1146
Жыццё крынічыць 677
Жыццё на нітку павесіў 589
Жыццё пражыць — не песеньку спець 120
Жыццё як мёду піццё 681
Жыцця не даваць 920
Жыць як Адам у раі 678
Жыць як вянкi плесці 678
Жыць як золата важыць 681
Жыць як кот з сабакам 679
Жыць як набяжыць 1047
Жыць як пан 681
Жыць як сад на пагодзе 678
Жыць як у бога за дзвярыма 680
- За абедзве шчокі перці 1280
За аднаго бітага двух нябітых даюць, ды не бяруць 121
За аднаго вучонага сем слепакоў даюць, і то не бяруць 121
За адным добрым днём 1002
За адным заседам 554
За адным разам 554
За адным свістам 1002
За адным скрыпам 1002
За адным цягам 1002
За адным цягам дрэва не ссячэш 203
Забабоны старой жоны 480

За баляваннем бывае галадаванне 299
За бацькаваю галавою 710
За бацькавымі плячыма 710
За блізкім светам 714
За вадой ісці 1047
Заварожанае кола 702
За вачыма 830
За ваяводам гоным усё зможам 1
Завіхайся, але не спяшайся 93, 397
Завіхацца як поп у талацэ 1130
За вуха ды туды, дзе суха 717
За высокім частаколам словы смачнейшыя 131
За вялікімі барамі, за глыбокімі вадамі 714
Завярні-галава 1053, 1218
Заганнае кола 1082
За гарэлы блін 965
Загляне сонца і ў наша ваконца 21
З агнём жартаў няма 380
З агнём ліхія жарты 380
З агнём не жартуй і вадзе не вер 380
За гнілую рыбу 965
З агню ды ў прысак 139
За горкую ягаду ўпекціся 874
За гэтакім каралём можна ўцерці нос і каўняром 467
За дзедам шведам 1102
За дзесятаю гарою 714
За дзякуй пірага не купіш 141
За дзякуй футра не справіш 141
З адкладу няма ладу 247
З аднаго балота чэрці 1004
З аднаго гнязда птушкі 1004
Заднімі днямі памянута 926
З адной краскі вянок не саўеш 278
З адной хеўры 1000
За добраю радай красуе грамада 1
За дурной галавой нагам неспакой 12
За дурною галавою і нагам няма спакою 12
Заехаў на пнюшок сівы жарабок 230
За жыўот брацца 674
За запытанне не страціш ні абеду, ні снядання 133
Зайздроснае вока 690
Зайца злавіць 711
Зайцу і жабін скок страшны 399
Зайцу на закуску 822

Закалец мець 641, 745
За камаром з малатком 741
За капейку жабу да Барысава дубцом пагоніць 703
За капейку калаціца 656
За каралём Гарохам 1102
За каралём Гарохам, як людзей было троху 1102
За каўнер узяць 529
За лаваю сякеру знайсці 880
Залёты рабіць 687, 1057
За лыжку яды сем вёрстаў хады 712
За маё жыта ды мяне ж біта 126
За марны цень 965
За морам валы дарам 127
За морам вол па грошу 127
За мухай з абухам 741
З антонаву слязу 822
За няма што 967, 968
За папытанне не даюць ні ў каршэнь, ні снядання 133
Запас бяды не чыніць 128
Запас месца не пралежыць 128
За пастаянку даражэй не плоцім — сядзь 129
За пераборы — лапці ды аборы 199
За пустое карыта сварыцца 845
За пусты мех біцца 845
За пчолкаю — у мёд, за жукам — у смурод 359
Заразу заразаю выганяюць 288
За рубель жабу ў Вільню пагоніць 703
За рублём павесіўся б 703
За рублём палез бы ў пекла 703
За свае грошы хоць дзе харошы 132
За светам 714
За сем работ бярэцца, а ні адна не ўдаецца 123
За скабы ўзяць 529
Застыў як певень пасля кукарэку 764
За тавар гнілы і грош малы 102
Затупяніўся як бык 1300
Заўтра з мехам прыходзь 642
Заўтра ў тую пару, калі рак паляціць з вады ўгару 1083
За халодную ваду не ўзяцца 1032
За хвойкаю лесу не бачыць 124
За хіб узяць 530
За хунт ляпешкі дзесяць вёрстаў пешкі 712
За царом кесаром, як свет гарэў, а саломая тушылі 1102
Зацяўся як камень 1300

- Зачараванае кола 702
 За чубы звязць 1236
 За чужым парогам 1025
 За чужыя грахі пакута 64
 Зачынайма ў божа час 522
 За шкірку ўзяць 529
 За шчасцем не зганяешся 388
 За шчэлепы ўзяць 530
 За шэлег у бажніцы плюне 703
 За язык пацягнула 1317
 З блыхі вала рабіць 632
 Збор каляда 585
 Збялелы як ліпіна 491
 З вадою біцца 1041
 З вадою збегла 1219
 Званіў Апанас, ды не па нас 371
 З ваччу не спускаць 941
 З ваччу сышоў і з памяці зваліўся 351
 З вачэй згубіць 1084
 З век вякоў 544
 З вераб'ёву душу 1169
 Зверху тлуста, а ў сярэдзіне пуста 369
 Зверху шоўкавыя хусткі, а ў галаве пусткі 369
 З ветрам пайсці 1066
 З ветрам пускаць 1120
 З ветру валіцца 526
 З ветру вяроўку віць 632
 Зводы зводзіць 1324
 З вока не выпускаць 489, 941
 З вока спусціць 1084
 З вузел ростам 479
 З вуха на вуха 742
 З выгляду 871
 Звыш лобу вочы не ходзяць 65
 З вякоў вечных 544
 З вялікага грому малы дождж 78
 З вялікага гуку не будзе чаго браць у руку 78
 З вялікага гурту выбраў сабе курту 199
 З вялікага паспеху наробиш смеху 316
 З вялікае хмары малы дождж 78
 З вялікае яды няма наўды: не забагацеш, а апузацеш 51
 З вялікай выбірачкі выбіраюць гарачкі 199
 З вялікай перабірачкі дастанеш балячкі 199
 З галавы выйсці 601

- Згарода няшчасная 617
 З гаручага ды ў балючае 139
 Згінь—прападзі праз боскую моц 1110
 З глузду з'ехаць 1216
 З гора, з бяды пад'еў лебяды 76
 З грашамі і копшы дагодзіш 132
 З грашым а ўсюды добра 132
 Згубіўшы, не тужы, знайшоўшы, нікому не кажы 228
 Згубіш — не шкадуй, знойдзеш — не радуйся 228
 З гутаркі хлеба не наясі 382
 З гэтага свету зыйсці 1024
 З дабрамеру 985
 Здаецца, што й певень смяецца 113
 З дажджу пад рыну 139
 Здараецца на вяку і па спіне, і па баку 28
 Здаровы бывайце, нас не забывайце 505
 Здаровы не верыць хвораму, а багаты — беднаму 391
 Здаровы як дуб, ды моцны як зуб 826
 Здаровы як дуб скарбовы 826
 З двума віхрамі 1173
 З добрага смеху добрая й пацеха 470
 З добраю параю 1198
 З дуба вецце збіраць 1081
 З дуба зваліўся 798
 З дугі аглоблі не зробіш 79
 З думкі вылецець 601
 З дурнем счэпішся — дурнем зробішся 349
 З дурнога куста і ягада пуста 402
 З дурным сварыцца, як з вадою біцца 349
 З духу выбіцца 592
 З дымам пайсці 1066
 З дымам пусціць 1122
 Зерне да зерня — будзе поўная мерня 161, 378
 З жабіны прыгаршчы 822
 З жабрака сарочкі не здзярэш 77
 З жыватом 569
 З зарою ўстаць 581
 З зямелькаю пабрацца 1199, 1214
 З зямлёю ды з магілаю ажаніцца 1214
 З зямлёю змяшаць 1235
 З зямлёю знодаць 1203
 З калена выламі 599
 З камара каня рабіць 632
 З камарову дзюбу 1169

- З капылоў далоў 515, 559, 711
 З карчмаром прывітаўся 1060
 З касцёла галку здыме 1218
 З квітам 943
 З кожным днём 636
 З курачу галаву 1169
 З кута у кут — і вечар тут 294
 З ладу збіваць 1160
 З ладу збіцца і 161
 Злажыўшы рукі гасціны правіць 1096
 Зламі-галава 1218
 З ласкі 1074
 З ласкі на пацеху 700
 З Лейзарам прывітацца 866
 З лёгкім ветрам 1193
 Злітаваўся рак над жабаю дый вочы выдраў 307
 Злітаваўся так, як над жабаю рак 307
 Злодзеі спіць і дрыжыць 267
 Зломанага шэлега не варты 593
 Злосны як спасаўская муха 766
 Злосці поўныя косці 766
 З лядашчыкам спазнацца 1216
 З лядашчым спазнаўся — з розуму спаўся 359
 З магілай ажаніцца 1199
 З макавае зярнятка 1169
 З малога дойдзе да вялікага 161
 З мапы выкасаваць 1203
 З мілым ліхам 943
 Змоладу балі спраўлялі, пад старасць галышамі сталі 85
 Змоладу банкетавалі, а пад старасць жабравалі 85
 З мора вады не выбераш, з песні слова не выкінеш 140
 З мора вады не выліць, з песні слова не выкінуць 140
 Знаку аніякага 749
 Знацца як свіння на салатзінах 1076
 Знаць жабу па пліганні 34
 З незабітага ліса футра шыць 633
 З няпрошаным госцем не рукаюцца 242
 Золата і на сметніку відаць 136
 Золата і ў попеле свеціцца 136
 З-пад бягучага каня падковы адрывае 907
 З-пад кіпця выкалупаць 602
 З-пад сучкі яйка ўкрадзе 907
 З пальца выламі 599
 З пальца не высуць людзі 110

З памяці зляцець 601
З памяці спусціць 601
З пекла ды ў агонь 139
З пекла родам 751
З песні слова не выкідаюць: як спяваюць, так спяваюць 140
З песні слова не выкінеш 140
З поля зводзіць 1160
З продкаў вякоў 750
З прыбытку бяды няма 283
З прыбытку галава не баліць 283
З прымусу 740
З прынукі 740
З прыполам хадзіць 1290
З пустога хлява пустое цяля 1104
З пясецкім ажаніцца 1214
Зрабі ласку 1170
Зрабіцца як хорт 1221
З радасці 898
Зразумелая рэч 1349
З рогату канчацца 1276
З рогату паехаць 807
З рога ўсяго многа 774
З розуму збіцца 1161
З розуму спасціся 1216
З рукамі 851
З рук валіцца 1151
З рук глядзець 1290
З сарочкі вывесці 1009
З сваёю цаною на кірмаш не едуць 62
З свайго языка спусціш — на чужым не зловіш 370
З сілы выбіцца 592
З сырой зямлёю шлюб узяць 1214
З такам пайсці 1011
З торбаю хадзіць 1288
З тропу збіваць 1160
З тропу збіцца 1161
Зубамі званіць 846, 1262
Зуб зуба паганяе 723
Зубы галіць 1192
Зубы грэць 1342
Зубы за грады класці 810
Зубы замаўляць 689
Зубы на паліцу класці 810
Зубы на сонцы грэць 1045

Зубы прадаваць 1192
Зубы сушыць 1192
Зубы сцяць 1097, 1115
Зух з калом да мух 201
Зух супраць мух, а супраць зуха і сам муха 201
З холаду ў мароз 139
З цёмнага рана 983
З цікавым носам лезці 1246
З цэлай моцы 736
З чужога вазка і сярод балота злазяць 390
З чужога воза хоць сярод дарогі злазь 390
З чужога гроша не разжывешся 461
З чужога каня злазь і ў гразь 390
З чужога коніка і ў гразі ссядаюць 390
З чэравам 569
З шклянём богам пабачыцца 688
Зыра даць 626
Зычлівага чалавека ў няшчасці пазнаюць 105
З языка высмактаць 602
З языком выткнуцца 1246
З языком як з мячом 1012
З якім спазнаешся, такім станешся 359
З якой ласкі 1191
З якой рацыі 1191
Зялёны мак калаціць 1041
Зямлёю пахнуць 665, 1239
Зямлю цяжыць 820
Зямля ненаедная 690
Зямля не падымае 945
Зямля святая ўсіх зраўняе 296

І адно не мёд, і другое не рэдзька 437
І ад сонца і ад ветру 1053
І баран бы касіў, каб хто касу насіў 465
І бога ашукае, і ў чорта адхопіць 1281
І бога не гнявіць, і чорту дагадзіць 137, 746
І бог усім не дагодзіць 117
І вада не размые 555
Іван-бязродзіч 725
Іван той няпомнік 725
І верабей на сваім падворку спраўны 56
І воўк сыты, і козы цэлыя 137
І вочуткі не чуваць 978
Ігнат не вінават і Аўгіння не вінна, вінавата хата, што пусціла
Ігната 220

І да булавы трэба галавы 72
І да волікаў пастух і да конікаў канюх 1034
Ідзе нібы спіць 732
Ідзе як за сабою воз цягне 732
Ідзі, пакуль дзверы адчыненыя 173
І дуды вобземлю 731
І душы не было 664
І жук, і жаба, і чорт, і баба 172
І заваду няма 946
І за Гомлем людзі ёсць 262
І згадкі няма 946
І з камара кроў высмакча 703
І злодзей да пары крадзе 360
І знаку не відаць 749
І знаку няма 946
І з-пад гадзіны яйкі выбера 907
І з памяці зляцеў 351
І камара не зачэпіць 865
І квіта, дзядзька Мікіта 564
І козы сытыя, і сена цэлае 137
І кокашы задзерці 625
І крышкі бацькавы сцягнуў 769
І куры не шэпчуць 984
І мая доля не шчарбатая 144
І мая душа не з клочча, таго самага хоча 109
І мая ж душа не ў пні 144
І мая ж душа не лішняя 144
І мая хата не карчма 144
І месяц свеціць, калі сонца няма 208
І мой квасок не з трасок 144
І мы не абораю хлеб кроім 144
І мы не з гліны злепленыя 144
І мэрачкі пабраў 769
І на волас не задрамаць 609
І на гладкай дарозе прыпадак можа стацца 145
І на дзеўку грэх бывае 145
І на здаровай яблыні гнілы яблык знойдзецца 50
І наша сонца ўвойдзе ў ваконца 21
І не гам і не дам 799
І не шум баравы 1296
І ні лыс 1295
І ні лыс Габрусь 794
Іншая рада — горай як здрада 413
Іншы горад — іншы гонар 452

Іншым разам 1026
Іншы раз 1101
І почуту няма 978
І росачкі ў губе не было 847
І сабака напуста не забрэша 110
І Саўка не знойдзе 647
І скрыпку ў торбу 726
І след ветрам змяло 749, 763
І следу не стала 749, 1075
Ісці як на паншчыну 732
І сюды Мікіта і туды Мікіта 753
І так бывае: хто працуе, той не мае 286
І так і гэтак 752
І танна, і хітра 96
І тудою і судою 753
І туды і сюды 753
І тут гу—гу і там гу—гу, і нічога разабраць не магу 938
І ў добрай сям'і вырадак бывае 50
І ў лецях і ў дзецях 566
І ў мяне рукі ёсць 144
І ў рэшаце не зловіш 889
І ў старой печы агонь добра гарыць 386
І ў ступе таўкачом не трапіш 885
І ў цесце можна палец вывіхнуць 145
І Халімон танцуе, калі яму шанцуе 17
І хітры ліс у пастку трапляе 145
І цапом не развядзеш 555
І чорт ціхманам быў 60
І чуткі не чулі 978
І шавец, і кравец, і каваль, і стругаль 851
І я б добра рабіла, каб работа была міла 465
І я б касіў, каб чорт касу насіў 465
І я не я і рука не мая 204

Каб вады напіцца, трэба ёй пакланіцца 7
Каб ведаў, дзе павалішся, лепей бы там сеў 111
Каб ведаў, дзе яма, то пераступіў бы 111
Каб з цябе вантробы вытрыбушыла 1330
Каб з цябе духі выгнала 1330
Каб з цябе скуру лупілі 1323
Каб з цябе чэрці вяроўкі вілі 1323
Каб конь добра вёз — давай яму авёс 240
Каб маё селішча запуставала 507
Каб мне бог не памог 1269
Каб мне калом язык стаў 1027

Каб мне колам ногі сталі 1125
Каб мне пярун хату запаліў 1137
Каб мне рукі адсохлі 1125
Каб мне язык адсох 1027
Каб мяне чэрці парвалі 1137
Каб на дзятла не стралец, быў бы дзяцел маладзец 112
Каб на хмель не мароз, ён бы тын перарос 112
Каб на цябе згуба прыйшла 1110
Каб на цябе немач якая 1331
Каб на цябе ўпадак 1328
Каб на цябе чорны гад напаў 1323
Каб не ежка ды не адзежка, дык была б грошай поўная дзежка
147
Каб не елі, не пілі, то б у золаце хадзілі 147
Каб не піў ды не еў, то залатога б каня меў 147
Каб не плеш, дык і лысы не быў бы 112
Каб павесіў, то адзін другога не пераважыць 1004
Каб па табе не званілі 962
Каб рыбку есці, трэба ў ваду лезці 7
Каб свінні рогі, арала б дарогі 148
Каб свінні рогі, не сышла б з дарогі 148
Каб свінні рогі, нікому б не было дарогі 148
Каб табе белы свет зачыніўся 962
Каб табе вантробы вырвала 1330
Каб табе вочы павылазілі 1330
Каб табе дабра не было 1328
Каб табе добра было 1329
Каб табе духі заняло 1331
Каб табе д'яблы скуру папісалі 1323
Каб табе заняло, каб табе зацяло 962
Каб табе зарвала да залажыла 962
Каб табе на тым свеце дна не было 962
Каб табе ніхто рады не даў 1328
Каб табе тры пагібелі і адна трасца 962
Каб табе язык парохнёй у горла сыпаўся 1330
Каб так смякам, як языкам 66, 476
Каб твае трыбухі на платах сушыліся 1330
Каб тваё селішча крапіваю зарасло 1328
Каб тваю душу чэрці па пекле пхалі 1323
Каб твая хат і пуставала 1328
Каб ты выпруціўся 1331
Каб ты высах ды выпетраў 962
Каб ты вычарнеў 1331
Каб ты долі не знаў 1328

Каб ты душою загавеў 1110
Каб ты запуставаў 1328
Каб ты на беразе ўтапіўся 1329
Каб ты на вадзе спёкся 1329
Каб ты скруціўся 1331
Каб ты ўпапялеў 618
Каб ты цэлы век стагнаў 1331
Каб ты яснага сонейка не ўбачыў 962
Каб хто вытнуў, то не ведаў бы, з кім сварыцца 1298
Каб цябе агні высвецілі 506
Каб цябе агонь спаліў 618
Каб цябе бура якая панесла 1315
Каб цябе вецер развеяў 1110
Каб цябе вихор панёс 1315
Каб цябе дождж памачыў 686
Каб цябе звiло ды скруціла 1330
Каб цябе зямля не насiла 1315
Каб цябе камары затаўклi 686
Каб цябе куры затапталi 686
Каб цябе лiхая гадзiна не мiнула 1328
Каб цябе на сухой дарозе пабiла 962
Каб цябе немарач узяла 1331
Каб цябе немач забрала 1315
Каб цябе парвала 1330
Каб цябе пярун калядны спалiў 686
Каб цябе рак убрыкнуў 686
Каб цябе смуткi ўзялi 1315
Каб цябе сонейка не грэла 962
Каб цябе трасца трэсла 1330
Каб цябе ўзяло ды не адпусціла 1330
Каб цябе ў сук сагнула 1330
Каб цябе ў чыстым полі дзверы сціснулі 1329
Каб цябе чорт узяў 1315
Каб цябе чэрці паілі—кармілі 1323
Каб чалавек ведаў, дзе спатыкнецца, дык абышоў бы тое месца
111
Каб я бацькі—маткі не бачыў 507
Каб я гэтак жыў 1105
Каб я гэтак ночаньку святую пераначаваў і дзень святы даждаў
942
Каб я да гэтага месца прырос 942
Каб я да заўтра не дажыў 1269
Каб я дахаты не дайшоў 942
Каб я з гэтага месца не сышоў 942

Каб я з духам быў, калі гэта праўда 1269
Каб я з месца не ўстаў 942
Каб яно дагары з дымам пайшло 618
Каб я праз зямлю праваліўся 1105
Каб я сабе ногі паламаў 1125
Каб я свае гаспадаркі не аглядаў 1137
Каб я сваіх дзетаў не дагадаваў 507
Каб я свету не бачыў 1269
Каб я сонца не бачыў 1269
Каб я так дыхаў 1105
Каб я так здаровы быў 1105
Каб я так сонца аглядаў 1105
Каб я ўдоўж лаўкі выпрастаўся 1269
Каб вас ліха ў дарозе мінавала 1247
Кавалер — кату па каўнер 1015
Каваль без сякеры і нажа сядзіць 341
Каваль каня куде — і жаба нагу дае 172
Каваную свінку купіць 887
Кажуць, што і масла хлебам мажуць 71
Кажы — стрыжана, а ён голена 478
Каза ваўку дарма не скача 88
Казалі-гаварылі, што ходзіць Базыль да Марылі 71
Казаная казка 1190
Казань казаць 673
Казаў той 767
Казаў Халімон рабой кабыле сон 498
Казлы драць 671
Казу лабатуую плесці 1081
Казу пасвіць 1046
Калі б ведаў, дзе павалішся, то абышоў бы 111
Калі бог не дасць смерці, дык не возьмуць і чэрці 18
Калі бяда ходзіць, з сабою ўсю радню сваю водзіць 324
Каліва з'есці 708
Каліва ў каліва 780
Калі вераць, не бажыся, калі б'юць, не прасіся 90
Калі даўся запрэгчы, то дайся й паганяць 32
Калі ёсць — разыдзецца, а няма — абыдзецца 218
Калі ёсць сала, то і грыб патрава 158
Калі ёсць у мяшку, то будзе і ў гаршку 114
Калі ёсць хлеб і вада, то не бяда 423
Калі з роду баравік, то лезь, браце, у кошык 215
Калі Кажуць "не", то хочацца ўдвайне 131
Калі ласка 1170

- Калі маеш грошы, то не будзеш хадзіць босы 114
 Калі мужык здароў, дык ў яго сем паноў 276
 Калі мядзведзь у лесе, то скуры не дзяруць 194
 Калі — на лянок, а калі — у танок 94
 Калі нам жаніцца, то і ночка кароткая 151
 Калі не дубчыкам, то бізунчыкам 246
 Калі не, дык і не 218
 Калі —нікалі 570, 1026
 Калі няма рыб, добры і грыб 208
 Калі павесяць, дык не ўтопяць 92
 Калі падмеўся грыбам, то лезь у кошык 215
 Калі пан п'яе, то мужыка трасца трасе 163
 Калі папу ўдаецца, то і пападдзя смяецца 17
 Калі пень, то і будзе пень 79
 Калі праснак, а калі і зусім так 1038
 Калі сказаў бабцы, то як усёй грамадцы 358
 Калі сорам, дык закрыйся 387
 Калісь то было, ды быллём парасло 450
 Калісьці й наш бог праспіцца 21
 Калі топішся, і за брытву хопішся 415
 Калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце 58, 383
 Калі ўлез у дугу, не кажы "не магу" 32
 Калі ўлетку на сонцы не папячэшся, то ўзімку з холаду натра-
 сешся 170
 Каліўца ў рот укінуць 708
 Калі хочаш прапасці, пачні красці 43
 Калі хочаш хлеба мець, трэба зямліцы глядзець 436
 Калі што якое 578
 Калом у грудзях сядзець 1237
 Калоціцца як асінавы ліст 1055
 Калючы ёрш, але юшка смачная 146
 Каля бока 521
 Калясом дарога 1247
 Камара не заб'е 865
 Камар носам не падлезе 818
 Камар носа не падаткне 818
 Камарова жменя 1169
 Каму баліць, той і крычыць 457
 Каму бяда, каму смех 163
 Каму за штуку прымуць, а каму за тое ж скуру здымуць 125
 Каму месяц свеціць, а ад сіраты хаваецца 151, 224
 Каму праца служыць, той ні пра што не тужыць 406
 Каму ў голаў зайдзе, той і за печчу знайдзе 168
 Каму што, а Барысу ладкі 160

Каму што, а галоднаму хлеб 75, 160
Каму што, а Ганці кубел 160
Каму што, а курыцы проса 160
Каму што, а млынару вецер 160
Каму што, а пеўню бойка 160
Каму што, а Сымону селядца 160
Каму — як балота, а каму — як залота 212
Канца-берагу няма 819
Канца і меры няма 819
Канцы зрабіць 1217
Канцы стачыць 1164
Каня не дагледзіш — далёка не заездзеш 240
Капейку агораць 718
Капейчыну ўварваць 718
Кап, кап — ды не цячэ 112
Капцы прыйшлі 1239
Капытамі налажыць 698, 1114
Капыты задраць 698
Карак сабе скруціць 1200
Каралю смачна, а нам горка 163
Кармі мукою, дык пойдзе рукою 240
Кароткія завароткі 809, 996
Кароткія пяты 809
Карысці як з быка: ні воўны, ні малака 797
Карысці як з порхаўкі 797
Каса на камень наскочыла 230
Касі, каса, пакуль раса 173
Касцьмі барабаніць 815
Катрынку заводзіць 827
Кату забаўка, а мышцы згуба 163
Кату на адзін зуб 1169
Кату па пяту 1015
Катку смех, а мышцы смерць 163
Кату хвост завяжа 1218
Каты дзерці 679
Каўнер памацаць 629
Каўнер шырокі, а пяты голяя 219
Каўтун завіў 527
Каўша даць 629
Кацера нягодная 1320
Качар курыцы не пара 86
Кашалі з лапцямі плесці 1081
Каша — пацеха наша 423
Кашулі свае забаяцца 1216

10. Зак. 479

Квітам паквітацца 1166
Квіта, пане Мікіта 564
К д'яблу 834
Кеп, дурань, блазен — тры штукі разам 1339
Кепскаму ўсюды кепска 225
Кепска, пане Грыгоры, што далей, то горай 442
Кідацца як рыба ў вадзе 523
Кідаць як у бяздонны калодзеж 508
Кіем рэбры памацаць 888
Кізі распускаць 1139
Кій перагнуць 1039
Кінуць—рынуць 502
Кінь за сабою, знойдзеш перад сабою 456
Кірджук табе на язык 1254
Кісялёвыя ногі 589
Кісялём бліны мазаны, на паркане сушацца 1159
Кішаньковыя сухоты 495
Кішка з кішкаю сварыцца 808
Кішка ў кішку лезе 675
Кішкі з рогату рваць 674
Кішка марша граюць 808
Кішкі пераядаць 596, 670
Кішкі ў галаве 861, 1127
Кішэнь без дна 525
Кішэнь напхаць 868
Кішэнь падстаўляй 642
Кішэнь трэсці 1132
Кія ўсыпаць 624
Клец баранавы 1300
Клёку ў галаве не мае 487, 919
Клін кліна паганяе 159
Клопат вялікі 915
Ключыкі ў мора аддаць 1016
Клямка запала 1271
Кляне, аж трава вяне 909
К нячысціку 834
Кожнае сяльцо мае сваё нараўцо 452
Кожнай пачвары па пары 149
Кожнай сяброўцы па залатоўцы 48
Кожнай сястрыцы па завушніцы 48
Кожнаму брату па дукату 48
Кожнаму сваё мілейша 347
Кожнаму свая болька баліць 347
Кожнаму свая бяда ў галаве 457

Кожнаму свой чарвяк сэрца точыць 347
 Кожнаму старцу па стаўцу 48
 Кожнаму сыну хатуль за спіну 48
 Кожнаму чорту не дагодзіш 211
 Кожная галава свой розум мае 57
 Кожная зязюлька пра сваё кукуе 457
 Кожная пачвара мае сваю пару 149
 Кожны гад чужому грошу рад 11
 Кожны кравец сваім кроем, кожны кеп сваім строем 54
 Кожны кравец сваім кроем крое 54
 Кожны млын на сваё кола ваду цягне 347
 Кожны на сваю руку цягне 347
 Кожны па-свойму дурнее 57
 Кожны пастух сваёй пугай хваліцца 52
 Кожны стралец сваю стрэльбу хваліць 52
 Кожны цыган сваю кабылу хваліць 52
 Кожныя граблі да сябе горнуць 348
 Колас да коласа — сноп будзе 161
 Колас, што зярнят не мае, лоб угару задзірае 328
 Колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка 282, 360
 Колькі змогі 546, 1332
 Колькі ні гадзі, а раз не дагодзіш — і ты паганы 225
 Колькі ні красуйся, усё туды гатуйся 362
 Колькі робіш, столькі вучыся 29
 Коніка выкінуць 1018
 Конік маленькі, але даражэнькі 192
 Конская ежа 929
 Конская ежа напала 560
 Конь вырвецца — здагоніш, а слова вырвецца — не зловіш 370
 Конь на чатырох, і той спатыкаецца 145
 Корга старая 1230
 Корч стары 1232
 Косці звоняць 676
 Косці перабіраць 1042
 Косць паганая 1244
 Кот за адзін абед з'еў 822
 Котку лашчыш, а яна кіпці выпускае 361
 К рагаціку 834
 Крадзенае не ідзе ў карысць 44
 Крадзеным падавішся 43
 Крадзеным сыты не будзеш 44
 Краем магілы хадзіць 1239
 Крамная скура 743
 Краса-дзеўчына 823

Краска не для твайго носа 273
Краўца не вучы, без цябе скрое 265
Крок ступіць 521, 1152
Кроплі зняў 769
Кропля смуроду псуе гарнец мёду 182
Кроў смактаць 600
Крукам вісець над шэлегам 656
Крукам гнуцца 613
Крукам носа не дастаць 696
Крукам стаяць 1238
Крук крука за чуб не бярэ 45
Крумкач крумкачу вока не выдзеўбе 45
Крумкачу і мыла не паможа 447
Крупіна за крупінаю ганяецца з дубінаю 305
Крупка крупку гоніць, ажно шыю ломіць 305
Круп шылам наеўся 943
Круці жорны пільна, то й тут будзе Вільня 394
Круці не круці 783
Круці не круці, а трэба ўмярці 362
Круці не круці, а што трэба заплаці 97
Круціцца як вуж у вілах 734
Круціцца як голы ў крапіве 765
Круціцца як трэска ў палонцы 523
Круціцца як у віры 523
Круціцца як у коле вада 523
Круціцца як уюн на патэльні 765
Кручок загнуць 866
Крывёю сэрца абягае 1175
Крывога дрэва не выпрасташ 79
Крывую міну зрабіць 1194
Крый божа 922
Крыкам заходзіцца 1144
Крылы прыцяць 1093
Крылы раскапусціць 1008
Крыцаю ляжаць 838
Крычаць як наняты 549
Крычаць як у карчме 550
Крычма крычаць 825
Крычыць нібы з яго скуру лупілі 534
Крычыць як на жывот 534
Крыха да крыхі — збярэцца торба 378
Крышыць буракі на абодва бакі 746
К сэрцу прыпасці 842
Куды ветрык ве 828

Куды вецер, туды я 828
Куды вочы павядуць 830
Куды ногі панясуць 831
Куй жалеза, пакуль гарачае, як астыне — не ўкуеш 173
Кулакамі пачаставаць 624
Кулём легчы 1278
Кулём падаць 515
Кулі заліваць 944
Купіў дуду на сваю бяду 233
Купіў не купіў, а патаргаваць можна 313
Курыца не птушка, гультай не чалавек, балбатун не гаспадар
174
Курыцы не пакрыўдзіць 865
Курэц ад лапця 479
Кухар спіць, а суп кіпіць 381
Кухталя даць 890
Куча і горбачка 514
Куча й горба, мех і торба 514

Ладзь калёсы зімою, а сані летам 81
Ладу не дабраць 1274
Лады разводзіць 1259
Лае як рэпу грызе 909
Лазні даць 626, 694
Лазню дастаць 1073
Лазня лазню ганіць, а абедзве ў гразі стаяць 437
Лазы даць 624
Лапкі пагрэць 1051
Лапцем па вадзе пляснуць 1188
Лапці падплесці 906
Ласку зрабіць 1005
Ласку страціць 1085
Ласы кавалак 835
Ласы на чужыя каўбасы 11
Латамі трасе, а ў карчму апошняе нясе 331
Латаная світка не загана 6
Лататы даваць 622, 691
Лату на лату будзе садзіць, а капеечку на гарэлку шчадзіць 331
Лаўцу з аўцу, братка 980
Лахман не адзежа, зацірка не ежа 174
Ледзьве ліпіць 643
Ледзьве ногі перастаўляць 515, 666
Ледзьве ногі цягае 669
Ледзь ногі совае 666
Ледзь трымаецца 643

Леды вадзіць 1324
Лежні спраўляць 838
Лезці як дым у вочы 841
Лейцы папусціць 628
Ленца важыць 1045
Лепей варона злоўленая, чым сокал пад небам 187
Лепей дадзенае, чымся крадзенае 186
Лепей драўляная згода, чымся залатая сварка 440
Лепей жабраваць, чым красці 186
Лепей жартаваць, чымся гараваць 470
Лепей з разумным згубіць, чым з дурнем знайсці 413
Лепей мала, чым нічога 187
Лепей сем разоў змарыцца, як адзін раз пасварыцца 440
Лепей цяпер, чым у чацвер 247
Лепш верабей у руцэ, чым жораў пад небам 187
Лепш верабей у руцэ, як голуб на даху 187
Лепш не даеўшы, ды спакойна пасядзеўшы 440
Лепш папрасі, а так не нясі 186
Лепш сто сяброў, чым сто рублеў 243
Лепш у сваёй хатцы, як у чужым палацы 343
Лес чуе, а поле бачыць 466
Лёгка сказаць, ды далёка дыбаць 363
Лёгкі дух 1198
Лёгкі на ногі 837
Лён хвалі ўвосень, а дзеўку — замужам 266
Лёстачкамі дух займае, а чорта думае 206
Лёстачкамі слаць 535
Лёстачкі падпускаць 535
Лёсы зробленыя 684
Лікам не злічыць 945
Ліку няма 945
Ліпець як арэх на сухой галіне 537
Ліса фарбаваць 536
Лістам падаць 1234
Лістам слацца 1234
Літасці не даваць 921
Літасць учыніць 1005
Ліха без добра не бывае 263
Ліха на цябе 1315
Ліха перамелецца — добро будзе 263
Ліха прынесла 953
Ліхая хеўра на ліха выведзе 359
Ліхім крыкам крычаць 825
Ліхі сабака спадцішка кусае 336
Ліхі шэлег абабіць 868

Ліхое ніколі не ўтоіцца 466
Ліхое слова пракаўтні 1254
Ліхому нічым не дагодзіш 225
Лічбы не мець 945
Лішняя дабрата — дурата 326
Лішняя нітка палатну завада 51
Лобам муру не праб'еш 73
Лоб вялікі, ды мязгоў мала 181
Лоб у лоб 780
Лоб што лапата, ды розуму небагата 181
Лой скуру пад'ядае 1179
Лою за скуру заліць 695
Лупакоў надаваць 630
Лупіць языком як церніцай 1345
Лупня даць 626
Лупня зарабіць 1073
Лупы наставіць 878
Лухта непадсяваная 1263
Лухту непадсяваную лухціць 944
Лухту плесці 944
Лыкам чалавека не мераюць 311
Лыкі драць 1346
Лынды біць 490
Лыпаць вачыма як баран 1286
Лытка задрыжэла 1055
Лыткі стуліць 1115
Лычык задзіраць 696
Любіў рак жабу, аж вочы выеў 307
Любіў цалаваць — любі і калыхаць 188
Любіш браць — любі і аддаць 97
Любіш гасцяваць, любі і гасціну вітаць 188
Любіш ездзіць, любі і саначкі цягаць 188
Любіш паганяць, любі і каня гадаваць 188
Людзі добрыя 1325
Людзі жыта жаць, а ў нас мазалі баляць 176
Людзі чаго не кажуць — і смаленую кабылу змажуць 71
Людзям губы не завяжаш 227
Людзям языка не прывяжаш 227
Лядашчыкава вока 659
Лядашчык пераляцеў 1127
Ляжачыя і грошы ржавеюць 306
Ляпнуць як з пастала 1188
Ляснуць як пярун у зацерку 1188
Ляшчы ды акуні 980

Магіла ўсіх памірыла 296
Магіла ўсіх прымае 296
Мае манета і той бок, і гэты 290
Мае смак бы да коней ваўкалак 11
Маёй пугай ды па маёй жа кабыле 126
Мазалёваю працай не збудуеш палацаў 286
Мазгамі круціць 1337
Мазгаўня дурная 867
Мазгі без чэрапа 861
Мазгі густыя 1275
Мазгі малыя 487
Мазгі назад завярнуць 706
Маім салам ды па маёй скуры 126
Майстар галовы сцінаць 709
Макам сесці 1177
Мак зялёны трэсці 875
Макулінкі ў роце не было 847
Мала вочы не павылазяць 715
Маладзіца як брусніца 826
Маладое піва яшчэ шуміць 202
Маладосць — буйносьць 202
Маладосць — усё дурносьць 202
Малады, але спелы 735
Малады верабей, да спрытны 735
Малады розум — палявы вецер: бяжыць і гудзіць 202
Мала калі 1026
Маланнём змахацца 542
Малатарня пустая 1195
Малебны правіць 673
Маленькая кулька мядзвездзя валіць 191
Маленькі, ды залаценькі 192
Маленькі сабачка да веку шчаны 190
Маленькі сабачка ў шчанятках састарэўся 190
Малое і п'яное праўду скажуць 458
Малое шчанё, а гаўкае 735
Малоць як у прорву 1280
Малыя дзеткі — малыя і бедкі 193
Малыя дзеці — галава баліць, вырастуць — сэрца 193
Малыя дзеці — малы клопат, большыя дзеці — большы клопат
193
Малыя дзеці — рукі баляць, вялікія — сэрца баліць 193
Мамін дурань 849
Маніць і не пасміхнецца 571
Ману ў вочы пускаць 1121

Манюку і праўды не павераць 167
Марны лямант 610
Мароз на скуры стаіць 863
Мароз па скуры ходзіць 863
Матка вінавата, што дачка чаравата 220
Матка за ўсіх мілейша, праўда за ўсё даражэйша 321
Матчыны рукі заўсёды мяккія 323
Матыліцу выгнаць 591
Маўчы, а то будуць таўчы 115
Маўчы дый мак таўчы 115
Маўчы ды патаквай 115
Маўчы і дыш, дык будзе барыш 115
Маўчыць як без'языкі 758
Маўчыць як немы 758
Маўчы як жаба ў карчы 115
Маху даваць 1069
Мацей, успацей, калі хлеба захацей 436
Мая грыўна ўсім дзіўна 61
Мезеніка не варты 1129
Меле як гарох сыпле 1348
Меней будзеш ведаць — даўжэй будзеш спаць 198
Меней ведаеш — лепей спіш 198
Мера — вера, а вага — праўда 759
Мера і вера 759
Меру перабраць 1039, 1284
Мех з кайстраю плесці 1081
Мех і кайстра 514
Мець на ўвазе 744
Між вушэй прапускаць 1112
Між молата і кавадла 853
Між чатырох сцен 590
Мікіта на Гаўрылу, Гаўрыла на Тамаша, то будзе жыцце кепска наша 297
Мінуліся тыя рокі, калі паны браліся ў бокі 238
Міну састроіць 1194
Мінуўся той час, што з мёдам варыў квас 238
Многа чуецца, ды мала верыцца 342
"Можа" надвое варожа 3
Можна кпіць, але не калечыць 469
Можна на пальцы спячы 822
Мокры дажджу не баіцца 77
Мох з балотам несці 944
Мох і балота 1263
Моцная галава 1173, 1275

Моцны статак чарадою, а людзі грамадою 197
Мудры дях па шкодзе 697
Мужык і жонка — найлепшая суполка 205
Мужык хай будзе як долата, абы ты за ім была як золата 433
Мужык як варона, ды ўсё жонцы абарона 433
Муру галавой не разаб'еш 73
"Мусіць" за вуха ўкусіць 113
Мусіць, недзе звон адлілі, калі такую банку пусцілі 371
Мухамор стары 1232
Мухі лавіць 619, 1248
Мухі ў носе завяліся 696
Мы пра цыганку, а яна на ганку 175
Мядзьведзь карове не брат 86
Мядзьведзь у лесе, а ён скуру прапіў 194
Мялі, Апанае, твой цяпер час 195
Мялі, васпане, пакуль язык не прыстане 195
Мялі, Іване, дакуль ветру стане 195
Мялі, крывая, твая радавая 195
Мякка слаць 535
Мякка сцэле, ды мулка спаць 206
Мяць як мяліца 1280

На абаранкі зарабіць 1073
На абаранкі ўскінуць 694
На аброці трымаць 637
На адзін дзень сем перамен 356
На адзін канец звесці 1165
На адзін канец з'ехаць 1215, 1221
На адзін капыл 892
На адзін лад 892
На аднаго мужыка злыдняў талака 276
На адну роўніцу ставіць 1228
На адным сонцы анучы сушылі 95
На асінавы кол брашы 1254
На бабку збіць 694
На балючае вока ўсе парушына ляціць 68
На блягі канец 908
На блін распляскацца 1143
На бога спадзявайся, але і сам старайся 209
На божай дарозе 904
На божай пасцелі 904
Набок, грыбок, баравік едзе 448
Набрацца як боля 899
Набрацца як жаба твані 887
Набрацца як Марцін за рубля 896

Набрацца як павук 896
Набрацца як свіння гразі 887
На бяду і розум адняло 68
На бязлюдзі і дзяк чалавек 208
На бязлюдзі і мы людзі 208
Нават крышкі пабраў 769
Навекі заснуць 1088
На вечны спакой сысці 1088
На вокамгненні 541
На воку мець 744
На волю лёсу пусціць 502
На воўну авец знойдзеца й кравец 24
На вочы б не бачыць 607
Навука хоць намучыць, але жыць навучыць 82
Навуку даць 1221
Навуку за плячыма не носяць 82
На вуснах — мёд, а на сэрцы — лёд 206
Навучыць, дзе ўюны зімуюць 1067
Навылет бачыць 532
На выліўках 905
На вырак лёсу кінуць 502
На вяку ўсяго трапіцца 28
На вяку, як на палосцы-шнурку, усяго трапляецца — і кука-
лю, і пшаніцы 28
На вяроўках загуляць 1249
На галодны зуб усё смачна 74
Нага нагу падпірае, рука руку абмывае 338
На гарачым учынку злавіць 1064
На гарачыя губы 903
На гарохаву лапатку высахнуць 603
Нагі не варты 1129
На год сем прыгод, а на вяку — без ліку 28
На горкі яблык збіць 1222
Нагою над магілаю стаяць 1239
На грош піва, на ўсё сяло дзіва 35
На два бакі есці 1280
Надвое бабка варажыла, а ў вадно месца палажыла 3
Надвое бабка варажыла: ці памрэ, ці будзе жыва 3
Надзьмуўся як вош на мароз 877
Надзьмуўся як жаба на карчы 877
Надзьмуўся як кавальскі мех 877
Надзьмуўся як сыч 876
Над каркам вісець 1238
Надны кавалак 835

На добрае запытанне добрае і адпавяданне 154
На досвітку 1336
Над пешым арлом і варона з калом 207
На драўнянага каня ўсадзіць 1273
Над цудам цуд, над дзівам дзіва 1335
На дыбачках хадзіць 1287
Наеўся пуп круп, дык жарствы захацеў 1179
На жабін скок 872
На Жмуйдзі і куры людзі 409
На жывую нітку шыта 643
На жывым мядзведзі скуру купляць 633
На забыццё аддаць 1091
На заднія дні няхай будзе памянута 926
На звей вецер гаварыць 501
На зламанне карку 1201
На золку 1336
На ірху вырабіцца 1221
Найцяжэй, пакуль з месца 180
На каго бог, на таго і людзі 207
На каго людзі гавораць, на таго і свінні рохкаюць 207
На карак уссесці 1178
На карку сядзець 1185
На кірмашы і бык цельны 52
На кішэнь хварэць 495
На кожнае слова адказ гатовы 713
На кожнае чханне не наздароўкаешся 214
На кожны гук не адгукнешся 214
На корак наступіць 866
На крутое дрэва трэба круты клін 159
На крыжаванай дарозе 895
На крыжавых пуцінах 895
На кукішках сядзець 1183
На кут легчы 704
На лапату ды за хату 595, 717
На лапці не аб'ехаць 885
На ласкавым хлебе быць 680, 1185
На ласку й няласку долі аддаць 502
На лёдзе хату будаваць 1242
На ліха 786, 883
На людзях і памерці не страшна 217
На людзях і плакаць лягчэй 217
На лясы, на балоты 813
На матчыным беразе быць 510
Нам вяселлейка бог даў, ажаніўся мех — торбу ўзяў 122

На мякіне не падманіш 889
На мякіне сядзець 1184
На нажы скіпець 1071
На назе бот рыпіць, а ў гаршку трасца кіпіць 219
На нашыя ногі высокія парогі 427
На неба ўзлезці 901
На нітку выцягнуцца 1143
На нішто звесці 1165
На нішто з'ехаць 649, 1215
На ногі падымацца 588
На нож лезці 730
На няшчасце 883
На павуцінцы ліпець 537
На пагляд 871
На Падоллі пірагі на коллі, а мы прыйшлі і там іх не
знайшлі 392
На падпітку 568
На пажары харом не размалёўваюць 241
На пакацістую гуляць 524
На пальчыках хадзіць 1287
На паповы сані глядзець 1207
На пары 905
На пахілае дрэва і козы скачуць 207
На пашу пайсці 1114
На перашкодзе стаяць 580
На першую пару 894
На першы абыходак 893
Нап'ецца, дык з царамі б'ецца 332
Напіўся чырвоніцы як ягада 1128
Напіцца як зямля 899
На пні 884
На порхаўку збіць 1222
На поўную губу есці 1280
На поўны живот есці 1280
Напрамілы бог прасіць 1312
Напужаная варона й вераб'я баіцца 327
На пусты канец звесці 648
На пусты канец сысці 649
На пшык звесці 648
На пшык з'ехаць 649, 1065
На пярун 883
На рабоце "ой" ды "ох", а за сталом адзін за трох 116
На раз аблізаць 1015
На раздарожжы 895

На расходных дарогах 895
На рахманага бог нанясе, а смелы сам набяжыць 373
На россыпу 905
На ростані 813
На ростанях 895
Нароўні ставіць 1226
На рыбіну нагу 872
На рынку долі не купіш, а ў судзе праўды не знойдзеш 125
На свае вочы бачыць 533
На сваё наважваць 612
На сваім сметніку і верабей гаспадар 56
На сваім сметніку і певень смелы 56
На сваім падворку і сабака адважнейшы 56
На сваю мерку мераць 856
На сваю пацеху жыць 678
На свой капыл гнуць 612
На свой капыл мераць 856
На свята думай пра будзень, а ўлетку — пра зіму 81
На святой гары сядзець 510
На святы Адам 812
На святыя Міколы або ніколі 812
На святыя ніколі 812
На сем прыганятых адзін араты 276
На сем сукоў садзіцца 616
На скрут галавы 1201
На слова — як стой, а па слове — пастой 271
На смерць няма зелля 285
На сметнік выкідаць 1120
На смех браць 1061
На смех выстаўляць 1061
Насмяяўся гаршчок з катла: абодва чорныя 257
Насок паглядае ў пясок 512
На спазор 871
На старасці і ўлетку холадна 385
На стол сабраць 886
Настрашыў мех, дык і торба страшная 327
На сухі лес 813
На схіле веку 879
Насцябацца як свіння 887
На сябе нож вастрыць 1154
На табе 565
На табе, нябожа, што мне нягожа 210
Натапарыўся як вожык 876
На таргу долі не купіш 389

На тое і зязюля, каб кувала і куранят крала 223
На тое і каты, каб мышы лататы 223
На тое і сабака, каб зайца ганяць 223
На тое лета, пасля абеда, гэткаю парою 1083
На той самай сесці 1011
На той свет загнаць 1023
На той свет падацца 1024
На трэску выпетраць 603
На тугу трымаць 637
На тым жа суку сесці 1011
На тым самым месцы сесці 1011
На тым свеце знайду лепшага ў смецці 410
На тым свеце ўсе роўныя будзем 296
На ўвесь рост 547
Наўвеце мець 744
На ўжыткі трэба калаціць лыткі 436
На ўзвей ветру пускаць 501
На ўсе вочы глядзець 1208
На ўсе грудзі 1333
На ўсе жылы 604, 736
На ўсе застаўкі 546, 550
На ўсе застаўкі гуляць 524
На ўсе застаўкі храпці 693
На ўсе чатыры нагі падкаваць 906
На ўсё горла 549
На ўсё добрае 576
На ўсё ёсць мера 51
На ўсё свой час 49
На ўсю нагу 1213
На ўсю моц 1333
На ўсю покалатку 550
На халеру 883
На хапок 903
На хвост наступіць 1093
На хвост усыпаць 695
На хлеб спяваць 1290
Нахохліўся як індык 876
На цікаўныя вочы парушынкi падаюць 189
На цырлах хадзіць 1287
На цям не йдзе 1274
На цям узяць 528
На чарвяка скінуць 866
На часах 905
На чатыры вокі 1168

На чорную зямлю скапытаваць 1235
На чорта 883
На чужое дабро вочы гараць 11, 61
На чужое дабро лапкі ліжа 11
На чужы каравай вачэй не парывай 462
На чужы лоб сягаючы, трэба й свой падставіць 329
Нашаму парабку кумаў сват 229
Наша ўзяло 910
Наш гарэза ўсюды пралезе 231
Нашто той вох, калі мы ўтрох 119
На штукі пасекчы 1222
На шчупакова казанне 1089
На шыбеніцу спяшацца 839
Нашы старцы пайшлі ў танцы 270
На яду мастак, а на работу сяк-так 116
На языках панесціся 1233
На языкі ўзялі 1233
На языку нічога не замерзне 911
На якога д'ябла 786
Не абабрацца 1013
Не абораю хлеб кроіць 927
Не абы-што 950
Не абы-як 1327
Не адзежа здобіць чалавека, а чалавек адзежу 244, 311
Не адзін Гаўрыла ў Полацку 262
Не адзін сабака Лыска 262
Не адно ліха, дык другое 442
Не адразу Вільню пабудавалі 203
Не адцягнеш як ката ад мышы 716
Не бачыць далей, як канец носа свайго 918
Не бач я дзяцей сваіх 507
Не бі чужога цэла — будзе сваё цэла 256
Не бог пашыў боты — шаўцовай работы 232
Не бойся сварлівага, а бойся маўклівага 336
Не браць да галавы 931
Не будзе Гіршы — будзе чорт іншы 350
Не будзеш ты, то будзе тры 350
Не будзь горкі — праклянуць, не будзь салодкі — пракаўтнуць
22
Не будзь ласы на чужыя каўбасы 226
Не будзь салодкі, бо пераліжуць; не будзь горкі, бо пераплю-
юць 22
Не бываюць дзве смерці, а раз трэба памерці 92
Не было б Рымшы, дык быў бы хто іншы 350

Не было б тое, было б што другое 350
Не было дуды — не было й бяды 233
Не бяды 915
Не бяры чужога: аддасі сваё 171
Не ведае правіца, што робіць лявіца 319
Не ведаць табе свету беллага 1110
Не вер вачам: вазьмі ды памацай 234
Не вучы акуня плаваць 265
Не вучы аратага араць, касца касіць, а сейбіта сеяць 265
Не вучы кульгаць: і так ногі баляць 265
Не вучы старога ката смятанку злізваць 265, 477
Не выбірай дзеўку ў карагодзе, а шукай у агародзе 368
Невядомая дарога на канцы языка 473
Невялікая мурашка, а горы капае 191
Не вялікі пан 467
Не гані бога ў лес, калі ў хату ўлез 281
Не ганіся за чужым, не трэба будзе плаціць сваім 171
Не ганячы, не купіш, не хвалячы, не прадасі 52
Не гатуй людзям пятлі: сам павесішся 256
Не Гірша, дык чорт іншы 999
Не гледзячы ні вока, ні бока 1030
Не глядзі, каб скора, а глядзі, каб добра 93
Не глядзі на мяне, у касцёл ідучы, а глядзі на мяне, лён
тручы 368
Не глядзі, што на галаве, а паглядзі, што ў галаве 311
Не гнуца й не вярнуцца 727
Не гняві бога, не жадай чужога 226
Не гудзі, а на сябе паглядзі 464
Не давядзі бог 937
Не давядзі свет 937
Не дай бог з гною пірог, а з мужыка пан 138
Не дай бог свінні рог 19
Не дай бог свінні рог, а мужыку панства 138
Не да каляды, калі поўна хата бяды 241
Недалёка хадзіць, у нас гэта самае 923
Недалёка шукаць 923
Не да носа 936
Не дапамогуць лекі, калі прыйшло навекі 285
Не да парасят, калі свінню смаляць 379
Не да пацераў, калі хата гарыць 241
Не дарма людзі гавораць 110
Не даспадобы 936
Не дасць сябе за вус закруціць 885
Не дбаць і не шманаць 727

11. Зак. 479

Недзе мех развязаўся 945
Не дорага ежка, дорага пацешка 101
Не заглядайся на чужых жонак: не скасеш, дык здурнееш 83
Не за дзень Вільня станавілася 203
Не з аднае дзяжы хлеб с'ў 531
Не з аднае студні ваду піў 531
Не з аднае табакеркі табаку нюхаў 531
Не за нашай памяццю 548
Не за нашым богам 548
Не заўсёды вер воку 234
Не заўсяды як на Дзяды 238
Не за хлебам памянута 926
Не з гліны злеплены 927
Не здарылася б бяды, каб конь не быў худы 112
Не з парожняй бочкі затычка 932
Не з пустога хлява затычка 932
Не зыч ліха другому, каб не давлялося самому 258
Не ймуць веры — не бажыся, а б'юць — не маліся 90
Не кажы "гоц", калі не пераскочыў 335
Не кажы "злодзей", пакуль не ўхопіш 253
Не капай на каго ямы, бо сам увалішся 256
Не карай, божа, нічым, адно сябрам ліхім 413
Не кіем, дык палкаю — адной паганялкаю 246
Не кіем, то паленам — усё ж тым самым дрэвам 246
Не кладзіся каля чужой жонкі — адаб'юць пячонкі 83
Не кожная блішчастая стрэльба добра страляе 237
Не кожны куслівы, хто звяглівы 239
Не лапаць сплесці 950
Не лапці вязаць 950
Не лезь, жаба, туды, дзе коней куюць 383
Не лезь, куды галава не лезе 58
Не лезь, куды цябе не клічуць 259
Не лезь на чужое седала 236
Не лезь туды, дзе табе не трэба 259
Не лічы кветачкі ўвесну, а палічы ягадкі ўвосень 441
Нелюдзь нейкая 751
Не люльку выкурыць 950
Не лягчэй будзе жыць, калі будзеш галасіць 367
Не лятай высока, бо нізка сядзеш 428
Не маё гарыць — не мне тушыць 204
Не мазаўшы, не паедзеш 251
Нема крычаць 825
Не мела баба клопату, купіла парася 233
Не меў клопату 912

Не меў Саўка клопату, дык жонку ўзяў 233
Не мех сшыць 950
Немым духам крычаць 825
Не над маім каркам 204
Не на добрае 924
Не наракай на лютэрка, калі зморшчкі пад вокам 216
Не наракай на лютэрка, калі нос крывы 216
Не на тую нагу бот надзець 627
Не нашымі губамі гэта есці 427
Непадсяваны дурань 1007
Не падсяваючы малоць 944
Не пажавашы пляснучь 1188
Не пазнаюць, то папытаюць 311
Не па каню хамут 273
Не па кату сала 273
Не пальцам пераківаць 950
Не паможа ні мыла, ні вода, бо такая ўрода 447
Не памогуць і чары, як каму хто не да пары 222
Не памоўка, а паробка славіць 317
Не па носе кветачка, не па хлопцу дзевачка 250
Не па рэпачцы націнка, не па дзевачцы дзяцінка 250
Не па сабаку костка 273
Не па Юрку шапка 250
Не перабірай, а то скулу схопіш 199
Не перад ноччу кажучы 926
Не піўшы не еўшы 847
Не плюй у вадзіцу, давядзецца ж напіцца 249
Не плюй у карытца — мо, здарыцца напіцца 249
Не плюй у крыніцу: прыйдзеш па вадзіцу 249
Не пра нас кажучы 940
Не проста з моста 950
Не проці ночы кажучы 926
Не прыгожая прыгожа, а каханая прыгожа 254
Не прыйдзе трывога — не ўспомніш і бога 84
Не пры нас казана 940
Не пры табе пісана, не пры мне казана 926
Не рабі другому, што не любя самому 443
Не рабі каму бяды, бо сам яе сустрэнеш 256
Не радзіся красны, а радзіся шчасны 255
Не радуйся чужой бядзе, бо свая ззаду йдзе 258
Не радуйся, што забагацеў, не смуціся, што збяднеў 228
Не разам на гару: паціхеньку, памаленьку 203
Не раўня 952
Нервы тузаць 1260

- Не руш, не чапай, не твая тут справа 259
 Не руш чужога і не бойся нікога 226
 Не руш чужых груш 226
 Не сабраўшы розуму 1162
 Не сваімі нагамі ісці 732
 Не святыя гаршкі лепяць 232
 Не сілай ухапі, а розумам 67
 Не сілаю, дык спосабам 67
 Несканчоная песня 1190
 Не скачы на высокія горы, бо на нізкія сядзеш 428
 Не скубі, пакуль не зловіш 633
 Не смейся, брудзе, бо й табе будзе 258
 Не смейся з людзей, ты сам смяшней 257
 Не смейся, квас, не лепшы за нас 257
 Не смейся, рабе, будзе і табе 258
 Не смуцця, страціўшы, не цешся, знайшоўшы 228
 Не сонца — усіх не сагрэеш 211
 Не спамянай ліхога 935
 Не спяшайся на шыбеніцу — яшчэ навісішся 335
 Не спяшайся паперад бацькі ў пекла 335
 Не столькі піва, колькі дзіва 35
 Не столькі таго мёду, колькі смуроду 35
 Не столькі той брагі, колькі звягі 35
 Не стрый, дык дзядзька 246
 Не сцёбнеш — не пацягне 252
 Не сягоння стаў каля лаўкі хадзіць 265
 Не тады карову карміць, калі трэба даць 261
 Не тады студню капаць, як трэба смагу праганяць 261
 Не тады хартоў кормяць, як у ловы едуць 261
 Не тваім зубам гэта кусаць 260
 Не тваім носам дзяўбаць 260
 Не твайго носа палоса 260
 Не твая палоса — не сунь носа 259
 Не тое хораша, што хораша, але тое, што каму даспадобы 254
 Не тое што клёпкі, але і абруча няма 701
 Не той злодзей, на каго казалі, а той, каго злавілі 253
 Не той хлеб, што на полі, а той, што ў гумне 441
 Не трапіўся ў хапку, не злодзей 253
 Не тут кажучы 940
 Не ты першы, не ты рэшні 264
 Не ў вашай хаце спамянаючы 940
 Не ў гуморы 914
 Не ўздымайся ў жыццё высока, каб не ўпасці глыбока 428

- Не ўздыхай глыбока, не аддамо далёка — хоць за курапатку,
 ды ў сваю хатку 235
 Не ўзяў за руку — не кажы: злодзей 253
 Не ўзяўшы на душу, не хадзіць у кунтушу 286
 Не ў прыкуску 936
 Не ў свае штаны не ўбірайся 236
 Не ў сваё карыта не лезь 236
 Не ў свой дух 560
 Не ўсе дошчачкі ў парадку 919
 Не ўсе старыя шчупакі карасёў хапаюць 239
 Не ўсе ў бердзе 919
 Не ўсе ўкупімся ў той розум 1275
 Не ўсё ж мігдаламі карміць 238
 Не ўсё мёд, што салодкае 237
 Не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца 444
 Не ўсё тое золата, што свеціць 237
 Не ўсё тое кепска, што на пагляд 311
 Не ўсё тое смачна, што ўзрачна 237
 Не ўсё тое сонца, што глядзіць у ваконца 262
 Не ўспамінай благім словам 935
 Не ў час лыжка па абедзе 100
 Не хадзіў шалудзька богу маліцца, а як пайшоў, дык і лоб
 разбіў 134
 Не хапайся ўперад бацькі на шыбеніцу 335
 Не хвалі каня, запрагаючы, а дзеўку — выбіраючы 266
 Не хвалі каня трэцяга дня, а хвалі трэцяга году 441
 Не хвалі нявестку ў тры серады, а пахвалі ў тры гады 266
 Не хвалі сябе, няхай людзі пахваляць 169
 Не хваліся нажаўшы, а хваліся змалаціўшы 441
 Не хваліся сеўшы, а хваліся з'еўшы 441
 Не хваліся травой, а хваліся сенам 441
 Не хочаш ў маладосці працаваць, будзеш на старасці з торбач-
 кай танцаваць 85
 Не цешся з чужое бяды: свая за гоні ад барады 258
 Не цыган душу ўлажыў 932
 Не чакай падзякі ад прыблуднага сабакі 361
 Не частуй ні піўцом, ні вінцом, а прывітай шчыранькім
 слаўцом 101
 Не чучь ні рук, ні ног 515
 Не чынні таго другім, што табе не любя 443
 Не чын паважаюць, а чалавеска па яго праўдзе 244
 Не чын чалавеска падвышас, а чалавек чын 244
 Нешта за каўнер бярэ 559
 Не шукаючы, не знойдзеш 168

Ні адзыву ні адрыгу 978
Ні адтуль ні адсюль 1020
Ні бацька купляў, ні сын едзе 184
Ні бацька спраўляў, ні сын паганяе 184
Ні блізка, а не то туды 1300
Ні богу свечка ні чорту галавешка 954
Нібы гара з плячэй 768
Нібы з яго скуру лупілі 793
Ні былінкі ні парасінкі 956
Нібы ўмураваны 771
Ні бэ ні мя, ні божае імя 955
Ні вала ні кала 970
Ні вала ні кала не пакінуць 1009
Ні вока не бачыла, ні вуха не чула 984
Ні да бока ні да вока 925
Ні да зубу 928
Ні да печы ні да рэчы 957, 971
Ні да рады ні да звады 971
Ні да роту 928
Ні да танца ні да ражанца 988
Ні два ні паўтара 971
Нідзе няма лепш, як у сваёй маці 323
Ні духоў ні трыбухоў 815
Ні дыхнуць ні зіпнуць 979
Ні жывы ні ўмерлы 964
Ні за дзякуй 965
Ні за кій ні за цям 487
Ні за кол ні за цям 487
Ні за панюх табакі 967
Ні за халодную ваду 1032
Ні за што на свеце 966
Ні за якія грошы 966
Ні з гловы ні з мовы 969
Ні з мяса ні з пер'я 982
Ні знаку 974
Ні з пушчы ні з поля 971
Ні з стану ні з твару 969
Ні каліва 973
Ні канца ні меры 819
Ні качка ні швачка 958, 990
Ніколі малака з хлебам не пад'еў: увесну малако ёсць — хлеба
няма, а ўвосень хлеба намалоціш — карова запусціца 1037
Нікому ні ў шапку 1156
Ні крыку ні выку 989

Ні крышачкі ні кропелькі 956, 975
Ні крышкі 974
Ні к Сідару ні к Хведару 957
Ні куе ні плешча 972, 990
Ні курчаці ні парасяці 970
Ні ладу ні складу 982
Ні лой ні масла 982
Ні лой ні мяса, горай дурня Апанаса 982
Ні лою ні ўдою 797
Ні людзям паказаць, ні сабе паглядзець 954, 969
Ні млён ні таўкач 958
Ні на волас 973
Ні на макавае зернейка не заснуць 609
Ні на макавае зарнятка 973
Ні на макулінку 973
Ні на панюх табакі 975
Ні на семя ні на емя не пакінуць 995
Ні на сіні пазногаць 976
Ні на трошкі 976
Ні-ні, ні крышачкі 975
Ні павешаны ні апушчаны 964
Ні пашые ні папора 990
Ні печаны ні вараны 982
Ні піску ні віску 989
Ні племя ні роду, як камень у воду 486
Ні плоту ні азяроду 970
Ні пораху ні сіняга 977
Ні пражаны ні смажаны 982
Ні пылу ні следу 749
Ні расінкі ні каліва ў роце 847
Ні свата ні брата 486
Ні свярбіць ні баліць 963
Ні села ні пала 985
Ні села ні пала, а ўсяму свету расказала 358
Ні села ні пала, давай, котка, сала 985
Ні села ні пала, дай бабе сала 985
Ні скакун ні граюн, а ў куточку сядун 958
Ні скарынкі ні саланінкі 956
Ні слыху ні дыху 984
Ні слыху ні прослыху 984
Ні спору ні ўмалоту 960
Ні стуль ні ссюль 1020
Ні сцяты ні павешаны 762
Ні сюдою ні тудою 986

Ні сюды Мікіта ні туды Мікіта 986
Ні сюды ні туды, мае мілыя дуды 986
Ні сянінкі ні цавінкі 956
Нітка да ніткі — беднаму сарочка 378
Ні тое ні сее, ні ў смак ні ў знак 1252
Ні тое ні сее, як гарэлы блін 1252
Ні трэ ні мне 972
Ні трэц, ні мнец, ні ў дуду ігрэц 988
Ні ў біла ні ў мяла 960
Ні ў вуху вада 1295
Ні ўзяць ні ўцяць 1310
Ні ў кола ні ў мяла 960
Ні ў лесе ні ў небе 970
Ні ў пень ні ў калоду, ні ў плот ні ў азярод 960
Ні ў пір ні ў вір 954
Ні ў плот ні ў азярод 960
Ні ў плот ні ў тын, ні ў добрыя людзі 960
Ні ў пяце ні ў галаве 963
Ні ў пяць ні ў дзесяць 925
Ні ў сеч ні ў печ 960
Ні ў тры ні ў два 971
Ні ўцяць ні ўзяць 961
Ні ў якім разе 959
Ні хаткі ні градкі 970
Ні хаты ні лапаты 970
Ні хаты ні лапаты не пакінуць 1009
Ніхто наперад не знае, што каго чакае 444
Ніхто не ведае: толькі дзед, ды баба, ды цэлая грамада 358
Ніхто столькі жалю не мае, як родная мама 323
Ніхто так не спагадае, як родная маці 323
Ні цёпла ні холадна 963
Ні цэ ні бэ 955
Ні цюк ні чым чагенька 970
Нічога нічагусечка 1310
Ні чуткі ні почуткі 978
Ні чым чаго 970
Ні шавец, ні кравец, ні каваль, ні стругаль 988
Нішто сабе 987
Новы венік чыста мяце 268
Новы гаспадар — і новы парадак 268
Ног змяніць не можа 666
Ногі выпрастаць 1115
Ногі выпруціць 1114
Ногі для дарогі 37

Ногі ды рогі 815
Ног не змяніць 666
Нос адварочваць 561
Носам вадзіць 811
Носам заараць 711
Носам круціць 561
Носам у зямлю паляецць 711
Носа не ўбіць 728, 1344
Нос высока несці 696
Нос дудою трымай 644
Носіцца як дурань з маляванай торбай 991
Носіцца як кот з салам 992
Носіцца як курыца з першым яйкам 992
Носіцца як са скулянкаю 991
Носіцца як чорт з бубнам 991
Нос насталіць 711
Нос уваткнуць 1246
Ну, пайшло на Малахаву галаву 207
Нутро паліць 596
Нюні развешваць 1139
Нябожчыкі ўсе добрыя 280
Нядобры на вочы 659
Няздара нейкая 617
Няйначай з неба зваліўся 504
Няйначай кол пракаўтнуў 756
Нялюдскія вочы 659
Няма байкі без праўды 36
Няма грошай — не бяда, як сяброў грамада 243
Няма дурных 755
Няма за што рукой ухапіцца 1310
Няма куды пеўню дзюбнуць 1344
Няма лепшай рэчы, як дома на печы 343
Няма лепшай хаткі, як у роднай маткі 323
Няма лесу без воўка, а сяла без злодзея 50
Няма ні каліва 956
Няма ні крышкі 956
Няма нічога ліхога, каб на добрае не выйшла 263
Няма рады 1220
Няма роду без выроду 50
Няма Саўкі — няма ўпраўкі 8
Няма тае хусты, каб завязаць людзям вусты 227
Няма такога зла, каб з яго камусь не выйшла дабра 263
Няма чаго зубы правяраць, калі сэрца становіцца 379
Няма чаго нават на трэску ўзяць 1310

Няма што 1033
Няпрошанага гасця за парог выводзяць 242
Няпрошанаму гасцю лыжкі няма 242
Няпрошанаму гасцю месца пад сталом 242
Няўлюддзе паганае 1244
Няўрокам кажучы 940
Няхай без хлеба пасяджу, але ж на мужа пагляджу 438
Няхай бог дапамагае 492
Няхай бог крые 1278
Няхай будзе — есці не просіць 128
Няхай бы чортам называлі, абы ў балота не гналі 431
Няхай бы яшчэ гаманілі, каб ведалі, дзе званілі 371
Няхай мужык як шкарпэтка, абы жонка як кветка 433
Няхай не здаецца дурной авечцы 113
Няхай паны не радуюцца — прыйдзе й на іх радуница 282
Няхай сабе ў лапленым, ды не ў хапленым 429
Няхай тут усё дымам сядзе 618
Няхай ты спрахні 1330
Няхай у мяне духу не будзе 1269
Няхай хоць воўк траву есць 1308
Няхай хоць выюць чэрці 1308
Няхай я заўтрашняга дня не дачакаюся 1137
Няхай я скрозьдонна правалюся 1105
Нячысцікі за язык пацягнулі 1317
Нячысцік падкаснуўся 1321
Нячысцік прыгнаў 953, 1322

Па адной дошчачцы скакаць 1289
Па адной маснічыне хадзіць 1287
Па барадзе цякло, а ў роце суха было 318
Пабыў на кані і пад канём 1116
Пабыў у вадзе і не мокры нідзе 606
Павей—вечер 1245
Па век вякоў 653
Павіннай галавы і меч не ймець 304
Павіннай галавы не сцінаюць 304
Паволі едзеш — далёка станеш 396
Павук паганы 721
Па вушы ўехаць 1006
Пагалоскай стаць 1233
Паганая сіла прынесла 953
Паганая справа 634
Па гары ходзіць і сонца не бачыць 124
Паглядзі, сава, якая сама 464
Паглядзі, свінішча, на сваё відзішча 464

Паглядзіся ў воду, якога ты роду 216
Па грыбах даць 890
Па губах цякло, ды ў роце не было 318
Пад абарацень паехаць 1096
Пад адзін грэбень раўнаваць 1241
Пад адзін капыл падганяць 1241
Пад адзін струп 848
Па дарозе ідучы, грыбоў не набярэш 7
Па-даўнейшаму жыць 682
Пад богаваю страхою 1062
Пад голым небам 1062
Пад дудку скакаць 1048
Пад людзі падысці 582
Пад ляжачы камень вада не бяжыць 306
Пад нагамі таўчыся 1126
Пад неба 817
Пад носам 521
Падноска не варты 567
Пад прыгонам 740
Пад пяты коле 664
Па дроце хадзіць 1289
Пад рукі лезці 1126
Падскокваць як кот на гарачай блясе 765
Падтуліў хвост і маўчыць 1056
Пад халеру 834
Пад хвартухом сядзець 513
Пад чаркай 568, 1060
Пад чорным лесам спаткаўся чорт з бесам 230
Пад чортаву галаву 834
Пажар тушы знізу, на рэчы глядзі зблізу 234
Пажывем далей, угледзім болей 308
Пажывем, пабачым болей 308
Пажытак душы 661
Пажыўное месца 720
Па завуголлі туляцца 619
Па завязку 651, 1050
Паздароў, божа, паноў, што ў нас няма ні коней, ні кароў;
цяпер нам добра пагуляць, бо няма чаго заганяць 270
Пазіраць з-пад лоба як воўк 1206
Пазіраць як дурны баран на ваду 1209
Пазнаюць нашу дачку і ў андарачку 311
Пазычай — як умеш, аддавай — хораша 97
Пайшоў Апанас па квас, дык ні Апанаса, ні кваса 107
Пайшоў як з вадою 761

Паказаць, дзе горкі перац расце 1068
Паказаць, дзе камар козы пасе 1068
Па канец рук працаваць 1130
Па каню і хамут 314
Па карку заехаць 629
Па карку схапіць 1073
Пакаціцца як сноп 1279
Па кветках яблыкаў не лічы 441
Пакорнага і меч не сячэ 304
Па кропельцы — рэчка, па травінцы — копка, а па копцы —
стог 161
Па кропельцы цыркаць 1314
Па крышцы цыркаць 1314
Пакуль да бога, то чорт душу выйме 310
Пакуль жаніцца, загаіцца 103
Пакуль знайдзе, дык і сонца зайдзе 405
Пакуль не загрыміць, мужык не перахрысціцца 84
Пакуль пярун не грыгне, чалавек яму не паклоніцца 84
Пакуль свет 653, 1022
Пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесць 310
Пакуль тое настане, і нас з табой не стане 405
Пакуль тое настане, калом спіна стане 310, 405
Пакуль тое настане, шмат вады сплыве 310
Пакуль хвалько нахваліцца, то будзько набудзецца 421
Пакуль шлюб браць, нічога не знаць 103
Па латках пазнаць скупога, а па смеху — дурнога 376
Палена дурное 657
Палец на палец не пакласці 1032
Палкі не перакінуць 1032
Пальцам не зачэпіць 865
Пальца прабіць не можна 728
Па людзях хадзіць 1288
Памагай, божа 492
Па маёй смерці няхай хоць выюць чэрці 315
Па маёй смерці хоць плот мною падперці 315
Памажы божа 492
Памажы божа, але й ты не ляжы, нябожа 209
Памаленьку далей зойдзеш 396
Па малой гадзіне 577
Памалу едучы, далей заедзеш 396
Памаўчы, язычок, калі ясі, а не памаўчыш — трасцу з'ясі 115
Памёр — усё гора адпёр 407
Паміж ліха і гора 853
Памога вароне мыла, як памерламу кадзіла 447

- Памрэм — на тым свеце адпачнем 407
Па нагах поўзаць 1031
Панадзіўся журавель да нашых канпель — паспытае аглабель
303
Панам жыць 681
Пан над самім сабою і над сваёй душою 348, 1156
Паносіш мазалёў — пад'ясі хлеба 436
Пан — саломаю напхан 4, 467
Панская абяцанка на здохлым кані едзе 271
Паны пілі, а ў нас галовы баляць 64
Па пер'і даць 630
Па пер'і птушку пазнаюць 34
Папліскаю не адгоніш 716
Па поўніцы есці 1280
Папуску даць 628
Пара да Абрагама на піва 512
Пара да Адама 512, 1100
Пара да двара 1100
Парахня сыплецца 1044
Парожняя бочка гучыць, а поўная маўчыць 328
Парою сена косяць 55
Парушынкi падабраў 769
Пасаліўшы, можна есці 1252
Па Саўку шапка 314
Па сваёй патрэбе 699
Пасінеў як гусіны пуп 723
Паслалі сабаку па табаку — ані табакі, ані сабакі 107
Пасланцамі воўк не сыты 41
Паслаўшы дурнога, за ім пашлі другога 107
Пасля бяды кожны разумны 322
Пасля нас не будзе нас 315
Пасмейся з няўмекі, ды не чыні здзекі 469
Пасмяяўся лысы з пляшывага 257
Паспех — людзям на смех 316
Патароча салапатая 1119
Патолю даць 628
Патравы любяць прыправы 158
Патрэба ў лес не збяжыць 333
Паўз вуха пускаць 1112
Паўзці як вусень 805
Пахадзіў ля лому і назад дадому 46
Па хаце ходзіць, а дзвярэй не знаходзіць 124
Пахвальба — малайцу згуба 169
Па хуткім часе 577

Пацеха дый годзе 1204
Пацеха з меха 1204
Пацеха як на святога Вайцеха 298
Па часе розум мае 697
Пачнеш лянiцца — будзеш з торбай валачыцца 404
Па чужой дудцы скакаць 1048
Пашкадаваў воўк казла: пакiнуў ногi ды хваста 307
Пашлi асла, а за iм пасла 107
Пашлi дурнога, а за iм другога 107
Пашлi Цiта па сiта — няма сiта, няма Цiта 107
Па што дзень 738
Пашукай, як трэба, i знойдзеш, што трэба 168
Па шчырасцi 1063
Па шыi накласцi 629
Пашыцца ў дурнi 1079
Па шэлегу луста, але й шэлега пуста 525
Пень гарэў, а чорт ногi пагрэў, iскра пала — i радня стала 95
Пень пнём 955
Пераборны заўсёды галодны 199
Перагрызак сабачы 1244
Перад сабою 831
Перад сваiм векам 897
Пераезная свацця 1040
Пераз цалюхенькi дзень 635
Пераначуем — лепей пачуем 416
Пераначуем, то болей пачуем 416
Перапасцiся як мядзведжая лапа 1221
Перахрысцiся, калi здасца 113
Пер'е абтрэсаць 588
Перуноў даваць 858
Перцу ўсыпаць 695
Першае цялятка — шчанятка 295
Перш папрацуй, а тады й патанцуй 94, 352
Перш правер, а потым вер 357
Першую работу за плот выкiдаюць 295
Першы блiн сабаку 295
Першы голад прагнаць 708
Першы-лепшы 1036
Першы плод за плот 295
Першы шпак вясны не робiць 278
Першыя каты за платы 295
Першыя часы 1035
Печаныя галубы не лятуць да губы 436
Пi — дурнейшы станеш 300

Пільнуй гаспадаркі — будуць у гаршку скваркі 104
Пірагі адпячы 1166
Пісьменнаму й кнігі ў руку 393
Піццё — смяццё, пасядзёнка дорага 101
Пішчыць як свіння ў плоце 534
Плакаць як бабёр 1144
Плакаць як бацьку пахаваўшы 993
Плакаць як дзіця 1139
Плакаць як матка па дзіцятку 993
Плачам душыцца 843
Плачам заходзіцца 1144
Плач, галасі, а рады не дасі 367
Плачма плакаць 843
Плечы як засланка 821
Плёткі старой цёткі 480
Плот з лебяды 498
Плот у плот 494
Пляснучь як пранікам па вадзе 1188
Плясь у гразь 1270
Плячо ў плячо 494, 1149
Плячысты на жывот 929
Погаласка пайшла 1233
Погань чараватая 721
Подмазку з'еў 1205
Покатам класціся 807
Порва бярэ 674
Порткі скроіць 1111
Порхаўка старая 1230
Потырч галавою 519
Прабыдла нейкае 1244
Пра воўка памоўка, а ён на парог 175
Прадасць і грошы палічыць 743
Пра жураўля на хвойцы расказваць 1081
Праз аднаго барана ўвесь статак паганы 292
Праз аднаго Іванка ўсім заганка 292
Праз бок вылезці 594
Праз вушы лезе 1304
Праз ласку 1074
Праз меру і свінні не ядуць 51
Праз першыя рукі 739
Праз хлеб хлеба шукаць не трэба 281
Праз язык галаву сцінаюць 474
Пра каго звоняць, таго чэрці гоняць 175
Пра нябесныя мігдалы думаць 538

Пра нябожчыкаў лепей маўчаць 280
Прападай ты і з дабром сваім 1110
Прападзі ты за гарэлы блін 1110
Прапала, і пырскаў не стала 761
Прапаў і сонцам запаў 795
Прапаў як туман 754
Прапаў як у ваду ўпаў 761
Прапаў як у процьму ўпаў 795
Прапаў як цень на вадзе 749
Прастата — тая ж дурата 326
Праўда даражэйша за грошы 321
Праўда спраўдзіць 320
Праўда што 562
Праўда як алей, выйдзе наверх 320
Праўду не закапасш 320
Праўду ў вочы кідаць 1145
Праца гадзе, а лягота марнуе 398
Праца з балота робіць залота 394
Праца і рукі — моцныя зарукі 394
Праца не паганіць, а корміць 398
Працуем, гаруем і нічога не маем 286
Працуем і смак чуюм 406
Працуй, нябожа, то і бог паможа 209
Пра цыгана гамана, а ён і тут 175
Прачуханкі даць 1211
Прогліца напала 560
Пройдзе поле і ног не наколе 882
Проста з моста 1162
Проста з моста, тарчма галавою 1162
Просьма прасіць 1312
Проці ліха на ўзгорачку 1282
Проці ліха на ўзгорку, дзе пень на калоду брэша 1282
Проці ночы 891
Прусакі ў галаве 861, 1127
Пры аказіі 1101
Прывязаўся як назола якая 1103
Прывязаўся як чорт да старой ігрушыны 757
Прыгажэйшае — даражэйшае, а што заганнае, тое таннае 102
Прыгожы на грэх, а дурны на смех 369
Прыемнае пары 1198
Прыйдзе да цябе чарада — сустрэне цябе бяда 258
Прыйдзе каза да ваза 249
Прыйдзе, тата, і наша свята 20
Прыйдзе тая нядзеля, што будзе й маё вяселле 21

Прыйсці свечкі тушыць 1094
Прыйшли ў маю хату і б'юць майго тату 126
Прыйшоў з мехам, не адбудзеш смехам 97
Прыйшоў нязваны і йдзі нягнаны 242
Прыйшоў, таўкача аблізаў дый пайшоў 943
Прыкінуўся як баба з яешняю 1103
Прыклад пад лаўкаю знойдзеш 923
Прыкладу шукаць недалёка 923
Прыліп як бярозавы ліст у лазні 757
Прыліп як пчала да смалы 1103
Прыліп як смала 757
Прыраўнавалі бота да лапця 1223
Прыраўняў казулю да зязюлі 1223
Прыраўняў свінню к каню 1223
Пры сабе 569
Прыску падсыпаць 1058
Прысмаліўшы, прыхваліўшы, можна й з'есці 1252
Прысядзь, госць будзеш 129
Пры цары Гароху, як людзей было троху і як былі драўляныя
рублі і жалезныя капейкі 1102
Пры цары Гарошку, як людзей было трошку 1102
Прычачіўся як ваўчкі да кажуха 1103
Прычачіўся як п'яны да плоту 757
Прыяцеля ў няшчасці пазнаеш 105
Псюк стары 1232
Птушка рада яснае, а дзіця — мамцы 323
Пугаю кавадла не рассячэш 301
Пугі ўліць 624
Пудла даць 627
Пустага двара затычка 1028
Пустое малоць 1259
Пустую бочку далёка чуваць 328
Пусты падпаў 1205
Пустыя каласы высока трымаюцца 328
Пусцілі пагалоску на ўсю вёску 1233
Пусці свінню на ўзмежак, то яна і ў бульбу 330
Пусці свінню пагрэцца, не будзе дзе дзецца 330
Пусці свінню пад стол, то яна захоча й на стол 330
Пухам дарожка 1247
Пчале па крылле 1015
Пытаючыся, дапытаешся 473
Пытлю даць 626, 1211
Пытлюе як млын 1345
П'янаму і козы ў золаце 332

12. Зак. 479

П'яніцу і ў лужыне рай 332
П'янства розум з'ела 165, 300
П'яны як гразь 1128
П'яны як дурны 1128
П'яны як рамізінік 1128
Пятае клёпкі бракуе 701
Пятае кола ў возе 1104
Пяткамі назад ехаць 1049
Пятлю шукаць 1154
Пяты не варт 1129
Пяты падмазваць 1069
Пячонка пячэцца 766

Рабі пільна — і тут будзе Вільня 394
Рабіць наш Васіль не мае сіл, а на клёцкі ў малацэ — за
чацвярых валачэ 116
Рабіць як мокрае гарыць 1130
Рабіць як не сваімі рукамі 1130
Рабой кабыле сон расказваць 1081
Работа не заяц — не ўцячо 333
Радзімая знатамка 1147
Радзімы знак 1147
Радзіўся днём з агнём 1034
Рады браць 1243
Рады не даць 1220
Рады не рады, а мусіш 1311
Рады радзіць 1243
Рады сабе не даць 1274
Ражном у горле стаяць 1237
Разам дзвюх сарок за хвост не ўтрымаеш 123
Разбярэшся тут з табою, як у лесе з бараною: то за елку, то за
хвою 938
Раз—пораз 1135
Раз радзіла маці, раз трэба паміраці 92
Разумець як баран на бібліі 1076
Разумны работу зробіць, а дурань і мяла зломіць 134
Разумныя жарты пахвалы варты 470
Разышоўся як Ігналя на вечарынцы 1142
Рай адамкнуўся 901
Ракі пячы 824
Рак не рыба, кажан не птушка 174
Раку па вусы 1015
Рана ўстанеш — болей зробіш 334
Ранні зайчык зубкі цярэбіць, а позні вочкі ўцірае 334
Раннюю расу абагнаць 581

Ранняя птушачка дзюбку калупае, а позняя вочкі прадзірае
334

Рап'ём лезці ў вочы 862

Рапуха паганая 1320

Раскажаш пра вераб'я, а перакажуць пра жураўля 632

Раскалыхаўся як брацкі звон 1142

Распляскацца як праснак 1143

Распусціць як дзедаву пугу 628

Расці на лес гледзячы 1141

Расці як грыбы 1141

Расы ў роце не было 847

Ратаваны з вады конь і лужыны баіцца 327

Раўня як свіння да каня 86

Рогі ды ногі пакінуць 1010

Рогі падпілаваць 994

Рогі прыцерці 994

Рогі скласці 1114

Родам і плодам клясціся 620

Рожкі зняць 994

Розумам не дастаць 1277

Розум — найлепшае багацце 72

Розум на розум не выпадае 57

Розум не йме 1277

Розум па галаве пускаць 1138

Розум прыходзе па шкодзе 697

Розум свінні з'елі 1127

Розуму крануцца 1086

Розуму не дабраць 949

Рост чалавечы, а розум авечы 30

Рот наросхрыст, язык на плячо 645

Рот паласкаць 1346

Рот разяўляць 1134

Рот халадзіць 1259

Роўны з роўнага цешыцца 631

Рубам паглядаць 1206

Рубам пытанне ставіць 1227

Руб ды пярэпірка засталіся 1009

Рубель з граша паходзіць 161

Рубель не грошы, а гад не брат 174

Рука руку мые, каб абедзве белыя былі 338

Рука руку мые, чорт чорта крые 338

Рука ў руку 1149

Рукі адрабіць 592

Рукі ападаюць 1151

Рукі выпрастаць 1115
Рукі даю на адцён 1125
Рукі згарнуць 704
Рукі злажыць 1008
Рукі на ўсе штукі 851
Рукі не пакладзе 865
Рукі паганіць 850
Рукі па локаць даваць адцяць 620
Рукі сашчапіць 704, 1071
Рукі спусціўшы 1150
Рук не падлажыць 1032
Рук няма за што зацяць 1310
Рукою дастаць 1152
Руку застраміць 623
Руку на адцён даваць 620
Руку наламаць 870
Румяны як пернік 826
Рупліва як пчала 934
Рыбна вам! — Хоць не рыбна, затое юшна 981
Рыззём трасе, а пятак на гарэлку нясе 331
Рызы ды латы 482
Рэбры ды скура 815
Рэбры памацаць 888
Рэбры перабраць 1043
Рэй весці 692
Рэчкі не пераплыў, а панчохі ўжо сушыць 194

Сабакам падшыты 743
Сабакам сена касіць 543
Сабак дражніць 1212
Сабакі біць 1212
Сабакі не ліжуць 833
Сабакі пасвіць 543
Сабак сцерагчы 516, 1212
Сабаку па хвост 1015
Сабачыя грошы мець 495
Сагнешыя ў сук — з'ясі і саломы пук 76
Сакалінага лёту 1247
Салам кашы не змарнуеш 158
Салаўі пяюць, ды хлеба не даюць 382
Салаўі ў жываце спяваюць 808
Салёнкі даць 630
Саломку не пераламаць 1032
Салому сячо, пірагі пячо, сенам падмазвае 614
Саломы ў агонь падкладаць 1058

Сама раз 573
Сама той 930
Сама што 573
Сам вялікі 1156
Сам з кокаць, барада з локаць 340
Сам—насам 997, 1168
Сам не гам і людзям не дам 799
Сам не ў сабе 1155
Самога сябе перасягнуць 1090
Сам пан 1156
Сам сабе 998, 1113
Сам сабе пан, сам сабе служба 348, 1156
Сам сабою 998
Сам сябе загубіш, як чужую жонку прыгалубіш 83
Сам чорт піва рабіў і салатзіць адрокся 1158
Сам як мурашка, галава як ражка 340
Сарама пусціцца 1087
Сарока сароку бачыць здалёку 339
Са свету збыцца 1024
Са свету згладзіць 1203
Са свету прыбраць 1180
Са свечкаю не знайсці 647
Са скуры вылузвацца 840
Са скуры лупіцца 840
Са слыхамі пайшоў 749
Са смеху кіснуць 1276
Саўка, ды не ў тых санках 418
Са штыху збіваць 1160
Свае дзесяць разоў пасварацца і памірацца 344
Свае тры грошы ўваткнуць 1246
Сваё правіць 612
Сваё смецце на чужы сметнік выносіць 597
Сваім ладам ісці 733
Сваім адумам жыць 683
Сваім парадкам ісці 733
Свайго горба ніхто не бачыць 63
Сваякі гарбузовыя, жывуць цераз дарогу наўпрысядкі 95
Свая рука не ліхадзей 348
Свая ручка не сучка 348
Свая стрэха — свая ўцеха 343
Свая сярмяжка не важка 346
Свая сярмяжка нікому не цяжка 346
Свая табака не пярыць 346
Свая хатка як родная матка 343

Светам загавець 1088
Свет займаць 820
Свет смуродзіць 820
Свет тапіць 993
Свечкі ў вачах засвяціліся 748
Свіння каню не таварыш 86
Свой гонар паказаць 1271
Свой над вірам патрасе, але ў вір не панясе 344
Свой розум мець 683
Свой свайго пазнаў і на піва пазваў 339
Свой час ягадзе, свой час баравіку 55
Свой язык горшы за ліхога суседа 474
Святым духам жыць 1184
Святы спакою, лепей з табою 440
Сей у пару — збярэш хлеба гару 49
Секануў як крапіваю 913
Сем вокнаў і адна шыба 221
Семдзсят сем агнёў пабачыць 1078
Семдзсят сем агнёў убачыў 748
Сем капот ды голы жывот 355
Сем карабоў наверхці 944
Сем міль еду дзеля аднаго абеду 712
Сем паноў, двое штаноў; хто раней устаў, той штаны ўзяў 221
Сем пядзяў лоб 1173
Сем разоў глядзі, а назад не вядзі 357
Сем разоў мер і то не вер 357
Сем сабак не абрэша 911
Сем сёл, адзін вол, а дзесяць прыганятых 276
Сем сёл, адзін вол і той гол 221
Сем шкур здзерці 1222
Сечка ў галаве 867
Сёння зробіш — заўтра як знойдзеш 279
Сівая мінуўшчына 1171
Сівізна ў бараду, а чорт у галаву 353
Сівы, але маю кавалак сілы 386
Сівы як голуб 1172
Сілаю не быць мілаю 222
Сіло шукаць 839
Сіні як пуп гусіны 723
Сіраціне заўсёды вецер у вочы 224
Сіраціне і ўзімку дзень доўгі 151
Сірочыя слёзы дарма не мінуцца 282
Скабы палічыць 1043
Скажаш — не вернеш, адсячэш — не прыточыш 357

Скажы дурному паклоны біць, то ён і лоб паб'е 134
Скажы на кепець, а даложаць на локаць 632
Сказанае слова за хвост не зловіш 370
Сказана як звязана 913
Сказаў як звязаў 913
Сказаў як уцяў 913
Скалікі строіць 1192
Складна кумачкі пяюць, ды ім веры не даюць 342
Скнарыца і за трэску пасварыцца 365
Скокам, бокам, павалокам 752
Скончыў работу — гуляй у ахвоту 352
Скора каты робяцца, ды сляпяны родзяцца 93
Скрыўіся як серада на пятніцу 877
Скуду табе на язык 1254
Скуль ні ўзяўся 1020
Скупому два разы баліць 364
Скупы двойчы плоціць, а дурны двойчы ходзіць 12
Скупы збірае, а чорт мех шые 366
Скупы і з камара кроў высмакча 365
Скупы скупее, а чорт дзірку гатуе 366
Скупы чарвякоў на скуру збірае 365
Скура вужачая 721
Скурка не варта вычынкі 274
Скуру дзерці 655
Скуру палосамі дзерці 655
Скуру ў лесе фарбаваць 633
Слаўная хата не вул тамі, але пірагамі 164
Слаць як ліс хвостом 535
След сабе працерабіць 1108
Слёзы ліць 843
Слёзы ручацца 993
Сліну каўтнуўшы 943
Сліну папускаць 1139
Сліны не падымеш, а слова не вернеш 370
Слова — вецер, а пісьмо — грунт 454
Слова давай, дык яго і трымай 87
Слова да слова, а хлеб да абеда 439
Слова закінуць 707
Словамі як пер'ем слаць 1140
Слова не пазычае 713
Слова як птушка: выпусціў — не вернеш 370
Слоў — на мех, а спраў — на смех 66
Службу справіў — і гуляй 352
Слухаць, як свіння вухае 1045

Слых на семярых 1283
Слязу ў сэрцы трымаць 641
Слязьмі душыцца 843
Слязьмі залівацца 993
Слязьмі рады не дасі 367
Сляпіцаю ў вочы лезці 862
Смак спазнаць 557
Смактаць як вуж 600, 1265
Смала смалою прывязаўся 757
Смаленая кабыла 498
Смалою дакучаць 1126
Смалою лезці ў вочы 841
Смалы ў агонь падліваць 1058
Смялянога дуба плесці 1081
Смяляны дуб 1131, 1263
Смачная кашка, ды зарабіць цяжка 146
Смачны жабе арах, ды зубоў бог не доў 33
Смеламу бог памагае 373
Смерці не заперці, калі трэба памерці 284
Смерці ў бутэльку не заткнеш 284
Смерць і радзіны не выбіраюць гадзіны 374
Смерць не перабірае і не мінае 375
Смерць не разбірае, каго забірае 375
Смерць не ручаіна — не пераскочыш 284
Смерць прычыну шукае 374
Смерць у зубы не глядзіць 375
Смерць ускоча, калі захоча 374
Смех дыў годзе 1204
Смех рабіць 1061
Смеху варта 1204
Смецце з хаты выносіць 597
Смецце на вуліцу выносіць 597
Смешкі набок 1340
Смешкі правіць 1061
Смятанка на вусах 1153
Снег саломаю тушыць 1159
Снегу на Каляды не дапросішся 719
Сон на заўтра адкладзі, а справу сёння давядзі 247
Сонца днём з агнём шукаць 747
Сонцам праведным клянуся 1137
Сорам можна і ў кішэнь схваць 387
Сорам не воран — вочы не выдзяўбе 387
Сораму набрацца 1079
Сораму як у пеўня мяса на шпорах 947

Сорам як таму цюцьку 947
Спазнiўся пан да абед, а вячэра не зараз 309
Спалатнелы як смерць 491
Спех — людзям смех 316
Спорна вам 492
Спор у працу 492
Справа дрэнь 634
Спракон вякоў 750
Спраку веку 750
Спроба — не хвароба 313
Спрыкрыцца як ваўкалака 874
Спрытны на язык 713, 1012
Спяваная песня 1231
Спяшайся, але не дужа хапайся 397
Стала не да юру, абы вынесці скуру 241
Стане на палена — свiннi па калена 479
Старая баба i ў пятроўку на печы мерзне 385
Старая показка 1190, 1231
Старасць — не радасць, а горб — не карысць 385
Старасць — не радасць, а маладосць не на век 385
Старасць — не радасць, а смерць — не пацеха 385
Старога вераб'я на мякіну не зловіш 384
Старога лесу качарга 1230
Старога ліса не ашукаеш 384
Старца кiй корміць 4!
Старцу пажар не страшны 77
Старча даць 711
Старчаком станавіць 1229
Старчом стаць 625
Стары вол ніколі баразну не скрывіць 386
Стары гаворыць — гародзіць, ды на праўду выходзіць 386
Стары, ды дурны 178
Стары кот 1240
Стары са шляху не звядзе 386
Стаць горкім як чэмер 874
Стаць як матавіла 1221
Стаць як цень 603
Стаячаму лапці падпляце 907
Сто коп не грошы, мужык не пан 138
Сторч галавою 519
Стралец страляе, а бог кулі носіць 444
Стралою камень не праб'еш 301
Стральцоў прыстаўляць 1057
Страх глядзець 945

Стром галавою 519
Стрык табе на язык 1254
Строчнай бабкі родны Хведар 229
Стук, грук, абы з рук 1268
Ступіць не даваць 920
Сугнеем глядзець 1206
Сумленне страціць 1087
Сухая лыжка рот дзярэ 251
Сухі гарох да сцяны не ліпне 251
Сухоты ў кішэнь упалі 495
Схавай свае тры грошыкі 259
Схапіў хатуль — дый быў патуль 724
Схіліць хвост ды пад мост 1056
Сцеражонага бог сцеражэ 10
Сціхот бярэ 1055
Сцяна сцяною 1344
Сынок—пестунок 849
Сыр ды малако 826
Сыр не закуска, кум не сваяк 174
Сырыцу выкручваць 539
Сыты галоднаму не раўня 86
Сыты галоднаму не спагадае 391
Сэрца ад'ядаць 1265
Сэрца краецца 1176
Сэрца на далоні 662
Сэрца на штукі распадаецца 1176
Сэрца рвецца 1176
Сэрца як нажом кроіць 1265
Сябраваць як два каты ў мяху 679
Сяброўства як у рысі з мядзведзем 511
Сягоння не адзін, з свіннёю 1128
Сядзецц на бруку, паглядаць у руку 1290
Сядзі ды на неба глядзі 118
Сядзі ў будзе і чакай, што будзе 118
Сядзіць ціха, а думае ліха 336
Сядзіць як суч і думае, што паніч 467
Сядзіць як цвік 756
Сядзь, даражэй не заплціш 129
Сядзьма на калодзе, пагаворым аб прыгодзе 37
Сядзь, няхай полы не вісяць 37
Сяды—тады 1026
Сякі—такі, абы быў, абы хлеба зарабіў 438
Сякі—такі мужчына, абы дровы ды лучына 433
Сяк—так, абы далей 1268

- Сямейка малая — работы хапае 99
 Сярмяга — не знявага, а жупан — не вялікі пан 6
 Сярод ваўкоў жыць — па-воўчы й выць 345
- Табаку важыць 811
 Табе, божа, і табе, божа, 746
 Таго на кут, у каго мазалі цвярдзейшыя 317
 Тады багатыя рады, калі ў бедных пайшлі звады 91
 Тады, хіба, перастане, як сарока бела стане 814
 Тае бяды 1334
 Такая справа — і ўлева, і ўправа 290
 Так бы мовіць 767, 1253
 Такі і гэтакі 1251
 Такі і на камені разрасцецца 882
 Такім парадкам 1250
 Такім разам 1250
 Такім чынам 1250
 Такі пан, што ў саломе спіць, а зубамі блохі б'е 4
 Так маніць, што не пралезеш 571
 Такой бяды 915
 Так-сяк накасяк, абы не па-людску 1313
 Талер маленькі, а даражэнькі 192
 Там вароты пірагом падпёрты 392
 Там і бог раюе, дзе жонка мужыка шануе 424
 Таннае мяса сабакі ядуць 102
 Танцавала рыба з ракам, а пятрушка з песцярынкам 122
 Таптаць як у бяздонны мех 508
 Таўчы адно 673
 Тая зязюля, ды не так кукуе 418
 Тая світа, ды налева пашыта 418
 Твае кляты ды табе ў пяты 1254
 Твар адварочваць 561
 Твая бяда — твая нуда 204
 То бокам то скокам 752
 Тое, але не такое 418
 Тое з вадою не збяжыць 282
 Тое не бяда, што п'ецца вада, а тое бяда, што не п'ецца вада
 423
 Тое не ўстыд, што дадзена, а тое ўстыд, што крадзена 186
 То ж бо то 1256
 Той, ды не той 418
 Той не памыляецца, хто ад працы хіляецца 248
 Той самы чорт — хоць сабака, хоць хорт 246
 Толькі вочы мачаць 822
 Толькі знаку 646

Толькі і бяды 1334
Толькі і чулі 724, 1075
Толькі й розуму, што ў цябе 262
Толькі на трэску дый вон 595
Толькі смажанага лёду нестася 1118
Толькі тае бяды 1334
То не мая кароўка ўгрузла 204
Торбу жаб прынёс 943
То ў жар, то ў пот кідае 500
Траваю зарасло і вадою сплыло 450
Трапіў, дзедку, у клетку 312
Трапіў, жучку, у панскую ручку 312
Трапіўся востры на шылаватага 230
Трапіў чорт на паганага 230
Трапіцца на вяку варыць капусту і ў гляку 28
Трапіць як мыш у папку 1078
Трасца табе ў бок 1351
Трасца тваёй галаве 962
Трасцу схапіць 1072
Трасцы з макама 832
Траха што 484
Тропу не ўхапіць 1274
Трыбух на тры полкі 503
Тры грошыкі прыткнуць 1246
Тры грошы не варты 593
Трымай язык на прывязі 115
Тры чвэрці да смерці 1100
Трэба жыць, як набяжыць 302
Трэба й меру ведаць 1080
Трэба нахіліцца, каб з ручая напіцца 7
Трэба розумам надтачыць, дзе сіла не возьме 67
Трэцім разам, лепшым часам 1133
Трэцяй болькі нестася 701
Туды цень, сюды цень, абы перайшоў дзень 294
Туману ў вочы пускаць 1121
Тупы як абух 611
Тут наш Грышка першы з лыжкай 231
Тхары капаць 693
Тыдзень з алеем, тыдзень галеєм 1038
Тылылы біць 490
Ты па чужое, а чорт па тваё 171
Ты пісьменны, табе і кнігі ў рукі 393
Ты яму тое, а ён другое 478

У абцугах трымаць 638

У аглоблі загнаць 638
У адзін дух 1001
У адзін момант 542
У адзін шэраг стаўляць 1226
У адно вуха ўпусціў, а ў другое выпусціў 39
У адну столку 822
У аржавень 813
У аснову класці 1225
У багатай хаце і куры часцей нясуцца 14
У балота 813
У балота ўскочыць 1078
У балоце не без чорта, а ў роду не без выроду 50
Убачыць як свіння неба 917
У беднага і ў кашы косці 224
У белы свет 831
Ублытацца як муха ў павуцінне 1078
У бога дзён многа — паробім 333
Убраўся ў жупан і думае, што пан 467
У бутэльку зірнуў 568
У бутэльку зірнуць 688
Увагі не мець 931
У вераб'я багатая сям'я: у кожнага верабейкі па тры капейкі 13
У вір 813
У вірах на юрах 1282
У віру на калу 1282
У вока ўпасці 842
У вочы вязацца 841
У вочы з мілым тварам, а за вочы крутым варам 206
У вочы катком, а за вочы варком 206
У вочы ліском, а за вочы пяском 206
У вочы "саколю", а за вочы соллю 206
У вырай збірацца 665
У вяроўку лезці 839
У гады ўбірацца 582
У галаве закруціла 527
У галаве не тоўпіцца 949
У галаве шуміць, шуміць, а ў кішэнях ціха, ціха 525
У галаву ўзяць 528
У галаву ўроілася 527
Угледзець як сваё вуха 917
Угледзець як сваю патыліцу 917
У глум пайсці 1065
У голад і нішчымнае смачна есці 76
У голас кідацца 1144

У гразь ляснуца 1270
Удзень са свечкаю шукаць 747
У добрага атамана ўсе хлопцы смелыя 1
У добрай галавы сто рук 72
У добры час 1247
У добры час, пане Апанас 522
У дурні пашыць 906
У дурнога пеўня дурная песня 402
У душу не пускае 928
У душу не ўбіць 928
У душу не ўлезеш 460
У жар кідае 500
У жарку 568
Ужо і па клёцках 731, 1075
Ужо сівы, а ў галаве пуста 178
У заклад ісці 639
У залёты хадзіць 1052
У званы біць 1261
Уздоўж лаўкі выпрастаца 1115
Узімку лёду не дасць 719
У знакі дацца 1182
У зубах люльку знайсці 880
У зямельку прасіцца 1207
Узяўшыся за гуж, не кажы, што нядуж 32
Узяць венік ды на сметнік 595
У каваля рукі ў золаце 403
У каго адвага, у таго й перавага 372
У каго дабро вядзецца, у таго й певень нясецца 14
У каго капшук паўнейшы, у таго і суд спраўнейшы 125
У каго няўдача, той і плача 457
У каго якая натура 57
У каламуце рыбу лавіць 844
У калгасе добра жыць: адзін косіць, сем ляжыць 276
У каршэнь даць 890
У катнія рукі 813
У каўнер наўскладаць 629
У каўтуне закруціла 527
У кіслы яблык сцерці 1222, 1235
У кішках мазгі 929
У кій два канцы і абодва б'юць 290
У кожнага кавалера свае манеры 54
У кожнай чарадзе авечку з матыліцамі знойдзеш 50
У кожным разе 552
У косці даць 888

У косці ўесціся 1182
У крыніцу не носяць вадзіцу 27
У кулеш сцерці 1235
У кумы не прападзе, не прычуче, то прыкладзе 371
У кусты пазіраць 1262
Уладныя людзі 1186
У лад увесці 1092
У лапу даць 623
У лапці абуць 1123
У ласку ўбіцца 586
Улезці як сучка ў збан 1078
Уліпнуць як муха ў саладуху 1078
У лозы даваць 1069
У лужыну сесці 1177
У лясу на верасу 1282
У магілу ўвагнаць 1273
Умеў гуляць — умей і дзіця забаўляць 188
Умеў узяць — умей і аддаць 97
У момант вока 542
У муце шчупакоў лавіць 844
Унадзілася свінка ў ніўку: ці ніўку сажні, ці свінку забі 303
У надхмар'і лунаць 538
У нас такіх сем сушаных на хунт лезе 410
У нерат трапіць 1078
У нівеч абярнуць 1203
У ногі кідацца 1031
У ногі цалуе, а за сэрца кусае 336
У нябыт адысці 806
У няласку трапіць 1077
У няпамяць пайсці 806
У няпамяць пусціць 1091
У няўмекі рукі калекі 176
У паднябессі лунаць 538
У памаўзлівага ката смятанка на вусах 1153
Упартая каза ваўку на карысць 411
У пасталы абуць 906
У пер'е брацца 582, 588
У печані ўесціся 1182
Упёрся як чорт у грэблю 1300
Упіраецца рагамі і нагамі 1300
Упоцемку і гніляк свеціць 208
Упрасіліся злыдні на тры дні, а за тры гады не выжывеш 330
Упрасіўся на парог, а і з печы не згоніш 330
Упрошваючы не намілуешся 222

У прычыну ўпасці 1079
У пусты след гаворыць 697
У разорву 651
У роднай старонцы самі мелюць жаронцы 409
У рожкі звесці 1236
У розум не ўзяць 1277
У рот не ўбіць 928
У роце не расілася 847
У роце расце 928
У сабакі вачэй пазычыўшы 947
У сабачую скуру ўшыцца 1087
Усадзіў бог душу ні ў пень, ні ў грушу 1028
У сапуны пайсці 693
У сваёй маці добра і ў пасцелі паляжаці 323
У сваёй хатцы добра і сабачцы 343
У сваёй хаце і вуглы памагаюць 98
У сваёй хаце і дзіркі грэюць 98
У сваёй хаце і качарга помач 98
У сваім гародзе роўны ваяводзе 56
У сваю дуду дзьмуць 612
У свет вочы 830
У свіныя галасы прыйсці 1094
Усе бабры дабры, адна выдра ліхая 47
Усе бабры дабры, адно выдра — ліха яе бяры 47
Усе людзі роўна родзяцца і роўна паміраюць 296
Усе мае зборы — пасталы і аборы 449
Усе яйкі з-пад яшчаркі падастае 907
Усё адно 575
Усё гарыць у руках 851
Усё добра ў пару 55, 100
Усё добра, што ў меру, а што зашмат, тое не ў лад 51
Усё мінецца, адна праўда застанеца 320
Усё можа мінуць, толькі смерць не пераміне 362
Усё паны ды паны, а свіней няма каму пасці 400
Усё паны ды паны, а хлеба з торбаю не палажы, бо і хлеб
з'ядуць і торбу ўкрадуць 400
Усё роўна, чым чэрава поўна 435
Усё свой час мае 49
Усё ўсялякае 585
У сілу ўбірацца 588
Усім голасам 549
У скокі пайсці 1124
У скупого чорт шафяром 366
У скуру зжарыць 1222

- У смык вырабіцца 1221
 У старой печы паляць чэрці 353
 У старцы пусціць 1123
 У стос увайсці 558
 У страху вочы вялікія 414
 У страху вочы па яблыку 414
 У студню вады не ліюць, а ў лес дроў не вязуць 27
 У судзе праўды не знойдзеш, а на рынку долі не купіш 389
 У суседа ўсё лепшае 61
 Усхадзіўся як маладое піва 1142
 Усхадзіўся як свіння на дождж 1142
 Усяго добрага 576
 Усяго найлепшага 576
 Усяе талакі — свае дзве рукі 998
 Усякага адна магiла прыгорне 375
 Усякаму сваяку хоць бы па медзяку 48
 Усякі чалавек сваім стылем жыве 54
 Усялякае бывае: жук рыкае, а карова лятае 71
 Усялякае рознае 585
 Усялякая гамонка да хлеба добрая 382
 Усялякі гад на свой лад 54
 У танок пайсці 1124
 У труну загнаць 1273
 Утуліўшы хвост схавалца пад мост 1056
 У хадакі абуць 906
 У халяву ўступіць 696, 1271
 У хамут даць 1271
 У хапку злавіць 1064
 У хвацкага атамана і я не паганы 1
 У хованкі гуляць 729
 У царства нябеснае пусціць 1023
 У цвіку трымаць 638
 У целе ўпасці 1221
 У ціхім балоце чэрці растуць 60
 У цяжку 569
 Уцякаў ад пана, а трапіў да войта 139
 Уцякаць як ад халеры 691
 У чаравік даць 1124
 У чорную зямлю ўлажыць 1273
 У чортавых зубах 1282
 У чорта малітву дастане 1281
 У чуб укінуў 1060
 У чуб укінуць 866
 У чужое проса не тыч носа 259

У чужое шчасце не ўкупішся 462
У чужой бажніцы свечкі не папраўляй 62
У чужую парафію са сваім звычайем не прыходзь 62
У чужым воку і парушынку ўгледзім, а ў сваім і калоды не пабачым 63
У чужых руках пірог вялікі 61
У чужыя сані не садзіся 236
У шулумейку закінуць 866
У шчэпці ўзяць 638

Фаеру даваць 858
Фаеру даць 626
Фіга на талерцы 832
Фіёлкі ў галаве скачуць 1053

Хавай божа 1278
Хадала даваць 622
Хадзі за казла, абы з дому спаўзла 432
Хадзіў бы ў злоце, каб не дзірка ў роце 147
Хай бог абносіць 937
Хай бог не дае 922
Хай бог ратуе 1278
Хай бог сцеражэ 922
Хай будзе, што будзе 509, 1308
Хай мяне пярун спаліць 1137
Хай ты трэсні 1331
Хай яго агні высмаляць 618
Хай яно перуном пойдзе 618
Халадкі аціраць 838
Халера з-пад цёмнай хмары 751
Халяўкі смаліць 687, 1052
Хапіў з дзежкі, што не бачыць сцежкі 1128
Хата вінавата, што ўпусціла Кандрата 220
Хата слаўная гаспадыняю 164
Хахлы звязць 1236
Хацець да бога 1207
Хвала ваяводзе, што войска у згодзе 1
Хвалі дзень вечарам, а дзеўку замужам 266
Хвалілася Ганна, што выйдзе за пана 420
Хвалілася кабыла, што на грэблі гаршкі пабіла 419
Хвалілася рэдзька, што з мёдам смачная 337, 420
Хваліўся баравік шапкай, ды галавы пад ёй няма 420
Хваліўся дзяцел, што дзюбка доўгая 419
Хваліўся дурань, што кабыле хвост адарве, а як ірвануў, дык і рот заткнуў 419

Хваліцца — не касіць, рука не забаліць 421
Хвароба прынесла 1322
Хваробы бойся, астрогу сцеражыся, а торбы не цурайся 287
Хваробы з трасцаю 832
Хвост абаранкам трымай 644
Хвост адкінуць 698
Хвост і грыву пакінуць 1010
Хвост падтульваць 1056
Хвост падцяць 1056
Хвост уцяць 994
Хіба з неба зваліўся 798
Хітраваць як ліс 536
Хітра-мудра і нядорага 96
Хітра, мудра, невялікім коштам 96
Хлеб аддаць 1166
Хлеба луста ды капуста — не будзе ў жываце пуста 439
Хлеб будзе, дык і ўсё будзе 422
Хлеб надзённы 1285
Хлеб над панамі пан 422
Хлеб над усім пануе 422
Хлеб, соль і вада — першая яда 423
Хлеб ядзім траякі: чорны, белы і ніякі 1037
Хлусіць не падсяваючы 571
Хлусіць як наняты 571
Хлуслівага лягчэй злавіць, як кульгавага 183
Хлусня як алей — выйдзе наверх 183
Хмель не вада — чалавеку бяда 299
Ходзіць ціхенька, а думае ліхенька 336
Ходырам хадзіць 1291
Хопіць піць, хопіць дурыць, ці не час нам пакаяцца, пайсці дамоў параіцца, што заўтра рабіць 1080
Хохлікі дзерці 696
Хоць аброць кладзі на морду 969
Хоць без хлеба пасяджу, але ж на любага пагляджу 377
Хоць без цукру, але ў сподачку 219
Хоць бы дзічкі 1295
Хоць бы цвік 1296
Хоць воўна, абы кішка поўна 435
Хоць выпрастайся 1306
Хоць гаршком называй, адно ў печ не стаўляй 431
Хоць гаць гаці 1305
Хоць гвалт крычы 1299
Хоць голы, але вясёлы 430
Хоць граблямі заграбай 1301

- Хоць дарма аддавай 1304
Хоць да сэрца прыкладай 556
Хоць доктар з неба, а памерці трэба 285
Хоць дробным лістам рассыпся 1300
Хоць дрогка, ды нагам лёгка 185
Хоць душу навязвай 979
Хоць жывому ў зямлю сырую лезь 1302
Хоць за быка, як няма маладзіка 432
Хоць за вала, абы дома не была 432
Хоць за варонку, ды на сваю старонку 235
Хоць за казла, абы замуж пайшла 432
Хоць за Лыску, абы блізка 235
Хоць запалі 1310
Хоць запалі, то не трэсне 956
Хоць за старца, абы не астацца 432
Хоць з ветрам пусці 526
Хоць з калена выламі 1309
Хоць знябыліся, але здабыліся 434
Хоць зубы выберы 857
Хоць і пусты мех, ды золатам шыты 219
Хоць калочкам падапры 526, 589
Хоць караткаваты, ды вузлаваты 191
Хоць касі 1301
Хоць касу закладай 1301
Хоць каўшом бяры 1304
Хоцькі—няхоцькі 1311
Хоць крыкні "ратуй" 1299
Хоць крычы гвалту і плач 1299
Хоць кулачок пад бачок 1297
Хоць лай, хоць бай, а была б дай 431
Хоць лапатку адпары 1300
Хоць лоб і медны, але ж мур каменны 73
Хоць лядашчы мужычок, ды затулле маё: завалюся за яго, не
баюся нікаго 438
Хоць мак сей 1255, 1296
Хоць малая, ды ўвішная 191
Хоць маленькі, але ўдаленькі 191
Хоць малы, ды вялікаму лапці падпляце 191
Хоць махалам гані 874
Хоць махалам махай 1013
Хоць мужык як лапаць, абы за ім не плакаць 433
Хоць мяне воўкам называй, толькі штодзень барана дай 431
Хоць на воўка ўзлезь 1298
Хоць нагавіцы застаўлю, а на сваім пастаўлю 434

Хоць на сценку лезь 1302
Хоць натрасешся, пакуль данясешся, затое ногі не прыстануць
з дарогі 185
Хоць небагаты, але зухаваты 430
Хоць не пышна, абы зацішна 440
Хоць ногі на плечы бяры 515
Хоць няшмат даюць — бяры, хоць недалёка шлюць — не йдзі
90
Хоць пад лаўкаю сядзець, абы на харошага глядзець 377
Хоць пальцам у вока 1298
Хоць папросту, але ў сваім 429
Хоць парвіся 1306
Хоць парвуся, ды не скаруся 434
Хоць паўзі 1298
Хоць пацеём, але не мадзеём 119
Хоць покні 1303
Хоць радзі 1309
Хоць радзі, а падай 599
Хоць рукі чорныя, ды сумленне чыстае 429
Хоць рукою дастаць 1152
Хоць рыгні, а мусіш 599
Хоць рэбры лічы 815
Хоць саромна, ды скаромна 387
Хоць сякеру завесь 1307
Хоць тапіся 1297
Хоць трэсні й прападзі 1306
Хоць ты дой быка, але дай малака 599
Хоць ты з пальца выламі 1309
Хоць ты канай 1306
Хоць ты лунь 1309
Хоць ты сеўшы плач 979, 1297
Хоць ты што 1303
Хоць у адной лёлі, абы па любові 377
Хоць у будане жыць, абы з каханым быць 377
Хоць у вуха кладзі 556
Хоць у каноплі стаўляй 1119
Хоць у латаным, абы не ў хватаным 429
Хоць у лоб страляй 1300
Хоць у палонку 1297
Хоць у пельку галавою 1297
Хоць у печ крычы 1303
Хоць у хованкі гуляй 1298
Хоць чорная папа, ды поўная лапа 435
Хоць які цяляпей, але ўдваіх ляпей 438

Хоць ялаўка, а цяліся 599, 1309
Хоць я небагаты, а з гасцей рады 445
Хочацца, але страшна 146
Хочацца, ды не даскочыцца 33, 146
Хочаш не хочаш, а ногі намочыш 1311
Хочучы—няхочучы 1311
Хрэнам у горле стаяць 1237
Хто арэ ды сее, той малоціць і вее 456
Хто баіцца, таму ўваччу дваіцца 414
Хто б і навучаў, а ты б лепей памаўчаў 464, 477
Хто бяжыць, той і спатыкаецца 248
Хто ваўкоў баіцца, па ягады не ходзіць 40
Хто высока заглядае, той нізка сядзе 428
Хто гуляе з агнём, дагуляецца да попелу 380
Хто гуляе з моладу, той памрэ з голаду 85
Хто дажыве, той паглядзіць 308
Хто да сонца ўстае, таму бог дае 334
Хто дбае, той мае 104
Хто два зайцы гоніць, ніводнага не здагоніць 123
Хто жонку добру мае, той гора не знае 424
Хто жыве без запасу, той гіне без часу 128
Хто замоладу не працуе, той на старасць жабруе 85
Хто зашмат жадае, той нічога не мае 123, 200
Хто з дурным задаецца, сам дурны застаецца 349
Хто з каго смяецца, таму не мінецца 258
Хто з каго смяецца, таму рот па вушы раздзярэцца 468
Хто з чужой бяды смяецца, таму галава завінецца 258
Хто каб салоўку паслухаць, а хто дзеркачовай песні рады 212
Хто каго кахае, той таго й чапае 196
Хто каго любіць, той таго чубіць 196
Хто куры краў, у таго й рукі трасуцца 213
Хто ліслівы, той куслівы 336
Хто любіцца, той чубіцца 196
Хто любіць гарбуз, а хто агуркі 212
Хто любіць працаваць, той не будзе доўга спаць 334
Хто мае грошы, той добры й харошы 132
Хто моцна жадае, той і мае 168
Хто на другога яму капае, сам часта ў яе ўпадае 256
Хто не дбае, той трасцу мае 170
Хто не йдзе, той не спатыкаецца 248
Хто не рызыкуе, той не мае 373
Хто па гарэлку часта ходзіць, той сам сабе шкодзіць 165
Хто пануе, а хто з дзецьмі гаруе 401
Хто парася ўкраў, таму ўвушшу вішчыць 213

Хто п'е, той доўга не жыве 165
Хто піў, а ў кагэ галава баліць 64
Хто піша, хто арэ, хто барануе — зямелька ўсіх раўнуе 296
Хто позна прыязджае, той косці агрызае 309
Хто позна ходзіць, той сам сабе шкодзіць 309
Хто поля годзіць, у таго жыта родзіць 104
Хто пра хату, а хто пра лапату 38
Хто працуе, таму і шанцуе 398
Хто працуе, той не сумуе 406
Хто працуе, той святкуе 406
Хто пра што, а цыган пра сала 160
Хто пытае, той многа знае 133
Хто пытае, той не блудзіць, хто шукае, той знаходзіць 168
Хто пытае, той не блукае 473
Хто раз схлусіў, таму ніколі веры няма 167
Хто рана ўстае, таму хлеба стае 334
Хто саграшыў, а хто пакутуе 64
Хто сала краў, таму ў вочы дым ідзе 213
Хто сам бяды не зазнаў, той беднаму веры не дасць 391
Хто сам сябе сцеражэ, таго й бог беражэ 10
Хто свята пытае, той сарочкі латае 404
Хто спяшае, той перарабляе 316
Хто сябе хваліць, няхай таго пярун спаліць 169
Хто топіцца, той і за вострую касу хопіцца 415
Хто ў боб, хто ў гарох 166
Хто ў боб, хто ў гарох, а хто ў саладуху 166
Хто ў бядзе не быў, той праўдзівых прыяцеляў не знае 105
Хто ўлетку балюе, той узімку галадуе 170
Хто ўлетку цяньку шукае, той узімку галадае 170
Хто ў мох, хто ў алешнік 166
Хто ў плот, а хто ў агарод 166
Хто хлеба хоце, той мусіць быць у поце 436
Хто хоча прапасці, няхай вучыцца красці 43
Хто ціха ходзіць, той густа месіць 60, 396
Хто цярплівы, той шчаслівы 395
Хто чужога жадае, часта сваё пакладае 171
Хто шмаруе, той і едзе 251
Хто язык доўгі мае, таму дрэнна бывае 474
Хто яму капае, той сам туды трапляе 256
Худы як дошка 815
Худы як смерць 676
Хутка гаворыцца, ды паціху робіцца 363
Хуткі на хаду 837
Хуткі як стронга 837

Хутчэй ад ведзьмінага піва 520
Хутчэй бусел жарабя ўродзіць 814

Цалюткі дзень 635

Цападлы пагрэць 1051

Цацкаецца як з велікодным яйкам 992

Цела з душою разлучыць 598, 1146

Цень на цень 481

Цераз горла валіцца 651, 1050

Цераз меру ўзяць 1284

Цераз хлеб крошак не шукай 281

Церахам на клін 159

Цесна сядзець, ды добра глядзець 59

Цесна як у бочцы 1344

Цёмна як у коміне 1298

Цёмная хмара 945

Ці ад пана, ці ад цівуна, а ўсё баліць ад бізуна 451

Ці галавою аб камень, ці каменем па галаве — усё галаве баліць
451

Ці грэх, ці два 354

Ці гэблем, ці скобляю — усё адно 246

Ці даў, ці не даў, абы абяцаў 271

Ці з перцам, ці не з перцам, абы са шчырым сэрцам 101

Ці й бог ведае 493

Цікавы, як Марцін да кавы 189

Цікаўнай Амілі нос прышчамілі 189

Цікаўная Тэкля палезе і ў пекла 189

Ці міла, ці няміла, але грошы плаціла — трэба есці 69

Ці пан, ці прапаў 142

Ці паскачаш, ці паплачаш 142

Ці пень, ці калода, усё патарч носам 451

Ці плач, ці скач, нічога не паможа 1303

Ці пражаны, ці смажаны — усё адно 999

Ці савою аб пень, ці пнём аб саву 451

Ці сяк, ці так, абы не так, як трэба 1313

Ціха й свята 1338

Ціха й ціхенька 1338

Ціхан нарадзіўся 1255

Ціхая вада грэблю рве 60

Ціхая свіння глыбока рые 60

Ці цот, ці лішка, ці Лявон, ці Грышка 179

Цот у цот 1264

Цуба даваць 691

Цыганскі пот праймае 723,863

Цыпун табе на язык 1254

Цыркаць пакрысе 1314
Цэлая вайна 1344
Цэлы сажань у плячах 821
Цюк на крук 230
Цюку ў руку 623
Цягнуцца як апльвуда 1046
Цягнуцца як рапуха 805
Цягнуцца як смоўж 732
Цягу даваць 622
Цяжка пачаць, ды лёгка канчаць 180
Цяжка ўздыханне — далёка каханне 245
Цялё нялізанае 657
Цяляты язык аджавалі 758
Цяпер нас катуеш, можа, калі і сам патанцуеш 282
Цярпі гора, будзе й мёд 395
Цярпі, Грышка, карчма блізка 395
Цярпі, Зося, так прыйшлося 80
Цярпі, казача, не выпадае іначай 80
Цяснота — не крывота 59

Чаго не вольна, таго і карціць 131
Чаго не можна ўзяць рукамі, хапай галавою 67
Чаго не хочаш самому, не чыні другому 443
Чакай збавення з неба, а тым часам хлеба трэба 209
Чакалі, пачакалі і пачаканкі паелі 271
Чакаць зіміцу, зубкі склаўшы на паліцу 810
Чалавек без сяброў, што печ без дроў 243
Чалавек думае, а бог робіць 444
Чалавек думае так, а выйдзе зусім іначай 444
Чалавек — не арэх, не раскусіш 460
Чалавек убогі, як конь бязногі 224
Чапаніна-лапаніна 1268
Чарка і сварка да добрага не давядуць 165
Чарку ўзяць 688
Чароўны пол 1196
Чары набрацца 899
Час ад часу 570
Часам жарты выходзяць на праўду 36
Часам з квасам, а парою з вадою 1038
Час да пана бога пайсці 512
Часта абяцаюць, але рэдка датрымаюць 271
Частавалі, чым мелі, весялілі, як умелі 445
Чмуту ў вочы пускаць 1121
Чмялі мае ў носе 696, 1060
Чорнае белым не стане 447

- Чорнаму сумленню качарга шыбеніцай здасца 267
Чорны знак 1147
Чортава кодла 751
Чортава процьма 654
Чортава хвіля прыгнала 1322
Чортам падшыты 751, 1244
Чортаў брат 751
Чортаў тузін 1319
Чорт з голаду й мухі еў 74
Чорт колькі 654
Чорт лазаты 1244
Чорт на нячысціка наскочыў 230
Чорт ногі паломіць 1157
Чорт падаткнуў 1316
Чорт панёс на дзіравы мост 1321
Чорт па той траве, калі барану па галаве 379
Чорт піва зварыў ды і салатін адрокся 1158
Чорт прыгнаў 1322
Чорт сем пар лапцяў стаптаў, пакуль гэтакую пару дабраў 205
Чорт смалены з бурага балота 751
Чорту душу аддаў, бо часта ўгару заглядаў 165
Чуе звон, ды не ведае, дзе ён 371
Чужая доля пад бокам коле 11
Чужая жонка мёдам мазана, а свая смалою 61
Чужая пахвала як гром грывіць, а самахвальства смярдзіць
169
Чужая яечня не вечна 462
Чужое бачыць пад лесам, а свайго не бачыць і пад носам 63
Чужое дабро вылазіць праз рабро 44
Чужое не тучыць, бо сумленне мучыць 44, 267
Чужое не цешыць і не грэе 461
Чужое ўзяць — сваё згубіць 171
Чужую бяду зараз развяду, а на сваю бяду райца не знайду 463
Чужую бяду і я развяду, а сваю і возам не развязу 463
Чужую бяду на пальцах развяду 463
Чужую бяду па валаску развяду, а да свае розуму не прыкладу
463
Чужую бяду па нітачцы развяду, а сваю і рукою не адолею 463
Чужы кажух нікога не нагрэе 461
Чужым багаццем сыты не будзеш 461
Чужым дабром век не пражывеш 462
Чужым дабром не забагацееш 461
Чужым дабром не запаможашся 462
Чужы рот не хлёў — не зачыніш 227

Чужы роцкі не каўнерык — яго не зашпіліш 227
Чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма 63
Чужыя жоначкі як перапёлачкі 61
Чуй дух 1001
Чуць не чуў 1202
Чуць не чуў і бачыць не бачыў 1202
Чыё б цяляты рыкалі, тваё хоць бы маўчалі 464
Чым далей, тым галей 442
Чым далей, тым цяжэй 442
Чым дух 546
Чым ні заві, абы хлебам кармі 431
Чым у лес далей, тым гусцей 446
Чым хата багата, тым і рада 445
Чысты дурань 658
Чэрап густа варыць 1173
Чэрці адной шэрсці 737, 1003

Шавец у падзёртых ботах ходзіць 341
Шал у галаве 1053
Шанаваць як сваё вока 489
Шануй рапуху ў садзе, а сябе ў грамадзе 9
Шануй сябе, то й людзі шанаваць будуць 9
Шануйся замалада — не напаткае бяда 9
Шапка на галаве расце 559
Шарварку адрабляць 1130
Шаўковы венік, лёгкі дух 1198
Шкло ўбачыць 688
Шклянному богу пакланіцца 688
Шлюб узяць 583
Шлюб шлюбаваць 583
Шмат будзеш ведаць — галава аблезе 198
Шмат вады сплыве, пакуль чалавек таго дажыве 363, 405
Шмат дзіва, але мала мліва 35
Шмат казюлек у носе 640
Шмат у гарнец такіх малайцоў улезе 410
Шоры цягнуць 732
Шостам галавы не дастаць 640
Шостку падкідаць 580
Шостку падкінуць 1059
Шпаркі як бліскаўка 837
Шпількі не ўваткнуць 728
Што бачыў, тое кажу 135
Што бог ні даў, усё ў торбу 17
Што будзе, то будзе, а дзве смерці не будзе 92
Што будзь, то і дзейся 509

Што было, даўно на мора сплыло 450
Што было, на мора паплыло 450
Што было, то бачылі, а што будзе — пабачым 308
Што вінен, аддаць павінен 97
Што гадзіна, то навіна 455
Што галава, то розум 408
Што дазволена ваяводу, тое не дазволена смуроду 383
Што духу 546
Што душа мае, тым і прымае 453
Што жывем, то вучымся 29
Што задужа — не здарова 51
Што замолладу навучышся, на старасць як знойдзеш 82
Што занадта, тое і свіння не есць 51
Што зашкодзіла, няхай тое і паможа 288
Што зашкодзіла, тым і лячыся 288
Што зробіш сёння, не трэба будзе рабіць заўтра 279
Што зямлёю пакрыта, няхай будзе забыта 280
Што і казаць 951
Што кажуць — рабі, што даюць — бяры 90
Што каму дапякае, той пра тое і гукае 457
Што каму рупіць, той тое жупіць 457
Што купіў, тое й прадаў 135
Што люблю, тое й раблю 459
Што маем, тым і прымаем 445, 453
Што можна пану, то не Івану 383
Што моцы 736, 1332
Што напісана пяром, не выйме і сякера 454
Што на язык, то і з языка 135
Што ні гадзінка, то новая прычынка 455
Што ні дзень 636
Што ні зрабі — усё кепска 225
Што ні край, то свой звычай 452
Што ні крок 881
Што ні хата, то свой комін 452
Што нукнеш, то і ўедзеш 252
Што папяросу скурыць 1136
Што па той чэсці, калі няма чаго есці 382
Што пачуў, тое й сказаў 135
Што прайшло, таго не вернеш 450
Што пра тое гаварыць, што не мае быць 112
Што прынёс, з тым і пайшоў 1011
Што сабе не міла, таго і другому не зыч 443
Што сказаў, тое святое 87
Што сталася, тое не пераменіцца 450

- Што старана, то навіна 452
 Што табе за справа: не твой хлеб есць, не тваю сарочку носіць
 260
 Што там па смерці: хоць плот падперці 315
 Што ўбіў, то ўехаў 252
 Што ў бога дзень 738
 Што хата мае, хай усім прымае 453
 Што хутка робіцца, то сляпое родзіцца 93
 Што цвярозы думае, п'яны скажа 458
 Што цела любіць, тое душу губіць 83
 Штукар на ўсякія штукі 851
 Штуку адпаліць 1021
 Штурханоў надаваць 890
 Штучку вытварыць 1021
 Шукай, дык знойдзеш 168
 Шукаць як воўк даўбешкі 900
 Шукаючы пірага, і хлеб згубіш 281
 Шулды—булды, гарошавая каша 1053
 Шчасцем упівацца 510
 Шчасце не конь — у аглоблі не запражэш 388
 Шчасце не цукерка — у рукі не возьмеш 388
 Шчасце само ў рукі не йдзе 388
 Шчасць божа па дарозе 1247
 Шчыра кажучы 1189
 Шчырая душа 662
 Шылам гарачай кашы ўхапіўшы 943
 Шылам патакі хапіўшы 943
 Шыла ў мяху не схаваш 466
 Шыпулі абіраць 1042
 Широкае поле: ідзі, куды воля 42
 Широкая лыжка рот дзярэ 51
 Шырокі двор, ды невялікі збор 78
 Шыць — з шаўцамі, а выць — з ваўкамі 345
 Шышкі на вярбе 1131
 Шэлег абабіць 718
- Яблык разладу 1343
 Яблычак ад яблыні далёка не адкочваецца 472
 Я вашаць, і ты вашаць, а хто ж нам хлеба напашаць 400
 Яго скуру на пяроплатах пазнаю 722
 Яду на вечар адкладзі, а бульбу сёння пасадзі 279
 Язык аб зубы біць 1261, 1346
 Языкамі абмывацца 1042, 1324
 Языкамі зачапіцца 1346
 Языка няма 1347

Язык Вільні дапытае 473
Язык высалапіўшы 604
Язык высалапіць 592
Язык гладка ходзіць 1348
Язык да пят 645
Язык доўгі 645
Язык доўгі як у жаўны 645
Язык завязаўся 1097
Язык зашыць 1097
Язык з-за зубоў выбіваецца 645
Язык каля зубоў біць 1261
Язык круціцца як памяло 1345
Язык лёгкі 1195
Язык на бараду высунуць 592
Язык набок 592
Язык на плячо 604
Язык на прывязі трымаць 1097
Язык не калодка, ведае, што салодка 475
Языкае мліва не гадзіва 476
Языкам абмываць 1042
Языкам аперазацца 1346
Языкам бы лістам сцэле 1234
Языкам лапці плесці 1261
Языкам малоць 944
Языкам меле як хвостом сцэле 1195
Языкам мянціць 1261
Языкам мянціць спіна не баліць 476
Языкам сена не накосіш 476
Языкам слаць 1140
Языкам у Вільні, а галавою за печчу 66
Язык па-за вушшу ходзіць 1345
Язык прышчаміць 1097
Языку дай волю — завядзе ў няволю 474
Язык у лапцёх 1347
Язык у роце, як чорт у оалоце 474
Язык ходзіць як мянташка па касе 1195
Язык як брытва 1012
Язык як дзедава пуга 645
Язык як калаўротак 1345
Язык як мянташка 1195
Язык як памяло 645
Язык як у адваката 1348
Языча, языча, сабе дабра не зыча 474
Языча, языча, які чорт цябе кліча? 474

Яйка мудрэйшае за курыцу 477
Як абаранак з'есці 1117
Як аблізаўшыся 943
Як агнём апякло 760
Як агонь з вадою 511
Як ад быка малака 797
Як ад іскры 803
Як адна сарока хвост задзярэ, то за ёю ўсе 277
Як апантаны 793, 802
Як апараны 781, 803
Як арэх раскусіць 1033, 1136
Як аслупянелы 764
Як астатняе спёкшы 791
Як астатняе ў печ усыпаўшы 483, 791
Як ачмурэлы 802
Як ачумелы 1201
Якая Агатка, такая ў яе і хатка 155
Якая дзеўка, такая ёй і прыпеўка 152
Якая матка, такое й дзіцятка 472
Якая песня, такія і скокі 153
Якая рада, такая і грамада 157
Якая справа, такая і слава 317
Якая ў гаспадыні страва, такая ёй і слава 164
Якая хатка, такі і тын, які бацька, такі і сын 472
Як баба да дзед, так і дзед да бабы 150
Як бачыш 520
Як блёкату аб'еўшыся 802
Як бобам плакаць 993
Як бог дапусціць, то й свята не абароняць 18
Як бог красу дзяліў — спала, як бог шчасце дзяліў — устала
255
Як божа дзень 635
Як бочка без абручоў 792
Як браты 555
Як будзе баба дзеўкаю 814
Як будзе здаровіца, работа паробіца 333
Як будуць граць, так будзем скакаць 153
Як былівка ў полі 787
Як бягунка падганяе 781
Як бяднее, чалавек разумнее 322
Як вада змыла 763
Як вадою разліўся 754, 795
Як варам абліты 803
Як варона на дождж 549

Як вароне на хвасце панесці 822
Як венікам змяло 749, 763
Як вераб'ю дзеўбануць 1169
Як ветрам гнаны 551
Як вецер знёс 763
Як віхор 551
Як вока згледзіць 902
Як вокам маргнуць 541
Як вокам скінуць 902
Як волас перапаліць 1136
Як вол злізаў 775
Як воўк шчанём будзе і брахаць хвастом будзе 814
Як вымецена 1310
Як вы нашым, так мы вашым 150
Як вядзецца, то і на трэску прадзецца 14
Як вялікі 547
Як "га!" 541
Як галубкі ў пары 555
Як галушка па масле плаваць 801
Як ганчак 1213
Як гаспадар ёсць у хаце, дык усё будзе добра дбаці 8
Як глянуць 902
Як гнілы карань у роце 792
Як гразі 1305
Як граюць, так і танчаць 153
Як гукнеш, так і адгукнецца 150
Як да свінні кульбачка 776
Як да сцяны гаварыць 785
Як да чаркі — скоры, як да працы — хворы 116
Як дбаеш, так і маеш 456
Як дбаеш, то й павагу маеш 317
Як дзень белы 635
Як дроў у лесе 1305
Як дуж 736
Як дурны 802
Як душа без цела 933
Як ёсць духу 546
Як ёсць пачатак, будзе й канчатак 180
Як жаба цыцкі дасць 1310
Як жару пад хвост насыпалі 1030
Як жару сыпнулі 760
Як жару ўхапіўшы 781
Як журавін жменю глынуў 778
Як жыць не збіраецца 762

- Як забіты 857
 Як за богам 804
 Як завідаць 902
 Як завязаць 651, 1344
 Як за каменнаю гарою 770
 Як за мурам 770
 Як за плотам 770
 Як зарэзаны 793
 Як за сцяну заваліўся 483
 Як зачараваны 771
 Як за язык пачэплены 793
 Як заяц 1213
 Як заяц з-пад купіны 803
 Як з вадою біцца 785
 Як з вачэй, то і з думкі 351
 Як з вока выпаў 769
 Як з вядра 772
 Як з вяроўкі 772
 Як з галоднага краю вырваўся 560
 Як з гаршкамі на торг 805
 Як з голкі зняты 1181
 Як здаецца, то хрысціся 113
 Як здань з таго свету 676
 Як з жарам у нагавіцах 781
 Як з кабылаю пацеры мовіць 785
 Як з казла: ні руна ні малака 797
 Як з конаўкі 772
 Як з крыжа зняты 676
 Як з ланцуга сарваўшыся 1201
 Як з луба 772
 Як змаргнуць 541
 Як з маслам 790
 Як з мілым пастаяць, то ручанькі не баляць 176
 Як з мужыка зробіцца пан, то колам галавы не дастаць 138
 Як з найму 740
 Як зорак на небе 788
 Як з пана пан, то аддасць валы, а як з мужыка пан, то здзярэ пасталы 138
 Як з рога дастатку 774
 Як з санямі на стол 925
 Як з таго свету ўстаў 491, 676
 Як з хмары спаў 504, 773
 Як з цэбра 772
 Як з шыбеніцы сарваўся 736

- Як зязюлька 787
Як зямлю прадаўшы 791
Як вецер павее 828
Які гаспадар, такі і тавар 314
Як ігліцы ў бары 1301
Які едзе, такую вязе 205
Які ехаў, такі стрэў 631
Які зацін, такі й зачын 425
Які конь, такая й пуга 314
Які куст, такі і парастак 156
Які млын, такі і ставок, які бацька, такі і сыноч 472
Які музыка, такое гранне 402
Які ні пенцялей, але сэрцу весялей 438
Які пан, такі і будан 155
Які пан, такі і жупан 155
Які пастух, такая й чарада 157
Які пачатак, такі канчатак 425
Які род, такі і плод 156
Які Рыгорка, такая пра яго й гаворка 152
Які Хомка, такая і жонка 205
Які чорт да лазні, такі і пасля лазні 447
Якія грошы, такі й тавар 102
Якія мы гаспадары, такія й нашыя двары 155
Якія тут святкі, калі лупяць падаткі 241
Як камаровы насок 1169
Як камення 1305
Як камень з грудзей ссунуўся 768
Як камень у ваду 761
Як каня куюць, то й жаба нагу настаўляе 172
Як карове падсядзёлак 776
Як кату пад'есці 822
Як клёцкі ў малаку, то па дзве валаку, а як у водзе, то раз, два
— і годзе 475
Як клічуць, так і адклікаюцца 150
Як колас на ржышчы 787
Як кол пры дарозе 787
Як конь стаенны 826
Як крыцаю сеў 771
Як кулём на дно 761
Як лапаць сплесці 1117
Як леташні снег на градах 792
Як лёду 1258
Як лысаму грэбень 789
Як ля парога, такая й дарога 425

Як мае быць 1326, 1327
Як маеш моцы 1332, 1333
Як мак засеялі 1255
Як маку 788, 945
Як маку наеўшыся 857
Як маланка 551
Як маланкаю спаліў 542
Як мясячык у небе 787
Як моц-сіла 736, 1333
Як моцы стае 1332, 1333
Як мурашак 945
Як муха па смале 805
Як муха ўкусіла 803
Як мы да людзей, так і людзі да нас 150
Як мыла з'еўшы 778
Як мыш абсмаленая 802
Як мыш глынуўшы 778
Як мышы з'елі 775
Як на вуголлі 782
Як на гвалт 793
Як на голад 560
Як на голках 779
Як нагу ў бот уставіць 1136
Як на далоні валасы парастуць 814
Як на дарозе лёд, то кавалю мёд 403
Як на жары 782
Як на живот 793
Як на заказ 780
Як назаўтра трэба 732
Як належыць 1326
Як на мазаных колах 790
Як нам жаніцца, то й ноч малая 151
Як на паншчыне 740
Як насаджана 1301
Як насеяна 1301
Як на сто коней сеў 901
Як на цвіках 779
Як на шпільках 779
Як на шрубках 779
Як на шыле 779
Як не верыш вачам, то памацай сам 234
Як не грэе дух, то не сагрэе кажух 285
Як нежывы 857
Як не з гэтага свету 933

Як не лысы 784, 794
Як не свой 1155
Як не стала хлеба, дык і нож не трэба 379
Як не ў сябе 560
Як нібы той 784
Як ні варочай 783
Як ні жывеш, а труны не мінеш 362
Як ніколі нічога 784
Як ніколі нічога не сўшы 815
Як ніколі хлеба ў вочы не бачыў 560
Як ні хадзі, а смерці не абыйдзеш 362
Як нічога ніякага 727, 784
Як няма, дык няма 218
Як няма мяса, то і грыб закраса 208
Як няма, то й дарма 218
Якое дрэва, такі клін, які бацька, такі сын 472
Якое карэнне, такое і насенне 156
Якое пытанне, такое адпавяданне 154
Якое семя, такое і емя 456
Якой хваробы 786
Як пад бізуном 740
Як пад зямлёю 762
Як падпякаюць 782
Як падсмалены 781
Як пайшоў у сварку, то не шкадуй карку 329
Як палатно белы 491
Як памерламу кадзіла 777
Як пасля кірмашу 483
Як пасля маку 857
Як певень наравісты 1300
Як пень 787
Як пень у белы дзень 771
Як перапечка 826
Як перуном спаліла 795
Як перыну асмаліць 1136
Як праз зямлю праваліўся 795
Як праз сон 796
Як прусакі на марозе 965
Як прывык да ляносці, то ад працы баляць косці 176
Як прызнаўся, то й расквітаўся 304
Як прыйшлі, так і размінуліся 1011
Як прыкіпелі адзін да другога 555
Як прыкуты 764
Як прыскам сыпнулі 760

Як пугаю па вадзе 785
Як пчол у караніку 945
Як пшаніцу прадаўшы 483
Як п'яны 857
Як пяску 788
Як пятае кола ў возе 800
Якраз як 1258
Як растаў 761
Як расы 1305
Як рудая мыш 965
Як рыба без вады 965
Як рыцыны глынуўшы 781
Як сабака 965
Як сабаку другі хвост 800
Як сабаку муху схапіць 1117
Як сала без хлеба 658
Як свае людзі, то згода будзе 344
Як свет зачаўся 548
Як свет светам 544, 545
Як свет сонцам 581
Як свет стаіць 544, 545
Як свінні завушніцы 776
Як сёння з яйка вылупіўся 798
Як сілы 1332, 1333
Як скамянелы 764
Як скурат на агні 782
Як след 1327
Як слова вымавіць здалося 1001
Як слова мовіць 1001, 1136
Як слуп 771
Як сляпому акуляры 789
Як сляпому люстра 789
Як сноп 483
Як солі да селядца 792
Як солі ў вочы 792
Як спржаныя 555
Як стаўбень 771
Як стаць 651
Як стой 542
Як стропаны 764
Як сыр у смятане плаваць 801
Як табе кажу 542
Як там не смятана, так тут не сыроватка 437
Як таполя сярод поля 787

Як той казаў 767
Як той калок 787
Як топішся, то й за меч ухопішся 415
Як трывога, тады да бога 87
Як тры дні не еў 560
Як тут і было 1264
Як у адной кашулі хрышчаныя 555
Як у бога за печчу 804
Як у бога за плячыма 804
Як у божым вушку 804
Як у воку мгненне 541
Як увосень: на дзень пагод восем 356
Як у жабрака грошай 974
Як узарэш, так і збярэш 456
Як украў, то і прапаў 43
Як улез у вараны, то і кракай, як яны 345
Як у лес, так і з лесу 150
Як у матчыным жываце 804
Як у мосце дзірка 792
Як у прыску 782
Як у рэшаце вады 974
Як у сук улеплена 913
Як у сячкарню закідваць 508
Як у тон утануў 761
Як утрапёны 1030
Як у церніцу церці 1280
Як халадзёнкай аблілі 760
Як хачу, так і кручу 459
Як хвароба з трасцаю 777
Як хваробе кашаль 777
Як хлеба з маслам з'есці 1117
Як хочаш мяне лай, адно дэраз плот не перакідай 431
Як хто хоча, так па сваім бацьку плача 57
Як хукнуць 1033
Як цела без душы 762
Як чорта ні хрысці, усё адно: "У балота пусці" 361
Як чорт з пісьмом 736
Як чорт падсмалены 1030
Як чорт перад хмарай 782
Як чорт у лужыну плюнуў 1188
Як чорт хвастом накрыў 775
Як шалёны 802
Як шарварку адрабляе 740
Як што з плеч ссунулася 768

Як языком злізала 775
Яму гавары, а ён дагары 478
Я не я і хата не мая 204
Яскаркі з аччу пасыпаліся 748
Яшчэ гэткі не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся 117
Яшчэ й на дзень не займала 983
Яшчэ не злавіў, а ўжо скубе 194
Я яму пра абразы, а ён мне пра гарбузы 38, 478
Я яму пра рэч, а ён мне пра печ 478

Асноўная літаратура

Беларуская фразеалогія, лексікалогія: 36. арт. / Пад рэд. *Ф. Янкоўскага*. Мн.: Мінскі пед. ін-т, 1980. 125 с.

Белорусско-русский словарь / Под ред. *К. К. Крапивы (Атраховича)*. М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1962. 1048 с.

Выслоўі. Мн.: Навука і тэхніка, 1979. 519 с. (Беларус. нар. творчасць).

Коваль В. И. Фразеология // Беларуско-русский паралексический словарь-справочник / Под ред. *А. Е. Михневича*. Мн.: Нар. асвета, 1985 С. 353—361.

Ластоўскі В. Падручны расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік. Коўна: Міністэрства беларускіх спраў у Літве, 1924. XII, 832 с.

Лепешаў І. Я. Праблемы фразеалагічнай стылістыкі і фразеалагічнай нормы. Мн.: Навука і тэхніка, 1984. 264 с.

Лицьвінка В. Д., Царанкоў Л. А. Слова міма не ляціць: Беларус. нар. прыказкі і прымаўкі. Мн.: Універсітэцкае, 1985. 149 с.

Мяцельская Е. С., Камароўскі Я. М. Слоўнік беларускай народнай фразеалогіі. Мн.: Выд-ва БДУ, 1972. 320 с.

Насовіч І. І. Слоўнік беларускай мовы. Мн.: Беларус. Сав. Энциклапедыя, 1983. 792 с. (Факс. выданне).

Некрашэвіч С. М., Байкоў М. Я. Расійска-беларускі слоўнік. Мн.: Беларус. дзярж. выд-ва, 1928. 728 с.

Прыказкі і прымаўкі: У 2-х кн. Мн.: Навука і тэхніка, 1976. Кн. 1. 559 с.; Кн. 2. 620 с. (Беларус. нар. творчасць).

Слова і фразеалагізм у кантэксте: 36. арт. / Пад рэд. *Ф. Янкоўскага, М. Кавалёвай*. Мн.: Мінскі пед. ін-т, 1983. 118 с.

Слова, фразеалагізм і кантэкст: 36. арт. / Пад рэд. *Ф. Янкоўскага*. Мн.: Мінскі пед. ін-т, 1979. 106 с.

Слова, фразеалагізм у кантэксте: 36. арт. / Пад рэд. *Ф. Янкоўскага, М. Кавалёвай*. Мн.: Мінскі пед. ін-т, 1982. 104 с.

Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча: У 5-ці т. / Уклад. *Ю. Ф. Мацкевіч, А. І. Грынавецкене, Я. М. Рамановіч і інш.* Мн.: Навука і тэхніка, 1979. Т. 1. 512 с.; 1980. Т. 2. 728 с.; 1982. Т. 3. 536 с.; 1984. Т. 4. 616 с.; 1986. Т. 5. 563 с.

Станкевіч Я. Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік. N. Y.: Lew Sapieha Greatlitvan (Byelorussian) Foundation, Б. г. 1305 с.

Станкевіч Я. (пры ўчасьці *Ант. Адамовіча*). Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразеалагічны і прыказкаў

ды прывітаньні, зычэньні і інш. Мн.: Выд-ва падручнікаў і літаратуры для моладзі ў Менску, 1944. 151 с.

Сцяшкова Т. Ф. Слоўнік Гродзенскай вобласці. Мн.: Навука і тэхніка, 1983. 671 с.

Тураўскі слоўнік: У 5-ці т. / Уклад. *А. А. Крывіцкі, Г. А. Цыхун, І. Я. Яшкін і інш.* Мн.: Навука і тэхніка, 1982. Т. 1. 255 с.; Т. 2. 271 с.; 1984. Т. 3. 311 с.; 1985. Т. 4. 360 с.; 1987. Т. 5. 423 с.

Якоўскі Ф. Беларуская фразеалогія: Фразеалагізмы, іх значэньне і ўжываньне. Мн.: Вышэйш. шк., 1968. 449 с.

Якоўскі Ф. Беларускія народныя параўнанні: Кароткі слоўнік. Мн.: Вышэйш. шк., 1973. 239 с.

Якоўскі Ф. Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы. Мн.: Выд-ва АН БССР, 1962. 556 с.

Якоўскі Ф. Сучасная беларуская мова. Мн.: Вышэйш. шк., 1984. 176 с.

Жуков В. П., Сидоренко М. И., Шкляров В. Т. Словарь фразеологических синонимов русского языка. М.: Рус. яз., 1987. 441 с.

Пословицы русского народа: Сб. *В. Даля.* В 2-х т. М.: Худож. лит., 1984. Т. 1. 383 с.; Т. 2. 400 с.

Русские пословицы и поговорки / Подред. *В. П. Аникина.* М.: Худож. лит., 1988. 431 с.

Словарь русских пословиц и поговорок. 2-е изд., стер. / Сост. *В. П. Жуков.* М.: Сов. энциклопедия, 1967. 535 с.

Фразеологический словарь русского языка. 4-е изд., стер. / Под ред. *А. И. Молоткова.* М.: Рус. яз., 1987. 543 с.

Змест

Падзяка	4
Прадмова	5
Частка I. Прыказкі і прымаўкі	7
Частка II. Фраземы	51
Беларускія адпаведнікі, скарыстання ў слоўніку	107
Асноўная літаратура	216

Справочное издание

Санько Змицер Федорович

КРАТКИЙ РУССКО–БЕЛОРУССКИЙ СЛОВАРЬ
ПОСЛОВИЦ, ПОГОВОРОК И ФРАЗЕМ

Минск, издательство "Навука і тэхніка"

На беларусском языке

Даведкавае выданне

Санько Зьміцер Фёдаравіч

МАЛЫ РУСКА–БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК
ПРЫКАЗАК, ПРЫМАВАК І ФРАЗЕМ

Кніга выдадзена ў аўтарскай рэдакцыі

Загадчык рэдакцыі *У. М. Ківатыцкі*

Мастак *А. А. Кулажэнка*

Мастацкі рэдактар *В. А. Жыхавец*

Тэхнічны рэдактар *Т. В. Лецьен*

Карэктар *І. Л. Дзмітрыенка*

ІБ № 3967

Здадзена ў набор 12. 04. 91.

Падпісана ў друк 07.08.91.

Фармат 84x108 1/32.

Папера афсет. № 1.

Гарнітура літаратурная.

Афсетны друк.

Ум. друк. арк. 11,76.

Ум. фарб.-адб. 11,76.

Ул.-выд. арк. 12,32.

Наклад 30000 паасобнікаў.

Зак. № 479. Кошт 1 р. 80 к.

Выдавецтва «Навука і тэхніка»

Акадэміі навук БССР

і Дзяржаўнага камітэта БССР па друку.

220067. Мінск, Жодзінская, 18.

Друкарня імя Францыска Скарыны

выдавецтва «Навука і тэхніка».

220067. Мінск, Жодзінская, 18.

Дарагія сябры!

У 1988 годзе выдавецтва "Навука і тэхніка" распачало выпуск серыі "Нашы славуцьня землякі". У ёй выдаюцца кнігі пра найменш вядомых сучаснаму чытачу нашых суайчыннікаў — выдатных дзеячаў навукі, культуры, мастацтва, літаратуры, вынаходнікаў, грамадскіх дзеячаў. Ды не толькі пра тых, хто жыў і працаваў на радзіме, але і пра беларусаў, воляю лёсу закінутых на чужыну, якія зрабілі важкі ўклад у развіццё навукі і культуры іншых народаў.

Серыя разлічана на шырокае кола чытачоў — усіх, хто цікавіцца гісторыяй беларускай культуры, навукі, грамадскіх рухаў, лёсам найбольш таленавітых нашых землякоў. Яна можа быць скарыстаная настаўнікамі ў пазакласнай рабоце, выкладчыкамі вышэйшых навучальных устаноў, сябрамі грамадскіх суполак, якія выступаюць за адраджэнне мовы, гістарычнай спадчыны і нацыянальнай свядомасці беларусаў.

У 1988—1991 гадах у гэтай серыі выйшлі кнігі:

Грыбкоўскі В. П., Гапоненка В. А., Кісяль ёў У. М. Прафесар электраграфіі і магнетызму

*Пра Якуба Наркевіча-Ёдку (1847—1905), таленавітага
вучонага-прыродазнаўца*

Мархель У. І. Вяшчун славы і волі

*Пра Уладзіслава Сыракомлю (1823—1862), выдатнага паэ-
та-дэмакрата*

**Галакціёнаў С. Г., Яцкевіч Г. М. Рыцар
навукі з Нянькава**

*Пра Уладзіслава Дыбоўскага (1838—1910), таленавітага
даследчыка прыроды і фалькларыста*

Арлоў У. А. Асветніца з роду Усяслава

*Пра Еўфрасінню Полацкую (~ 1110—1173), адну з найвы-
датнейшых асоб ува Усходняй Еўропе XII стагоддзя*

Юхо Я. А. За вольнасць нашу і вашу

*Пра Тадэвуша Касцюшку (1746—1817), выдатнага
палітычнага і ваеннага дзеяча Рэчы Паспалітай*

Грыцкевіч В. П. Адысея наваградскай лекаркі

*Пра Саламею Русецкую, знакамітую лекарку і пада-
рожніцу XVIII стагоддзя*

**Процька Т. С. Эксперыментатар з Беластоцкай
гiмназіі**

*Пра Кароля Чаховіча (1832—1902), таленавітага вучона-
га-фізіка*

Казбярук У. М. Светлай волі зычны звон

*Пра Алеся Гаруна (1887—1920), рэвалюцыянера і паэта,
чалавека трагічнага лёсу*

Рыхтуюцца да выдання:

Тарасаў С. В. Чарадзеі сёмага веку Траяна

*Пра Усяслава Чарадзея (1044—1101), аднаго з найславу-
цейшых полацкіх князёў*

**Каханюўскі Г. А. Руплівец нашай старасвет-
чыны**

*Пра Яўстаха Тышкевіча (1814—1873), заснавальніка бе-
ларускай археалогіі і краязнаўства*

**Бельскі А. М., Ткачоў М. А. Вялікае мастацтва
артылерыі**

*Пра Казіміра Семяновіча (~ 1600— ~ 1651), вынаходніка
шматступенчавай ракеты*

**Гусак А. А. Практычная механіка і "Мёртвыя
душы"**

*Пра Мікалая Ястрэбскага (1808—1874), вучонага,
інжынера-мостабудуўніка, таленавітага літаратара*

Я лугін Э. В. Напачатку было слова

*Пра Нятра Мсціслаўца, паслядоўніка Ф. Скарыны, аднаго
з маскоўскіх першадрукароў*

Піліпчук А. Я. Ланцэтнік — "залатая рыбка"

*Пра Аляксандра Кавалеўскага (1840—1901), славутага
біёлага, чые працы атрымалі сусветнае прызнанне*

Арлоў У. А. Прысуд выканаў невядомы

*Пра Геката Грынявіцкага (1856—1881), рэвалюцыянера-
нарадавольца, які выканаў смяротны прысуд Аляк-
сандру II*

Майсяёнак А. Г. Народны лекар з Браслава

*Пра Станіслава Нарбута (1853—1926), які ўсё жыццё
прывяціў служэнню свайму народу*

Саверчанка І. В. Канцлер Вялікага княства

*Пра Льва Сапегу (1558—1633), славутага палітычнага
дзяяча, рэдактара Статута 1588 года*

Каўка А. К. Вястун нашаніўскае пары

*Пра Івана Луцкевіча (1881—1919), аднаго з засна-
вальнікаў першай палітычнай партыі ў Беларусі*

Сагановіч Г. М. Айчыну сваю баронячы...

*Пра Канстанціна Астрожскага (1460—1530), славутага
ваяводу, гетмана Вялікага княства Літоўскага*

Дабравольскі У. А. Да ісціны — найпрасцей- шым шляхам

*Пра Васіля Ермакова (1845—1922), вядомага матэматы-
ка, заслужанага прафесара Кіеўскага ўніверсітэта*

*На жаль, увольным продажы кнігі серыі "Нашы
славутыя землякі" амаль адсутнічаюць, бо
кнігасандлёвая арганізацыя заказваюць іх неахвот-
на. Таму, каб не прапусціць чарговага выпуску гэтай
серыі, лепш за ўсё аформіць папярэдні заказ. Для
гэтага Вы зайдзіце ў найбліжэйшую кнігарню і, ка-
рыстаючыся тэматычным планам выдавецтва*

"Навука і тэхніка" (ён прыходзіць у кнігарні штогод звычайна ў сакавіку), запоўніце паштоўку на тое выданне, якое Вас зацікавіла. Як толькі кніга выйдзе ў свет, Вы, атрымаўшы на пошце сваю картачку, зможце купіць яе. Калі Вы жывяце па-за межамі нашае рэспублікі, накіроўвайце заказы на адрас кнігарні "Кніга — поштай": 220668, г. Мінск, вул. Чыгуначная, 27/4.

Чытайце самі і заахвочвайце сваіх блізкіх і знаёмых чытаць кніжкі серыі "Нашы славутыя землякі". З іх Вы даведзецеся шмат цікавага і раней невядомага пра нашых знакамітых суайчыннікаў, пра слаўную і трагічную гісторыю Беларусі.

B. CAMBIO